

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SOLDA YÜRÜYÜŞ P O L E M İ Ğ İ

M E T İ N Ç U L H A O Ğ L U

SOLDA YÜRÜYÜŞ POLEMİĞİ

1975 - 80

Metin ÇULHAOĞLU

GELENEK

GELENEK Yayınevi

İlkbelediye cad.

Küçük Tünel Han No: 5/9

Tünel - İSTANBUL

Birinci Baskı / Kasım 1991

Kapak tasarımı: Ömer Ülkenciler

Baskı: Öz Ofset

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Büyük burjuvazinin çizgisi	13
"İktisat İlmi" ve yarattığı fetişler	24
Tarihin çarpıtılması nerede başlıyor ?	28
19 Mayıs ve Kurtuluş Savaşı	31
Sermayenin tek parti deneyi	34
Türkiye kapitalizmi çıkmazda	38
Türkiye, Sosyalist Hareket ve aydınlar	49
"İsmail Cem - Ecevit Tartışması" üzerine	54
Faşizm oyununda yönetmen, aktör ve figüranlar	59
"İhanet Yılları"	69
Mürekkep balıkları ve faşizm	73
Güçü üretenler ve yansıtanlar	76
Gerçekleri kitaplardan öğrenirken	79
Siyaset çarkı	88
Yeni aşamada yeni görevler	93
Sınıfların politik kadroları	99
Ekim Devrimi ışığında ulusal kurtuluş	104
Milliyetçilik, sınıf körlüğü ve maoculuk	115
Halkın düşmanları burjuvazinin hizmetinde	120
Seçimlerde MHP'nin gelişmesi	
sosyalist harekete büyük görevler yüklüyor	130
İdeolojik bulanıklık cephesi	137
Kitaplar ve mücadele	142
Bilimsel sosyalistler ve "alıntıcı"lar	147
Ekim Devrimi ve yaratıcılık	156

Kemikleşme	161
"Yeni görevler yeni güçler"	165
"Kadet-Yeme" ve Türkiye	170
İskender'in kahıncını nereye vurmali ?	175
Doyum noktası solculuğu	178
Aşamacılıkta aşama	192
Aydınlarda şablonculuk hastalığı ve kökenleri	197
Devlet'e çıkarılan davetiye	207
Gelişmek için değiştirmek gerek	211
Demokrasi mücadelesinde boğuntu	216
Sosyalist hareketin bugünkü düzeyi ve TKP programı	221
Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye	237
Doğruda durmanın felsefesi	245
Avrupa Komünizmi: Bir olgunluk hastalığı	269
Gerileyen demokratlar mı, gelişen sosyalistler mi ?	300

SOLDA YÜRÜYÜŞ POLEMİĞİ: 1975-80

Salt görev yapmanın ötesinde, Yürüyüş'te yazılanlara güvenerek ve inanarak, deginin hiç aksamadan her hafta çıkmasını sağlayan 1975-78 "teknik kadro"sundan eski dostlarım Alan, Bülent, Gündüz, Sevgi, Şükran, Taner ve Uğur'a; emeklerine bugün de büyük değer vermeleri dileğiyle...

ÖNSÖZ

Bu derlemede yer alan yazıların en eskisi onaltı, en yenisi de onbir yıl öncesine gidiyor. Solda süreli yayın yazarlığına 1975 yılında Yürüyüş'te başladım. O yıl Türkiye İşçi Partisi (TİP) yeniden kurulmak üzereydi. Partinin doğrudan sözcüsü olmayıp daha geniş aydın kesime hitap edecek bir yayına ihtiyaç olduğu düşünülüyordu. Sonuç, haftalık Yürüyüş dergisi oldu. Bir de, dergide sürekli yazı yazacak dar bir kadro olmalıydı. Ben de bu kadroda yer aldım. Böylece, üç yılı aşkın bir süre boyunca Yürüyüş'te yazdım. Yalçın Küçük'ün ayrılmasından sonra, bir süre için bu derginin başyazarlığını da yaptım.

Aradan bunca yıl geçtikten sonra, Yürüyüş'le başlayıp Sosyalist İktidar'a uzanan yazıların neden yeniden okurlara sunulduğu sorulabilir. Bazı gerekçelere kısaca değinmek istiyorum.

TİP, TSİP ve TKP, 1975-80 döneminde, geleneksel solun Türkiye'deki üç ana örgütü oldular. Hepsi, bilinen anlamda "ortodoks sovyetçi" partilerdi. Söz konusu uluslararası konumun bu partiler tarafından yorumlanması, yayınlarındaki o kalıpcı ve tekdüze yaklaşımların da kaynağını oluşturdu. Dahası, TİP ve TSİP kadroları, hem 12 Mart öncesi için yeterince açık saymadıkları tutumlarını netleştirmek hem de bu alanda TKP dışında bir de kendilerinin olduğunu göstermek için adeta bir "enternasyonalizm yarışı"na girmişlerdi. Bu genel konum, o örgütlere mensup insanların teori ve Türkiye ile ilgili konularda yaratıcı ve derinlikli ürünler vermelerine olanak tanıyabilir miydi?

Bu konuda kişisel olarak biraz daha şanslı olmamı sağlayan birkaç neden vardı. Birincisi, TİP'in başında, başkaları hiç olmasa bile Behice Boran, en azından o dönemde, özgün çözümleme çabalarına yakın bir kimliği temsil ediyordu. Daha açığı, teori, ideoloji ve Türkiye ile ilgili meselelerde "uluslararası bilim merkezleri"nin ele almadığı konularda yazı ve görüş üretilmesinden ya da aynı merkezlerin söyledikleriyle tam uyuşmayan tezler savunulmasından pek rahatsız olmuyordu.

İkincisi, Yürüyüş'ün başında Yalçın Küçük bulunuyordu. O da, uluslararası çizgi bağlamında hep doğru bulduğumuz bazı ilkeleri benimsemenin ötesinde, elbette söz konusu "merkez"lerin yazıp çizdiklerini papağan gibi tekrarlayacak yapıda biri değildi. Bunun ötesinde, Yalçın Küçük, Yürüyüş'teki birlikteliğimiz sırasında (derginin haftalık olduğu düşünülürse, bunun yoğun bir ortak mesaiyi içerdiği anlaşılır) hem belirli bir derinliği olan, hem bir ölçüde sıradışı, hem de üslup açısından çarpıcı ürünler verebilme çabasında benim için yararlı bir örnek oluşturdu.

Üçüncüsü ise, kendi özel durumumla ilgili. 1966-78 yıllarında sürekli TİP çizgisinde yer aldım. 1968-71 ve 1975-78 dönemlerinde ise partinin üyesi ve yöneticisi konumunda idim. Ne ki, şu ya da bu nedenle, TİP'in en "has" kadrosuna ve bu kadronun en yakınlarına belirli bir çizginin ötesinde yakın olmadım. 1961-71 dönemindeki ortodoksluk ve enternasyonalizm açığının kapatılması olsun, İKP ile ilişkilerin seyri olsun, bu konuların daha dar kesimlerce ve daha içrek biçimde işlendiği yerler, benim nispeten uzak düştüğüm mekânlardı.

Genç okur bunları duyduğunda, ikinci TİP'te benim "Sovyetik olmayan" bir konumda yer aldığımı sanabilir. Kesinlikle böyle değil. Esasen işin bir parça dramatik olan yanı da bura-

dan kaynaklanıyor. Bazı ülkelerdeki deneyimlerin aksine, Türkiye'de genel hatlarıyla "Sovyetik" konumda yer almak, bu genel plândaki vaziyet alışların çok daha ötesinde, belki de insanlar farkında bile olmaksızın bazı olguları ve sorunları görmeyi, düşünmemeyi ve tartışmamayı da beraberinde getiriyordu. İşte, benim konumumun diğerlerinininkinden farkı, aynı ortodoks çizgiyi paylaşmamakta değil, bu ortak zeminin ötesindeki alanlara da kendi çapımda ilgi duymamda yatıyordu. Yoksa, sosyalist yaşamımın hiç bir kesitinde "anti-sovyet" bir konumda yer almadım; kendimi böyle hissettiğim anlar da olmadı.

Gerekçelerimden biri, bu. Söz konusu dönemi yaşamayan genç okur, bu dönemin yazılarından kalkarak, 1975-80 Türkiye geleneksel solunun katı çizgisine göre bir parça daha dışarıda yer alan birinin ne yapıp ne yapamayacağına, neyi yazıp neyi yazamayacağına ilişkin bazı çıkarsamalarda bulunabilir sanıyorum.

Derlemenin gerekçelerinden bir başkası ise belki "acı", ama çok önemli bir olguya dayanıyor. O da şu: Teorik düşünme ve formasyonun çok zayıf kaldığı Türkiye solunda, insanların beyinlerinin en kolay silinen bölümünü, teori ve ideoloji depolanan yerler oluşturur. Buraları, örneğin güven, sevgi, hırs, kişisel bağlılık ve "iman" depolayan yerlere göre çok daha zayıftır. Bu yüzden, teorik-ideolojik yetkinliğin öneminin, en azından yakın geçmişin ve bugünün Türkiye'si söz konusu olduğunda fazla abartılmaması gerekir. Belki, şu daha açık olacak: 1975-78 Yürüyüş'ünde Yalçın Küçük'ün, Mesut Odman'ın, Candan Baysan'ın ve Metin Çulhaoğlu'nun yazdıklarının bugüne taşıdığı insan sayısı çok azdır. Pek çok neden ileri sürülebilir, bunları tartışmıyorum. Ama sonuç açıktır: TİP, 1978-80 arasında

1975-78 Yürüyüş'ünde söylenenlerin tam tersini söylemiş, üyeler bundan pek az rahatsızlık duymuştur. Çünkü, ideolojik söylem silinmiş, ama "silahımız partimiz", "sınanmış ve deneyimli kadro" vb. söylemi yerini korumuştur. Aynı kesimin 1988-90 lidikasyonundan rahatsızlık duyup duymadığını ise bilemiyorum. Ama bu kez gündemde olan teori ya da ideoloji değil de bir "silah" olarak parti ve bu silahı kullandığı varsayılan "sınanmış ve deneyimli kadrolar" olduğuna göre, rahatsızlık duymuş olmaları gerekir.

Yürüyüş'te üç yıl boyunca verilmeye çalışılan mesajların çok az sayıda da olsa belirli alıcılar bulduğunun bir örneği olarak, o dönemde Zonguldak il yöneticiliği yapan Vadat Yeniçeri'nin bir Yürüyüş yazısını kendi izniyle buraya alıyorum.

Ayrıca, bir konuda cüretli davranmak gerektiğine inanıyorum. Bugün sayıca pek az olan en genç kuşaktan sosyalistlerin kendilerine güvenip inanmaları açısından, bu cüretin sergilenmesi gerekir. Özetle, geçmişteki et ve but her ne ise, bunun açıkça ortaya konulması zorunludur. Geçmişteki konumların açıkça ortaya konulması, bugün dağınık ve geri bir görünüm veren solun, herşeye rağmen hiç de küçümselemeyecek bir olgunlaşma süreci yaşadığını gösterecektir. Bu, dün belirli şeyler söyleyen tekil öznelerin bugün daha iyi başka şeyler söylemesinde ifade bulan bir gelişmenin çok ötesindedir. Asıl önemli gelişme, bugün işe yeni başlayanların kendilerine teorik sorun seçme ve bunu işleme tarzlarının, geçmişteki yeni başlayıcılara göre çok daha olgun bir nitelik göstermesiyle ilgilidir. İşte bu, tekil öznelerin ötesinde, hareketin nesnel gelişiminin göstergesidir.

Yürüyüş deneyimim 1978 yazında sona erdi. 1979 yılı güzünde ise aylık Sosyalist İktidar deneyimim başladı. Sosyalist

İktidar, bugünkü Gelenek'e uzanan asıl adımdır.

Yürüyüş'ün haftalık yayın olduğunu birkaç kez belirttim. Benim de görev aldığım 3 yıl 4 aylık süre içinde bir gün bile akşamadan çıktı. Dergilerde çıkan yazılarım hiç kuşkusuz buraya alınanlardan ibaret değil. Başta Yürüyüş'te, imzalıimzasız ya da müstear isimli sayısız yazım yayınlandı. Bugünün okurlarının ilgi alanları ve güncel olanla bağlantı gibi bazı ölçütler ışığında, seçmeyi bizzat kendim yaptım. Haftalık bir yayına az çok teorik yanı olması istenilen yazılar yetiştirmek çok güç işti. Araştıracak, kitap, dergi ve belge tarayacak yeterli zamanımız yoktu. Ama yazmamız gerekiyordu. Çünkü ne daha sonra çıkacak 3 aylık Yurt ve Dünya ne de parti bülteni durumunda olan Çark-Başak partililerin güncel ihtiyaçlarına yanıt verebilmekteydi. O dönemde Türkiye solunda görüşler genellikle ya "getirilir" ya da "koyulur"du. Böylece, sözgelimi TKP'nin "getirdiği" ya da Devrimci Yol'un "koyduğu" görüşlere, haftalık rötarsız yayın olanağından yararlanan kişiler olarak bizim de uygun yanıtları vermemiz gerekiyordu. İşte, Yürüyüş yazılarının önemli bölümü, böyle bir talep ve dürtü sonucu hazırlanmıştır.

Bu derlemeyi okuyacakların büyük bölümünü, sosyalizmin en genç kuşakları oluşturacaktır. Anlayarak daha iyi eleştirebilmelerini ve eleştirirken de daha iyi anlayabilmelerini diliyorum.

Metin Çulhaoğlu

Mart 1991, Ankara

BÜYÜK BURJUVAZİNİN ÇİZGİSİ

Yürüyüş 22 Nisan 1976

TÜRKİYE NASIL BİR ÜLKE

Türkiye, Dünya Kapitalist Sistemi içerisinde yer alan kapitalist bir ülke. "Kapitalist" sözcüğünün önüne ya da arkasına bazı başka sıfatlar koyarak bu kapitalizmin niteliğine açıklık getirilebilir. Örneğin, "azgelişmiş kapitalist ülke" gibi. Ancak önemli olan, Türkiye'yi tahlil ederken, günlük olguları bir çerçeveye oturtmaya çalışırken hangi araçları, hangi yöntemle kullanacağımız.

Türkiye bir ekonomik bunalım yaşıyor. Dünya ekonomisindeki bunalımdan etkileniyor; çözüm yolları olarak bazı girişimlerde bulunuyor. Bunları incelerken kullanacağımız araçlar, kapitalist ülkelere ilişkin araçlar olmalıdır. Yoksa, kaçınılmaz olarak zorlamalara gidilir; etkisini yitirmiş sosyal sınıf ve tabakalara, sınıfsal ilişkilere zorlama yerler bulunmaya çalışılır. Elbette ki, Türkiye'deki kapitalizmin niteliği bunalımlara, aranan çözüm yollarına, kendine özgü değişik bir nitelik kazandıracaktır. Ancak bu, ekonomiyi yöneten yasaların özüne değil, işleyişine ve gerçekleşme biçimine ilişkin bir sorundur.

HANGİ YASALAR?

Her üretim biçimi gibi, kapitalizmin de belirli yasaları vardır. Düzen bu yasalar doğrultusunda işler, sorunlar bu yasalar sonucun-

da doğar. Bu yasalardan ikisi bizim için çok önemli. Birincisi; kapitalizm kâra, bu kârın azami ölçüde artırılması esasına dayanır. İkincisi; üretimin sosyal niteliği ile mülkiyetin özel oluşu arasındaki çelişki sonucunda üretilenin tüketilememesi olgusu, daha yaygın deyimle satış bunalımı doğar.

Türkiye'nin bugünkü ekonomik görünümünü çizeceksek, özellikle son dört yıl içerisindeki gelişmelerin anlamını arayacaksak, kullanmamız gereken başlıca araçlar bunlar.

BURJUVAZİNİN SORUNU

Mevcut her durum belirli bir birikimin sonucudur. Türkiye ekonomisinin bugünkü durumu da öyle. Ancak bu böyledir diye çok da gerilere gitmeye gerek yok. 12 Mart arifesinin genel bir görünümü, o günden bu yanaki gelişmeler ve günümüz için bize yeterli ipuçları verecektir.

Her gelişim, belirli çelişkileri beraberinde getirir. Her güçlenme de, o güçlenmeye ilişkin zaafı, eksiklikleri içinde barındırır. Türkiye'de burjuvazinin gelişiminden, daha doğrusu sermaye sınıfı içerisinde belirli bir kesimin sivrilmesinden söz ediyoruz. 1970'lerin başında büyük burjuvazi, sınıfının en güçlü kesimi olarak daha çok şey istemeye başlıyor. "Büyük burjuvazi de nereden çıktı?" denilebilir. Ancak, burjuvazinin en güçlü kesimlerinin uzunca bir süredir tekelleşme yolunda hızlı adımlar attıkları bir gerçek. İmalat sanayinin çeşitli dallarında mevcut kuruluşların bir bölümünün kontrol ettikleri sermayenin, işletme kurabilme ölçeğinin büyümesi, holdinglerle birlikte, bankaların, sanayi ve ticaret şirketleriyle kurdukları ortaklıkların artması tekelleşme göstergeleridir.

10 kişiden çok işçi çalıştıran işyerlerinin kendi içlerindeki farklılaşmayı tesbit edecek veriler elimizde yok. Ancak, büyük ve küçük işyerlerinin gelişimi hakkındaki verilerden anlamlı sonuçlar çıkıyor. Örneğin, İmalat Sanayiine ilişkin çeşitli sayım ve anket sonuçlarına göre, 10'dan az işçi çalıştıran küçük işyerlerinde çalışan işçi sayısı, 1963-1970 arasında yüzde 26 azalıyor. Büyük işyerlerinde çalışan iş-

çi sayısı ise, aynı dönem içerisinde iki misli artıyor. Ticaret hacminin bir göstergesi olan "Satınalınan Mal ve Hizmetler"le satışların gelişimine baktığımızda yine aynı doğrultuda sonuçlarla karşılaşırız. 1963-1970 arasında, küçük işyerlerinin aldıkları ve sattıkları mal ve hizmet hacmi 1.5 misli artarken, büyük işyerlerinde bu artış 4.5 kat oluyor. Bunlar, 1970 yılına kadar olan gelişmeler. 1970 sonrası için karşılaştırma imkanı sağlayacak veriler henüz derlenmiş değil. Yine de 1970 sonrasında bu gelişimin daha da hızlanmış olması mümkündür. Diğer bir göstergeye göre de, 1973 yılında, yeni kurulan Anonim Şirketlerin toplam sermayesi, eski Anonim Şirketlerin artırılmış sermaye miktarının oldukça altındadır. Tekelleşme arttıkça, sermaye büyüdükçe kâr dürtüsünün, bunun sonucu olarak da kaynakları tek elde toplama eğiliminin artacağı bir gerçek. Başta değindiğimiz yasalardan biri buydu. Burada, sorunun bir başka yönü hemen ortaya çıkıyor: Tekelci sermaye güçleniyordu, ama, belirli zaafı, eksiklikleri de içinde taşıyordu. Bunun nedeni, Türkiye'nin bir az gelişmiş kapitalist ülke olması. Gerçi her yerde böyledir, ama Türkiye'nin az gelişmişliğinin yarattığı özel durumlar var: Te-

SEKTÖRLER	1969	1970	1971	1972
KAMU KESİMİ	10.1	10.1	10.1	10.2
TARIM KESİMİ	25	24	20	17
KÜÇÜK ESN.				
VE ZAN.	2.9	2.9	2.9	2.8
ÖZEL KESİM	62	63	67	70
TOPLAM	100	100	100	100

kellesen sermaye, kendi dışındaki kaynaklara daha çok muhtaç. Yaygın bir deyimle "otofinansman" dışı kaynaklara başvurması gerekiyor. Bu kaynaklar, devlet kredileri, iştirakleri, sübvansiyonlar, banka kredileri ve dış kredilerdir. Daha kısası ve açığı, mesele başka kesimlere giden artı değerın daha büyük bir bölümüne sahip çıkılmasıdır. Türkiye'yi 12 Mart'a getiren ve oradan alıp günümüze

taşıyan çelişki burada yatar; bir yanda sermayenin tekelleşmesi, te-
kelleşen sermayenin güçlenmesi, öte yandan eldeki kaynakların ye-
terli görülmemesi, daha çok kaynağı elde tutma dürtüsü.

"12 MART REJİMİ"

Parlamente burjuva demokrasisi, egemen sınıfların, toplam ar-
tı değeri nispeten "centilmence" paylaştıkları bir rejimdir. Egemen
sınıflar belirli kurallar uyarınca, birtakım tartışmalarla bu işi bece-
rirler. Parlamente demokrasiye, bir sınıf olarak burjuvazinin karşı-
sında işçi sınıfı ve diğer çalışanlar yer alır. Yok eğer burjuvazinin
en güçlü kesiminin istekleri mevcut parlamente düzen içerisinde
karşılanamıyorsa, belirli koşulların da oluşumuyla faşizme gidilir.
Burada burjuvazinin en güçlü kesiminin işçilerle, köylülerle ve di-
ğer sermaye kesimleriyle pazarlığa hiç niyeti yoktur. İstediklerini sö-
ke söke almayı kafasına koymuştur.

12 Mart döneminde, tekelci sermayenin istekleri, işçilerden,
köylülerden kopartabileceklerini kat kat aşırıyordu. Bu nedenle işçi-
ler ve köylülerin yanında başkalarının da çıkarlarına el atıldı. Bir di-
zi kararla, "reform"la gerçekleştirilmeye çalışılan buydu.

KREDİ MUSLUKLARI

Tekelci burjuvazinin finansman sorununun çözümünde akla ilk
gelen kaynaklardan biri de kredilerdir. 12 Mart'ı izleyen dönemden
başlayarak günümüze kadar kredilerin akışı bu yönde olmuştur.
Toplam Banka kredilerinin dağılımına göz atalım:

BANKA KREDİLERİNİN DAĞILIMI

1969-1972 yılları arasında toplam banka kredilerinin yüzde dağı-
lımı işte böyle. Tarım kesiminin sağladığı krediler azalırken, aldığı
kredilerin oranı artan tek kesim görüldüğü gibi Özel Kesim. Sermay-
enin hedeflerinden biri, kredi olanaklarını sonuna kadar zorla-
mak, bu alandaki rakiplerinden kurtulmak. Bu açıdan bakıldığında
yolun sonuna henüz gelinmemiş olduğu görülüyor. Bu yılki veriler-

den anlaşıldığı kadarıyla başta Merkez Bankası kredileri olmak üzere Özel Sektöre açılan krediler hızla artıyor. Kredi alanında, özel sektörün Tarım Kesiminden sonra gelen rakibi Kamu Kesimi; bu yüzden Kamu Kuruluşları için ilginç öneriler getiriliyor. Bu kuruluşların, kredi kaynaklarına daha az baskıda bulunmalarını sağlamak için son zamlar onaylanıyor, halka -yani kendilerine- daha çok açılmaları için modeller sunuluyor.

Kamu Kuruluşlarından söz açılmışken, Devlet fonlarının sermaye iştirakleri biçiminde özel kesime aktarılmasına da değinelim. Bu, özel kesimin finansman ihtiyacını karşılamada kullanılan yolların biridir. Küçük bir örnekle yetinelim: Yalnızca Makine Kimya Endüstrisi Kurumu, Koç Holding'e bağlı TOFAŞ ve Türk-Traktör'e sermaye iştiraki biçiminde 95 milyon 148 bin liralık kaynak aktarmıştır.

TEŞVİK TEDBİRLERİ

Finansmanın bir yolu ek kaynak bulmaksa, diğeri de eldekileri kaçırmamak. Teşvik tedbirleri bunu sağlamak için düşünülmüş ve uygulanıyor. Bu tedbirler, devletten sermaye kesimine kaynak transferinin, daha doğrusu bağışının en çarpıcı örneğidir. Teşvik tedbirleri arasında yer alan "Yatırım İndirimi" uyarınca yatırımcı, yaptığı yatırım kadar kurumlar vergisinden muaf tutuluyor. Bunun sonucunda gülünç miktarlarda Kurumlar Vergisi veren "kurumlar" ortaya çıkıyor. Diğer teşvik tedbirleri arasında "Gümrük Muafiyeti", "Yatırım Kredisi", "İhracatta Vergi İadesi" gibileri var. Örneğin Irmak Hükümeti, pamuk ihracatındaki tıkanıklıktan, ihracatçılarımızın daha az zarar görmesi için bir kararname ile ihracatta % 25 vergi iadesini yeniden yürürlüğe koydu. Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Şinasi Ertan, bunu da yeterli görmemiş olacak ki, geçtiğimiz ay "ihracat tıkanıklığını yenmek için daha ciddi teşviklere" ihtiyaç olduğunu söyledi. Teşvik tedbirlerini yeterli bulmayan yalnızca Ertan ve arkadaşları değil. Niyet gösterisi biçiminde de olsa "Milliyetçi Cephe" hükümetinin programında yer alan noktalardan biri teşvik ted-

birlerinin daha da artırılması ve bir "Sanayi Teşvik" yasasının çıkarılması.

Ancak, teşvik tedbirlerinin asıl gayesi üzerinde netleşmek gerekiyor. Tedbirlerin tekelci büyük sermayeye yaradığı, tersi durumların önlenmek istendiği açık. Son günlerden bir örnek verelim: Türk Sanayici ve İşadamları Derneği -TÜSİAD- teşvik tedbirlerinden "herkesin yararlandırılmaması" gerektiğini söylüyor. "Herkes"ten, tekelci sermaye dışındaki herkesin kastedildiğini ayrıca belirtmeye gerek yok.

BAŞKA YOLLAR

Ancak, tekelci sermayenin aradan çıkarmak istediği diğer sermaye ve ticaret kesimlerinin yalnızca teşvik tedbirlerinin esirgenmesiyle aradan çıkmayacağı anlaşılmış olacak ki, başka yollar da deneniyor. Örneğin, 12 Mart sonrası "reform" isteklerinden biri de tüccarı aradan çıkararak İmalatçı-Büyük Mağaza doğrudan ilişkisinin kurulması idi. Bu henüz gerçekleşmiş değil; üstelik gerçekleşmesi köklü tedbirleri ve büyük değişiklikleri gerektiriyor. Ancak, bu "reform" tasarısının bizatihi kendisi, tekelci sermayenin niyetlerini ortaya koyması açısından ilginç.

Bir başka örnek de son günlerden verelim: Eskişehir Sanayi Odası, Karabük'ün uyguladığı politika sonucunda, pik demirin büyük sanayicilere kapatıldığından, küçük imalatçının hammaddesini karaborsadan aldığından yakınıyor. Kayserili sanayiciler de aynı yakınma içerisinde. Girdi maliyetlerini artırarak, karaborsalar yaratarak küçük sermayeyi yutmak, kapitalizmin genel bir yasasıdır. İşleyiş biçiminde ufak tefek farklılıklar görülse bile bu yasa Türkiye'de de işlemektedir.

ÜCRETLER VE FİYATLAR

Irmak Hükümetinin Maliye Bakanı Bedri Gürsoy, geçenlerde Bütçe-Plân Komisyonunda konuşurken, "Taban fiyatları ve ücretler

artarken, enflasyonu mucize bile durduramaz" demişti. Gürsoy, sermaye kesiminin malum görüşünü bir kez daha tekrarlıyor. Taban fiyatları ve ücretlerle fiyatlar arasında Gürsoy'un dediği cinsten bir ilişkinin olmadığını anlamak için bazı verilere bakmak yeterli. 1971-1973 arasında taban fiyatları artmamıştır. Grev hakkının askıya alınmasıyla reel ücretler mutlak olarak düşmüştür. Ama fiyatlar artmıştır, hem de olanca hızıyla.

Gürsoy'la aynı çıkarları temsil etmekle birlikte, bu konuda daha gerçekçi davrananlar da vardır. Örneğin 12 Mart rejimi Başbakanlarından Naim Talu, fiyat artışlarının, "amortismanı çabuklaştırması açısından bir teşvik tedbiri olduğunu" enflasyonun nedenlerinden "birinin" de tekeller olduğunu söyleyebiliyor. Hızlı fiyat artışları, faizle kredi-borç alan, tahvil çıkaran özel sektörün, bu arada büyük anonim şirketlerin işine yaramaktadır. En azından zam gelince, ödeyecekleri faiz ve ana para, hızlı fiyat artışı nedeniyle gerçek değerinden kaybetmiş olacaktır.

1973 seçimlerinden sonra taban fiyatları ve ücret politikası bir ölçüde sona erdi. 1974 yılı taban fiyatları açısından öncekilere kıyasla değişik bir yıl oldu. Çoğu tarım ürünü altın yılını yaşadı. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı kendisine seçim kazandıranlara borcunu bu şekilde ödedi. Toplu sözleşmeler ve grevler üzerindeki baskılar bir ölçüde azaldı. Tekelci sermaye bunları, demokratik rejimin maliyeti olarak sineye çekmek zorunda kaldı.

YENİ YOLLAR

"Allah bir kapıyı kaparsa ötekini açar" derler. Oysa çoğu kapılar açık olduğunda bile başka kapılar aranıyor. "Halka açma"nın yani hisse senedi satışının özel kesim için tatmin edici olmadığı görülüyor. Daha sonra değineceğimiz satış bunalımı, hisse senedi satışları için de geçerli. Bakanlar Kurulunun 1975 yılı başında aldığı bir karar tahvil satışını hızlandırıyor. Çünkü bu kararla tahviller %18 faizle satılabiliyor. Bu özel sektör tahvillerine hisse senetleri ve devlet tahvilleri yanında üstünlük sağlıyor. Gazete haberlerine göre, piya-

saya sürülen 500 milyon liralık tahvilin yarısından çoğu satılmış durumda. "Milliyetçi Cephe" hükümeti programında da bu noktalara önem veriliyor. Sermaye piyasası yasasının kısa sürede çıkarılacağına değiniliyor.

Ancak bunların hiçbiri yeterli değil. Üstelik demokratik rejimin getirdiği "sınırlamalar" da var. Şimdi gündemde yeni bir yol belirliyor. Bu uzun süredir uygulanmayan bir yol: Yeni Vergiler. TÜSİAD "vergi gelirlerinde artış olmadan planda öngörülen yatırımların gerçekleşmeyeceğini", Maliye Bakanı Gürsoy da "Harp Sanayii ve Savunma Harcamalarının karşılanabilmesi için yeni vergilere gerek olduğunu" söylüyor. Ancak yeni vergiler konusunda en belirleyici etken siyasal iktidar sorunu. Vergi koymak, geçici ya da seçimci değil, az çok kalıcı hükümetlerin işidir. İşadamlarının son günlerde sözünü çok ettikleri "istikrarlı hükümet" isteğinin temelinde böyle iktidarlara duyulan özlem yatıyor. Kritik durumu ve seçim hükümeti nitelikleriyle "Milliyetçi Cephe" hükümetinden böyle bir uygulama beklenemez.

ORTAK PAZAR EMPERYALİZMİ

Yerli tekелci sermaye, elindeki bir bölümünü de lisans, patent, kâr transferi, borç faizi biçiminde dışarıya kaptırmakta. Ancak bundan hiç bir zaman Emperyalizm-Yerli Tekelci Sermaye ilişkisi çıkarmamak gerek. Çünkü, tekелci sermayenin bizzat varlığının temeli emperyalizmle bütünleşmiş olması. Bunun tersini düşünmek, kapitalizmin, emperyalizmden bağımsız olarak, tekelleşmeye varan bir ölçüde gelişebileceğini düşünmekle eştir ki, bu, çağımızda çoktan tıkanmış bir yoldur. Buna karşılık unutulmaması gereken bir başka nokta daha var: Tekelci sermayenin emperyalizmle ortaklığı, onun basit bir "taşeron", "komisyoncu" olması anlamına gelmez. Emperyalist tekellerle zaman zaman pazarlık masasına oturmasını engellemez.

Son zamanlarda, tekелci sermayenin en güçlü kesimleri Ortak Pazar konusunda bazı kuşkular duyduklarını belirtiyorlar. Vehbi

Koç, "AET anlaşmalarında aleyhimize noktalar olduğunu" ileri sürüyor. TÜSİAD "yabancı sermayenin gireceği sektör ve bölgelerin kesin olarak belirlenmesini" istiyor. İran'a giden işadamları heyetinin sözcüsü, "Yıllarca Batı ülkelerine önem vermemiz yüzünden komşularımızı ihmal ettiğimiz" görüşünde. AET'nin bazı hükümlerinin diğer ülkelerle olan ticari ilişkilerimizi zedeleyici nitelikte olduğu söyleniyor.

Bütün bunlar niçin? Elbette ki AET'ye karşı olunduğundan değil. İki neden var: Birincisi; tekelci kesimin elindeki sermaye birikimi, bazı alanlarda yalnızca kendisinin yatırım yapmasını zorunlu kılacak boyutlara ulaşmıştır. Tekelci sermaye bu alanlarda Ortak Pazar, ya da başka bir sermayeye karşı çekingen davranmaktadır. Çözüm yolu, TÜSİAD'ın dediği gibi "sektör ve bölgelerin paylaşılması"dır. Söz konusu alanların neler olduklarına gelince, bunlar, "Motor Sanayii" başlığında genelleşen Motor, Elektronik ve Harp Sanayileridir. Eski Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Gölhan'ın ifadesiyle "Bu alanlarda bağımlılık teknoloji satın alınmasından ibaret kalacak, yabancı sermaye ya da uzmana gerek duyulmuyor." Gölhan'ın dediklerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bilmiyoruz. Örneğin, bundan iki-üç yıl önce Ertuğrul Soysal Sanayi Odaları Genel Sekreteri iken, adı geçen sanayi kollarına Özel Kesimin "talip olmadığını" söylüyordu. Bugün ise Motor Sanayii için yerli tekeller birbirine girmiş durumda.

İkinci neden, son dünya bunalımının ortaya çıkardığı bazı ger-

MAL	1973	1974
ÇİMENTO/TON	980.370	292.318
KONSERVE/TON	18.204	12.710
BUZDOLABI/ADET	17.399	11.497
ÇAM. MAK./ADET	1.731	217

çekler. Bunalım, dış ticaret bağımlılığı nedemiyle satış sorununu daha da ağırlaştırıyor. Bunun çok açık örnekleri görülüyor. Dolayısıy-

la, dış ticarete AET ülkelerine kesin bağımlılıktan daha çok korkulmaya başlandı. Yeni açılımlarla yeni ülkelere seferler düzenlendi. Kısacası, tekelci sermaye için bir musibet bin nasihatten daha etkili oldu. İşte bu nedenle "Milliyetçi Partiler" programlarında, yakın doğu ülkeleriyle ilişkiye büyük önem verdiklerini belirtmek gereğini, hem de üzerine basarak belirtmek gereğini duyular.

SATIŞ SORUNU VE YENİ AÇILIMLAR

Kapitalizmin, ürettiğini satamaması ve bunun sonucu olan bunalım, başta değindiğimiz ikinci yasaya ilişkin. Satış bunalımı hemen hemen beş yıldır geçerliliğini korumaktadır. Ancak kapitalizm, niteliği gereği, bu bunalımı ferahlatıcı tedbirler alamıyor. Tabii köklü tedbirlerden söz ediyoruz. Yoksa başka tedbirler alınmıştır. 1970 Personel Yasasıyla memur maaşlarının yükseltilmesi ve aynı yıl gerçekleştirilen devalüasyon gibi. Ancak, bu tedbirlerin hemen arkasından izlenen enflasyoncu sermaye birikimi politikası ve baskı düzeni, alınan tedbirleri etkisiz kıldı. İhracat azaldı, ithalat arttı. Dış ticaret açığı 50 yıldır görülmeyen boyutlara ulaştı. Fiyat artışları, artan memur gelirlerini silip süpürdü. Ücretler zaten reel anlamda artmıyor, azalıyordu. Taban fiyatları da uzun süre sabit tutuldu. Özel kesimin imalat sanayii yatırımlarında tüketim maddelerine ayrılan pay 1971'de yüzde 20.85 iken 1972'de 40.11'e çıktı. Ancak, üretilen satılamayınca bu oran son yıllarda düşmeye başladı. Bugün bir çok tüketim maddesinin üretiminde gerilemeler görülüyor. Hiç kuşkusuz, mevcut gelir dağılımı düzeni içerisinde, iç tüketimi kamçılayanın da belirli sınırları olacaktır. Dış pazarlara satış, akla ilk gelen çözüm yollarından biri idi. Ancak, özellikle dünya ekonomik bunalımının da etkisiyle bu yol şimdilik tıkanmış görünüyor. Bazı malların 1973 ve 1974'deki ihraç durumuna bakalım:

SEÇİLMİŞ MALLARIN İHRACI

İşte bu nedenle sınırlı sayıdaki ülke ile olan ticari ilişkiden kuşku duyulmaya başlandı. Bu nedenle, İran, Libya ve diğer Yakın Do-

ğu ülkeleri ön plana çıktı. Ege Sanayi Odası Başkanı, "Libya büyük bir şantiye, çimento stoklarımızı eritebilir" dedi. Feyyaz Berker, "İran'a büyük miktarda gıda maddeleri ihraç edebileceğimizi" söyledi.

SONUÇ

Kapitalizmin genel yasaları Türkiye'de de işliyor. Kapitalizmin temel çelişkileri Türkiye toplumunu da etkisi altına almış. Artı-değeri artırma, kaynak toplama tedbirleri satış bunalımını doğuruyor. Satış bunalımının çözümü ise daha az artı-değere razı olmada yatıyor. Sermaye birikininin istenen boyutlara ulaşması enflasyonu gerektiriyor. Enflasyon ise satış bunalımını daha da ağırlaştırıyor. Tekelci sermaye, mevcut düzen içerisinde bugünkü bunalımından kurtulabilir. Ancak, yeni bir düzeyde yeni bunalımlar ortaya çıkacaktır. Bugünkü bunalımdan çıkış yolları, AET ile sektör paylaşımında, Motor Sanayiinde, Yakın Doğu ülkelerine açılmada, yeni vergilerde yatıyor. Genel olarak toplumun tüm bunalımlardan kurtulması ise, bunalımların kaynağından, yani kapitalizmden kurtulmakla mümkün.

"İKTİSAT İLMİ" VE YARATTIĞI FETİŞLER

Yürüyüş 29 Nisan 1975

Dünya kapitalizmi yeni bir bunalım yaşıyor. Bu bunalımın kaynağı, kapitalist düzenin kendi yasaları ve işleyişi. Kapitalist Sistem en büyük bunalımını 1930'larda yaşadı. Alınan yeni tedbirler sayesinde, artık bir daha bunalım olmaz deniyordu. Ama öyle olmadı; üstelik, dünyamızdaki koşulların değişmesi, yeni durumların ortaya çıkması, bunalımlara yeni özellikler kazandırdı. 1930'larda dünyada bir tek sosyalist ülke vardı. Bugün ise bir Sosyalist Sistem, Sosyalist bir dünya var. 1930'larda henüz "tarihin nesneleri" olan üçüncü dünya ülkeleri bugün sosyalist sistemle ilişkilerini geliştirerek tarihin yapıcıları arasına katılıyorlar. Dünya kapitalizmi kendini koruma kavgası verirken her cephede yeni saldırılarda bulunuyor. 1930'ların bunalımı Keynes Teorisini yaratmıştı. Yeni bunalım da yeni ürünlerini veriyor. Bir yandan devlet müdahalesi, planlama gibi "düşmana ait" silahlara başvurulurken, öte yandan, yeni durumu açıklamak üzere "ultra-modern" iktisat teorileri ortaya atılıyor.

"İktisat İlmî" ile Ekonomi Politik arasındaki kavga, iki dünya görüşü ve sistemi arasındaki mücadelenin ideolojik plandaki görünüm-lerinden biri. "İktisat İlmî", kapitalist düzeni veri alan, ekonomik olgu ve gelişmeleri toplumsal bütünlüğünden soyutlayan, kısacası, kapitalizmden başka düzen tanımayan bir "ilim". Örneğin, tekelci piyasa koşullarında fiyatların daha yüksek olacağını söyler, orada kârılır. Tekellerin neden doğduğuna, ne gibi sonuçlar getirdiğine hiç do-

kunmaz. Ya da, alının tedbirlerle kapitalist düzenin "rasyonelleştirdiğini" söylemekle yetinir; bu "rasyonelleşmenin" temelinde daha çok kâr dürtüsünün yattığını bir yana bırakır. Ekonomi Politik ise, ekonomiyi dinamik bir gelişim içinde değerlendiren, toplum biçimlerine özgü yasaları ortaya çıkaran ve en önemlisi bu yasaların toplum tarafından toplum yararına yönlendirilebileceğini öneren bir niteliğe sahip. Başka bir deyişle, "İktisat İlmi" veri alıcı ve mazur gösterici; Ekonomi Politik ise eleştirici ve değişime yönelik.

Türkiye, Dünya Kapitalist Sistemi içerisinde yer alan bir ülke. Özelliği, geri kalmışlığı ve emperyalizme bağımlılığı. Buna karşılık, iki dünya görüşü, iki sistem arasındaki kavga Türkiye'de de sürüyor. Sermaye, Türkiye'de de ideolojik planda kendini koruma savaşı veriyor. Sermayenin rakibi işçi sınıfının bilimi. Sermayeden yana "İktisat İlmi"nin karşısında, işçi sınıfının Ekonomi Politikı yer alıyor.

Ancak Türkiye'de biraz daha farklı bir durum söz konusu. Türkiye'de işçi sınıfının bilimine karşı "ultra-modern" iktisat teorileri öne sürülüyor; klasik iktisadın ilkel silahları kullanılıyor. Tabii ufak tefek rötüşlerle. Söylenenler, yayılmak istenenlerden bazıları şöyle: Serbest rekabet vardır ve geçerlidir; burjuvazi "tarihsel dinamizmi"ni ya da ilericiğini kullanma durumundadır; bürokrasi, bu dinamizmi köstekleyen bir rol oynamaktadır. Bunun gibi daha nice si. Sanki, 18., 19. yüzyıllarda yaşıyoruz. Sanki burjuvazi çağımızda da en ileri üretici güçlerin temsilcisi, daha ilerici yok.

Sermaye cephesi, kendi açısından elbette bunları yapacaktır. Önemli olan, işçi sınıfı hareketinin bu saldırı karşısında gerilememesi. Ama gerileyenler var; bu gerileme onları teslimiyete kadar götürüyor. İdeolojik mücadelenin bu alanındaki gerilemesinin temelinde bir çok neden var. Bunların başında, işçi sınıfının kendisine ve siyasal temsilcilerine vurulan darbeler geliyor. Siyasal örgütün zayıfladığı ya da başına başka işler geldiği dönemlerde başıbozukluk, sermayeye teslimiyet de artıyor. Geçtiğimiz dört yıl içerisinde olan da bu.

Sermayenin ideolojisine teslimiyet kendini çeşitli biçimlerde göstermekte. En belirginini, "sanayileşme fetişizmi" ve bunun sonucu olan burjuva kuyrukçuluğu. Çeşitli istatistiklerde, Planlama Raporlarında görüyoruz, okuyoruz: Türkiye'nin Milli Gelirinde sanayinin payı giderek artıyor; önümüzdeki yıllarda sanayinin Milli Gelire katkısı tarımınkini aşacak; Tarım kesiminin toplam nüfus içerisindeki payı azalıyor vs.vs.

Bunlar hep doğru. Herkes bu verilerden yararlanmak zorunda. Ama çıplak istatistikler tek başlarına çok şey söylemezler. Öyleyse bu verilerin nasıl ve hangi çerçeve içinde değerlendirileceği sorunu çok önemli. Sermaye ve ona teslim olanlarla işçi sınıfı sosyalistleri bu verileri farklı yöntemlerle değerlendirirler; farklı sonuçlara ulaşırlar. Veriler, Dünya ve Türkiye'nin bugünkü koşullarından soyutlanıp "iktisat ilmi" çerçevesinde değerlendirilince, emperyalizme bağımlılık, sanayileşmenin, kentleşmenin çarpıklığı ve sınırları, daha ileri üretici güçlerin varlığı bir yana bırakılır, unutulur. 200 yıllık bir tarih yanlışlarına düşülerek, geçmişin burjuva önderliğindeki dinamik sanayileşmesi, emperyalizme bağımlı çarpık sanayileşme ile aynı kefeye konur.

Bir kez yanlış yapıldı mı gerisi de geliyor. Sözünü ettiğimiz yanlış kendini siyasal planda sık sık belli ediyor. Büyük sermayenin siyasal örgütlerine "ilericilik", "demokratiklik" yakıştırılıyor. Oysa, üretici güçler alanında olduğu gibi, demokrasi alanında da burjuvazi çoktan aşmıştır. Bu unutuluyor. Burjuvazi, "ilerici" kabul edildiği için, aksaklıkların, kötülüklerin sorumlusu olarak başkaları aranıyor. Sözde bulunuyor da. Örneğin, her dönem burjuvaziye sadakatle hizmetten başka bir kusuru olmayan bürokrasi, anti demokratik uygulamaların suçlusu, gelişimin frenleyicisi olarak gösteriliyor. 12 Mart'la birlikte bu yanlışlar yaygınlık kazandı. Bürokrasi, kimilerinin elinde, burjuvazinin "günah keçisi" yapıldı. 12 Mart hükümetleri, bürokrasinin "üçüncü yol"cu, "Bonapartist" temsilcileri olarak gösterildi. "Bonapartist" uygulamanın, dışta "üçüncü yol"cu görünerek temelde büyük sermayeye hizmet etmekle görevli olduğu yine

unutuldu. Erim - Demirel kapışmalarına, Bonapartizm-Burjuvazi, daha da ötesi bürokrasihalk çelişkileri yakıştırıldı.

Sağlam temele, bilime oturtulmadıkça, bir uç yanılga ters uça yanılıgları dürtüklüyor. Türkiye’de, hakim sınıf diye yıllar yılı göbekli, kasketli, çizmeli ve kimilerince de "kamçılı" ağalara, sonradan görme vurgunculara öylesine şartlanıldı ki, kibar görünüşlü, "kültürlü" ve sinematekçi kapitalistlere hemen "dinamizm" ve "gerçek burjuva"lık yakıştırıldı. Değindiğimiz temel yanılıgda, böyle şartlanmalar ve bunlara duyulan tepki de rol oynuyor.

Yanılgıların nedeni şu ya da bu olabilir. Daha önemlisi, bunların etkilerinin kırılması. Temel yanılgıların özellikle işçi sınıfı hareketinin baskı altına alındığı, bölündüğü dönemlere denk düşmesi, bu etkilerin kırılmasına ilişkin ipuçlarını veriyor. Baskı dönemlerinin sonuçları olarak yalnızca kapatılan örgütleri, hapse atılan ya da öldürülen insanları, yasaklanan kitapları görmemek gerek. Burjuvazinin ideolojik alanda kazandıklarını da değerlendirme zorunluluğu var. "Kaçış Edebiyatı", seks yayınları ve filmleri neyin ürünüyse "burjuvazinin dinamizmi", "ilericiliği" türünden görüşler de aynı yerden kaynaklanmaktadır.

Yeni bir toparlanma dönemine giriliyor. Bu dönemde, sermayenin kopardıklarını teker teker geri almak gerekiyor. Sermayeye karşı mücadeleyi yeniden ön plana çıkarmak gerekiyor. Sermaye ve kuyrukçuları "vülgersiniz", "sömürü edebiyatı yapıyorsunuz" diyeceklerdir. Varsın desinler. Hedef, dediğimiz gibi sermayeye karşı mücadele; ona akıl hocalığı etmek, bürokrasi vb. gibi "düşmanlardan" korunmak değil.

TARİHİN ÇARPITILMASI NEREDE BAŞLIYOR ?

Yürüyüş 13 Mayıs 1975

Sosyalistler için tarihi anlamak bir çok bakımdan zorunlu. Bir kere, sosyalist hareket yerden bitmez. Süreç içerisinde doğar, gelişir. Sosyalist hareketin geliştiği ortam da böyle; statik değil, sürekli gelişiyor. Sonra, bugünü yanlış değerlendirmede, dünü yanlış değerlendirmenin payı büyük.

Türkiye’de sosyalist harekette sapılan çıkmazların bir bölümü, Türkiye’nin ve tarihinin yanlış değerlendirilmesine bağlı. Bir de çıkış noktası olarak yanlışla mahkum olanlar var. Onlar sosyalist hareketin ve bu yazının dışında kalıyorlar.

Yanlışların en büyük nedeni, sınıflarla, bu sınıflara bağlı olgu ve kurumları birbirinden soyutlamak. Bu yanlışın iki temel nedeni var: Biri, tarihin içinde tek tek olgulara boğulup kalmak, ormanı görememek. Ötekisi ise tam tersi; Genel şemalar yüzünden olguları ihmal etmek, ağaçları görememek.

Türkiye’de tarihten uzaklaşmanın başlangıç noktası, Devleti yerli yerine oturtmamak. Devleti sınıflardan bağımsız görmek. Bir bakıma doğal. Türkiye’de yaşıyoruz çünkü. Türkiye ve tarihi üzerine bir çok şey yazılıp çiziliyor. Anılar, romanlar yayınlanıyor. Bunların yansıtmaya çalıştığı somut gerçekler soyutlanıp bilimsel doğru ge-

nelliğine çıkarılmadığında yanlıgılar başlıyor. Sonuç: Türkiye’de Devletin ve ona bağı kurumların sınıflardan bağımsız olabileceğini sanmak, buna benzer "yenilikler" peşinde koşmak. Toplumların kendilerine özgü nitelikleri var ve olacak. Yanlış olan, bu özelliklerle abartıp bilimin yerine oturtmak.

Bir 1908 Devrimi var. Ordu devrim yapıyor, halk hiçbir şeye kaşmıyor. O halde ordu şudur, budur deniyor. Tarihe çok gömölüp orada kalanlar, bir daha çıkamayanlar böyle diyorlar. 1908 Devrimi burjuva demokratik bir hareket, bunda kuşku yok. O zaman hareketin altında, Devlete sahip olanlarla aynı "soydan" ve dinden bir burjuvazi aranıyor. Bulunamıyor. Çünkü, o ölçüde gelişmiş bir Türk-Müslüman burjuvazi yok. Böyle olunca, ya hareketin burjuva demokratik niteliğinden kuşku duyuluyor, ya da burjuvaziden bağımsız "orta sınıf radikalizmi"nden söz ediliyor. Özgünlük aranışı, gerçek "özgünlük"ün bulunuşunu engelliyor. Gerçekten Türkiye’ye özgü olan, Türk-Müslüman olmayan burjuvazinin varlığı ve gücü. İmparatorluk içindeki "azınlık" burjuvazi, meşrutiyetçi hareketi desteklemekten de öte, bağımsızlık peşinde koşacak ölçüde güçlü. Hareketin temelinde bu sınıf var. "Yeniliğin altında gâvurluğun olduğu" izlenimi de bundan. Lenin, "1908 hareketi burjuva demokratik bir hareket, ama halk hareketi değıl" diyor. Halk hareketi olmaması, müslüman olmayan burjuvazinin, müslüman halkla ilişki kuramamasından doğuyor. Ordu bu nedenle burjuvazinin tek vurucu gücü.

Bir de İttihat ve Terakki dönemi var. Anlaşılamayan bir başka dönem. 1908 hareketinin sınıfsal temelini oluşturan burjuvazinin en güçlü kesimi daha sonra imparatorluk sınırları dışında kaldı. "Bağımsız küçük burjuva radikalizmi"nden söz etmek için elverişli bir ortam. Ama öyle olmuyor, olamaz da. İmparatorluğun arta kalan bölümündeki sermaye birikimi yine devletin sınıfsal temelini oluşturuyor. Bu birleşim daha sonra Kurtuluş Savaşı’nın da temelini oluşturacaktır. Bunu bir çok kişi görüyor. Örneğin, ünlü İttihatçılardan Kara Kemal, "Avrupa’da hükümetler ya işçiye, ya da burjuvaya dayanır. Biz hangi sınıfa dayanacağız? Böyle güçlü bir sınıf Türki-

ye'de var mı? Yoksa biz neden yaratmayalım?" diyor. Kara Kemal'in tek yanlışı "yaratmak" sözünde. "Yaratmak" söz konusu değil. İlkel de olsa, böyle bir oluşum, böyle bir sermaye birikimi var. Ve anlamak isteyenler için şu gerçek de var: Sermaye birikiminin henüz ilk aşamalarda olduğu, sanayi sermayesine dönüşecek boyutlara ulaşmadığı dönemde, Devlet hep bu süreci hızlandırıcı bir rol yüklenir.

Bilimsel olan, gerçek olan bu. İttihat ve Terakki'nin görevi, dayanağı da bu. İttihatçıların talihsizliği, bu ilkel birikimin emperyalizm dönemine raslaması, tarihsel misyonlarını böyle bir dönemde üstlenmeleri. Bunu da görenler var. Enver ve Talat Paşalar, İngiliz ve Fransızlara bağlı şirketlerin millileştirilmesine değinince, Maliye Nazırı Cavit, bunun, Alman sermayesine yanaşmaktan başka bir sonuç vermeyeceğini söylüyor. Sonunda öyle de oluyor.

Türkiye'de, günümüz için önemli olan tarih yanlışları böyle başlıyor. Daha sonra da devam ediyor. Günümüze yaklaştıkça, yanlışların pratik sonuçları da o denli ağır ve acı oluyor. 1930'ların "Devletçiliği"ni 1950 iktidar değişikliğini, 1960 darbesini yanlış değerlendirenler en büyük yanlışlarını 12 Mart olayını değerlendirirken yaptılar. Sonuç ortada.

19 MAYIS VE KURTULUŞ SAVAŞI

Yürüyüş 20 Mayıs 1975

Mustafa Kemal, 56 yıl önce Samsun'a "ayak bastı". Bu olay stad-yumlarda genç kız ve erkeklerimiz tarafından kutlanacak. Kutlama giysileri üzerindeki tartışmalar, 19 Mayıs'ın "mana ve ehemmiyeti"ni bu yıl daha da geri plana itecek. Giysi tartışmaları, bayram olarak kutlanan önemli tarihsel olaylara yabancılaşmanın bir göstergesi. 23 Nisan 1920'de Meclisin açılması da çok önemli bir olaydı. Ama bunda da "Çocuk Bayramı" yabancılaşması söz konusu. Tarihe yabancılaşmamak için, tarihsel olayları yerli yerine oturtmak gerekiyor. Kimin, kime, hangi bayramı "armağan" ettiğinden daha önemli sorunlar var. Örneğin, Mustafa Kemal niçin Samsun'a çıktı? Sonra niçin Sivas'a gitti? Kime güveniyordu? Ve bu sorunlardan hareketle, Kurtuluş Savaşı neydi, ne değildi?

İttihat ve Terakki'nin Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar izlediği politika önemli sonuçlar verdi. İki planda; birincisi, üst düzeydeki sermaye birikimini (İstanbul) işbirlikçilik katına yükseltti. İkincisi, daha düşük düzeydeki yerel birikime (Anadolu) yeni alanlar açtı. Bu dönemde İstanbul Ticaret Burjuvazisi önemli bir gelişme gösterdi. Savaş yıkım getirir, ama kimilerini de zengin eder. Devletin savaş ihtiyaçlarının karşılanmasında aracılık etmek üzere, Savaşın sonuna kadar İstanbul'da 40 Anonim şirket kuruldu. İttihatçılar ye-

ni girişimlerin "milli" olmasını istiyordu. Ama sonunda Maliye Nazırı Cavit'in dediği çıktı. Burjuvazi İngiltere ve Fransa'ya karşı "milli", Almanya'ya işbirlikçi oldu. Demek ki, bürokrasinin subjektif tercihleri zorunlu gidişi tersine çeviremiyor.

Bunlar, İttihat ve Terakki politikasının İstanbul sonuçlarıydı. Politika Anadolu'da da etkili oldu. Emperyalizm Türkiye'ye girdiğinde feodalizm gelişim sürecini tamamlayamamıştı. Anadolu'da modern bir burjuva sınıfı da yoktu bu nedenle. Azınlıkların dışındaki ilkel sermaye birikimi, geleneksel toprak düzeninin çöküşüyle başlayan toprak yağmasına dayanıyordu. Tarımdaki bu birikim ticaret alanında mahreç aradığında, engellerle karşılaştı. En büyük engel, iç ticaretin % 80'ini beraberce ellerinde tutan Rumlar ve Ermenilerdi. İttihatçı politika bunları hedef aldı. İç ticaret büyük ölçüde Müslüman eşrafın eline geçti. Bunun en belirgin örnekleri Erzurum, Adana, Antep çevrelerinde görülüyor. Herhalde tesadüf değil; Mustafa Kemal'e ilk Kongre fırsatı veren il Erzurum. İstilacılara karşı ordu desteği olmadan ayaklanan iller ise Antep, Adana ve Maraş. Anadolu eşrafının özelliği şu: Eşrafılık, ticaret, tefecilik ve küçük imalatçılık türünden faaliyetlerle toprak sahipliğini bir arada barındırıyor. Bu özellik çok önemli; tarımdan ayrı bir sermaye birikimi değil, tersine bununla iç içe geçmiş çıkarlar söz konusu. Ve dönemin koşulları, eşrafı istilacılara karşı mücadeleye itiyor. İtici unsur, eşrafın, kazandığı ekonomik gücü eski sahiplerine kaptırma tehlikesi. Bu tehlike, yenilgi ve Mütareke ile birlikte başlıyor. Azınlıklar geri dönüp, kaybettiklerini istiyorlar. Öte yandan, Batı Anadolu'ya Rum göçmenler getirilerek açık kolonileştirmeye gidiliyor.

Kurtuluş Savaşı'nı değerlendirmedeki yanlışlar da burada başlıyor. Çünkü olup bitenler, klasik emperyalizm-yerli mütegalibe işbirliği şemasına uymuyor. Uymayınca, "millici ordu"nun tek başına mücadele bayrağını açması teorileri öne sürülüyor. Oysa, eşrafın karşı karşıya bulunduğu tehlike göz önüne alındığında, "milli" yanını anlamak hiç de zor değil. Enternasyonal tartışmalarının Türkiye Kurtuluş Hareketine ilişkin bölümlerinde bu durum tesbit ediliyor.

Emperyalizmin somut görünümü kolonileştirme biçimini aldığında, "milli feodal aristokrasi"den söz etmek bile mümkün. Örneğin, Japonya'nın Çin'i kolonileştirmeye gereştiği dönemde Çin'li toprak sahiplerinin önemli bir bölümü Japonya'ya karşı mücadele cephesine katılıyor.

Anadolu eşrafının daha ortada ordu yokken örgütlenmeye başlamasının anlamı burada. "Müdafayı Hukuk" örgütleri, "Samsun'a ayak basış"tan daha önce kuruluyor. Bu örgütlerde eşraf ezici çoğunluğa sahip. Ermeni tehlikesini ensesinde duyan Erzurum eşrafı Mustafa Kemal'i benimseyebiliyor. Eşraf daha sonra ilk Meclis'te %30 oranında sayısal ağırlığa sahip olacaktır.

Yanılığların tümü eşrafın önem ve payının anlaşılamamasında yatmıyor. Kurtuluş Savaşı'nın temelindeki sınıfı görenlerin bir bölümü de, gördükleri sınıfa sahip olmadıkları nitelikler yakıştırıyorlar. 1923 ve sonrasını anlayamamanın nedeni de bu. İttihatçı yarattığı İstanbul Ticaret Burjuvazisi tek açık çıkış yolunu izlemiş, daha önce işbirlikçiliği seçmişti. Kimileri, Kurtuluş Savaşı eşrafına sanayici nitelik yakıştırarak onu İstanbul'un karşısına dikmeyi düşündüler.

Düşünemedikleri, Kurtuluş Savaşı'nın özel koşulları ortadan kalkınca eşrafın da İstanbul Burjuvazisinin yolunu izleme olasılığı idi. İzmir İktisat Kongresi, bu olasılığın ilk gerçekleşme belirtilerindenidir. Sonunda bu olasılık gerçekleşti. İstanbul Ticaret Burjuvazisi ile Anadolu eşrafı bir süreç içerisinde, bir noktada uzlaştılar: İşbirlikçilikte.

Gerçi bu güçlü bir iç dinamik değil. Çünkü sınıflar güçlü değil. Ordu ve bürokrasinin yer yer sınıflardan bağımsız görünmesinin, Kurtuluş Savaşı'nın çelişti yalpalamalar göstermesinin nedeni, iç dinamiğin zayıflığı. Ancak, çok önemli bir dış etken var; ve bu etken Kurtuluş Savaşı'nın kaderini belirlemesi açısından çok önemli. Bu etken, 1917 Sosyalist Devrimi.

SERMAYENİN TEK PARTİ DENEYİ

Yürüyüş 27 Mayıs 1975

Kısaca özetleyelim; 1923-1950 dönemi, Türkiye burjuvazisinin palazlanma ve emperyalizme hazırlanma dönemi. En büyük destek, devletten geliyor. Devlet, farklı koşullara göre, sermaye birikimini hızlandırmak amacıyla farklı iktisadi politikalar izliyor. Yanılgı, bu farklı politikaların farklı sistemler olarak değerlendirilmesinde.

Cumhuriyetin ilk günlerinde Türkiye Burjuvazisinin iki ayrı kesimi arasında bir çelişki olduğu söylenebilir. Bu çelişki, Kurtuluş Savaşı'nın başında İstanbul'da bıraktığımız işbirlikçi ticaret burjuvazisi ile Kurtuluş Savaşı'nın temelini oluşturan Anadolu Burjuvazisi arasında. Bu çelişkiyi uzlaşmaz sananlar çıkıyor. Oysa ortada uzlaşmaz çelişki yok. Çünkü ikisi arasında önemli nitelik farkı yok. Bütün mesele, devletin kimi kollayacağında, yabancı mümessillikleri kimin koparacağında.

Kaşarlanmış İstanbul burjuvazisi elindekileri Ankara Hükümeti ile daha yakın ilişkiler içinde olan Anadolu burjuvazisine kaptıracağını sanıyor. Gerçekte ise İstanbul için böyle bir tehlike yoktu.

Kurtuluş Savaşından hemen sonra, Anadolu burjuvazisi Türkiye Milli İthalat ve İhracat Şirketi'ni kuruyor. Bu şirket, burjuvazi ile bürokrasi arasında daha yakın bir bütünleşmeyi temsil ediyor. Ta-

bii daha çok bürokratların burjuvalaşması yoluyla. Şirketin kurucuları arasında, eşraf ve tüccarla birlikte milletvekilleri, memurlar ve askerler büyük ağırlığa sahip. Şirket İstanbul burjuvazisi için ciddi bir tehlike değil. Çünkü yönelişi aynı: işbirlikçilikte, İstanbul kesimi Anadolu'nun siyasal gücüne, Anadolu da İstanbul'un tecrübesine ve ekonomik gücüne muhtaç. İstanbul burjuvazisine Serbest Fırka'yı kurduran kaygıların gerçekçi olmadığı daha sonra ortaya çıkıyor. Fırka'nın ömrü de böylece sona eriyor.

Çelişkinin çözümündeki ilk adım, İzmir İktisat Kongresi. Kimileri, İzmir İktisat Kongresi'ni Anadolu Burjuvazisinin İşbirlikçi İstanbul burjuvazisinin canına okuyacağı bir savaş meydanı olarak gördüler. Hiç de öyle olmadı. Kongrede Türkiye burjuvazisinin sözcülüğünü İstanbul'un örgütü Milli Türk İthalat ve İhracat Birliği yaptı. Bu örgüt, yabancı sermayenin "milli" şirketlere katılmasını savundu. Bu öneri benimsendi. İzmir İktisat Kongresi, burjuvazinin İstanbul ve Ankara kanatlarını ve her ikisini de bürokratlarla birleştirdi. İzmir İktisat Kongresi ve aldığı kararlar bir bütün olarak Türkiye burjuvazisini temsil ediyordu. Yabancı sermaye ve diğer konularda "millicilik" yakıştırılan Anadolu burjuvazisinin hiç karşı sesi çıkmadı.

Olaylar, Kongre kararları doğrultusunda gerçekleşti. Araştırmalara göre, 1920-1930 yılları arasında kurulan 201 anonim şirketin 66'sında yabancı sermaye bulunyordu. 73 milyon T.L.lık ödenmiş anonim şirket sermayesinin %43'ü yabancı sermayeli Türk Anonim şirketlerine aitti.

Dikkat edilmesi gereken nokta şu: "Liberal" diye adlandırılan dönemde de, "Devletçi" dile adlandırılan dönemde de, devletin sermaye birikimini sağlamak ya da hızlandırmak üzere yüklendiği görev kesintiye uğramadı. Amaç aynı kaldı. Örneğin "en Devletçi" dönemde bile, tekellerin imtiyazlı şirketlere devredilmesiyle, çıkarılan ihalelerle özel sermaye birikimi hızlandırıldı. Özellikle "Devletçi" dönemde sık rastlanan bir uygulamayı örnek verelim: Özel sanayi kuruluşları, genellikle Devlet Kuruluşlarıyla aynı dalda faaliyette bu-

lundular. Fiyatlar, Kamu Sektöründeki yüksek maliyetlere göre ayarlandığında, aynı malı daha düşük maliyetle üreten özel kesim yüksek bir rant sağlayabildi.

Dönemi belirleyen en önemli unsur, başlıca sermaye birikim alanları olarak görülen tarım ve ticaret kesiminin sürekli kollanması. Kapitalizmin gelişimine paralel olarak tarım-sanayi çelişkisinin olgunlaşması Türkiye için henüz yeni sayılacak bir olgu. Anadolu burjuvazisi toprak sahipliği ile bütünleşmiş niteliğini uzun bir süre korudu. Asıl ayrışma, 1950'lerden sonra başladı.

İki evrensel olgu hem sermaye birikimi hızlandırdı, hem de pazılanan Türkiye burjuvazisinin emperyalizmle bütünleşmesini bir süre geriye attı. Bunlar, Dünya Ekonomik Bunalımı ve İkinci Dünya Savaşı. Emperyalizmle bütünleşme sürecindeki ilk gecikme Dünya Bunalımı ile ortaya çıktı. 1930'larda yabancı sermaye hareketleri hemen hemen bütünüyle durdu. Yerli burjuvazinin bunalımdan en az zararlı sıyrılması için "Devletçi" uygulamaya geçildi. Daha sonra İkinci Dünya Savaşı patlak verdi; sermaye hareketleri yine durdu. Devlet adamlarımızın, bürokratlarımızın iradeleri dışında kalan bu iki olay sırasında alınan tedbirleri, bürokratların "Devletçiliğine" ya da "üçüncü yol"culuğuna bağlamak yanlış olur.

Bu iki olay, süreci aksatmasaydı, emperyalizm Türkiye'yi çok daha geri koşullarda yakalayacaktı. Devletçi uygulamalar ve ikinci Dünya Savaşı sırasında izlenen politika sonucu, burjuvazinin ticaret burjuvazisi dışındaki kesimleri de bir ölçüde güçlenme imkanı bulabildi.

Daha önce aşarın kaldırılması, tarımdaki kapitalist gelişimi hızlandırmıştı. İkinci Dünya Savaşı sırasında tarım ürünleri ve hammadde fiyatlarının artması, tarım ve ticaret burjuvazisini daha da güçlendirdi. Sıra, tarım ve ticarete sağlanan birikimin sanayie aktarılmasına gelmişti. 1940'lardan sonra kurulan fabrikaların sahiplerinin kökenleri hakkındaki verilere göz atalım:

1940'TAN SONRA KURULAN FABRİKALAR

FABRİKA SAHİBİNİN KÖKENİ	10'DAN FAZLA İŞÇİ ÇALIŞTIRAN FAB.	50'DEN FAZLA İŞÇİ ÇALIŞTIRAN FAB.
BÜYÜK ÇİFTÇİ	19.4	18.2
USTA ve İŞÇİLER	17.3	0
TÜCCARLAR	43.0	65.1
SANAYİCİLER	8.3	14.4
DİĞERLERİ	12.0	2.3
TOPLAM	100.0	100.0

Görüldüğü gibi, sanayi sermayesinin büyük bölümünü, tarım ve ticaret kesiminde biriken sermaye oluşturuyor. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, emperyalizmle her anlamda bütünleşme zamanı geldi. "Bizimkiler mi çağırdı, o mu geldi" tartışmaları çok anlamsız. Suyun meydana gelmesi, tek başına ne oksijenin ne de hidrojenin işi. Sorun, bütünleşmeyi daha etkin biçimde gerçekleştirecek, daha "doğrudan" bir iktidar getirmektir başa. 1950 iktidar değişikliği bunu sağladı. Yoksa, DP'nin iktidara gelişi ne bir "karşı devrim" ne de "bürokrasiye karşı halk devrimi"dir.

TÜRKİYE KAPİTALİZMİ ÇIKMAZDA

Yürüyüş 10 Haziran 1975

Türkiye kapitalizmi 1970'lere kadar aradığı hükümetleri bulmakta güçlük çekmedi. 1970'lere kadar kapitalizmin sorunları çok fazla çetrefilli değildi çünkü. Kapitalizm geliştikçe, yarattığı sorunların boyutları da büyüdü. Yeni sorunlar ortaya çıktı. Sermayenin çeşitli kesimleri arasındaki ayrışma, sürtüşme daha çok ön plana çıktı. Bunlar, meselenin bir yönü. Diğer yönü ise şu: Kapitalizm geliştikçe, onun mezar kazıcıları da gelişti, güçlendi; öte yandan demokratik güçlerle diyalog kurabildi. Bu diyalogu etkili bir güçbirliği aşamasının izlemesi gerekiyor. İşçi sınıfı ile diğer demokratik güçlerin sermayeye karşı oluşturduğu bir demokrasi cephesi.

1970'ten bu yana başgösteren istikrarsızlıkların, hükümet bunalımlarının temelinde bu gerçekler yatıyor. Sermayenin ekonomik bunalımı 1969'lardan itibaren yeni boyutlar kazandı. 6 yılda üstesinden gelinemeyen sorunlar çıktı ortaya. Bunlar, toplam artı değerden daha büyük pay almaya dayanan finansman sorunu ile kapitalizmin temel çelişkisinin ürünü olan pazar sorunu. Bu sorunlar, Türkiye'de kapitalizm geliştikçe ortaya çıktı. Kapitalizm daha da gelişince, ortaya çıkar. Bu sorunların ağırlığı daha çok hissedildi.

Ama olup biten yalnız bununla kalmıyor. İşçi sınıfının ve demokratik güçlerin gelişmesi, sermayenin bunalımını daha da artırıyor. Çünkü demokratik güçlerin gelişimi zaten bölünmüş durumdaki sermayeye istediği hükümeti kurabilme olanağı tanımıyor. Bundan böyle Türkiye'nin 1970 öncesine dönmesi çok güç. Demokratik birikimin ulaştığı boyutlar, birleşmeye çalışsa bile, sermayeye tek parti ile iktidar şansı vereceğe benzemiyor.

MC NEYİN ÜRÜNÜ?

"Milliyetçi Cephe" hükümeti bu koşullarda sermaye cephesinin bulabileceği tek çözümdü. Sermaye cephesinde, sermayenin çeşitli kesimleri var. MC'de de bunların hepsini kollamaya aday partiler var. Türkiye'de kapitalizm sermayenin belirli bir kesimine dayanan iktidarlara elverecek kadar gelişmiş değil. Bu, seçim planında oyların bölünmüşlüğüyle kendini gösteriyor. Sonuçta, iktidarda olması gereken sermayeye, bu iktidarı ancak 4 parti sağlayabiliyor. Sermayenin bir başka alternatifi faşizm olabilirdi. Ancak, dediğimiz gibi demokratik birikim faşizme izin verecek düzeyi çoktan aştı. MC'yi iktidar olmaya iten koşullar bunlar. Sermaye, her uygulamada, her kararda kendini düşünecek, kollayacak bir iktidar arıyordu. Bu, demokrasinin mevcut sınırlarını daha da geriye doğru zorlamakla mümkündü. Bu nedenle, demokrasi düşmanı 4 parti bir araya geldi.

Sermaye, AP'yi koalisyona ve iktidara zorladı. Hatta, yer yer "başka siyasal tercihler" yapma tehdidiyle AP'yi korkuttu. Oysa bu, kuru bir tehditten öte bir şey değildi. Sermaye, tercihini çoktan yapmıştı; şimdi bu tercihten yan çizebilecek olanları yola getiriyordu. "AP niçin yan çizsin" sorusu akla gelebilir. Şundan: Sermayenin ömrü ile siyasal partilerin ömrü birbirinden ayrı şeyler. AP ve liderinin siyasal ömrü, yığınlara ters düşen başarısız bir iktidar dönemine bağlı. AP bunu biliyor ve bundan çekiniyordu. Türkiye'nin ekonomik durumu, partileri böyle büyük bir sorumluluktan kaçırarak ölçüde kötüydü. Hele uzun dönem için. Ama sermayenin böyle dert-

leri yok. Sermaye yıpranan, yok olan bir partinin yerine başkalarını getirmeyi başarabilir. "AP koalisyonu kurar, kısa dönem sorunlarımız için tüm olanakları seferber eder, sonra da başının çaresine bakar." Sermayenin hesabı buydu. AP buna şu hesapla göz yumdu: 1975 sonbaharına kadar ekonominin tüm olanaklarını sermaye ve seçim için kullanmak, sonbaharda koalisyonu bozup, seçim istemek ya da yıkılmış ekonomiyi başka sorumlulara devretmek.

GÜVENİLEN DAĞLAR

Başlarda, MC'ye umut veren başka unsurlar da yok değildi. Bir kere, Irmak hükümeti döneminde getirilen zamlar Hazineye 6-7 milyar dolayında bir kaynak sağlamıştı. Bu kaynak, kullanıma hazır, bekliyordu. Sonra, aynı Irmak hükümeti MC'ye 1 milyar 300 milyon dolarlık bir döviz rezervi bırakmıştı. Üstelik, dünya tekstil sanayiindeki bunalımın sona ermesiyle, pamuk ihracının yeniden canlanması bekleniyordu.

Ama asıl umut, dış yardımdaydı. Kıbrıs olayı ile dış politikada kazanılan "koz"lar dış yardımı sağlamak için pazarlık vesilesi yapılabildi. MC ve onun başındaki AP, bu olanaklar ve umutlarla 1975 sonbaharına kadar gelebilmeyi umuyordu.

İLK İCRAAT: GÜBREYE DALIŞ

MC bu umutlarla işe başladı ve hemen gübreye daldı. Gübre indirimi, Irmak hükümeti döneminde konan zamlarla elde edilen 7 milyarlık kaynağın büyük bölümünü eritti, bitirdi. Sonunda kazanan büyük toprak sahipleri oldu. Sonra, ihraç edilemeyip elde bekleyen pamuk stoklarının dünya fiyatları üzerinden sanayicilere devri işi başarıldı. Sanayiciler kazandı. Demik Çelik indirimi MC'nin "sarhoşluk" döneminin başka icraatlarından. Bu kez kazanan ithalatçılar oldu.

Bir yandan sermayenin her kesimine ulufe dağıtıp öte yandan seçim ekonomisi izlemek Türkiye Ekonomisi için çok zor. MC bu işi 6-7 ay yapabilme umudu taşıyordu. Şimdi bunun da çok güç olduğu-

nu görüyor. Çünkü elindeki ekonomik olanaklar giderek azalıyor. Sermayenin çıkarlarıyla seçim ekonomisi arasındaki uyumsuzluk, eldeki olanaklar azaldıkça daha çok su yüzüne çıkıyor. Bunun ilk belirtisi buğday fiyatları oldu. Başlarda beklenen, buğdaya 300 kuruş civarında fiyat konmasıydı. MC bunu göze alamadı. Buğday fiyatlarının tesbiti, MC'nin ayrılma dönemine rasladı. 250 kuruşla yetinildi.

HESAPTA OLMAYANLAR

MC'nin baştaki umutlarını kıran başka olaylar da oldu. Bunların bir bölümü hesapta yoktu. Diğer bir bölümün ise hesabı iyi yapılmamıştı. Örneğin 12 sayılı Kanun Kuvvetindeki Kararname 7 milyar lira civarında ek bir yük getirdi.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin finansman açığı üzerinde yeni yeni aynılıyor. Bu kuruluşların 1975 yılı finansman ihtiyacı olan 30 milyar liranın önemli bir bölümünün nereden sağlanacağı belli değil. Demirel iş başına geldiğinde, Devlet Planlama Teşkilatı ikili bir çözüm önermişti: yeni vergiler ve yeni zamlar. Düşünülen vergilerin başında "katma değer vergisi", düşünülen zamların başında da elektrik ve kömür zamları geliyor. MC iktidarı şu anda bunların hiçbirini göze alacak durumda değil. Maliye Bakanı Ergenekon bu yıl vergi ve zam getirmeyeceklerini kesin bir dille açıkladı. Kamu kuruluşlarının finansman açığı için geriye tek bir yol kalıyor. O da dış borçlanma. Şimdi MC'nin tek umudu burada yatıyor. Ancak, dış borçlanma konusunda verilerin MC için pek de umut verici olmadığını az sonra göreceğiz.

MC'nin boyutlarını iyi hesaplayamadığı bir başka panik unsuru da savunma harcamaları. Demirel'in dış politika kozları, ABD'nin silah ambargosunu henüz kaldıramadı. Ambargo ve savunma harcamalarının getirdiği yük, Demirel'in beklediğinden de ağır çıktı. Savunma Bakanı'nın ilk kez olarak Bakanlıklararası Ekonomik kurul'a alınması, savunma harcamalarının taşıdığı büyük önemin bir kanıtı.

"BİLE BİLE LADES"

Kapitalizmin bir özelliği var. Bozgun, panik adım adım yaklaşır, "geliyorum" der, ama sermayenin gündelik çıkarları yine de bir yana aılamaz. Kapitalizmin nesnel yasaları başka türlüsüne imkan tanımıyor. MC de sermayenin kısa dönem çıkarlarına sırt çeviremiyor. İleride, çöküşü, bozgunu görse bile bunu yapamıyor. Kredi dağılımında ve dış ticaretle hiç bir sınır tanımıyor. Krediler alabildiğine artıyor. MC hükümetinin, sırtını kredi ve emisyon hacmini arttırmaya dayadığı ortada. MC'nin ilk icraat ayı olan Nisan ayı verileri bunu açıkça gösteriyor:

NİSAN AYI DEĞİŞMELERİ (%)

	1973	1974	1975
EMİSYON	-2.5	-1.9	+4.3
PARA ARZI	+0.4	-0.2	+0.3
BANKA KREDİLERİ	+2.1	+0.4	+0.2
MERKEZ BANKASI KREDİLERİ	-2.1	+1.5	+7.7

Görüldüğü gibi, para ve kredi alanında mevsimlik eğilimlere ters düşen bir durum var. En ilginç gelişme, Merkez Bankası kredilerinde görülüyor. Mevsimlik olarak Nisan ayında azalması gereken Merkez Bankası kredileri (1973 ve 1974 yıllarında böyle bir azalma görülüyor) 1975 yılının MC'li Nisanında önemli bir artış gösteriyor.

TEMEL ÇELİŞKİ

Çıkmanın en ilginç noktalarından biri de burada yatıyor. Finansman sorunu göze alınarak kredilerde girilen bu genişleme, Türkiye'nin çarpık kapitalizminde satış bunalımını körüklüyor. Sermayenin finansman sorununun çözümü, enflasyonist politikada aranıyor. Aynı politika, geniş tüketici yığınların satın alma gücünü kemirerek satış bunalımını ağırlaştırıyor. Dış pazar olanaklarının daraldığı dü-

şünülürse Türkiye kapitalizminin 1975 çıkmazı gözlerde daha iyi canlanıyor.

DIŞ TİCARETTE İFLASA DOĞRU

Kapitalizmin, niteliği gereği frenleyemediği bir başka gelişme de dış ticaret alanında izleniyor. Devalüasyon beklentilerinden ve fiyat farklarından kaynaklanan spekülatif ithalat giderek artıyor. Dış ticaret açığı da buna bağlı olarak büyüyor. Durumu daha iyi görebilmek için 1975 yılının ilk 5 aylık dönemini, geçmiş yılların aynı dönemleriyle karşılaştıralım:

İTHALAT-İHRACAT VE DIŞ TİCARET AÇIĞI (milyon dolar)

DÖNEMLER	İTHALAT	İHRACAT AÇIĞI	DIŞ TİC.
1.1.1972-31.5.1972	388.9	312.0	-76.9
1.1.1973-31.5.1973	595.3	484.2	-111.1
1.1.1974-31.5.1974	1.036.6	722.9	-313.7
1.1.1975-31.5.1975	1.888.2	533.5	-1.354.7

Not: Sosyalist ülkelerle olan ticari ilişkiler hariç İşçi dövizlerinin de 1975 yılında önemli ölçüde düşmesi, durumu daha da ağırlaştırmakta. İşçi dövizlerinin azalmasının bir nedeni de devalüasyon beklentisi. Devalüasyon beklentisi, tüm yalanlamalara rağmen, dış ticareti iki yoldan olumsuz etkiliyor: Spekülatif nitelikteki ithalatı artırarak ve işçi dövizlerinin ülkeye girmesini önleyerek.

MC hükümeti dış ticaretteki olumsuz gelişmenin farkına varmış görünüyor. Ama, tedbir almak söz konusu olduğunda, gücünün yettikleri var, yetmedikleri var. MC, büyük ithalatçı çevrelere dur diemedi. Ama yükün kamu kesimine ykılmasından çekinmedi. Kamu kesiminin bütün döviz transferleri durduruldu. Bu, Kamu yatırımla-

rının da durdurulması anlamına geliyor.

ABD'ye de güç yetmiyor. Bu yıl buğday rekoltesinin yüksek olmasına rağmen, ABD'den 140 milyon dolar tutarında buğday alınacak. Neden, bütünüyle politik. Amerika'nın baskılarına boyun eğilmesi. Resmi ifadelerde açıklanan ise, "darlık yaratmama" ya da "harp halinde elde stok bulundurmak."

EL KAPILARINDA

Durum, özetle böyle. Nereden bakılsa çıkmaz görülüyor. Şimdi, MC'nin tek umudu dış borçlanmada. Ancak, bu alanda da olumsuz gelişmeler var. Türkiye Konsorsiyumu, ülkedeki ekonomik çıkmazı tesbit etmiş durumda. Belirli tedbirlerin alınmasını istiyor. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası da benzeri önerilerde bulunuyorlar. Bu örgütler, yapacakları 1975 yılı yardımlarını, önerilerinin dikkate alınıp uygulanmasına bağlıyorlar. Bu önerilere az sonra değineceğiz.

MC bunun üzerine yeni dış borç kapıları arıyor. Geçenlerde Paris'te, OECD bakanlar konseyi toplantısına katılan Maliye Bakanı Yılmaz Ergenekon, Uluslararası Enerji Ajansı'nın, "Mali Destek Fonu" anlaşmasını imzaladı. Anlaşma, dış ticarete ciddi güçlüklerle karşılaşan ülkelere Fon tarafından borç verilmesini öngörüyor. MC hükümeti şimdi bu yeni umut kapısını deniyor.

Türkiye'ye yardım için öngörülen koşullar arasında devalüasyon da var. MC ve sözcüleri devalüasyona gidilmeyeceğini defalarca tekrarladılar. Üstelik, büyük sanayiciler de devalüasyon istemiyorlar. Onların istediği, paranın kısa aralıklarla koşullara göre ayarlanabilmesi.

Uluslararası örgütlerin önerilerinden bir diğeri de yeni vergilere gidilmesi. MC'nin en az istekli olduğu tedbir bu olsa gerek. Şu anda amaçlarına en ters düşen şey, vergi koymak olsa gerek. Ve Maliye Bakanı Ergenekon, bu yıl hiç bir vergi gelmeyeceğini yine kesin bir dille ifade etti. Vergi isteyen büyük sanayi çevreleriyle MC'nin arası şu sıralar pek iyi değil. Büyük sanayicilerin vergi isteklerinin

altında "aşırı ticari kazançlara Devletçe el konulması" isteği yatıyor. Oysa, MC'nin en tutarlı ve en militan destekçisi, bu "aşırı ticari kazançları" sağlayanlar.

EKONOMİDEN POLİTİKAYA

İşte herşey böyle çelişkiler yığını içerisinde. Ve bu çelişkilerin çözümü çok zor. Cephe liderleri de bunun bilincindeler.

Ama bilinç, kendi başına çözüm getirmiyor. MC'nin, ekonomik alanda yapabileceği hemen hemen hiç bir şey yok. Ama politika alanında yapabileceği bir çok şey var. Bunlardan biri, faşizme giden yolları zorlamak.

Ekonomideki çıkmazın farkına varır varmaz, MC bu yolları zorlamaya başladı. Demokrasi Cephesine saldırmak, MC için bir çok bakımdan cazip. En azından, bununla sermaye cephesinin en belirgin asgari müşteri bulmuş oluyor. Eldeki ekonomik olanaklar sermayenin çeşitli kesimlerini barışık tutmaya yetmiyor. Barışıklık, sermayeyi ortak düşman karşısında bütünleştirmekle sağlanabilir. Sermaye çevrelerinin ortak düşmanı, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm demokratik, ilerici güçler. Demokratik güçlere karşı savaş çoktan başladı. Daha sonra Odalar Birliği Genel Kurulu MC'ciliğin, demokrasi düşmanlığının en yetkin örneklerini verdi. Odalar Birliği Genel Kurulu, özel sektörün demokrasiye karşı savaş konseyi niteliğini kazandı.

Savaşı açıkça ilan edenlerin başında, sermayenin en doğrudan ve dobra savunucuları olma çabasındaki MSP'liler geliyor. Odalar Birliğindeki konuşmasında ilericilerin "başını isteyen" Abdülkerim Doğru, yine bir özel sektör toplantısında işi, "işçi hakları ne demekmiş" demeye vardırdı. Kıdem tazminatları kastediliyor. Kıdem tazminatlarından en çok zarar görecekteler başta Adana'lı işverenler olmak üzere Anadolu'nun orta büyüklükteki işletmeleri. İstanbul'daki sanayiciler, etkili sendikal mücadeleler sonucunda zaten 45 günlük tazminatı verme durumundalar. MSP'nin amacı Adana ve Anadolu'nun "işçi hakları da neymiş" diyen burjuvazisinin gözü-

ne girebilmek. MSP'nin CHP koalisyonu döneminde de Kıdem Tazminatlarına karşı çıkmasının nedeni, dayandığı bu sınıflar. MSP, sermayeye hizmet yarışında Cephe'nin diğer partileriyle yarış halinde. Oldukça renkli bir kişiliğe sahip olduğu için olsa gerek başkalarını "renksiz" bulan Erbakan liderliğindeki MSP'ye demokratik güçlerin dikkat etmesi gerekiyor.

MC'nin gözden çıkardığı tek sınıf, işçi sınıfı değil. Yoksul, topraksız köylüler de var. Urfa'da toprak reformu uygulamasının ertelenmesi bunun göstergesi. MC bir avuç ağa için köylü yığınlarına sırtını çevirdi? Çünkü MC güçsüzlüğünü biliyor. Bu güçsüzlük içerisinde egemen sınıfların hiç bir kesimini kaybetmeyi göze alamıyor. Bugün Türkiye 1960'lardan çok farklı. Sermaye partileri bu erimeyi görünce, daha kesin, daha pervasız tercihler yapıyorlar. Son bir çaba gösterip yığınları bir süre daha uyutacak tedbirlere girişmeyi bile düşünmüyorlar. Seçim ekonomisi izleme olanakları yok olunca, MC'nin bu tercihleri daha da açıklık kazandı. Sermaye partilerinin kitle tabanları eridikçe bu açıklık ve pervasızlık daha da artacak.

DEMOKRASİ, SERMAYE İÇİN GERİDE KALDI

Sermaye partilerinin kitle tabanlarının erimesi, demokratik güçleri daha canlandırmakla birlikte, daha dikkatli, daha uyanık olmaya zorlayacak. Çünkü sermayenin bu gelişimi faşizmi daha çok gündeme sokan nitelikte bir gelişim. AP sözkonusu olduğunda özellikle ilginçtir. AP'nin tek başına iktidarda olduğu dönemlerdeki nispi demokratik ortam, kimilerince AP'nin lehine puan olarak kaydedildi. AP, gerçek demokrat bir burjuva partisi sayıldı. Oysa o dönemde AP'nin kitle tabanı vardı. Seçime giriyor, kazanıyordu. Şimdi bu taban eridikçe AP'nin gerçek niteliği ortaya çıkıyor. AP'nin, demokrasi cephesi karşısındaki saldırganlığı, görüş değişikliğinin değil, bunun sonucu.

Bir de MSP var. Bu parti aynı anda hem sermayenin doğrudan sözcülüğünü yapıp hem de kitle tabanı oluşturabileceğini sanıyor. Geçici başarılar birçok kişiyi yanıltıyor. Gerçekte, MSP'nin kitle ta-

banı da sınırlı. Ve bu sınırlar uzun dönemde daha da daralacak. Din aracı, sanıldığı kadar etken değil. Türkiye’de dertler afyonla uyutulacak boyutları çoktan aştı.

FAŞİZM: TEK YÖNLÜ YOL MU?

Sermayenin ekonomik alandaki bunalımını, politik alanda bu tablo tamamlıyor. Buraya kadar olanlar, akla önce faşizmi getiriyor. MC’nin kısa iktidar döneminde en bonkör davrandığı kesimlerden birinin de esnaf ve zenaatkarlar olduğunu unutmamak gerek. Büyük sermaye çevreleri buna ses çıkarmadılar. Sermaye, ekonomiyi daha çok bir yana atmış, politik davranıyor. Başka deyişle sermaye örgütleri giderek "politize" oluyorlar. Gübre fiyatlarındaki indirimin büyük sermaye çevrelerini doğrudan ilgilendirir bir yanı yok. Buna rağmen olanca güçleriyle desteklediler. Nedeni, MC’yi politik alanda desteklemek. Aynı şekilde, esnaf ve zenaatkar kredilerinin artırılmasının yine büyük sermayeye getireceği bir yarar yok. Buna rağmen büyük sermaye kredi artırımına hiç ses çıkarmadı. Sermaye, güçsüzlüğünü, aralarındaki çelişkileri bir yana iterek örtmeye çalışıyor. Son bir örnek daha; Ziraat Odaları buğday fiyatlarının yüksek tutulmasından yana idi. Sanayi Odaları ise tam tersini savunuyordu. Ama ekonomik plandaki bu ayrılık, demokrasi cephesi karşısında çabucak unutuldu. İki Oda beraberce ve "kardeşçe" geçindiler, "konsey" kurdular. Neden yine aynı; güçsüzlüğün, ilk bakışta aykırı gelen birliklerle giderilmeye çalışılması. Ancak, bütün bunlar madalyonun bir yüzü. Madalyonun öteki yüzünde, başta işçi sınıfı olmak üzere demokratik güçler var. Bunlar, eskisine kıyasla daha bilinçli, daha uyanık ve daha güçlü. Şu anda, faşizmin karşısındaki en büyük engel, bu. Bunu MC de biliyor. Yapabileceği tek şey "iyi saatte olsunlar"la demokratik güçleri karşı karşıya koymak. Bunun yolu, provakasyonlardan, "anarşi yine hortladı"dan geçiyor. MC bunu becerecek yetenekte mi? Ve demokratik güçler bu oyuna gelecek saflıkta mı? Vural Önsel Olayı, birinci soruya olumlu cevap vermeyi engelliyor. İkinci sorunun cevabını ise daha önce demokratik

güçleri tanımlarken verdik.

SERMAYEYE KARŞI DEMOKRASİ SAVAŞI

Unutulmaması gereken nokta şu: Türkiye’de, demokratik mücadele, aynı zamanda sermayeye karşı verilen mücadele. Demokrasi savaşının yolu, sermayeye saldırmaktan geçiyor. 12 Mart döneminin acı yönü şu idi: Demokratik güçler işçi sınıfı hareketinden belirli ölçüde tecrit oldu, ya da tecrit edildi. Bu sermayenin en büyük güvencesi idi. Şimdi ise bulunmaz bir fırsat var. Sermayenin ve onun iktidardaki partilerinin niteliği, izledikleri politika, işçi sınıfı hareketi ile demokratik güçlerin birliğini kolaylaştırıcı nitelikte. Bu, mücadele açısından önemli bir şans. Bu şansın sermayeye karşı en etkili biçimde kullanılması ise bilimsel sosyalistlerin işi.

TÜRKİYE, SOSYALİST HAREKET VE AYDINLAR

Yürüyüş 11 Kasım 1975

GÜÇLÜ SİLAH: TEORİ

Sosyalist hareketin içinde bulunanların çok iyi bildiği bir sözle başlayalım: "Devrimci teori olmadan devrimci eylem olmaz." Lenin bunu "Ne Yapmalı"da söylüyor. Türkiye'de sosyalist hareket ilk bakışta "Ne Yapmalı" sorusunun cevabını vermiş gibi görünüyor. Ama ancak genel anlamda. Yoksa, Lenin'in bu soruya verdiği cevabın ayrıntıları, bugün Türkiye için güncelliğini hala koruyor. Daha uzun bir süre de koruyacak. Örneğin, Lenin yukarıya aktardığımız sözünün hemen ardından, teorisinin önemine ilişkin başka açıklamalar da yapıyor. Bunlardan biri özellikle ilginç; aynen aktarmakta yarar var: "...teori, çok defa unutulmuş üç başka etmenden ötürü de önemlidir: birincisi partimizin henüz kurulma süreci içerisinde bulunuşu, ayırddedici çizgilerin henüz belirli bir hal almakta oluşu, hareketi doğru yoldan saptırmaya çalışan öteki devrimci fikir akımları ile henüz kozunu paylaşmamış oluşu."

Hem yukarıdaki alıntı, hem de "devrimci teori olmadan devrimci eylem olmaz" sözü bugün Türkiye için güncel. İkincisinin güncelliğini anlamak için somut bir gözlemden hareket etmek yeterli. Gözlem şu: Türkiye'de işçi sınıfının gelişkinliği ile kıyaslandığında,

sosyalist hareketin (ya da devrimci eylemin) ulaştığı boyutlar nisbeten yetersiz.

Ya da yeterli erginliğe ulaşamamış durumda. Bunun ilk ağızda akla gelen bir çok nedeni var. Akla gelenlerden ilki hiç kuşkusuz sosyalistlerin üzerindeki anti-demokratik baskılar olacak. İşçi sınıfının biliminin işçilere yeterince ulaşamamış olmasının nedeni olarak bu gösterilecek.

Bunun önemli bir etken olduğu su götürmez. Ancak herşeyi bununla açıklamaya çalışmak da doğru değil. Hele, anti-demokratik baskılar açısından Türkiye’den hiç de aşağı kalmayan, ama işçi sınıfı hareketinin doğup geliştiği, dimdik ayakta durduğu ülkelerin varlığı düşünülürse. O halde, sözü edilen etkenin önemini unutmadan başka etkenlere de eğilme zorunluluğu var.

TÜRKİYE’DEKİ EKSİKLİK

Mevcut durumu açıklamak için genel teorik çerçeveden hareket ederek Türkiye’nin somut koşullarına eğilmek gerekiyor. Genel teorik çerçeve şu: Sosyalist hareket, sosyalist teorinin belirli bir nicel düzeye ulaşmış işçi ve emekçi yığınlarına ulaştırılmasıyla doğar, gelişir. Yani gelişim sürecinin bir yanında işçi ve emekçiler, diğer yanda sosyalizmin bilimi yer alıyor. İkisinin arasındaki iletici kayış ise aydınlar. Türkiye’de sosyalist hareketin yetersizliğini işçi sınıfının gelişmişliği karşısında görelî olarak koyduğumuza göre, özellikle iki sorun üzerine eğilmek gerekiyor: Sosyalist teorinin Türkiye’ye girişi ve bunu sağlamakla yükümlü olan aydınlar. İlk engel, Türkiye’de aydınların sahip olduğu özel konumda görünüyor. En başta aydınların düzene tepki duymaları ve bu düzeni değiştirecek araçların aranışına girmeleri gerekiyor. Oysa, Türkiye ve benzeri ülkelerde aydınların kurulu düzenle olan ilişkileri uzunca bir süre bu tepkiyi önemli ölçüde önledi. Daha açık söylersek: Türkiye’de burjuvazinin

nispi güçsüzlüğü, burjuvazinin adına devleti yönetecek tabakalara özel bir önem ve konum kazandırdı. Bu tabakalar yıllar yılı düzenin adaletsizliklerine tepki duyacak yerde, kendilerini düzenle ve onun başında bulunan devletle özdeşleştirdiler. Daha doğrusu onlara bu olanak sağlandı. Burjuvazinin nispi güçsüzlüğü, aydınlara uzunca bir süre sırf aydın oluşlarından dolayı özel bir rant tanıdı. Bu açıdan, Türkiye’li aydınların, genel olarak alındığında, 1850’lerde Çarlığa karşı mücadelede başı çeken Rus aydınlarından çok farklı olduklarını belirtmek gerek. Türkiye’deki aydınların bu niteliği, iki gelişme ile son buldu: Burjuvazinin güçlenerek iktidarda aydın vesayetine ihtiyaç duymaması ve buna paralel olarak işçi sınıfının gelişip güçlenmesi.

1860’LARDAN 1960’LARA

Bu nesnel gelişim, aydınların, önce kendi konumlarına tepkinin bir sonucu olarak değişik ideolojilere, görüşlere yönelmelerine yol açtı. Aydınların toplumda özel konumları olduğu dönemleri simgeleyen Kemalist ideoloji artık yeterli değildi. Düzene karşı tepkinin dili olarak farklı bir çerçeve aranıyordu. Aydınlardaki bu tepkinin ve ideolojik boşluğun sonucunda bilimsel sosyalist teori ağırlıklı olarak 1960’lardan sonra bu kesimde etkinliğini göstermeye başladı.

Rusya örneğini hatırlamakta yine yarar var. Narodnik çıkışların sonuçsuzluğu ve özellikle 1860’lardan itibaren işçi sınıfının giderek gelişmesi, aydınları Marksizme itiyor. Emeğin Kurtuluşu Grubu ve Plehanov’un devrim tarihindeki önemleri burada. Eski Narodniklerin önemli bir bölümü Marksizmi seçiyor ve iletici kayış görevini yükümleniyor. Türkiye’de ise aşağı yukarı benzer biçimde Kemalizmin çözümsüzlüğü, aydınların konumundaki değişikliklerle birlikte onları sosyalizme itiyor.

Rusya’da sosyalist teorinin aydınlar arasında tanınması klasikler-

den yapılan çevirilerle başlıyor. Rus aydınlarının büyük bir çoğunluğu bunları benimsiyor. Ama bütün bunlar 1860'larda başlıyor. Türkiye'deki benzer gelişme ise 1960'larda. Arada yüz yıl fark var. Ve yüz yıllık bir devrimci deney birikimi var. Türkiye'nin özelliği, Türkiye aydınlarının klasiklerle, en sapkınından en tutarsızına kadar tüm "devrimci deney" ve "teori"leri aynı anda öğrenir durumda kalması. Bu kaçınılmaz bir olgu. Burjuvazinin kitap yasağı uygulaması dışında önüne geçmenin yolu yok. Ama bunun anlamı, önemi büyük. Bunu görmek için son 5-6 yılın yayın örneklerine bakmak yeterli. 12 Mart öncesinin Türkiye'li aydını, öğrencisi oldukça yoğun biçimde Alberto Bayo'ya, Douglas Bravo'ya, Marcuse'ye, Cohn Bendit'ye, Carlos Marighella'ya ve diğer "ünlü gerillacılar"ın eserlerine boğuluyor. Yayınevlerinin bu kişileri tanıtımalarına hiçbir itiraz olmamalı. Ancak bu arada aynı okur kesiminin Marx'ı, Engels'i ve Lenin'i ne ölçüde tanıdıkları da önemli. Çünkü, düzensiz bir biçimde beslenenlerde çeşitli sindirim bozukluklarının görülmesi gibi, düzensiz ve eleştirisiz biçimde okuyanlarda ideolojik sapmaların görülmesi olağan.

Sözkonusu yayınlarla "dünya devrimci pratiğinin öğrenilmesine" değiniliyor. Ama bu pratiğin öğrenilmesiyle birlikte eleştirilmesi de gerekli. Bu eleştiri hangi çerçeve içinde yapılacak? Bu çerçeveyi kuracak malzeme, yani sosyalizmin temel klasikleri elde yeterince var mı? Bu soruya olumlu cevap vermek mümkün değil. Olumlu cevap verilemediği için de Türkiye'li aydınlar ve farklı niteliklere sahip olsa da bunların arasında sayılabilecek olan öğrenciler, yeterli bir eleştiri süzgeçine sahip olmadan Marighella'yı, Cohn Bendit'yi okuyorlar. Türkiye'de sosyalist düşüncenin aydınlar arasında gelişimi günümüze, daha doğrusu 1971'e dek ağırlıkla böyle oldu.

KISIR DÖNGÜ KIRILACAK

Ama bütün bu söylediklerimizin bugün hiç olmazsa bir ölçüde aşıldığını söylemek mümkün. Ortada bir kısır döngü var. Ama kısır döngü kırılmayacak döngü demek değil. Türkiye'de işçi sınıfı ve onun sendikal mücadelesi giderek gelişiyor. Bunun yanında, yetersiz saymamıza rağmen sosyalist hareket de önemli adımlar atmış durumda. Kısır döngüyü kıracak olan etkenler, bunlar. Sorunu yalnızca aydınların, öğrencilerin kendi bağımsız gelişmelerine bağlamak yanlış olur. Küçük burjuva aydınların temel, belirgin özellikleri çabuk yılmak, "bu iş bizde olmaz" görüşüne kapılmak ve bunların sonucunda "kolay" gibi görünen yollara sapmak. Onları bundan alıkoyacak güç ise işçi sınıfının etkinliğini daha çok duyurması, sosyalist hareketin örgütelenme düzeyinde ileri adımlar atması. Yani, "bu işin bizde de olabileceğinin" somut olarak kanıtlanması. İşçi sınıfı, bunun en güçlü kanıtını 15-16 Haziran'da verdi. Bu olayların en umutsuz, en güvensiz aydınlar üzerinde dahi olumlu, çarpıcı etkileri olduğunun unutulmaması gerek.

"İSMAİL CEM-ECEVİT TARTIŞMASI" ÜZERİNE

Yürüyüş 18 Kasım 1975

Politika gazetesinde İsmail Cem ile CHP Lideri Ecevit tartışıyor. Tartışma konuları arasında, devlet ve bürokrasi üzerine olanı özellikle ilginç. En başta, taraflardan her ikisi de konunun "özel ilgi alanları" içine girdiğini söylüyor. Böylece, konu üzerinde "derine gidilebileceği" anlaşması ile tartışma başlıyor. İlginç tezler ileri sürüldüğünü kabul etmek gerek. İlginç olmaktan da öte, Ecevit'in söylediklerinin siyasal pratiğe uzantısı var. Ya da en azından böyle olacağını hesaba katmak gerek.

Siyasal parti aracılığıyla pratiğe uzanan düşüncelerin kaynağına gitmek zorunlu. Kaynak, İsmail Cem'in başlarda sorduğu bir soruyla ortaya çıkıyor: Devlet, "sınıfsal bir araç mıdır?"

DEVLET BAĞIMSIZ MI?

Tartışmanın kaynağı bu soru. Ancak bu sorunun da kaynağına gitmek gerekiyor. Bu da, soruya yol açan nesnel ve nesnel olmayan verilere eğilmekle mümkün. Gerçekten de, devleti sınıf ya da sınıflardan bağımsız görmenin nesnel ve nesnel olmayan temelleri var. Nesnel olmayan temel, idealist mantık. Devletin, genel olarak topluma yabancı oluşunu, sınıflardan bağımsızlık biçiminde değerlendirmek. Daha da somuta inilebilir. Devletin kişilikleşmiş biçimi

olan bürokrasi, genel olarak bazı imtiyazlara sahip. Bunlar, burjuvazininkilere kıyasla daha kurumlaşmış imtiyazlar. Bürokrasiyi topluma yabancı yapan unsurlardan biri bu. Ancak bu onun burjuvaziye yabancı oluşu anlamına gelmiyor. Çünkü son tahlilde bu imtiyazlar burjuvazinin genel ve sınıfsal imtiyazlılığının yani egemenliğinin güvencesi. Bunların korunması için birer araç. Örneğin kimi ülkelerde polis öldürmenin burjuva öldürmekten daha büyük suç oluşu, polisi burjuvazinin dışında ve üzerinde yapmaz. Mesele bu kadar basit.

Yanılığının nesnel olan temeli ise, devletin belirli dönemlerde gerçekten de sınıflardan bağımsız bir niteliğe sahip olması. Ancak, söylediğimiz gibi, bunun koşulları belirli ve kısıtlı. Birincisini Alman İdeolojisi'nde Marks açıklıyor: "Devletin bağımsızlığına sadece zümrelerin, çıkar zümrelerinin gelişerek sınıflar haline geledikleri ülkelerde rastlanmaktadır bugün. Yani, öteki gelişmiş ülkelerde ortadan kalkmış olan zümrelerin hala bir rol oynayabildikleri, yani karma bir düzenin hüküm sürdüğü ve halkın belli bir bölümünün öteki bölükler üzerinde hakimiyet kuramamış olduğu ülkelerde rastlanmaktadır."

İkinci koşul ise bağımsızlıktan çok arabuluculukla ilgili. Sınıfsal çatışmaların son derece keskinleştiği dönemlerde, toplumun kendi kendini yıkıp yoketmemesi için, devlet sınıflar arasında bir uzlaştırıcı görevi üstlenebiliyor.

TÜRKİYE'DE DEVLET VE BÜROKRASI

Artık Türkiye'ye dönmek gerek. Devletin "sınıfsal bir araç" olup olmadığı, Türkiye'de daha çok soruluyor. Çünkü Türkiye'nin "çok kendine özgü" bazı koşulları olduğunu söylemek kolay. Ancak yalnızca söylemek kolay, "özgünlük" adına söylenenlerin çoğunu kanıtlamak ise imkansız.

Alman İdeolojisi'nden yapılan alıntıda belirli koşullar öngörülü-

yor. Bu koşulları, bu ortamı Türkiye yıllar önce aştı. Türkiye’de bugün sınıfların değil, zümre ya da tabakaların varlığından söz etmek, en azından 60 yıl geride kalmak demek. Ancak şu söylenebilir: Türkiye’de sınıfların toplumda netleşmesi, gelişmiş kapitalist ülkelerle kıyaslandığında görece olarak yeni. Bu ise bizi yalnızca şu sonuca götürür: Türkiye’de, egemen sınıf burjuvazi ile bürokrasi arasındaki diyalog batıdaki kadar köklü bir geleneğe sahip değil. Bu geleneksizliğin pratiğe yansıyan pek çok sonucu var. Bu sonuçlar, kimilerini Türkiye’de bürokrasinin hiçbir sınıfın "mal"ı olmadığı genel sonucuna götürüyor. Böylelikle, Türkiye’de çok "orijinal" koşulların varlığından söz ediliyor.

Burjuvazi-bürokrasi diyalogundaki yetersizlikten çok daha "orijinal" sonuçlar çıkarmak doğru değil. Hele, bürokrasinin burjuvaziden bağımsızlığı ve ayrıca bir "bürokratik ideoloji"nin varlığı gibi sonuçlar çıkarmak hiç doğru değil. Türkiye’de bu sonucu ortaya koyan bir dönemin yaşandığı ileri sürülüyor: 1923-1950 dönemi. Oysa bu dönemde olup bitenler, bürokrasinin güçlenen burjuvaziden bağımsızlığını değil, tersine bağımlılığını kanıtıyor. İlk olarak 1930’ların devletçiliğinin (kimileri buna bürokrat egemenliğinin zirvesi diyor) dünya bunalımının etkilerinden korunmak için burjuvazinin koştuğu bir sığınak olduğunu hatırlamak gerek. İkinci hatırlatmayı, 1895’te, "Halkçılığın Ekonomik İçeriği"nde Lenin yapıyor: "Bürokrasi, burjuvazinin derebeylere karşı, daha genel olarak eski soylu kurumlarının temsilcilerine karşı ilk siyasal silahıdır: Soylu toprak sahiplerinin değil, burjuvazinin siyasal egemenlik sahnesine ilk çıkışıdır."

Devletin ve onun bürokrasisinin "sınıfsal bir araç" olup olmadığı konusunda söylenecekler, bunlar. Türkiye’ye özgü temel farklılıklar aramak kısır bir çaba. Ama Türkiye’nin bugünkü somut politik koşullarına ilişkin çözümlemeler yapmanın anlamı büyük. Bunun için, geçerli olan genel teorik çerçeveyi reddetmek değil, içini Türkiye

pratiğiyle doldurmak gerekiyor.

MC'NİN DEVLET HAREKATI

Bugün MC iktidarının "sınıfsal tabanının daralması" gözlemin-den hareket ediyoruz. Sınıfsal tabanı daralan MC, Devlet üzerindeki gücünü, egemenliğini artırmak istiyor. Sınıfsal iktidarı sürdürmek için, tabandan kaybettiğini ancak bu şekilde kapatabileceğini düşünüyor. Bu nedenle MC, genel olarak tüm devlet kurumlarında kesin egemenlik savaşı açmış durumda. Dikkat edilmesi gereken şu: MC devlet ile karşı karşıya değil. Yalnızca, MC'nin tabandaki kayıpları, Devlet organları üzerinde daha büyük bir egemenliği gerektiriyor. Genel olarak "faşizmin tırmanışı" denilen olgunun devlet ve bürokrasi üzerindeki yansıması, bu. İşte bu açıdan, Ecevit'in seçim konuşmalarına hakim olan temada gerçek payı bulmak mümkün.

Sıradaki soru şu: MC niçin devleti yeniden fethetme zorunda kalıyor? Sorunun cevabı bir ölçüde açık: Türkiye kapitalizminin içinde bulunduğu bunalım, burjuva devletini bir bütün olarak tutan bağları, burjuvaziyle olan bağları zayıflatıyor. Türkiye burjuvazisinin "dikensiz gül bahçesi" niteliğinde bir devlet mekanizmasına ihtiyacı var. Bu ihtiyacı karşılamanın yolu, mekanizmanın unsurlarına belirli imtiyazlar tanınmasından, doyurucu ödemelerden geçiyor. Oysa Türkiye burjuvazisinin bu isteğini Türkiye kapitalizmi karşılayacak durumda değil. Devlet mekanizmasının her kesimi için karşılayamıyor. Dolayısıyla, bürokrasinin belirli kesimlerinden yana genel tercihlerde bulunuyor. Bu tercihin bürokrasinin "en güçlü" ve "etkili" kesimlerinden yana kullanılışı ise doğal. Tercih dışı kalan kesimler için uygulanan yöntem ise oldukça kestirme: Tasfiye ve kendine bağlı kişileri yerleştirme. Günlük konuşmalarda buna "devlet kadrolarının faşistleştirilmesi" diyoruz.

REJİM SORUNU

İsmail Cem-Ecevit tartışması ile başladık, öyle bitirelim. Cem soruyor: CHP sosyal ve ekonomik konulara verdiği ağırlığı azaltarak rejim meselesini ön plana çıkardı. Bazı çevreler bunu CHP'nin yeniden bürokratlaşması biçiminde yorumluyorlar, ne dersiniz? Nezaketsizliği göze alarak, bize sorulmayan bir sonuya cevap verelim: Bugün, Türkiye'deki ilerici demokrat güçler rejim sorununu ikinci plana atma lüksüne sahip değiller. Nasıl "yorum"lanırsa yorumlansın: çünkü gerçekten de gündemdeki sorun, demokrasi mi, faşizm mi sorunu.

FAŞİZM OYUNUNDA YÖNETMEN, AKTÖR VE FİĞÜRANLAR

Yürüyüş 16 Aralık 1975

"Tarih tekerrürden ibarettir" sık sık söylenen bir söz. Sık sık söylenen başka sözler gibi bu söz de yanlış. Yıllar önce Hitler faşizminin Sovyet orduları karşısındaki bozgununu Napolyon'un Rusya bozgunu ile karşılaştıran kimileri de aynı sonuca varıyorlardı: "Tarih tekerrürden ibarettir."

Napolyonlardan bir başkasını ve Hitler faşizmini anımsatan gelişmelerle dolu geçen hafta tarihin tekerrürden ibaret olduğu sözü Türkiye'de de çok söylendi. Milliyet Başyazarı, 12 Mart'tan bir hafta önce yazdığı bir yazıyı geçen hafta gazetesine aynen koyarak kendi açısından tarihi tekerrür ettirdi. 12 Mart döneminin "Vuruşanlar" uzmanı Metin Toker "Ordu, ordu, yine ordu" diyerek, faşizmin borazanı Orta Doğu gazetesi ise "Yollar Aşınıyor" manşeti atarak kendi açılarından tarihi tekerrür ettirdiler.

REFORM ADINA GÖZ BOYANAMIYOR

Ancak tarih, kişilerin subjektif tahlil ya da tercihlerine göre biçimlenmiyor. Başka türlü de düşünülemez. Çünkü beş yıl gibi kısa bir zaman süresinde bile çok şey değişebiliyor. Bugün, 12 Mart'ı

tekrarlamaya hevesli olanların oyunlarını bozacak bir bilinç ve birikim var. 12 Mart heveslileri karşılarında direnmeye kararlı güçler bulacaklar. Bu farklılığı yaratan objektif koşullar dikkate alınmalı. 12 Mart heveslileri hayale kapılmasın: kimse de "yeni 12 Mart geliyor" kaygı ve boynu büküklüğüne kapılmasın. Çünkü, tarihi belirleyen, kişilerin subjektif yetenekleri değil objektif koşullar. Ve bugün objektif koşullar demokratik güçlerden yana.

Tarihsel olaylar çok karmaşık süreçlerin ürünü. 12 Mart ve onu izleyen dönem de böyle. Bütün bu karmaşıklığa rağmen, 12 Mart'ın arkasındaki gücün büyük sermaye olduğu ortaya çıktı. Bu ortaya çıkış kimileri için daha geç oldu. Geç ayılışın en doğal nedeni, çok sarhoş olma. Bu kişilerin sarhoşlukları iki noktada toplanıyordu: Birincisi "radikal" olarak nitelenen tedbir ya da reformların büyük burjuvazinin tercihleriyle hiç bir zaman uyuşamayacağını sandılar. İkincisi, bu radikal tedbirlerin gerçekten de burjuvazinin çıkarlarına ters düşecek boyutlarda uygulamaya dökülmeleri halinde son sözü burjuvazinin söyleyeceğini unuttular. Ancak, burjuvazi son sözü söyleyip herşeyi kuşa çevirdiği zaman ayılabildiler.

FAŞİZME KİTLE DESTEĞİ ARANIŞI

Farklılığı yaratan koşullardan biri burada yatıyor. Bugün oynanan oyunun ardında yine burjuvazi var. Burjuvazi yine ekonomik ve buradan giderek politik bir çözümsüzlük içinde.

Burjuvazinin bugünkü bunalımı, her iki açıdan da 12 Mart'a kıyasla çok daha ağır. Ayrıca, 12 Mart'tan farklı olarak, başka güçlerin iktidar alternatifi olma durumu var. 12 Mart'ta burjuvazi için iktidar koltuğunu koruma endişesi daha uzaktı. Nispeten ağır basan, işçi sınıfının demokratik taleplerini bastırma ve kendi iç hesaplarını gürtüsüz bir ortamda görme isteği idi.

Bugün ise burjuvazi kendi sınıf düşmanlarını yenme çabası içinde. Ortaya açıkça konması gereken gerçek şu: Bugün burjuvazinin sınıf düşmanları yalnızca işçi sınıfından ibaret değil. Burjuvazinin, çalışanların her kesiminde en ufak bir demokratik girişime bile ta-

hammülü yok. Bu nedenle, 12 Mart öncesi ortama kıyasla safları ayıran çizgiler çok daha net çizilmiş durumda. Her iki yanda kimlerin olduğu çok daha belirgin.

Burjuvazinin çözümünün faşizmde yatması bu nedene dayanıyor. Ne var ki, faşizmin uygulanışını engelleyen güç de burada. Günümüzü anlamanın anahtarı burada yatıyor. Burjuvazi, kitle tabanını yitirdikçe faşizme daha çok sarılıyor. Faşizme daha çok sarıldıkça daha çok yalnızlaşıyor, daha çok taban kaybediyor.

Burjuvazi, kitle desteğini yitirirken, faşizm nereden destek bulacak? Burjuvazinin en güncel sorunu, bu. Çünkü ister gelişmiş kapitalist ülkelerdeki gibi baştan kazanılsın, ister arkadan gelsin, faşizmin burjuvazinin en saldırgan kesiminin dışında belirli bir kitle ya da zümre desteğine ihtiyacı var. Bu destek olmadan faşizmin bir süre için de olsa, yaşaması sözkonusu değil.

FAŞİZMİN BÜYÜK SİLAHI: ŞİDDET

Burjuvazi "destek" sorununu "daha çok şiddet" formülü ile çözmeye çalıştı, çalışıyor. Şiddet, faşizmin tezgahında ilk akla gelen den daha büyük anlamlar kazanıyor. Şiddet, toplumun önemli bir kesimini oluşturan, faşizmin kitle desteği aramak üzere başvurabileceği tek kaynak olan küçük burjuvazi açısından çok önemli. Sınıf savaşı verenler için şiddetin bir anlamı vardır. Sınıf savaşının temel kesimleri, burjuvazi ve proletarya, şiddeti sınıf amaçları için şu ya da bu biçimde kullanırlar. Küçük burjuvazi ise sınıf savaşı vermez. Onun için şiddete yabancısıdır. Kendine yabancı olan, bilmediği herşey gibi şiddetten de korkar. Bu korku onu, şiddete karşı çıkmaya değil, ona teslim olmaya götürür. En şiddetli şiddeti kim uyguluyorsa gider ona teslim olur. Burjuvazinin tezgahladığı şiddet olayları, iki üç kişiyi öldürmek için değil, kendi sınıf çıkarlarını korumak üzere başka bir şiddete davetiye çıkartmak için. Yani en şiddetli şiddet araçlarının sahibi olan orduya.

Son olaylar söylenenleri açıkça doğruladı. "Öğrencilerin çamşıp birbirlerini öldürmeleri üzerine oğlunu okuldan almaya giden ana-

lar" gazetelerde boy boy yer aldı. Cenaze töreninde çıkan olaylar sonucunda tahribe uğrayan arabalar, dükkanlar, işporta tezgahları vb. televizyonda uzun uzun gösterildi. Bütün bunlar, Sakıp Sabancı ve Sungurlar'da çalışan bir işçi için ancak bir yere kadar anlamlı. Oysa küçük burjuvazi bütün bunlara çok daha büyük önem ve anlam yakıştırabiliyor. Bütün olan bitenden aşırı ölçüde huzursuz olabiliyor. Marks küçük burjuvanın en belirgin özelliklerinden biri olarak "kendi kurtuluşunun sübjektif koşullarını, toplumun kurtuluşunun objektif koşulları yerine koyma eğilimini" gösteriyor.

Aynı biçimde, küçük burjuvazi kendi huzursuzluğunu yokedecek araçları toplumun huzursuzluğunu yok edecek araçlar sanıyor. Çünkü kendi kurtuluşunu toplumun kurtuluşu saydığı gibi, kendi huzursuzluğunu da toplumun genel huzursuzluğu sayıyor. Kısacası, faşizan girişimlerde büyük burjuvazi kitle desteği sağlayabilmek ve etkili güçleri kendi hizmetinde seferber etmek için küçük burjuvazinin çeşitli kesimlerinden yararlanıyor.

ŞİDDET GÖZ BOYAYACAK MI?

Ancak, Türkiye'de bu mekanizmanın aksaksız işlemesini sağlayacak koşulların bulunduğunu söylemek mümkün değil. En başta küçük burjuvazi içinde gözlenen gelişmeler buna engel.

Türkiye'deki kapitalistleşme ve tekelleşme, kapitalist toplumun iki temel sınıfı dışında kalan orta sınıflar üzerinde de etkili oluyor. Kapitalizmin gelişmesinin getirdiği sonuçlar, bu sınıfların politik tavırlarında da iz bırakıyor.

Büyük imalathaneler ve süpermarketler karşısında direncini günden güne yitiren küçük esnaf ve zenaatkarları ele alalım. Onlara "mülkiyetlerinin ellerinden alınacağı" fısıldanıyor. Bu, inandırıcılığını giderek yitiriyor. Ancak, küçük de olsa üretim aracı sahibi küçük burjuvaziye, küçük burjuvazinin diğer kesimlerinden ayırtetmek gerek. Bunlar, mülkiyete bağlılıkları nedeniyle proletarya ile burjuvazi arasında en çok yalpalayan tabakalar. Büyük sermaye, bu kesimle olan ilişkilerinde daha dikkatli davranıyor. Çünkü ülkenin dört bir

yanına yayılan konumlarıyla küçük üreticiler ve esnaflar, faşizmin "uç beyliğine" en çok yakıştırılan kesim. "Anarşik olaylar" sırasında zarara uğrayan dükkanların ve yıkılan işporta tezgahlarının en çok bu kesim üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkün.

Buna karşılık, küçük burjuvazinin diğer kesimlerinde görülen gelişmeler çok daha açık. Bunların arasında yer alan memur, öğretmen ve benzeri çalışanlar, objektif ve subjektif olarak her geçen gün işçi sınıfına daha çok yaklaşıyorlar. Örneğin, katsayı göstergesi beş yılda ancak 7'den 9'a çıkan memuru çeşitli umacılarla korkutma olanağı giderek yok oluyor. Düşünün, bu memur devlet hesabına çalışıyor, devlet hesabına açıkla pençeleşiyor, o ulu devletin kassasından kimlerin ne aldığını görüyor. Sonra o memura gidip "devletin temeline yönelik dış kaynaklı saldırılar"dan söz ediliyor. Kim inanır? Öte yandan, yine mali güçlükler içinde kıvranan, eşinden akrabasından ayrı oradan oraya sürülen öğretmen kitlesini düşünün. Bu kitle, bırakın egemen sınıfların "yıkıcı cereyan" tepinmelerine kulak vermek, haklarını en etkin biçimde savunmak için eylemler düzenliyor. Daha da önemlisi, durumu taktik açıdan değerlendirip tahriklerin üzerine gözü kapalı gitmiyor. Burada faşizmin şamatalarına kanmak şöyle dursun, kendi sınıf niteliğini aşan bir bilinç söz konusudur öğretmenler hesabına.

Bütün bunlar, 12 Mart arifesinde yeterince açığa çıkmayan gelişmeler. Bugün olanca açıklığı ile karşımızda. İşçi sınıfı ve burjuvazi dışında kalan güçler açısından 12 Mart'la günümüzü ayıran koşulları burada aramak gerekiyor. Önemli bir unsur daha var: Kitleler faşizmin kendilerine ne getireceğini 12 Mart döneminde gördüler. İşçinin dışında, memuru, esnafı, köylüsü de gördü. Bu deney, papazın ikinci pilavı yerken daha dirençli olacağı sonucuna götürüyor.

OYUNLARIN ODAK NOKTASI: ÖĞRENCİ GENÇLİK

Türkiye'de yıllar yılı huzursuzluk yılı huzursuzluk dönemlerinin en ön plandaki oyuncusu olan öğrenci gençlik üzerinde de durmak gerek. Burjuvazi 12 Mart öncesi şiddet ortamının yaratılmasında öğ-

renci kitlesini kullanmayı başardı. 12 Mart'ın memura, esnafa çok şey öğrettiğini, ama öğrenci gençliğe hiç bir şey öğretmediğini söylemek imkansız. İşte bu nedenle, burjuvazi yeni oyununda öğrenci kitlesini kullanamadı. Kullanamadıkça, kullandığı şiddetin dozunu artırdı. Şiddeti artırdıkça büyük öğrenci kitlesini şiddetin içine çekeceğini sandı. Ancak bugün çok daha uyanık olan öğrenci kesimi bu oyuna gelmedi. Öğrencilerin, üretim sürecinden ve çalışma koşullarından bağımsız olmaları, onlara küçük burjuvazinin diğer kesimlerinden farklı bazı özellikler kazandırıyor. Üretim ve çalışma koşullarından bağımsız oluş, küçük burjuva sınıf niteliğine eklenince, şiddete yabancılaşma ve şiddet korkusu yerini şiddete yakınlık ve şiddet hayranlığına bırakıyor. Burjuvazinin, faşizan tırmanıştaki değişmez gözü ağırsı şiddet ortamını her zaman üniversitelerde tezgahlaması, öğrenci gençliğin bu yatkınlığından ileri geliyor. Öğrenci kitlesinin küçük burjuvalıktan ileri gelen diğer niteliklerini ekleyelim: Küçük burjuva kendi subjektif özellik ve çözümlerini nasıl topluma genelliyorsa, aynı sınıf niteliğini öğrenci gençlikte de görmek mümkün. Öğrenci gerçliğin bir kesimi kendi kullandığı şiddeti işçi sınıfının devrimci şiddeti yerine koyuyor. Şiddetin mutlaka top tüfek olmadığını ve ancak bir sınıf elinde mücadele aracı olabileceğini unutuyor. Hem öğrenci gençliğin bir sınıf olmadığını söylemek, hem de kendi kullandıkları şiddete sınıfsal bir nitelik yakıştırmak, küçük burjuvalara özgü bir genelleme. Aynı genelleme kendi başka boyutlarda da gösteriyor: Bir üniversitede faşistlerin geriletilmesi Türkiye'de faşizmin gerilemesi anlamına geliyor. Öğrenci kalabalığı, halk yığınları anlamında kitle, öğrenci liderleri de sosyalist liderler anlamında kadro oluyor.

ÖĞRENCİ Mİ, LÜMPEN Mİ?

Türkiye'deki faşist tırmanışın üniversitelerdeki yansımasının devrimcilerle, ülkü ocaklılar arasındaki çatışma biçiminde somutlaştığını düşünmek oldukça yamltıcı. Üniversitedeki mücadelede asıl hedef üç beş komando bozuntusundan çok, anti demokratik yönetim

ve ulusal çıkarlara aykırı eğitim düzeni. Gerçekte, üniversitelerde olay çıkaran faşistleri yalnızca faşizmin öğrenci kesimindeki temsilcileri olarak da görmemek gerek. Çünkü bunların lumpen nitelikleri öğrenci niteliklerine çok daha ağır basıyor. Unutmamalı ki, faşizm her dönemde lumpenproletaryayı vurucu güç olarak kullanabilmiştir. Bugün ilerici öğrencilere karşı faşizmin genel planının bir bölümünü uygulayanlar da bunlardır.

12 Mart ortamı ile günümüzün karşılaştırılmasını bu açıdan yapacak olursak ortada önemli farklılıklar olduğunu görüyoruz. Bugün öğrenci gençliğin önemli bir bölümü yukarıdaki nitelikleri yenmiş, aşmış durumda. 12 Mart deneyinin öğrettiklerinin yanısıra sorumluluk içerisinde hareket eden sosyalist örgütlerin olumlu uyarılarını da dikkate almak gerek. Türkiye İşçi Partisi üniversitelerdeki mücadeleye ilişkin görüş ve uyarılarını açıkça yaptı. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi de aynı sorumluluk içinde hareket etti. Bütün bunları Türkiye'deki sosyalist hareketin kazanımları olarak değerlendirmek gerek. Çünkü, sosyalist partilerin uyarıları kendi üyelerinin yanısıra geniş öğrenci tabanın da etkileyici bir nitelik taşıyor.

Bütün bunları hiç dikkate almayan küçük sol grupçuklar da var. Bunlar, Portekiz'de Cunhal'ın hapse atılmasını isteyen, Angola'da ABD ve Rodezya paralelindeki örgütleri destekleyen, İran zindanlarındaki devrimcilere hedef olarak Sovyetler Birliği'ni gösteren, Ülkü Ocaklarından "Amerika ve Rusya'ya karşı ortak cephe önerisi" alan ve "iki süper devlet"e karşı olduklarını söyleyen süper goşistler. Biraz önce Ülkücü öğrenci görünümündeki kişilerin faşizmin vurucu lumpenler olduğunu söylemiştik. Anarşizm ve goşizmle lumpenlik arasındaki ilişki zaten biliniyordu; "Dağ dağa kavuşmaz ama insan insana kavuşur."

Günümüzdeki 12 Mart girişimlerini etkileyen farklılıkların bir bölümü bunlar. Bugün "genel bir yumuşama"dan söz ediliyor. Bu yumuşamada, objektif koşullar kadar sosyalist ve demokratik örgütlerin bilinçli ve sorumlu tutum ve davranışlarının da payı var. Yumuşama belirtileri, "Devlet Brifingi"nden sonra başladı. Daha son-

ra Cumhurbaşkanı Korutürk'ün konuşması geldi. Korutürk, genellikle beklenenin aksine "milliyetçiliğin de kimsenin tekelinde olmadığı" görüşünü ileri sürdü. CHP demokrasiyi korumak üzere asgari müşterekler üzerinden elini AP'ye uzattı. Feyzioğlu, Meclis Başkanlığı seçiminde uzlaşmacı bir tutum içine girdi. AP organı gazete, "aksi sabit oluncaya kadar Ecevit'in barış çağrısının samimi karşılanması" gerektiğinden söz etti, Meclis Başkanlığı seçimindeki çıkmanın MSP'nin eseri olduğunu söyleyerek Başkanlık işinin 9 Aralık günü mutlaka sonuçlanması gerektiğini öne sürdü.

"YUMUŞAMA"NIN GETİREBİLECEĞİ YANILGILAR

Bütün bu gelişmeleri yorumlarken son derece dikkatli olmak gerekiyor. Şu anda görünen, Türkeş'in tecrit edilmiş durumu. Başbuğ artık kendi adına konuşmak durumunda kalıyor. Türkeş, MHP Yüksek Danışma Kurulu'nda yaptığı konuşmada "Ecevit'in yakasını bırakmayacağım" dedi. Bu sözlerde, ortakları tarafından yarı yolda bırakılan insanların sözde "azim" gösterisi çabaları yatıyor. Türkeş'in Danışma Kurulu'nda yaptığı konuşma başka açıklıklar da getiriyor. Konuşmanın bir bölümü şöyle: "Ortaklarımızın gücenmemelerini rica ederek, güvenlik konusunda gerekli tedbirlerin alınması için yaptığımız bazı teklifleri kabul ettirmekte güçlük çektiğimizi belirtmek zorundayım."

Değerlendirmede iki aşırı uca gitmemek gerekir. Bu uçlardan biri, sıkıyönetim girişimlerinin engellenmesinde sermaye partilerinin arasında doğabilecek taktik ve ya da başka temele dayalı ayrılıkları bütünüyle yok saymak. Bu çelişkilerden yararlanmama lüksüne kapılmak. Bu uç, politikayı reddetmek anlamına geliyor. Politikayı reddetmek ise hareketsizliğe gömülüp olayları seyretmek demek. İkinci aşırı uç ise, sermaye partilerini demokrasi düşmanı olanlarla demokrasiden yana olanlar biçiminde ayırmak. Hiç unutmamalı, eğer tezgahlanan son oyun boşa çıkmışsa, bunun nedeni MC'nin kimi partilerinin demokrasiden yana olması değil. Sermayenin büyük ve daha geniş tabanlı partileriyle terör görevini yüklenen tabansız

küçük partileri arasındaki fark kendini demokrasiye karşı alınan tutumda değil, ters gelişmeler karşısındaki manevra gücünde gösteriyor. AP bu manevrayı yapabilirken, MHP "ya devlet başa ya kuzgun leşe" tavrına yatkın olabiliyor.

CHP'nin son barış girişimini bu açıdan değerlendirmek gerek. CHP'nin taktik açıdan gerçekçi sayılabilecek girişimini bekleyen en büyük tehlike, bu taktiğin uzun vadeli bir strateji haline gelmesi. CHP, MC'nin içindeki ayrılıkları değerlendirip, daha doğrusu bu farklılıkların başka güçler tarafından değerlendirilmesini dikkate alıp Türkeş'in tecriti yolunda doğru bir taktik adım atmış olabilir. Bu anlık taktiğin kalıcılaştırılması, yani demokrasinin korunmasında AP ile işbirliği yapılabileceği düşüncesi CHP'yi stratejik açıdan bir yanılgıya götürecektir. AP'nin demokrasiyi günah kadar bile sevmemesi nedeniyle.

UYARILMASI GEREKENLER

CHP'nin böyle bir yanılgıya düşmesi hiç de uzak bir ihtimal değil. En başta, AP denetiminde bir sıkıyönetimin sökmemesi halinde sermayenin gündeminde bir CHP-AP koalisyonunun beklendiği defalarca söylendi. Üstelik, CHP'yi böyle bir tutuma itme çabasını gösteren çevreler de var. Bu çevreler, sosyal demokrasinin büyük sermaye damgalı kesimini ya da yanını oluşturuyorlar. Somut örnekler bulunabilir. Uzun süredir CHP-AP koalisyonunun şampiyonluğunu yapanlar, AP'nin demokrasiyi bir kenara itip faşizm işportacılığı yapışını bir türlü "anlayamadılar". AP'nin böyle bir girişim içinde olabileceğine "inanmak istemediler"; "ne oluyordu, Demirel şeytana mı uymuştu, kim kandırıyordu onu, kötü arkadaşları mı?". Bütün bunlar tırmanış haftaları boyunca soruldu durdu. Sonunda derin bir oh çekildi: "AP lideri Demirel, konuk olduğu Bulgaristan'dan, herşeyin çözümünün yine ancak demokratik süreçlerle bulunabileceğini söylemekten geri kalmıyor"du.

Şu aşamada söylenebilecekler, bunlar. Kısaca, burjuvazi yeni bir faşizm girişiminin gerek karşısındaki güçlerin kararlılığı gerekse

kendi şiddet araçlarının bütünlüğü açısından bu kez daha güç olduğunu, daha pahalıya oturacağını anladı. Sosyalist düşüncenin, demokratik birikimin toplumun emekçi kesimine ulaştığı görülüyor. Toplumun büyük bir kesimi daha iyi bir geleceğe, insanların insanca yaşadıkları bir toplumun yaratılmasına yönelik düşüncelerin etkisinde kalmaktan kurtulamıyor.

"İHANET YILLARI"

Yürüyüş 13 Ocak 1976

"İhanet Yılları" geçenlerde yayınlanan bir kitabın adı. "İhanet Yılları" Amerika'da yaşanıyor. Sola karşı baskı ve yıldırma politikasının doruğa eriştiği yıllar ihanet yılları. Daha yaygın olarak "Mc Carthy dönemi" diye biliniyor. Kitapta Amerikan toplumunun bir kesimi üzerindeki baskılar ele alınmış. Bu kesim sanatçılardan, özellikle Amerika'nın ünlü sinema sanatçılarından oluşuyor.

"Amerika Aleyhtarı Faaliyetler Komisyonu" tarafından "komünist" ya da onlara yardım eden "solcular" olarak suçlanıp sorguya çekilen bir çok ünlü sanatçının tutumlarını izliyoruz "İhanet Yılları"nda. Yalnızca bu yönüyle ele alındığında bile ilginç bir kitap. Ancak daha ilginç olan başka noktalar da var. ABD'deki ihanet yılları, yakın bir geçmişte Türkiye'de yaşanan ihanet yılları üzerinde düşündürüyor okuyucuyu. Ayrıca, anti-demokratik baskıların özünde evrensel bir niteliğe sahip olduğunu gösteriyor. Ülkeler ve dönemler arasında büyük farklılıklar olsa bile. Kitabı bu yönüyle ele almak, bu boyutlar içinde düşünmek daha yararlı.

ABD'de sosyalist harekete karşı şiddet ve baskı politikasının tarihi çok eskilere dayanıyor. Genellikle sanılanın aksine, ABD bu alanda en baskıcı, en tutucu ülkelerden biri. Ama ABD'nin bu yanı genellikle göz ardı edilir. Bunun bazı nesnel temelleri de var. En başta gelenlerden biri de şu: ABD'nin egemen sınıfları, Avrupa'daki deneylerden de yararlanarak, işi baştan sıkı tutma

gereği duydular. Doğrudan doğruya işçi sınıfının ekonomik hareketine yönelen sistemli baskıların geçmişi ABD’de çok eski. Başka ülkelerde de eski. Ancak ABD’deki kadar yoğun, sistemli ve acımasız değil.

ABD, uzun yıllar önce Colorado’daki mahalli bir madenciler grevinin işçilerin üzerine ateş açılarak bastırılması için devletin en sorumlu kişisinin bizzat emir verdiği bir ülke. Mekanizma bu kadar doğrudan işliyor. Bu olayı, ünlü gazeteci-yazar John Reed’den, otobiyografisi niteliği taşıyan bir kitaptan öğreniyoruz. "Dünyayı Sarsan On Gün" yazarı Reed daha sonra Sovyet Devrimini desteklediği için ülkesine sokulmuyor. Bir tek kişinin Amerikan toplumunu da sarsmasından korkmaktadır egemen çevreler. Katılık bu ölçülere varıyor.

Baskıların işçi sınıfının en ilkel düzeydeki hareketlerine karşı yoğunlaşması, ilerici aydınları da etkileyen bir yöne sahip. İşçi sınıfı üzerinde yoğunlaşan baskılar bir yerde ilerici küçük burjuva aydınların sosyalist aydınlar haline gelme sürecini boğuyor. ABD’de de bunun etkileri görülüyor.

ABD’de sola karşı baskı ve katılık, daha kurumsallaşmış, toplumun çeşitli kademelerine yerleşmiş bir niteliğe sahip. ABD’nin daha hoşgörülü, daha demokratik bir ülke olarak görülmesini sağlayan unsurlardan biri, bu. Egemen sınıflar bunu sağlama için çeşitli olguları kullandılar. Örneğin zencilerin varlığından yararlandılar.

Emekçilerin, küçük burjuva kesimlerin karşısına sahte hedef olarak zencileri diktiler. Yüzyılın başlarında, özellikle tarımda yaygınlığını koruyan küçük üreticilikten, bağımsız çiftçilerin varlığından yararlandılar. İşçi sınıfı hareketinin karşısına bunların mülkiyet bağıllığını ve bireyciliğini çıkardılar.

"İhanet Yılları"nı ihanet yılları yapan unsurların en başta geleni, toplumun geniş kesimlerinde kurumlaşan bu küçük burjuva bireyciliği. Umutsuzluk ve yılgınlık küçük burjuva sınıf niteliği ve onun getirdiği bireycilikle birleşince, ihanet olayı daha kolay ortaya

çıkıyor.

İhanetin ise sınırı yok. "Zapata" filminin iddia edildiği gibi "komünist" (!) değil "anti-komünist" bir film olduğuna komisyonu "ikna" için uzun çabalar harcayan Elia Kazan daha sonra gazetelere ilan vererek komünizmi yeriıyor. Kendini "temize" çıkarıyor.

"İhanet Yılları"nın baş hainlerinden Elia Kazan bugün rahat yaşamını sürdürüyor. Ama şu da var: Yaptığı filmlerde Amerikan toplumunu yine "eleştiriyor". Tabi sözde, görüntüde. Kazan, Uzlaşma'da (Arrangement) kahramanına çıkış yolu olarak intiharı gösteriyor. Ayakları yeterince yere basmayan ilericiler tıkanıklıklar, çözümsüzlükler ve ek olarak da baskılar karşısında ihanet ve intihar olarak iki yol seçebiliyorlar. Kazan, kendi adına birincisini seçti. Çünkü ihanet etmemek belirli bir kişilik gücünü gerektiriyor. Örneğin Jack London'daki gibi. O zaman intihar yolu seçilebiliyor.

Kazan kendi yapıtı "Uzlaşma"da intiharı kahramanına seçtiriyor. Kendi yapamadığını kahramanına yaptırıyor. Ayrıca şuna dikkat etmek gerek: Amerikan kapitalizmi çıkış yolu olarak intiharı gösteren "toplumsal eletiri"lerden rahatsız değil. Tersine böyle "sanat yapıtlarını" destekliyor. Bunların yapımcılarına itibar kazandırmak için elinden geleni yapıyor. Çünkü toplumdan hoşnut olmayanların onu değiştirmek yerine intihar etmeleri kapitalist sistemi hiç etkilemiyor. Toplumsal tepkilerin kanallize edebileceği zararsız bir yol bulunuyor böylece.

"İhanet Yılları"ndan Türkiye'ye uzanan bir bağ kurmak mümkün. Bu, bazı benzetmelerle bile yapılabilir. Örneğin ABD'deki ihanet yıllarının ünlü muhbiri Ayn Rand, Türkiye'deki ihanet yıllarının da ünlü ismi oldu. Ayn Rand'ın "komünizmin gerçek yüzünü sergileyen" "Biz İnsanlar"ı 12 Mart TRT'sinin en gözde seri programlarından biri idi. Radyoya uygulayan da önceleri "ilerici" olarak bilinen bir tiyatro sanatçısı. Başka benzetmeler de mümkün. İhanet yıllarında Hollywood adına jurnalcilik yapan bugünün Cumhurbaşkanı adayı Ronald Reagan'la geçenlerdeki bir forumda Yeşilçam adına jurnalcilik yapan Ümit Utku'nun jurnal

stilleri çok benziyor. İhanet Yılları'nın yargıçlarından Nixon daha sonra cumhurbaşkanı oldu. Türkiye'deki ihanet yıllarının yargıçlarından Ali Elverdi de politikaya atıldı. Kazan örneğine değindik. Türkiye'deki ihanet yıllarının ünlü yönetmeni Metin Erksan da aynı şeyleri yapıyor aşağı yukarı. Ancak Erksan, Türkiye toplumunun çok kendine özgü olduğunu savunduğu için Kazan'ın yaptıklarını da çok kendine özgü yollardan yapıyor. Örneğin, Türk-İslam geleneklerine pek çok uyan (!) "Şeytan" filminin kopyasını çevirerek. Küçük burjuva bireycileri için ihanetin olduğu gibi tutarsızlığın da sınırı yok. "Kemal Tahir dışında tüm Türk edebiyatı kese kâğıdıdır" diyordu bir zamanlar Erksan. Bugün aynı kese kâğıdından televizyon için seri filmler yapıyor. Hem de çok benimseyerek ve "duyarak". Kendisine sahip çıkan ise Orta Doğu gazetesi oluyor. Atilla İlhan örneğinde olduğu gibi. Ancak Türkiye 12 Mart döneminde yargılananlar açısından Amerika'daki ihanet yıllarına daha az benzedi. Sosyalizmi lânetleme, "imana gelme" anlamında ihanetler yoğun olmadı. Bunda, hareketteki gelişimin payı büyük. Tüm olumsuz gelişmelere karşılık 1971'deki sol hareket 1960-65 döneminin safralarından bir bölümünü atmıştı içinden. Solun İslamcılığa kadar uzanan sınırı 1971'de daha gerçekçi ölçülerde daraltılmıştı. Küçük burjuva bireyci görüşler burjuva damgalı sahte toplumsal eleştiriler ve bunların mimarları önemli ölçüde atılmıştı hareketin içinden. Bu nedenle, çok daha yoğun baskılara rağmen Türkiye'de 12 Mart dönemi ABD'deki ihanet yıllarından çok daha az ihanet getirdi.

"İhanet Yılları"nı okurken saygı duyduğumuz kişilerin sayısı üç beş kişiyi geçmezken 12 Mart dönemi ardında saygı duyulacak çok sayıda insan bıraktı ise, bundan Türkiye sosyalist hareketi için kıvanç duymak gerek.

MÜREKKEP BALIKLARI VE FAŞİZM

Yürüyüş 24 Şubat 1976

Dil, konuşma, genel düşüncenin aynası. Dil, üç aşağı beş yukarı düşünceyi, düşünce sistemini ele veriyor. Zorlama düşünceler ve bunlardan üretilen zorlama teoriler bir yerde konuşma ve yazı dilini de zorluyor. Düşünce planındaki soyutluk, hiç gecikmeden, terim kullanımından benzetme yapmaya kadar, çeşitli aşamalarda kendini gösteriyor.

Geçmişten ve günümüzden sayısız örnek bulmak mümkün. Geçmişin o ünlü "milli demokratik devrim teorisi"nin aşırı ölçüde zorlanması, terminoloji alanında "emperyalist üretim ilişkisi" gibi gerçekten çok özgün ürünler vermişti. Ama milli demokratik devrim tezini savunma çabaları yalnızca terim üretme alanında yoğunlaşmadı. En zorlamacı zorlamalar benzetme yapma, örnek verme alanında görüldü.

Eskiden milli demokratik devrim tezi savunusu adına iç içe iki halka ya da ard arda iki tepe çizmek en yaygın "ideolojik mücadele" yöntemleriydi. Birinci halkayı kırmadan ikinciye ulaşamazsınız; birinci tepeyi aşmadan ikinciye varamazsınız, denirdi. Tabii, birinci halka ya da tepe milli demokratik devrim, ikincileri ise sosyalist

devrim olurdu.

Benzetmeler kimi zaman yararlı. Ancak, pratikten bütünüyle koparılıp çok öte düzeyde soyutlandıkları zaman ancak birer demagoji aracı oluyorlar. Ya da okuyucuya yanlış çağrışımlar yaptırıyorlar. Her analojinin şu ya da bu ölçüde demagoji içermesinin nedeni bu. Yürüyüş'ün önceki sayılarından birinde sözü edilen "sütanneler ve çocukları" bir örnek. Başka örnekler de var. Bunlar genellikle, zorlama teorilerin okuyucuya benimsettirilip okuyucunun uyutulması amacıyla yönelik.

Geçenlerde bir gençlik dergisinde yer alıyordu. Söylenen, Türkiye'nin 50 yıldır "sürekli faşizm" altında bulunduğu. Bu söylenebilir, ama kanıtlanmak koşuluyla. Kanıt olarak bugüne kadar gösterilen, bir benzetme. Bu benzetme, engebeli arazide yol alan bir traktöre ilişkin. Arazi vitesi (faşizm) traktörün (Türkiye kapitalizmi) içinde sürekli olarak var. Traktörün önündeki engebeler artınca arazi vitesine geçiliyor (açık faşizm).

"Sürekli faşizm" denen teorinin açıklaması böyle. Akla gelen ilk soru şu oluyor: Sürücüyü arazi vitesine geçmekten alıkoyan hiçbir şey olamaz. İsterse, o vitesine alır. Açık faşizm de böyle mi? Yani, Türkiye'de açık faşizm yalnızca (traktörü süren) burjuvazinin tercihi, isteğine mi bağlı? Eğer böyle ise o çok sözünü ettiğiniz kitleler ne oluyor? Bütün bunlar "oligarşi" ve faşizmin abartılıp kadiri mutlak güçler düzeyine yükseltilmesi anlamına gelmez mi?

Eğer böyle değilse söz konusu benzetmenin ne alemi var? Benzetmelerin geçerliliği pratikten kopuk olmamalarına bağlı. Bu da benzetmelerin bir sınırı olmasını gerektiriyor. Oysa yukarıdaki tip benzetmelerin hiçbir sınırı yok. "Sürekli faşizm" pekala bir mürekkep balığı ya da kirpi ile de açıklanabilir: Mürekkep balığı (Türkiye kapitalizmi) sürekli olarak tetiktedir, düşmanlarından korunmak için bünyesinde sürekli olarak mürekkep taşır (sürekli faşizm). Düşmanı ile karşılaşınca da bu mürekkebi salgılar (açık faşizm).

Kirpi ve okları da aynı. Ama kimi cins kirpiler oklarını fırlattıklarına göre, buradan hareketle daha saldırgan faşizm tanımlamaları

yapılabilir.

Zorlamalara başka alanlardan örnekler vermek de mümkün. İlk, polemik üslubuna ilişkin. Polemik yapılır, ama her gün kullanılan dille yapılır. Başkalarının polemik üsluplarına (gerçekte o kişilerin kendilerine) özenilmesi, dilimize yabancı bazı zorlamaları getiriyor. Örneğin, polemikte hedef alınan kişilere "baylar" ya da "baylarımız" diye hitap edilmesi nereden çıkıyor? Düpedüz, hiç de verimli olmayan bir biçimde Lenin'e özenilmesinden. Gençlik dergilerinin çoğunda, bu özentî içerisinde "oportünist baylar", "revizyonist baylarımız" türünden yüzlerce ifade bulmak mümkün.

Üstelik bu üslup, eleştiri ve polemik kapsamına girecek kişileri de sınırılıyor. Örneğin, Behice Boran'ın ya da Oya Baydar'ın bu biçimde eleştirilmeleri imkansız. Bu çok gerekirse, "devrimci gençler" herhalde Lenin'in Luxemburg'u eleştiriş biçimine başvuracak.

Bir başka örnek de, belli davranışların eleştirisini mutlaka sınıfsal bir terminoloji ile yapmaya çalışma zorlamasından kaynaklanıyor. Bunu yapmak kolay. Önce eleştiriye konu olan davranışı alır, bir tırnak içine yerleştirirsiniz. Sonuna da "küçük burjuva tavrı" ibaresini koydunuz mu, alın size bir "devrimci eleştiri". Örneğin "toplantıya geç gelme" küçük burjuva tavrı, "gelen gelir" küçük burjuva tavrı, gibi.

Bütün bunlar, sınıfsal davranışlara ilişkin gerçekleri yozlaştırıp çarpıtmaktan başka bir anlama gelmiyor. Daha doğrusu, bilimde yapılan çarpıtma, dilde böyle görülüyor. Bu yazının amacı, sözde devrimci lafazanlığın dikkat çekici göstergelerinden biri üzerinde durma isteği. Yoksa kimsenin ağzı torba değil.

GÜCÜ ÜRETEENLER VE YANSITANLAR

Yürüyüş 16 Mart 1976

Türkiye’de sınıf mücadelesi yıllardır sürüyor. Sınıf mücadelesi-
nin yoğunlaştığı belirli dönemlerde, mevcut siyasal iktidarlara karşı
yoğun muhalefet hareketleri ortaya çıktı. Bunların arasında, özelli-
kle dördü dikkati çekiyor: Sırasıyla, CHP, DP ve AP iktidarlarına yö-
nelen 1950, 1960, 1971 öncesi muhalefetler ve günümüzde MC’ye
karşı sürdürülen mücadele.

Tümünün özünde yoğun sınıf mücadeleleri var. Her biri, sınıf
mücadelesini farklı politik konumlarda, farklı siyasal örgütler aracılı-
lığıyla yansıtıyor. Burada tartışma yok. Ancak hemen dikkati çe-
ken, belirgin bir olgu var. Bu olgu, ilk iki muhalefet dönemini son
ikisinden ayırıyor. Sosyalizm, 1950 ve 1960 muhalefet dönemlerin-
de ağırlığını potansiyel ve güç olarak koyduğu söylenemez. Buna
karşılık, 1971 öncesi AP iktidarına karşı mücadelede, sosyalizm, po-
tansiyel olarak ağırlığını duyurdu. Potansiyel, güce dönüşecekken,
süreç kesintiye uğradı. Bugün, sosyalist potansiyelin sosyalist güce
dönüşmesi yolunda önemli adımlar atılmış bulunuyor. Geçmişte eri-
şilen noktaya yeniden ulaşmak yerine, onun da aşılması söz konu-
su. Ancak yine de, günümüzde sosyalizmin, etkinliğini daha çok sos-
yalist potansiyel olarak sürdürdüğünü söylemek gerek. Gerçekçilik,
bunu gerektiriyor. Sosyalist birikimin en üst düzeyde güce dönüşme-

si, sosyalizmin nicel ve nitel etkinliğinin bütünleşmesi, sosyalizmin bir iktidar alternatifi olması anlamına geliyor. Türkiye’de hareket henüz bu boyutlara ulaşmış değil. Örgütlenme sürecinde atılan adımlarla ulaşacak.

Örgütlenme süreci, ayrı bir konu. Bugünkü somut durumun gösterdiği gerçek, MC iktidarına karşı somutlaşan sınıf mücadelesinde sosyalizmin ağırlığının daha çok potansiyel olarak duyulması. Bu söylenenleri şöyle açmak mümkün: MC iktidarının karışısında geniş yığınlar var, bu bir. İkincisi, güçleri, etkinlikleri giderek artan kitle örgütleri var. Geniş yığınların MC iktidarına karşı politik hareketlenişinde sosyalist potansiyelin payı büyük. Bu potansiyelden şimdilik ağırlıklı olarak yararlananların sosyalist olmaması, bu gerçeği değiştirmiyor. İkincisi, demokratik kitle örgütlerinin hareketlendiği kaynak da sosyalizm. Başka deyişle, bu örgütler hedeflerini, çizgilerini sosyalist birikimin ışığında saptıyorlar. Buradan hareketle MC iktidarının karışısına çıkıyorlar. MC’ye karşı bugünkü muhalefeti niteliksel olarak 1950, 1960 muhalefetlerinden niceliksel olarak da 1971 muhalefetinden ayıran özellik burada. Bu özelliğin, bu sıçramanın üzerinde durmak gerek. Türkiye’de, küçük burjuva meslek örgütleri, diğer ÷lkelerin deneylerine kıyasla ekonomizm aşamasını kısa sürede aştılar. Kimileri bu aşamayı hiç yaşamadılar bile. Bir başka deyişle bu örgütler, mesleki sorunlarını Türkiye kapitalizminin sorunlarıyla bütünleştirme ve bunun sonucunda sorunların çözümünü sosyalizmde görme sürecini çok kısa sürede tamamladılar. Bu, Türkiye’nin yapısındaki "kilitlenme" ile ilgili. Sorunların çözümü ancak sosyalizmi gösteriyor. Başka ara aşama, hedef tanımlıyor.

Kilitlenmenin getirdiği sonuçların önem ve yararları çok büyük. Ancak, birlikte getireceği yanılgıların, yanlış eğilimlerin üzerinde durmak koşulu ile. Bu yanılgılar yine potansiyel ve güç kavramlarına ilişkin. Mücadelede ön saflarda yeralan kitle örgütleri yalnızca sosyalist potansiyeli yansıtıyorlar. Kendi başlarına, sosyalist bir güç değiller. Sosyalizmin gücünü yansıtmıyorlar. Bunların etkili siyasal

güç haline gelmeleri, sosyalist siyasal örgütle kuracakları diyaloga bağlı. Bunun dışında, uzun dönemdeki etkinlikleri, ekonomik, mesleki alanla sınırlı.

Diyalog kavramı üzerinde de net olmak gerekiyor. Bu, kitle örgütlerinin mücadele doğrultusunun sosyalist örgütün siyasal mücadele doğrultusu ile çakışması anlamına geliyor. Başka türlü bir ilişkinin ya da "bağımlılığın" her iki doğrultu üzerinde de olumsuz etki yapacağını, başta sosyalist örgüt, herkes biliyor.

Demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların görmeleri gereken gerçek bu. Demokratik kitle örgütlerinin sosyalist potansiyeli yansıtma, aynanın ışığı yansıtması gibi. Ayna, ışığı ürettiği sanısına kapılmamalı. Bu hem kendine, hem de ışığa ihtiyacı olanlara zarar verecek bir sanı.

Kitle örgütlerinin ve hatta sendikaların kendi "sosyalist güç"lerini abartmaları, kendilerinin dışındaki gerçek sosyalist gücü küçümsemelerinden kaynaklanıyor. Bu küçümsemenin nedenleri üzerinde yeterince duruldu. Sonuçları ise yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Kendi tabanından soyutlanma endişesi, bu tabana yönelen sosyalist örgütleri küçümseme "zorunluluğu" ile birleşince kimileri ne İsa'ya ne de Musa'ya yaranamaz durumda kalıyor. Örneğin, CHP'nin ileri gelenlerinden Erol Çevikçe, televizyonda sosyalizm adına Tunç'un karşısına çıkan Kemal Türkler'i şöyle eleştiriyor: "DİSK, hangi siyasal tavrı aldığını ve alacağını, tam, açık seçik ortaya koyamadı."

Bu sözlerden çıkarılacak ders çok. İşçi sınıfının politik örgütünden soyutlanmak, kişileri ya da örgütleri siyasal belirsizlik ve tavırsızlığa götürüyor. Sosyalizm adına ortaya çıkanların bunu bir CHP'liden mi öğrenmeleri gerekiyor?

Son söz şu: Demokratik kuruluşlar, örgütler, sosyalist mücadelede gerçekten çok önemli unsurlar. Ama temel doğrultuyu sosyalist örgüt ve onun gelişmesi belirliyor. Önemleri ne olursa olsun kimi kuruluşların sosyalist örgüte dudak bükmeleri sosyalist örgütü kitlelerden soyutlamaz. Ama dudak bükenleri çok şeyden soyutlar. Zaman gösterecek.

GERÇEKLERİ KİTAPLARDAN ÖĞRENİRKEN

Yürüyüş 25 Mayıs 1976

Bilimsel sosyalist düşünce yüz yılı aşkın bir geçmişe sahip. Bugün yeryüzünde, bu düşünceye kapılarını bütünüyle kapayabilen ülke yok. Kimi ülkeler Marksizmi erken tanıdılar. Kimilerinde de, nesnel koşullar nedeniyle bu tanışma oldukça gecikti. İç koşulların yanı sıra, II. Dünya Savaşı sonunda Dünya sosyalist sisteminin ve ulusal kurtuluş savaşlarının güçlenmesi, geri bıraktırmış birçok Uzak Doğu ve Afrika ülkesine de soktu Marksist düşünceyi.

TÜRKİYE VE MARKSİST DÜŞÜNCE

Geçirdiği deneylere ve sınıfsal koşullarına kıyaslandığında, bilimsel sosyalist düşüncenin Türkiye'ye geç girdiği söylenebilir. Burada hemen bir hatırlatma yapmak gerekiyor. Hatırlatma, "bilimsel sosyalizm" ve "girme" kavramlarına ilişkin. Elbette, yüz yıl önce de Türkiye'de Marksistler vardı. Düşünce, 1960'larda mantar gibi yerden bitmedi. Ancak, radikal küçük burjuva ideoloji dışında, bilimsel sosyalist düşüncenin geniş bir aydın kesimini etkilemesi, en ciddi boyutları ile 1960 sonrasına rastlıyor. Gecikme, bu anlamda.

Türkiye'de işçi sınıfının varlığı da, mücadele deneyimi de eskiye dayanıyor. Türkiye 1908'de bir burjuva demokratik devrimi yaşadı. 1920'lerde ise kurtuluş savaşı. Bütün bunlara karşılık, bilimsel sosyalist düşünce geniş aydın kesimini çok daha sonra etkiledi. Bunun nedenleri üzerinde çok duruldu. Açıklamaların büyük bölümü, "Türkiye'nin Batı'dakinden farklı olarak kendine özgü, çelişkisiz bir toplum olduğu" ya da "toplumsal çelişkilerin yeterince gelişmediği" görüşlerine dayandırıldı. Bu görüşler, bugün de, Marksizmin "Türk toplumuna yabancı olduğu" yolundaki inancın temelini oluşturuyor.

BURJUVA DEMOKRATİK DEVRİMLERİN ÖNEMİ

Oysa gerçek, bu değil. Gerçeği başka yerlerde aramak gerekiyor. En başta söylenmesi gereken şu: Topluma yabancı olduğu iddia edilen bir düşünce, niçin 1960'lardan sonra toplumu çok geniş bir ölçüde etkilesin? Elbette toplum 1960'lardan itibaren, bir anda kılık, yapı değiştirmede. Daha gerçekçi gerekçeler bulmak gerekiyor. Gerekçenin kaynağı, Türkiye'de burjuva demokratik devrimin nitelik ve kapsamında aranmalı. Burjuva demokrasisi, düşünce alanında, yalnızca kitapların serbestçe basılıp okunmasına ilişkin bir kolaylık değil. Böyle görmemek gerekiyor. Burjuva demokratik devrimlerin, bilimsel sosyalist düşüncenin yayılması açısından taşıdığı asıl önem başka yerde. Ve çok daha etkileyici bir kapsama sahip.

Bu önemi, edebiyat alanına ilişkin bazı gözlemlerle dile getirmek mümkün. Gözlem şu: Tolstoy, Gogol, Puşkin gibi Rus klasiklerinin eserlerinden, Rus toplumunun gelişimini çözümlemede büyük yarar sağladığını Lenin sık sık söylüyor. Başka deyişle, burjuva edebiyatı, sosyalist düşüncenin gelişmesinde belirli ölçülerde anahtar rolünü oynayabiliyor.

Gözlem, başka ülkeler için de geçerli, Balzac, Dickens, Mann da, kişisel konumları ne olursa olsun, geçmişin ve yaşadıkları çağın kültür ve düşünce boyutlarını kat kat aşan başka bir düşünce ve uygulamanın oluşturulmasında yararlı birer malzeme oluşturdular.

Bu gözlemler, söz konusu yazarların kişisel yeteneklerinin ötesinde bir başka gerçeğe işaret ediyor. Bu yazarların, toplumsal gerçekleri yansıtmaları, yalnızca kişisel gözlem yeteneklerine bağlı değil. Kim için olursa olsun, gerçeği çeşitli boyutları ile kavrayabilmek yalnızca gözleme bağlı değil. Bunun dışında, gerçeğin, dolayısıyla çelişkilerin, bütün boyutları ile kendilerini ortaya koyması gerekiyor.

Batı'nın burjuva demokratik devrimleri, gerçeği en çarpıcı biçimiyle gözler önüne seren bir nitelik taşıyor. Bunun başlıca iki nedeni var: Birincisi, bu devrimlere çok geniş bir kitle katılımı söz konusu. Kapsamı ve getirdikleri farklı olmakla birlikte, Rusya'daki burjuva demokratik devrime de büyük kitleler katılıyor. Kitlelerin katılımı, gerçeklerin dışı yansımada başlıbaşına bir olgu.

İkincisi, Batı'nın burjuva demokratik devrimleri, Türkiye'dekinden farklı olarak daha kesin dönüşümleri içeriyor. Batı'daki burjuva devrimlerinde, kimi sınıf ve tabakaların çöküp, kimilerinin yükselişi en keskin boyutları ile gözlenebiliyor. Batı edebiyatının, kendisini aşan bir düşünceye yapı tuğlası olabilmesi bir de bu gerçekleri yansıtabilmesine bağlı.

YA TÜRKİYE'DE?

Türkiye'de burjuva demokratik devrimlerin daha farklı bir biçimde gerçekleştiği biliniyor. En başta, Türkiye'de burjuva demokratik devrimlere geniş kitle katılımı söz konusu değil. 1908 devrimi böyle. Kitlelerin katılımındaki sınırlılık, bir yandan bu devrimlerin kapsamını, öte yandan da bilimsel sosyalist düşüncenin gelişmesini sınırılıyor.

Başta da değindik. Sorun, toplumun çelişkilerden yoksun olmasında yatmıyor. Türkiye toplumunda çelişkiler yeterli boyutlara ulaşılıyor. Ancak yine Türkiye'nin özel koşulları nedeni ile kitlelerin yeterince rol alamadığı çelişkiler, bilince de yeterince yansımıyor. Bu nedenle, 1908 devrimi sınırlı ve Batı'dakinden farklı bir burjuva devrimi. Bu nedenle, Türkiye'de 1908 devriminin romanı yazılmadı.

İkinci bir nokta da devrimin sınıf ve tabakalar düzeyinde yarattığı değişikliklere ilişkin. Yapısı gereği, yüzyıllık bir zaman dilimine yayılan Türkiye burjuva demokratik devriminde, çok kesin dönemeç noktaları, çok kesin çöküşler yer almıyor. Türkiye’de çöken ve tarihe karışan sınıf ve tabakaların yerine, kılık ve görünüm değiştiren sınıf ve tabakalar var. Türkiye devriminde dünün toprak ağası bugünün ticaret erbabı ve yarının sanayi burjuvası oluyor. Sonuçta, edebiyat alanında da Vehbi Koç’ların ve Adana’lı haciağaların gelişme grafikleri roman biçiminde anlatılıyor.

BÜTÜN BUNLARA KARŞILIK

Bütün bunlara karşılık, sorunları tek boyutlu ele almak, bir uçta direnip kalmak, çok yanıltıcı.

Kısıtlı ve değişik niteliği bir yana, Türkiye’de ilerici demokrat ve sosyalist düşüncenin bir ölçüde filizlendiği dönemler, yine burjuva demokratik devrim dönemleri. 1900’lerin başı, işçi hareketi ile birlikte, demokrat düşüncenin ve bu arada bilimsel sosyalizmin özerlerinin görülmeye başlandığı bir dönem. Benzer şeyler, Kurtuluş Savaşı dönemi için de söylenebilir. Kurtuluş Savaşı, o güne kadar Türkiye’de kitlelerin en geniş ölçüde katıldığı bir hareket. 1917 Devriminin güçlü etkisi de buna eklenince, Kurtuluş Savaşı dönemi bilimsel ve bilimsel olmayan sosyalist düşüncenin 1960 öncesinde Türkiye’yi en çok etkilediği bir dönem olarak ortaya çıkar.

Ama daha önce değinilen sınırlar, zorluklar da geçerliliğini koruyor.

1960’LARIN PATLAMASI

Türkiye’de burjuva demokratik devrimin son adımı, gerek kitle hareketi, gerekse düşünce planında yeni bir canlanma dönemi getirdi. Gerçekte canlanmanın da ötesinde bir patlama sözkonusu. 1960 - 70 döneminin düşünce planındaki patlamasını ele alırken dikkatli olmak gerekiyor. Bu patlama, yalnızca 1961 Anayasası’nın getirdiği daha demokratik ortama bağlı değil. Patlamanın asıl nedeni, kitle

hareketlerinde görülen yaygınlık ve yoğunluk. Türkiye kapitalizminin 1960'larda geldiği noktada, başta işçi sınıfı, geniş kitleler hareketine geçti. Düşünce planındaki patlamanın temelinde, kitle hareketlerinde görülen bu patlama yatıyor.

Tekrarlayalım: Türkiye'de işçi sınıfı hareketi, sosyalist düşünce yerden bitmedi. Ancak bu bize, 1960 sonrasının gerçekten de daha önce görülmemiş boyutlara ulaşan niteliğini unutturmamalı. 1960 sonrasının bu olumlu gelişmeleri, beraberinde doğal olarak bir çok tıkanıklıkları da getirdi. Asıl üzerinde durulması gereken nokta burada.

Tıkanıklık noktalarından biri, sosyalist düşüncenin, yeterince köklü bir geçmişe ve deneyime sahip olmadan, kısa bir zaman diliminde çok sayıda düşmanla karşı karşıya kalmasında. Türkiye'de sosyalist düşünce ve hareket, bu nedenle en temel öğrenme ve arınma süreçlerini bir arada ve kısa bir zaman dilimi içinde yaşamak zorunda kaldı.

BİR GÖSTERGE SOL YAYINLAR

Güçlükleri, çeşitli örneklerle açıklamak mümkün. En çok su yüzüne çıkan verimli örnekler yayıncılık alanında bulunabiliyor.

Batı'da durum farklı. İşçi sınıfı hareketi, bir revizyonizme, Maoizm'e, Troçkizm'e, Marcuse'ye, Debray'e ve diğer benzerlerine karşı yılların düşünce ve örgüt birikimine dayanarak mücadele verdi. Batı'da bir Marighella, bir Marcuse, bir Sweezy yayımlandığı zaman, ortalık birbirine girmiyor. Mücadele içinde sağlam bir teorik ve pratik birikim kazanmış örgütlerde, böyle durumlarda fire verme olasılığı çok az.

Türkiye'nin ilerici, demokrat aydını ise bir anda, doğrusu ve yanlış, klasiği ve "ultramoderni" ile, geçmişin ve çağının renk renk "sol"ları ile karşı karşıya geldi. Bu, öğrencilerin nicelik olarak önemli bir kesimini oluşturduğu ilerici demokrat kesimi büyük ölçüde etkiledi. İlerici demokrat aydınların, Marksist aydınlara dönüşmeleri sürecinde büyük tıkanıklıklar, yalpalamalar yarattı.

1960'ların yayın patlamasından bir çok örnek bulmak mümkün. Sosyalizmle ilk kez tanışma durumunda olan aydınların karşısına başlarda çıkan "eser"lerden biri Jules Moch'a ait. Okurlarına John Reed'in ağzından 1917 devriminin coşkusunu duyuran bir yayınevi, "sosyalizmin bilimi" konusunda Wright Mills ve Paul Ramadier'i çıkarıyor aynı okurların karşısına. Sosyalizmin klasiklerini basan bir başka yayınevinin okurlarına ilk tanıttığı "sosyalist"lerden biri, John Strachey. Maocu Baby'nin kitabı ile Lenin'in ünlü "Çocukluk Hastalığı" da aynı yayınevi tarafından çıkarılıyor. Ama "karşıtlar dizisi" adı altında değil. Başka türlü yanyana gelmesi düşünülemeyen isimler, yayınevlerinin kataloglarında alt alta, yan yana dizilerek, Türkiye'nin aç ama köksüz, deneysiz aydınına sunuluyor.

Aydın bunların arasında el yordamı ile doğruyu bulmaya çalışıyor. Arada, düşenler, yanlış yola sapanlarla birlikte.

ÇEVİRİ DİRDİ DE CABA

Çeviriler de başlı başına bir sorun oluyor. İlginç örnekler verilebilir.

Yıl 1967. Türkiye aydını temel Marksist klasiklerden biri ile karşı karşıya: Kapitalizm Öncesi Ekonomi Şekilleri. Okunması hem zorunlu, hem de güç bir kitap. Büyük dikkat gerektiriyor. Okuyucu, kitabın 139. sayfasında şu cümle ile karşılaşılıyor:

"Tarımda bu (işbölümü) hüküm süren soygun sistemi yüzünden zorlaşıyordu".

Okuyoruz ve düşünüyoruz: Demek soygun (talan, sömürü her ne ise) işbölümünü güçleştiriyor. Tam bu sırada Selahattin Hilav'ın uyarısı ile karşılaşılıyor: Eserin İngilizcesinde "strip system" kullanılmış. Bu, toprağın parçalara bölünmesi anlamına geliyor. Yani, gerçekte işbölümünü engelleyen, toprağın küçük parçalara bölünerek ayrı ayrı işlenmesi. "Strip" kelimesi, "strip-tease"de olduğu gibi "soyunma"yı hatırlatıyor. Çevirmen de "soyunma", "soygun" derken, bunların yanında "system" kelimesini görünce "soygun sistemi" de-yip işin içinden çıkmış.

Aynı temel klasikte "toprağın şiiriyeti" gibi daha, çok Türk Dil Kurumu'nu ilgilendiren buluşların yanı sıra, okuyucu aşağıdaki tip-te cümleleri de çözmek zorunda kalıyor:

"Mülkiyetin ilkel biçimleri, zorunlu olarak, üretimi şartlandıran değişik objektif unsurlarla mülkiyet arasındaki ilişki biçimine bürünüp; bu objektif unsurlar ayrı ayrı komün biçimlerinin iktisadi temelidirler ve kendilerinin durumunu da şu ya da bu komün biçimi tayin eder". (s: III)

ÖNEMLİ OLAN NİYET DEĞİL

Gerek yayın alanındaki başıboşluğun, gerekse çeviri alanındaki dikkatsizlik ya da yetersizliklerin kaynağını yalnızca "kötü niyette" aramamak gerekiyor. Bu, kısır bir çaba. Zaman zaman yayıncılıkta ve çevirilerde "art niyet" hakim oldu. Ancak asıl belirleyici olan bu değil. Her iki alanda da ağır basan ve belirleyici olan, deney ve birikim eksikliği. Ne yayınevleri bilimsel sosyalizmi neyin temsil ettiğinin bilincinde; ne de yabancı dil bilgisini yeterli Marksist kültürle birleştirebilen çevirmenler var ortada.

Söylenenler, 1960-70 dönemine ilişkin. İçinde bulunduğumuz dönem için yeni şeyler söylemek gerekiyor. Yeni dönemin getirdiği nicelik ve nitelik farkları, etkisini yayıncılık alanında da duyuruyor. Netleşme ve kesin saflara ayrışma, yayıncılık alanında da gözlenebiliyor: Bilimsel sosyalizm çizgisindeki çeviri ve araştırmalarla, sapkın yapıtları bugün ayrı ayrı çizgiler, ayrı ayrı yayınevleri basıyor. Bir de kapitalizmin kaçınılmaz sonucu olarak bu işin ticaretini yapanlar, yalnızca ticarete ilgi duyanlar var. Bunlar küçük burjuva çevrelerde satış olanağını arttırmak, buna karşın yasaklanma olanağını azaltmak için, daha çok "sosyalizmi tamamen bilimsel ve objektif bir gözle inceleyen" ya da "çağımızın değişen koşullarında sosyalizmi yenileme" misyonu ile yola çıkan "eser"leri yayımlıyorlar.

"Tanrıların Arabaları" ve "Bermuda Şeytan Üçgeni"ni bitirip, bu türden bakanlar, eksik kalan kültürlerini tamamlamak için böyle yayınları alıp okuyorlar.

KIYASIYA ELEŞTİRİ ZORUNLULUĞU

Söylenenler, bir başka noktayı daha ön plana çıkarıyor: Eleştiri zorunluluğu. Türkiye'de şu ya da bu türden her türlü yayın olacak. Bunda kuşku, tereddüt yok. Hele sosyalizmi "inceden inceye vurma" yönteminin Türkiye'de de giderek yaygınlaştığı bir dönemde, üstelik bu işin ticareti de tatlı olduğu için bir çok yayın kaplayacak piyasayı.

Soldaki netleşmenin ardından gelen bu yeni kargaşanın en etkili ilacı kıyasıya eleştiri. Bu, 1970 öncesi ortamında hemen hemen hiç yerine getirilmeyen bir zorunluluk. Yerine getirilmesi için yeterli nesnel birikim de yoktu. Ama bugün koşullar daha değişik. Neyin ne olduğu, neyi temsil ettiği daha açık olarak biliniyor. Bu bilinci pratiğe de yansıtmak gerekli.

Eleştiri özgürlüğü, yayın özgürlüğünü engellemiyor. Herşey yayımlanmalı. Ama herşey de gerektiğinde kıyasıya eleştirilmeli. Türkiye'de sosyalizmi, ama bilimsel sosyalizmi öğrenmek isteyen herkes belirli bir eleştiri süzgecine sahip olmalı.

Türkiye sosyalist hareketi, siyasal pratik içinde zaman zaman "ilericiliği" geniş anlamında kullanacak, kullanmak durumunda. Ancak, ideolojik alan, ideolojik mücadele alanı daha farklı. Bu alanda en uzlaşmaz savaşlarla, en keskin eleştirileri yürütmek gerekiyor. Bilimsel sosyalizmin, ideolojik alanda vereceği hiç bir taviz yok.

Dolayısıyla, gereken yapılmalı. Sonunda "müslümanlığı seçerek alkolden kurtulduğunu" açıklayan bir "devrimci"nin, satış yapsın diye "Kır Gerillası" adıyla yayımlanan anılarını okuyanla, artık etkilenmeseler bile, verdikleri 10 TL.'ye yazık.

SONUÇ

1960'larda, bilimsel sosyalizm baştan keşfedilme durumunda değildi. Ama Türkiye aydını neredeyse sosyalizmi baştan keşfetme durumunda kaldı. Başta sözünü ettiğimiz etkenler böyle bir durum yarattı. Ama işçi sınıfının, sosyalizmin gücü tıkanıklıkları, darboğazları aşacak, efsane ve tabuları yıkacak bir niteliğe de sahip.

Engels, "Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm"de şöyle diyordu: "Mad-deci tarih görüşünü, ve artı değer yoluyla kapitalist üretimin sırrını, çözümünü Marks'a borçluyuz. Sosyalizm, bu buluşlarla bir bilim oldu. Bundan sonraki iş, onun bütün ayrıntılarını ve ilişkilerini işlemekti".

Engels'den yıllar sonra Lenin sorunu aynı biçimde koyuyordu:

"Marks'ın öğretisindeki temel öge, sosyalist toplumun kurucusu olarak proleteryanın tarihsel rolünü ortaya çıkarmasıdır."

En can alıcı noktanın, Türkiye'de artık daha geniş ölçüde ve nitelikçe farklı boyutlarda özümlenmesi, sosyalist hareketin ve düşün-cenin gelişmesinde başlıbaşına bir aşama.

Bu aşamaya varılmasında, işçi kitlelerinin, güçlerini en kör göz-lülerin bile yadsıyamayacakları bir biçimde ortaya koymalarının pa-yı büyük. Düşünceyi daha da geliştirip yaygınlaştıracak itici güç, bu. Yalnızca siyasal hareket planında da değil. Temeli, dayanağı yıllar-dır tartışılan Edebiyat da gerçek kişiliğini bu temel üzerinde bula-cak.

Gelecek şimdiden bu gelişimin ürünlerine gebe.

SİYASET ÇARKI

Yürüyüş 10 Ağustos 1976

"En zayıf halka" kavramı çok önemli. Mücadele deneyimi olanlar, kazanmak için hep karşı tarafın en zayıf halkasına yüklenirler. En zayıf halkanın kırılması, taraflardan biri için, koşullara göre, uzun ya da kısa süreli yenilgi ya da gerilemeleri ifade eder. "En zayıf halka" kavramı, teoride ve pratikte, sınıf mücadelesi içinde ortaya çıktı. Bugün de en büyük geçerliliği, sınıf mücadeleleri içinde buluyor. Sınıf mücadelesinin değişik alanlarda verildiği biliniyor. En zayıf halka kavramı bu alanların tümü için geçerli. Yine de, belirli dönemlerde, en zayıf halkaya kimin ve hangi mücadele alanlarında yüklendiği daha açık olarak ortaya çıkıyor. En küçük bir kuşku ve tereddüte yer bırakmayacak şekilde.

İdeolojik mücadele üzerinde önemle durmak gerekiyor. Kimileri için ideolojik mücadele, "ortodoksluğu" kaybetmemek için diğer ikisinin ardından sıralanan bir başlıktan öte anlam taşımıyor. İdeolojik mücadele, diğerlerinin yanında ikincil bir mücadele alanı olarak görülüyor. Mücadelenin bütünü içinde, ideolojik mücadelenin taşıdığı büyük önem göz ardı ediliyor. Kimi zaman ideolojik mücadeledeki başarıların, diğer alanlardaki mücadelenin başarısı için bir ön koşul bile olabileceği unutuluyor.

BURJUVAZİNİN BÜYÜK SİLAHI

Unutkanlık ve yanlışların temelinde, günümüzde sınıf mücadelesinin kazandığı boyutların bütünüyle kavranamaması yatıyor. Bundan kurtulmak için bir noktada çok açık ve kesin olmak gerekiyor: Burjuvazi, sınıf mücadelesinde, sahip olduğu avantajları, sosyalist hareketin en zayıf halkasına yüklenmek için kullanacak. Bu, başka soruları da beraberinde getiriyor: Burjuvazinin avantajlı olduğu alanlar neler, sosyalist hareketin en zayıf halkası nerede?

Birinci sorunun cevabı, burjuvazinin, toplumun örgütlü ve egemen sınıfı olmasında yatıyor. Burjuvazinin egemen sınıf olarak örgütlenmesi, yalnızca, devlet kurumlarının sosyalist harekete karşı kullanılmasına ilişkin bir avantaj olarak görülmemeli. Kurumsallaşmış egemenliğin, ideolojik mücadeleye ilişkin başka yararları da var. Burjuvazinin ideolojik alandaki bu silahlarının taşıdığı önem, karşı tarafın en zayıf halkası ile birlikte düşünüldüğünde apaçık ortaya çıkıyor.

Bu da ikinci sorunun cevabını getiriyor: Sosyalist hareketin vazgeçilmez bir ögesi olmakla birlikte, onun en zayıf halkasını oluşturan yan, aydınlar. Burjuvazi açısından, gerek siyasal mücadelenin baskı dönemlerinde uygulanan şiddet, gerekse ideolojik alandaki saptırma ve uyutmalar, en çok aydınlar arasında yansıma buluyor. Gerek burjuvazinin şiddetinden ürkererek, gerekse burjuva ideolojisinin "ince" şartlanmalarına kapılarak, en büyük fire, aydınlar arasından veriliyor.

Buraya kadar olanları, en açık biçimiyle Türkiye'nin son 20-30 yıllık pratiğinde somutlamak mümkün. Ancak bundan önce, aydınlarla ilişkin "ince" saldırıların evrensel planda bazı örneklerine değinmek gerekiyor.

Burada da "Siyaset Çarkı" kavramı var. Bu kavram, "en zayıf halka" kavramı kadar önemli. Üstelik, en zayıf halkayı oluşturanlarla çok yakından ilişkili. Burjuvazi, sosyalist mücadeleyi, kişilerin başını yiyen, herkesin diğerinin kuyusunu kazmak istediği bir çark olarak göstermeye çalışır. "Örgütün yüksek çıkarları adına" anasını sa-

tan, yakınlarını ölüme gönderen tipler vardır burjuvazinin çizdiği tabloda. İnandığı dava adına hayatını hiçe sayanlar ise, yalnızca, "dar görüşlü", "fanatik" kişilerdir. Bunların öyküleri ise, "sosyalist gerçekçilik adına yapılan hamasi edebiyat"tır.

AYDINLARA "İNCE" OYUN

Burjuvazi bunları doğrudan kendisi mi yapar? Elbette, hayır. Başkalarına yaptırır. Bunlar, sözde "burjuva toplumuna da karşı" olan yazar, çizer, edebiyetçi, politikacı ve filozof takımı. Çünkü başka araçlarla, sosyalist hareketin en zayıf halkasını kuşatma, ellerini kollarını budama olanağı yok. Önce "inandırıcı" olmak gerekiyor.

Siyaset çarkı tablosunun anahatlarını, yerleşik kurumsallaşmış burjuva ideolojisi çiziyor. İçini, "burjuvaziye de karşı olan" küçük burjuva aydınlar dolduruyor. Örneğin, Jean Paul Sartre. "Siyaset Çarkı" Sartre'ın bir oyunu. İçinde, sosyalist mücadelede yer alan aydınları yılgınlığa, bezginliğe, umutsuzluğa ve inançsızlığa sürüklemek üzere düşünülmüş herşey var. Tabi, Sartre'ın o ünlü "ikilem"i-ne uygun olarak. Ya mücadelenin dışına düşeceksin, ya da içinde kalıp insanlığını unutacaksın; en yakın arkadaşlarını öldürteceksin, "örgüt" adına insanlığından utanacak işler yapacaksın. Sartre'ın kahramanları, bu ikilem içinde seçimlerini şöyle yapıyorlar: Kadın ve viski. Kadın ve viskiyi seçenlere ise, burjuvazi her istediğini yaptırabiliyor.

"Siyaset Çarkı" Sartre'ın oyunu olarak yalnızca bir örnek. İçeriği açısından Türkiye için çok önemli de değil. Ancak, Türkiye için önemli olan başka noktalar var. Bunlar, "Siyaset Çarkı"nın oturduğu çerçeveye ilişkin. Bu çerçeve şöyle: En zayıf halka olan aydınlara yönelik burjuva kuşatması, başka aydınlar tarafından yapılıyor. Aydınların bir bölümü, diğer bölümüne karşı kullanılıyor. Bu, burjuvazinin, sınıf mücadeleleri içinde kazandığı büyük deneyimden ileri geliyor. Burjuvazi, küçük burjuvaziye karşı en etkin silahın yine küçük burjuvazi olduğunu biliyor. Sosyalizme yönelik küçük burjuvaların karşısına, "sol" görünümlü başka küçük burjuvaları çıkarı-

yor. Amaç, yılgınlık, umutsuzluk yaratmak; birikimin kendisi için zararsız kanallarda erimesini sağlamak; sosyalist hareketin insan yiyen bir dişli olduğunu "kanıtlamak".

Burjuvazi, bildiklerini dünyanın her yerinde uyguluyor. Türkiye'de de. Sosyalist hareketin gelişip güçlendiği, aydınların sosyalist harekete katıldığı 1960 sonrası için sayısız "saptırma" örnekleri bulmak mümkün.

Ancak, en trajik örnekler 12 Mart döneminde yaşandı.

12 MART'IN DIŞLILARI

"47'liler" sosyalizm adına yola çıktılar. Aralarında yüzlerce inanamış sosyalist vardı. Burjuvazi, bunların karşısına küçük burjuva bunalımcılığını çıkaramadı. Türkiye koşullarında çıkaramazdı. Onun yerine, küçük burjuva radikalizmini çıkardı. Gençler, bir kaç "lider"e inandılar. Onların peşinden gittiler. Sonra 12 Mart faşizmi geldi. "Lider"lerin bir bölümü polis çıktı. Bir bölümü ortalıkta hiç görünmedi. Bir bölümü günah çıkardı. Diğer bir bölümü de "47'liler"le birlikte hapisaneye girdi. "Siyaset Çarkı" oyunu burada oynandı. "Liderler" yıllarca peşlerinden gelen genç insanlara "yüz vermediler". Kimileri, gençlerle konuşmadı bile. Yemeklerini ayrıca yediler. Aristokratça bir yaşantı ile hapisane günlerini tamamladılar. Bütün bunların karşısında gençlerin önemli bir bölümü "bakanlık kıl payı kaçırın" liderlerinin çevirdiği siyaset çarkının dişlileri içinde kaldıklarını anladılar. Bugün bir çoğu mücadeleyi bıraktı. Umutsuzluk ve yılgınlık içinde. Diğer bölümü ise "güncel liderler"den bulaamadıkları hayrı, arşivlerden çıkardıkları kişilerde aramaya kalktı. Kıvılcımlı patlaması, 12 Mart sonrası Türkiye'sinde böyle ortaya çıktı. Kıvılcımlı patlaması 2 yıl sürdü ve bitti. Ancak, 12 Mart'ın yarattığı dağınıklık ve yılgınlık, kimi aydınlar arasında arşiv merakını ayakta tutuyor. Bu merak, siyaset çarkı daha acımasızca döndüğünde son bulacak.

İşçi sınıfı bugün 12 Mart öncesini kat kat aşan bir bilinç ve birikim düzeyinde görülüyor. Aydınların durumu ise ortada. Üzerlerin-

de kat kat ölü toprağı, burjuvazinin kendilerine hazırladığı yeni oyunun üzerine gözü kapalı gidiyor.

İşte, en zayıf halka böyle kırılıyor. Böyle kırılmak isteniyor.

YAMALI LASTİKLERDEN SAKINMAK

Bütün bunlara karşılık, en zayıf halkayı oluşturmaları, kesinlikle aydınların yadsınıp bir kenara itilmelerini gerektirmiyor. Lastikleri olmayan araba yürümez. Patlama tehlikesi var diye arabanın lastiklerinden vazgeçilemez. Bunlar, gerçek. Ancak, yaşanan olaylara bakıp, başka gerçekleri de görmek koşulu ile. Çünkü "siyaset çarkı" yeniden döndürülmek isteniyor. Siyaset çarkının yeniden döndürülmesi için önceleri bir değil bir kaç kez patlayan lastikler, yamanıp yeniden arabaya takılmak isteniyor. Burjuvazi, bu lastikleri yamıyor. Allayıp pullayıp piyasaya sürüyor.

Önemli olan, hangi görünümle ortaya çıkarlarsa çıksınlar, her an patlamaya hazır yamalı lastiklere güvenmemek.

YENİ AŞAMADA YENİ GÖREVLER

Yürüyüş 5 Ekim 1976

Bilimsel sosyalist öğretinin ortaya çıkardığı bir gerçek var: Tarihsel süreçler olarak, sosyalist öğreti ile işçi sınıfı hareketi başlarda ayrı ayrı alanlarda gelişiyor. İlk gelişimin kaynağı, toplumdaki küçük burjuva aydın kesimi. Buna karşılık, işçi sınıfının nicel gelişimi ve bu gelişim sonucu ortaya çıkan ilk direnişler, küçük burjuva aydın kesimden bağımsız. Bu bağımsız gelişmelerin, bir süreç içerisinde bütünleşip kaynaşması, hareketin nitelikçe daha üst bir aşamasını teşkil ediyor. Bilimsel sosyalist öğretinin temel bulgularından biri, bu.

BURJUVAZİNİN SINIF BİLİNCİ

Bu temel bulgu, Türkiye’de sosyalist hareketin geçmişini ve bugününü anlamada bir anahtar niteliğini taşıyor. Yalnızca sosyalist hareketin gelişimi de değil. Bunun yanı sıra burjuvazinin, tarihin çeşitli dönemlerinde ağırlıklı olarak uyguladığı politikanın özünü de bu gerçek oluşturuyor.

Burjuvazinin, sosyalist hareketin gelişmesine karşı, tarihin çeşitli dönemlerinde uyguladığı politikanın niteliğini belirleyen, sözkonu-

su dönemdeki nesnel koşullar ve sosyalist hareketin içinde bulunduğu gelişme düzeyi. Bu noktada, önemli bir hatırlatma yapmakta yarar var: Genellikle, Türkiye’de en çok küçümsenen olgulardan biri, Türkiye burjuvazisinin sınıf bilinci. Türkiye’de aydın kesim, kendi dar görüş açısını ve düşük bilinç düzeyini Türkiye burjuvazisine de yakıştırdığından olacak, Türkiye burjuvazisinin sınıf bilinci ve kendini çeşitli yöntemlerle koruma yeteneği hep küçümsendi. Türkiye kapitalizminin niteliğinin ve boyutlarının yeterince kavranamaması yüzünden, burjuvazinin konumu, buradan hareketle de burjuvazinin savunma araçlarının çeşitliliği ve karmaşıklığı hep gözden kaçırıldı.

Oysa, bugün Türkiye’de sosyalist harekette görülen eksiklik ve tikanıklıkların başlıca nedenlerinden birini, burjuvazinin geçmişte ve bugün uyguladığı başarılı politikada aramak gerek. Burjuvazinin, ileri bir sınıf bilincini yansıtan başarılı politikasında.

SOSYALİST HAREKET VE "EMBRİYON" AŞAMASI

Bu politikayı anlayabilmek için, başta sözünü ettiğimiz sosyalist hareketin gelişim sürecine eğilmek gerekiyor. Bu sürecin başlarında, Lenin’in deyimi ile bir "embriyon" aşaması söz konusu. "Embriyon" aşaması, işçi sınıfının giderek güçlendiği, buna karşılık aydın kesimde sosyalist öğretinin netleşmediği, bulanık ve sosyalizm dışı unsurları barındırdığı döneme tekabül ediyor. Bu dönemde, burjuvazi işçi sınıfı karşısında olağan kaba baskı politikası uyguluyor. Ama asıl ağırlıkta olan ve burjuvazinin savaşında odak noktayı oluşturan, aydın kesimindeki gelişmenin durdurulması. Bu alanda burjuvazi, hem kaba hem de ince politika uyguluyor. Baskılar, kıyımlar ve genel olarak polisiye tedbirler, burjuva politikasının kaba yanını oluşturuyor. Ama asıl ağırlıkta olanı, ince politika. Türkiye burjuvazisi, ince politikayı 1920’lerden bu yana bütün inceliği ile kullanıyor. Ekim devriminin ve ulusal kurtuluş savaşının etkisi altında Türkiye’de filizlenen sosyalist düşüncenin karşısına, doruk noktasındaki kıyımların yanısıra, ince politika ile dikiliyor. Bu ince politika, sosyalistlere kıyarak "sosyalist" görünmeyi, sosyalizm düşmanlığı ya-

pılırken "parti kurdurtmayı" içeriyor. "Türkiye'ye özgü sosyalizm" aldatmacalarını da kapsamına alıyor. Aynı, Rus burjuvazisinin, sosyalist hareketin "embriyon" aşamasında, aydınların arasında "Halkın dostlarını", "popülizmi" yerleştirmeye çalışması gibi.

Türkiye burjuvazisi 1960'lara kadar, değişmeyen ve olağan baskı politikasını tamamlayan bu ince politikayı aydın kesimde bütün marifeti ile kullandı. Bir bölümü sosyalist aydınlardan devşirilen "kadro"larla, "devletçilik" sisi ile, "Türkiye'ye özgü sosyalizm" yutturmacaları ile. 1960-71 dönemini ise farklı bir açıdan değerlendirmek gerekiyor. En başta sözü edilmesi gereken, aydınlar üzerindeki baskıların, bu dönemde küçümsemeyecek ölçülerde kalkmış olması. Böylece bu dönemde, içinde önemli ölçüde sağlıklı unsur barındıran, ama buna rağmen zorunlu bir yayılma aşamasına geliniyor. Sosyalist düşüncenin dar aydın çevrelerinden sıyrılarak geniş bir alanı kapsamı açısından, barındırdığı sağlıklı unsurlara rağmen böyle bir yaygınlaşma ve bunun sonucu ortaya çıkan sıçrama zorunlu idi. Bir başka deyişle, 1960-71 döneminin, sağlıklı unsurları da içeren zorunlu yayılması, daha sonraki arınma ve netleşme döneminin tohumlarını içinde barındırıyordu.

Bu dönemde, sosyalist harekete karşı burjuvazinin uyguladığı kaba ve ince yöntemler, artık biliniyor. Bunların üzerinde burada ayrıca durulması gerekmiyor. Yalnız, 12 Mart dönemi de dahil, bütün bu gelişmelerin günümüzde ortaya çıkardığı bazı belirgin sonuçlara değinmek zorunlu.

YENİ DÖNEMİN YENİ ZORUNLULUKLARI

Sonuçlar, iki yanlı. Biri aydın kesimine, Türkiye'deki sosyalist aydınlara yönelik. Burada söylenebilecek olan şu: 1960-71 dönemi sıçramasının temel ve zorunlu unsuru, sosyalist düşüncenin aydın kesimindeki yaygınlaşması oldu. Bu yaygınlaşma, hareketi 1971'e kadar getirdi. Bugünün özelliği ise farklı. Bugün, sosyalist hareketin yeni ve üst bir düzeye sıçraması, ağırlıklı olarak aydın kesimindeki silkinişe ve yayılmaya bağlı değil. Bugün sosyalist düşüncenin,

1971 öncesine kıyasla daha geniş küçük burjuva kesimlerini etkilediği su götürmez. Ancak bu, yeni ve zorunlu sıçramanın ağırlıklı olarak bu kesimi temel alması anlamına gelmiyor. Aydın kesimi içinde, henüz yeterli olmasa bile, gerekli ve belirleyici ayırım noktaları ortaya çıktı. Bu ayırım noktalarının ortaya çıkışı, arınmaları da beraberinde getirdi. Arınma, belirli bir kesimi eleğin üstünde bıraktı. Sosyalist harekette bundan sonra zorunlu olan sıçrama, eleğin üzerinde kalanlarla gerçekleştirilecek.

Ancak, eleğin üzerinde kalanlar, tek başlarına bu zorunlu sıçramayı gerçekleştiremezler. Bu, zorunlu bir saptama. Ancak, bir umutsuzluk kaynağı değil. Çünkü yeni dönem, yeni umut kaynaklarına işaret ediyor. Bu umudun nereden kaynaklandığını görebilmek için de, Türkiye işçi sınıfı içindeki gelişmeleri ve bu gelişmelerin ulaştığı boyutları değerlendirmek gerekiyor.

"SOSYALİST BİRİKİM"

27 Eylül'de Ankara'da bir miting yapıldı. Bu mitingde konuşan bir tekstil işçisi, umudun nereden kaynaklandığını açıkça vurguladı: "İşçi sınıfı içinde önemli bir sosyalist birikim var. Bu birikim, özellikle geçtiğimiz 6 yıl içinde büyük boyutlara ulaştı." Tekstil işçisinin söylediği, bu.

Bugün, Türkiye sosyalist hareketini bekleyen sıçramanın temel alacağı kaynak da bu. Bugünkü sıçrama, 1960-71 döneminde olduğu gibi küçük burjuva kesim içerisindeki bir yayılmayı temel almayacak. İşçi kesimi içerisindeki sosyalist birikimi temel alacak. Yeni dönemin yeni zorunluluğu burada.

Bu zorunluluğun farkında olanlar, yalnızca 1971'den sonra eleğin üzerinde kalan sosyalistler değil. Sınıf iktidarını koruma yöntemleri üzerinde 1920'lerden bu yana ustalaşan burjuvazi de bu zorunluluğun farkında. Bunu, aynı tekstil işçisi "burjuvazi elbette binlerce işçiyi kıyıma uğratmak isteyecektir; elbette işyerlerindeki öncü sosyalist işçilerden kurtulmak isteyecektir" sözleri ile vurguladı.

Burjuvazi işçi kesimi içindeki sosyalist yönelişi durdurmak için

başlıca iki yöntem kullanıyor: Tecrit ve tasfiye. Tecrit, bunlardan in-
ce olanı. Tecrit politikasının uygulanabilmesi için, burjuva ideolojisi-
nin işçi kesimine sızdırılması gerekiyor. İşçi kesimine sızdırılan tec-
rit ideolojisi şöyle somutlaşıyor: Tek tek işyerlerindeki ve sendika-
lardaki sosyalistler, herşeyden önce işçi sınıfının ve sendikal hareke-
tin bütünlüğünü düşünmek zorundadırlar. Bu nedenle, sosyalistler,
işyerlerinde ve sendikalarda sosyalist çalışmaya, sosyalist örgütlen-
me çalışmalarına yer vermemelidirler. Yoksa işçi sınıfının, sendikal
hareketin birliği, bütünlüğü tehlikeye girer.

İncelik, burada: Geçerli ve doğru bir hedef için, geçersiz ve yan-
lış önerilerde bulunmak; işyerlerindeki ve sendikalardaki sosyalist
çalışmayı, sendikal birliğin ve işçi sınıfının birliğinin karşısına koy-
mak; işçi sınıfının ve sendikal hareketin birliğinin, tersine, sosyalist
çalışma ve örgütlenmenin bir ürünü olduğunu unutmak; başkaları-
na da unutturmak istemek.

TECRİT YOLUYLA TASFİYE VE TASFİYE YOLUYLA TECRİT

Bu tecrit yöntemi, dünyada 1900'lerin başından bu yana kullanı-
lıyor. Rusya'da ekonomizm olarak ortaya çıktı. ~~Daha sonra~~, işçi sı-
nıfı partülerinin başına musallat edilmeye çalışıldı. ~~Kullanıla~~ kullanı-
la suyu çıkar bu yöntem, yeni dönemde, yeni birikimlerin, yeni sıç-
ramaların söz konusu olduğu bir dönemde, Türkiye sosyalist hare-
ketinin başına musallat edilmeye çalışılıyor.

Ama, istenilen ölçülerde sökmüyor. İşyerlerindeki sosyalist biri-
kim, bütün engellemelere rağmen, sosyalistler tarafından örgütleni-
yor. Burjuvazinin kaba savaş yöntemi de, bu noktada ortaya çıkıyor:

İşyerlerindeki sosyalist-unsurların, işçi kitlesini peşlerinden sü-
rükleyen öncü işçilerin tasfiyesi, burjuva politikasının bugünkü
odak noktasını teşkil ediyor. Burjuvazi, zorunluluklar karşısında,
tecrit yoluyla tasfiye politikasını, tasfiye yoluyla tecrit politikasına
çeviriyor.

Bu nedenle, gündemdeki sorun, burjuvazinin planladığı büyük

işçi kıyımını durdumak, İşçi sınıfı ve tüm demokratik güçlerle birlikte büyük kıyımın karşısına çıkmak. İlerici demokrat güçlerin abartılmış ve temelsiz "zafer" sarhoşluğundan kurtulmalarını sağlamak. Yeni ve önemli görevin ne olduğunu bunlara bir kez daha hatırlatmak.

Burjuvazinin, istediği ve planladığı bir işçi kıyımının, sosyalist harekete vuracağı darbe açısından, 12 Mart döneminde gerçekleştirdikleri ile aynı anlama geleceğini bir an bile unutmamak gerekiyor.

SINIFLARIN POLİTİK KADROLARI

Yürüyüş 26 Ekim 1976

Bir zamanlar Demirel efsanesi vardı. Demirel "büyük zamanlamacı" idi. "Çok becerikli" bir politikacı idi. Sınıf olarak burjuvazinin çıkarlarını kısa ve uzun vadede çok iyi "hesaplıyor"du.

Efsane böyle yaratıldı. Bu efsaneyi, küçük burjuva düşünürler yarattılar. Şimdi aynı kişiler efsaneyi yıkıyorlar. Kendi yarattıkları imajın tam ters ucunda yeni bir imaj yaratarak. Bu da şöyle yapılıyor: Demirel, burjuvazinin de çok gerisinde kalmıştı. Burjuvazinin sınıf çıkarlarını politik alanda savunacak niteliği bütünüyle yitirmişti. AP ve Demirel, ırkçılarla ve şeriatçılarla işbirliği yapıp yazık etmişti. İtibarını yitirmişti.

İki kutupta, iki yanlış. İkinci yanlışın kaynağı, burjuvazi ile siyasi iktidar ya da partiler arasındaki ilişkileri yerli yerine oturtamamak. Ortaya çıkan uyumsuzluk ve sürtüşmelere abartılmış anlamlar yakıştırmak. Bu yanlış ortaya çıkarmak için, burjuvazi ile burjuvazinin politik kadroları arasındaki ilişkileri yerli yerine oturtmak gerekiyor. Bunun için de, Marksist öğretinin temel bulgularından birine dönmek zorunlu. Marksist öğretinin temel bulgularından biri şu: İş-hölümü, tarihsel gelişimin temel güçlerinden biri. Kapitalizmle bir-

ma"ların ve soruların tümü Türkiye kapitalizminin çözümsüz çelişkilerinin birer uzantısı. Çelişkiler, her düzeyde yoğunlaştıkça, burjuvazi ile burjuvazinin siyasal kadroları arasındaki "atışma"lar ön plana çıkıyor. Türkiye kapitalistleri ile kapitalizmin savunucuları arasındaki doğal farklılık, nesnel koşullar sonucunda yani burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişkinin sertleşmesi sonucunda sürtüşme biçimini alıyor.

Bunun kuramsal açıklaması ise Marks tarafından şöyle yapılıyor:

"Teori, teoloji, felsefe, ahlak vb. mevcut ilişkilerle çelişir hale gelmişse, böyle bir durum ancak mevcut toplumsal ilişkilerin mevcut üretim güçleriyle çelişir duruma gelmesiyle ortaya çıkabilir...

... Belirli bir sınıf içinde bu ayrılık bir karşıtlığa bile dönüşebilir. Ancak, somut bir çatışma sırasında, yani sınıfın kendisi tehlikede olduğu bir durumda, bu ayrılık kendiliğinden yok olur. Bu kayboluşla birlikte, egemen görüşlerin egemen sınıfların görüşleri olmadığı, egemen görüşlerin egemen sınıflardan bağımsız bir güce sahip olduğu yolundaki görüntü de ortadan kaybolur." (K.Marks, Alman İdeolojisi)

Yaklaşım bu olmalı. Yaklaşımında ağırlık noktasını, burjuvazi ile kadroları arasındaki sürtüşmelerin nasıl ortaya çıktığı teşkil etmeli.

Sınıflarla sınıfların düşünsel kadroları arasındaki ilişkileri kapsayan genel kuramsal çerçeve, bu. Bu genel çerçeve, bütün sınıflar için geçerli. Sınıflar, pratik yaşamlarında hangi sorunlarla karşılaşsınlar, hangi çözümlere yöneliyorlarsa, bu sınıfların temsilcileri de düşünsel ve politik alanlarda teorik olarak aynı çözümlere yöneliyorlar.

Ancak, değişik sınıflara göre farklılıkları da unutmamak gerek. Sınıflarla sınıfların temsilcileri arasındaki uyumsuzluk en çok burjuva kesim içinde görülebiliyor. Çünkü, kapitalizm sosyalizm karşısında, çözülemez çelişkilerin toplumu. Sabancı örneğinde olduğu gibi, hiçbir burjuva iktidarının çözemeyeceği sorunlar, burjuvazilerle iktidarları arasında "uyumsuzluk" konusu olabiliyor. Buna karşılık, işçi sınıfı ile işçi sınıfının politik kadroları arasındaki ilişkiler daha fark-

lı. Bir kez, işçi sınıfının temsilcileri daha ileri bir düzeni hedefliyorlar. İdeolojik silahları çok daha güçlü. İkincisi, uyuşmazlıkların temeldeki kaynağı olan kafa emeği ile üretim arasındaki ayrılık, sosyalist örgüt aracılığı ile kopukluklara yol açmayacak boyutlara indirgenebiliyor.

Bu nedenle işçi sınıfı sosyalistleri, işçi sınıfının gündeminde olan meselelerle uğraşıyorlar. Ne işçi sınıfının gerisinde kalıyorlar, ne de işçi sınıfından koparak işçi sınıfını "aşıp" radikal görünen ama gündemde olmayan hedefler peşinde koşuyorlar.

EKİM DEVRİMİ İŞİĞİNDA ULUSAL KURTULUŞ

Yürüyüş 9 Kasım 1976

20. yüzyılın ilk çeyreği. Dünyayı temelinden sarsan büyük politik olayların sıkıştığı zaman kesiti. Burjuva tarihçileri, bu döneme olağan bir isim bulamıyorlar. Hızla birbirinin üzerine yığılan gelişmeleri anlatabilmek için "kargaşa yılları", "kaos dönemi" gibi deyimlere başvuruyorlar.

20-30 yıllık bir zaman kesiti içine çok sıkışıyor. Burjuva devrimleri, Dünya Savaşı, sosyalist devrim, kanlı iç savaşlar, ve sömürge ulusların emperyalizme karşı ayaklanması. Tümü içiçe geçiyor, birbirini izliyor. Biri, diğerinin koşullarını oluşturuyor.

20. yüzyılın ilk çeyreği, "geçip gitmedi". 1976 yılında, 20. yüzyılın ilk çeyreğinin açtığı yolda yürüyor dünya. Bu dönemde yaşamamış olanlar var. Ama bunlar da 20. yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vuran olayların ve kişilerin bıraktıkları mirası sürdürüyorlar. 1917 Ekim devriminin mirasını, bugün, sosyalizmin kuruluşu yolunda hızla ilerleyen ülkeler, bağımsızlıklarını kazanan, sosyalizme geçen ülkeler sürdürüyorlar. "Kargaşa yılları" olgularla birlikte kişiler de yarattı. Yalnızca önderler değil. Devrimin ateşi içinde yoğrulup pişen militanlar. "Çeliğe Su Verildi"nin Korçagin'i; "İnsanlık Durumu"-nın Katov'u; Türkiye'nin Nazım'ı gibi. Bunların bıraktıkları miras

da sürüyor. Ekim Devriminin açtığı çağda, yiğitliklerini, inanç ve disiplinle birleştirebilenler, Korçagin'in, Katov'un, Nazım'ın devrettikleri mirasa sahip çıkıyorlar. Sürdürüyorlar.

Günümüzü anlamak için, 20. yüzyılın ilk çeyreğini, Ekim Devrimi'nin getirdiklerini anlamak, vazgeçilmez bir önkoşul.

DÜNYANIN GELİŞİMİNİ ALTÜST EDEN OLAY

Günümüzün koşullarını anlamayanlar var. Günümüzün yeni koşulları bir yana. En çok rastlananlar, 1917 Devrimini anlamadıkları için günümüzü anlamayanlar. Ve işin en ilginç yanı, bunlar, Ekim Devrimi'ne ve onun sürdürücülerine sözde en çok "sahip çıkarlar". Ekim Devriminin pratik sonuçlarına sırt çevirip devrime "ortodoksça" sahip çıkar görünmek, günümüzün sapmalarının en belirgin özelliklerinden biri.

Trotsky, Ekim Devrimi'ne sahip çıkmakla kalmadı. Onu "gerçekleştirdiğini" iddia etti. Buna karşılık, revizyonizm Ekim Devrimi'ne hiç bir zaman sahip çıkmadı. Ama, Ekim Devrimi'ne "sahip çıkarlar"la devrimi reddedenler bir noktada birleştiler: Ekim Devrimi'ni bir dünya devriminin izlemesi gerektiği, bu gerçekleşmeyince "tek ülkede sosyalizm" yolunun ortaya çıktığı, bunun da "Sovyet halkına sayısız yıkım ve acı getirdiği", enternasyonalizmden bu nedenle uzaklaştığı iddia edildi.

Çıkış noktaları hiç önemli değil. Her ikisinin bulunduğu yer aynı. Bunlar, Ekim Devrimi'nin uluslararası niteliğini, yalnızca dünya devrimine yol açmasına bağlı, onunla sınırlı görenler. Hemen ardından bir dünya devrimine yol açmasa bile, Ekim Devrimi'nin dünya ölçeğinde yarattığı etkileri göremediler. Bugün de göremiyorlar.

Konu, yalnızca Troçkistler ve revizyonistlerle sınırlı değil. Çünkü Ekim Devrimi'nin pratik sonuçlarını kavrayamayanlar, yalnızca Troçkistler ve revizyonistler değil. Bir de Ekim Devrimi'ne ve onu sürdürenlere "sahip çıkıp" önemli noktalarda aynı kavrayış eksikliğini gösterenler bulunuyor.

Birincisi, Ekim Devrimi'nin kurduğu "köprü" ile ilgili. Köprü,

Ekim Devriminden önce birbirlerinden çok ayrı konumlarda gelişen proletarya mücadelesi ile ulusal kurtuluş hareketi arasında. Ekim Devrimi, bu ayrılığı kapatan bir köprü. Nedeni çok açık: Ekim Devrimi ile, ulusal hareket, burjuva özünden sıyrılıp, proleter ve sosyalizme yönelik bir nitelik kazanıyor. Somut olarak şöyle:

Ekim Devrimi, proleter olmayanların sosyalizme kazanılabilirleri için somut bir örnek oluşturuyor. Proleter olmayan tabakalara yönelik teorik propoganda , pratik bir örnek ile desteğe kavuşuyor. Bu anlamda, proletarya mücadelesinin gelişmediği ülkelerdeki hareketin, bu harekete daha önce kesinlikle damgasını vuran burjuva demokrat özden sıyrılarak proleter bir öze kavuşabilmesi olanakları doğuyor. Ekim Devrimi ile birlikte, bağımsız sosyalist örgütlenme ve sosyalist iktidar sorunu, dünyanın her yerinde gündeme geliyor. Bu nedenle, dünyanın her hangi bir yerinde sosyalist örgütlenmeyi ve iktidarı gündem dışı bırakmak, Ekim Devriminin gerisinde kalanların işi. 1917'nin pratik uzantılarından biri, bu.

İkincisi daha özel bir nokta. 19. yüzyılın ortalarında yaşadıkları halde, 1917 geleneğini günümüzde temsil ettiklerini iddia edenlerle ilgili. "Ulusal sorun"u 1917 öncesinin gözlükleriyle görüyorlar. Devrimin, ulusal sorunun çözümü açısından getirdiği yeni boyutların hiç farkında değiller. Böylelerine Stalin'in sözlerini hatırlatmak gerekiyor:

"Daha önceleri, ezilen halkların kurtuluşunun tek yöntemi olarak burjuva milliyetçiliği 'kabul edilebilirdi'; yani, ulusların birbirlerinden ayrılmaları, kopmaları, çeşitli ulusların emekçi halkları arasındaki düşmanlıkları körükleme yöntemi."

"Şimdi buna yıkılmış bir efsane olarak bakmak gerekiyor. Ekim Devrimi'nin en önemli sonuçlarından biri, bu efsaneye öldürücü bir darbe indirmiş olmasıdır. Ekim Devrimi, ezilen ulusların kurtuluşunun proleter enternasyonalist yönteminin mümkün olduğunu pratikte göstererek, en ayrı uluslara mensup işçi ve köylü kitlelerinin gönüllülük ve enternasyonalizm ilkelerine dayalı kardeşçe birliğinin mümkün olduğunu pratikte göstererek, bu öldürücü darbeyi indir-

miştir." (1) Ekim Devrimi'nin getirdiği bir diğer açıklık da bu "efsane"nin peşinden hala koşanlarla ilgili.

EKİM DEVRİMİ VE KURTULUŞ SAVAŞLARI

"Ekim Devrimi ile sömürgelerde ve bağımlı ülkelerde kurtuluş devrimleri dönemi, bu ülkeler proletaryasının uyanış ve devrimde hegemonya dönemi başladı."(2)

Stalin, Ekim Devrimi'nin ulusal kurtuluş hareketleri üzerindeki doğrudan etkisini böyle değerlendiriyor. Bu değerlendirmede, bir noktaya zorunlu olarak değinmek gerekiyor.

Bu nokta, Ekim Devrimi ile başlayan dönemin irdelenmesinde doğacak hatalarla ilgili. Birincisi şu: Ekim Devrimi, ulusal kurtuluş hareketleri söz konusu olduğunda, bu hareketlerin proletarya hegemonyasında sosyalizme yönelme dönemini başlattı. Bu olanağı yarattı. Dönem ve olanaklar, tek tek bütün ülkelerde kurtuluş hareketinin zorunlu olarak sosyalizme dönüşmesi anlamında değerlendirilmiyor. Önemli olan, tek tek ülkelerdeki pratik sonuçlardan çok, genel olarak Ekim Devrimi sonucunda yaratılan olanak. Bu olanak, sömürge ve yarı sömürge ülkelerdeki işçi sınıfı hareketlerine önlerindeki görevleri ve fırsatları hatırlatıyor. Gerisi, hareketin öznel gücü ve etkinliği ile ilgili.

Bunun zorunlu sonucu olan bir başka nokta daha var. Bu da ulusal kurtuluş hareketi ile dünya sosyalizmi arasındaki nesnel dayanışma ve bütünleşmeye ilişkin. Gerek Ekim Devrimi döneminde, gerekse günümüzde, kurtuluş hareketinin dünya devrimci sürecine katkısı, bu hareketin sosyalist niteliği ve proletaryanın hegemonyası ile sınırlı değil. Proletaryanın hegemonyasında ve sosyalizme yönelik olarak gelişmeyen kurtuluş hareketleri de nesnel olarak dünya emperyalist-kapitalist sistemine karşı bir nitelik taşıyor. Bu açıdan, dünya devrimci hareketinin doğal müttefiki.

Bu ilke, Ekim Devrimi'nin hemen ertesinde somutlandı. İlk olarak Türkiye'de, Ulusal Kurtuluş Hareketi sırasında. Bu açıdan, Ulusal Kurtuluş Savaşını Ekim Devrimi'nin pratik etki ve sonuçları

ile birlikte ele almak büyük önem taşıyor. 1919-1922 Ulusal Kurtuluş Savaşı, Ekim Devrimi'nin etkilerinin ve konumunun ölçüldüğü ilk laboratuvarlardan biri oluyor.

Ekim Devrimi ve sonucunda oluşan sosyalist ülke, burjuva niteliğini saptadığı bir kurtuluş hareketine yaklaşım biçimini Ulusal Kurtuluş Hareketinde sergiledi. Örnekleri şöyle:

Önce, gerçekten sosyalist içerikli hareketle "sosyalist lafazanlığı" birbirinden ayırmasını bildi. Sosyalist lafazanlığın ilk örneklerinden birini, Türkiye'deki hareketi denetimine almak isteyen ve bu nedenle Sovyetlere yaltaklanan Enver Paşa verdi. Enver Paşa 1920 yılında Baku'da toplanan Doğu Halkları Kurultayı'na bir bildirge sundu. Bildirgeden bir bölüm:

"...Yoldaşlar, bizi soymakla yetinmeyip, kanımızı emen ve bizi yok eden emperyalizm ve kapitalizme karşı olmaktan büyük bir mutluluk duyuyoruz."

"...Yoldaşlar, savaş boyunca en önemli mevkilerden birindeydim. Emin olun ki, Almanya yanında savaşa girmek zorunda kalmamızdan üzüntü duyuyorum. Emperyalizmden ve Alman emperyalizminden en az İngiliz emperyalizminden nefret ettiğim kadar nefret ederim ve bütün emperyalistlere lanet yağdırırım. Çalışmadan zengin olmayı düşünenlerin yok edilmesi gerektiği fikrindeyim. Ben emperyalizmi bu açıdan gözönüne alıyorum." (3)

Kurtuluş hareketinin başındaki Ankara hükümeti de Baku'ya delege yolladı. Ankara hükümeti delegelerinden İbrahim Tali'nin okuduğu bildirge de "sosyalist"likle Enver'den aşağı kalmıyordu:

"İşte, yoldaşlar bu hareketin (Türkiye'deki kurtuluş hareketi kastediliyor) Batıda söylendiği gibi asla burjuvaziye dayanan bir hareket olmadığını kanıtlayan küçük Asya'daki yakın devrimin neden ve etkenleri..." (4) Bu "hızlı" bildirgelerden sonra Kurultay, her iki bildirgenin "samimiyeti"ni tesbit eden bir karar tasarsını onayladı. Gerçek Ankara hükümetinin burjuvaziye dayanan niteliği, gerekse Enver'in "maceracılığı" bu kararda vurgulandı. Ama kurtuluş hareketine destek kesilmedi. Kurultay başkanı Zinovyev şöyle diyordu:

"...bize karşı olan grupları sabırla destekliyoruz. Sizin de bildiğiniz gibi, Sovyet hükümeti, Kemal Paşa'dan desteğini esirgemiyor. Onun yönettiği hareketin bir komünist hareket olmadığını unutuyoruz; onu biliyoruz.." (5)

KURTULUŞ SAVAŞINDA SOVYET YARDIMI

Destekleme, sözde kalmadı. Her yanından emperyalist güçler ve yardakçılar tarafından kuşatılan Türkiye, tek ve en büyük desteği, Devrimci Rusya'dan gördü. Gerek para, gerekse silah olarak. Dökümü şöyle:

Sovyetler Birliği'nin Kurtuluş Savaşı Sırasında Türkiye'ye Yaptığı Para Yardımı (6)

TESLİM YER ve TARİHİ	GETİREN	MİKTAR(RUBLE)
ERZURUM, EYLÜL 1920	UPMAL	1 000 000
MOSKOVA, NİSAN 1921	Y.KEMAL	4 000 000
MOSKOVA, MAY-HAZ. 1921	S.ARIKAN	1 400 000
TRABZON, KASIM 1921	FRUNZE	1 100 000
ANKARA, MAYIS 1922	ARALOV	3 500 000

TOPLAM.....11 000 000

Devrimci ülkenin, ulusal kurtuluşçu Türkiye'ye yaptığı mali yardım, böyle. Yardım, kurtuluş hareketinin çeşitli dönemlerine yayılıyor. Belirli bir dönemle sınırlı kalmıyor. Bunun anlamı şu: Ankara hükümetinin içeride izlediği politika ve kurtuluş hareketinin burjuva niteliği; onun uluslararası ölçekteki anti emperyalist ve ilerici konumunu kökünden silip atmıyor.

Sovyetler Birliği'nin ulusal kurtuluş savaşı dönemi Türkiye'sine yardımları, mali yardımlarla da kalmıyor. Eldeki kaynaklara göre, Ankara hükümetine yapılan silah yardımlarının dökümü de şöyle:

Sovyetler Birliği'nin Kurtuluş Savaşı Sırasında

Türkiye'ye Yaptığı Silah Yardımı (7)

Silahın Cinsi	Miktarı
Tüfek	39 275
Mermi	62 986 000
Top Mermisi	142 079
Makinalı Tüfek	327
Top	54
Top Barutu	1 000 (Atımlık)
El Bombası	4 000
Şarapnel Mermesi	4 000
Kılıç	1 500
Gaz Maskesi	20 000

KURTULUŞ SAVAŞINDA SOSYALİZM

Para ve silah yardımı, meselenin bir yönü. Ekim devriminin Türkiye'ye etkileri, daha çok başka açılardan önem kazanıyor. Bu, filizlenen düşüncelerle ve bunların genel olarak toplumu etkilemesiyle ilgili.

Ekim Devriminin Türkiye'deki düşünsel akımlar üzerindeki etkileri hep küçümseme ile değerlendirildi. Şu anlamda: Türkiye'de sosyalist düşüncenin nicel yaygınlaşması ile sosyalist hareketin nitel etkinliği birbirine karıştırıldı. Kurtuluş Savaşı sırasında, sosyalist hareketin nitel olarak çok etkin bir gücü olmaması, sosyalist düşüncelerin nicel yaygınlığını örtbas etmek için kullanıldı. Sosyalizm, resmi ve "ilerici-resmi" basın ve tarihçiler tarafından 3-5 kişilik dar grupların kurtuluş savaşı sırasındaki "hobi"leri olarak gösterilmeye çalışıldı.

En başta, olgunluğa erişmese bile sosyalist ya da "sol" düşünce, kurtuluş savaşı sırasında dar bir kadroya sınırlı kalmadı. İkincisi, sosyalist düşünce, aynı dönemde, yeterli bilinç düzeyinde olmasa bile ilk taşıyıcılarının dışına, daha geniş kesimlere yayıldı. Ekim Dev-

rimi'nin yaydığı dalgalar, çok geniş kesimleri, dolaylı yoldan-etkiledi. Şefik Hüsnü, bunu şöyle anlatıyor:

"Emperyalizme boyun eğmemek, asalaklar saltanatına karşı ayaklanmak, boş inançlardan, gelenklerden güç alan padişahların, halifelerin büyüsunü yıkmak, maddi kuvvetlere karşı ölkü gücü ile galip gelebileceğine inanmak... Hep Ekim Devriminin bize aşladığı düşüncelerdir. Hiç kuşkusuz, bunlar zorla bize kabul ettirilmiş değildir. Halk, kurtuluş mücadelesindeki hıızımızı, devrim aşkımızı bu kaynaktan aldığımızın farkında olmamıştır bile. Bu düşünceler, bu duygular sanki soluğumuz havada, üstüne oturduğumuz toprakta uçuşuyorlardı. İnsanla dolu dünyanın üstünde üstünde bir toplumu ilgilendiren devrimin etki yansıması daha başka türlü olamazdı. Ve doğal bir şekilde biz onların içimizden doğduğu, kendi varlığını zın ürünü olduğu duygusuna vardık. Bunda büsbütün yanılmıyorduk. Fakat, bilincimizin derinliklerinde cidden var olan bu tür eğilimleri ortaya çıkaran, onlara hareket yeteneği veren, 7 Kasım (Ekim) Devrimi'nin mucizesi oldu." (8)

Bu sözler, Ekim Devrimi'nin ve sosyalist düşüncenin nicel ve doğrudan etkisini çok güzel anlatıyor. Önemli olan, Ekim Devrimi'nin, sosyalist düşüncenin tohumlarını daha geniş biçimde topluma saçması kadar, sosyalizme karşı burjuva devrimcilerine bile Kurtuluş sırasında bir direnç ve mücadele azmi verebilmesi.

Enternasyonal yöneticilerinden Pavloviç, Ekim Devrimi ile birlikte "Doğunun devrimci basiller tarafından bulandırılması"ndan (9) söz ediyor. Türkiye'deki durumu da böyle değerlendirmek gerektiyor.

Türkiye burjuvazisi "devrimci basilleri" ve "bulandırdıkları ortamı", "ilerici tarihçiler"in tersine, hiç bir zaman küçümşemedi. Kurtuluş Savaşı ile birlikte, tedbirlerini almaya başladı. Örnekleri şöyle:

Önce, Türkiye burjuvazisinin, kurtuluş savaşı sırasında dışarıda Sovyetler ile içeride sosyalistler ile olan ilişkilerini, kesinlikle "dış yardım almak için Sovyetlere dostluk" gibi dar bir çerçeve içinde

görmemek gerekiyor. Ankara hükümetinin Baku Kurultayı'na resmi delege göndermesinin, "yardım almak için dostluk" politikasını çok aşan yönleri var.

Bunlardan birincisi ve daha az önemlisi, Türkiye burjuvazisinin iç kavgaları ile ilgili. Ankara hükümetinin rakibi İttihatçıların ve Enver'in önce Radek'le sonra da Enternasyonal'le ilişki kurmaları, Ankara hükümetini "markaj"a zorluyor. Enver'i ve İttihatçuları marke etmek için Baku'ya Ankara'dan resmi bir delegasyon yollanıyor.

İkincisi ve daha çok önemlisi ise sosyalistlerin "markajı" ile ilgili. 1920 Baku Kurultayı'nda en büyük grubu 235 delege ile Türkler oluşturuyor. Bunların büyük çoğunluğu, Ankara hükümetinin ve İngilizlerin engellemelerine rağmen, Enternasyonal temsilcileri tarafından Anadolu'dan seçilen "gayrı resmi" delegeler. Ankara hükümeti, meydanı İttihatçılara ve bu "devrimci basillere" bırakmama düşüncesi ile Baku'ya gidiyor. Hem de en hızlı anti-kapitalist bildirgelerden biri ile. Markaj, Baku'da başlayıp Anadolu'da sürüyor. İlki, "Yeşil Ordu" üzerinde. Burjuvazi için "Yeşil Ordu"nun korkutucu yanı, başındakiler değil. Asıl korkutucu yanı ikili. Birincisi, Yeşil Ordu'nun tabanında çalışan sosyalistlerin verdiği korku. Bunların, etki alanını artırmalarından korkuluyor. İkincisi ise Yeşil Ordu'nun, Ankara hükümetinin yakın denetiminin dışında oluşu ve milis niteliği taşıması. Burjuvaziye bu nitelikler korkutuyor. Bunun dışında Çerkez Ethem'in ve benzerlerinin sosyalizmle ilgileri yok.

Sonuçta, "markaj" yöntemleri birbirini izliyor. Ankara hükümetinin dışında sosyalist bir alternatifin olgunlaşması olasılıkları karşısında, milislerin ve partilerin "devlet tekeline" alınması yolu seçiliyor. Yeşil Ordu'ya, polislerle birlikte Ankara hükümetinin mutemet adamları sokuluyor. Sovyetler Birliği'nden yardım alabilmekten çok, sosyalist hareketi devlet tekeline alma amacına yönelik olarak "Türkiye Komünist Partisi" kurduruluyor. Yine Ankara hükümetinin mutemet adamlarıyla.

Ancak, bütün bu tecrit ve "markaj" yöntemlerine rağmen, sosya-

list ve sosyalizme yönelik "gayrı resmi" düşüncelerin çemberi yardı-
ğı dönemler olabiliyor. Bu durumda burjuvazi tehdit, sindirme ve
tasfiye yöntemlerini uyguluyor. Çerkez Ethem'in, kişiliği'nden ba-
ğımsız olarak, ordusunun örgütleniş biçimi ile oluşturduğu tehlike,
Çerkez Ethem'in tasfiyesi ile sona erdiriliyor. Meclis'in Mustafa
Kemal'in isteklerine aykırı olarak İçişleri Bakanlığı'na getirdiği sos-
yalist eğilimli Nazım Bey'in bakanlığı, daha sonra tasfiye edilen
Çerkez Ethem'in tehditleri sonucunda gerçekleşemiyor. Fiili planla-
yıcılarının kim olduğu kesin bilinmemekle birlikte, gerek İttihatçıla-
rın, gerekse Ankara hükümetinin çıkarlarına uygun olarak Mustafa
Suphi ve çevresi "ortadan kaldırılıyor."

SON SÖZ

Bütün bunlar, iki gerçeği kanıtlıyor. Birincisi şu: Kurtuluş Sava-
şı döneminde, gerek düşünce gerekse örgüt düzeyinde niteliksel bir
olgunluğa kavuşmasa bile, Ekim Devrimi'nin de etkileri sonucunda
yaygınlaşan sosyalist yönelim, Türkiye burjuvazisi için ciddi bir tehli-
ke oluşturdu. Burjuvazi bu tehlikeyi, gereken ciddiyetle ele aldı.

İkinci nokta ise şöyle: İktidardaki burjuvazi, olgunlaşmamış ha-
reket karşısında her zaman politik avantajlara sahip. Bu avantajlar,
iktidarın sağladığı olanaklardan ve deneyimlerden kaynaklanıyor.
Bir de, dış emperyalist güçlerle sürdürülen dirsek temasından. Bu
olanaklar, burjuvazinin olgunlaşmamış ve deneyimsiz bir harekete
ve "olgunlaşmayan sosyalist"lere karşı geniş bir manevra alanı içi-
nde çeşitli oyunlar tezgahlayabilmesini sağlıyor.

Türkiye burjuvazisi, bu açıdan geçmişten bu yana başarılı bir sı-
nav verdi. Başta sözü edilen "kargaşa yılları" burjuvaziye de dene-
yim kazandırdı. 1923'ten itibaren Türkiye'yi sol hareket karşısında
ustaca yöneten burjuva kadrolar, "kargaşa" yıllarında burjuvaziyle,
emperyalizmle temas halinde büyüdüler. Sonra, Kurtuluş Savaşı sı-
rasında daha da olgunlaştılar. Bu kadro Türkiye'yi 1940'lara kadar
getirdi. Burjuvazinin bugünkü kadroları, mirası sürdürmeye çalışı-
yorlar.

Ancak, unutulmaması gereken çok önemli bir başka nokta daha var. Ekim Devrimi, çağın nereye yöneldiğini belirledi. 1917'den bu yana gerek dünyada, gerekse Türkiye'de önemli adımlar atıldı. Dünya emperyalist kapitalist sisteminin gerilemesiyle birlikte, Türkiye kapitalizmi de geriledi. Buna karşılık, sosyalist hareket olgunlaşma yolunda büyük adımlar attı. Bu nedenle burjuvazi, eski manevra ve oyun alanına sahip değil. Buna karşılık, olgunlaşan hareketin etki alanı genişliyor. Ekim Devrimi'nin açtığı çağdaki 59 yıllık birikim, Türkiye burjuvazisini giderek köşeye sıkıştırıyor.

NOTLAR

- (1) **Marxslzm-Lenlnlsm On Proletarian Internationalism**, Progress Publishers s:429
- (2) **Aynı eser**, s:430
- (3) **Baku: Birinci Doğu Halkları Kurultayı**, Koral Yay. s:119-123
- (4) **Aynı eser**
- (5) **Aynı eser** s:49
- (6-7) **Alptekin Müderrisoğlu, Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları**, Mal. Bak. 50. Yıl Yayınları s:546-549
- (8) **Şefik Hüsnü, Türkiye'de Sınıflar**, s:299
- (9) **Baku: Birinci ...** s:158

MİLLİYETÇİLİK, SINIF KÖRLÜĞÜ VE MAOCULUK

Yürüyüş 4 Ocak 1977

Sosyalist harekette, "sapmaların birliği"nden çok söz edilir. Bu, Marksizmin temel vurgulamalarından birine dayanıyor: Görünüşle özü birbirinden ayırd etmek. Sapmaların özdeki birliği, görüntüden öze inebilme becerisini gösterenlerin kolayca kavrayabilecekleri bir nokta.

Görüntü şu: Sapmalar, birbirlerine küfrediyorlar. Maocular, Troçkizme küfür yağdırmaktan bir an geri kalmıyor. Troçkistler de Maoculara. Hem Maoizm hem Troçkizm, sağ revizyonizme ateş püskürüyor. Sağ revizyonizm, onlardan geri kalmıyor. Ancak hepsi de sosyalist harekete ve sosyalist ülkeler beraberce küfrediyorlar. Birlik noktalarından biri, bu.

Ancak, sapmalar arasındaki birliği yalnızca bu nokta ile sınırlamak gerekiyor. Bütün sapmaların sosyalist hareketi ve sosyalist ülkeleri karşılına almaları, aralarındaki birliğin yalnızca somut sonuçlarından biri. Bu somut sonucu yaratan daha derin, daha temel bir birlik olmalı. Bu birliğin ne olduğunu anlamak için de sapmaların özüne, kaynağına inmek gerekiyor.

Her yerde olduğu gibi, sapmalarda da kaynak, sınıflarda aranmalı. Ancak, bundan önce, ilk bakışta, dikkati çeken bir olguya de-

ğınmek gerekiyor. Bu olgu şu: Sosyalist hareketin karşısında yer alan bütün sapmalarda, milliyetçilik ve sınıf körlüğü, önemli bir yere sahip. Milliyetçilik ve sınıf körlüğü sürekli olarak sapmaları yaratan, besleyen bir kaynak. Bunun da nedenlerine inmek gerekli.

Milliyetçiliğin ve sınıf körlüğünün doğal, kendiliğinden besleyicisi küçük burjuvazi. Milliyetçilikle küçük burjuvazi arasındaki ilişki konusunda bilimsel sosyalizmin yaptığı çözümlemelerden biri şu:

Milliyetçilik, burjuvazinin ideolojisi olarak ortaya çıktı. Ancak, zamanla ve özellikle emperyalizm çağında burjuvazinin "enternasyonal" niteliği saklanamaz hale geldi. Ama milliyetçi "ideoloji"nin sürmesinde yarar vardı burjuvazi için. Enternasyonal niteliğe sahip burjuvazi ve proletarya karşısında nesnel anlamıyla da olsa en küçük bir enternasyonal bağı bulunmayan küçük burjuvazi, burjuva milliyetçiliğinin besleyicisi ve tabanı oldu. Sonuçta, milliyetçiliğe ve "milliyetçi ideoloji"lere kapılanmaya en yatkın sınıf olarak küçük burjuvazi, burjuvazinin hizmetine koşuldu.

Küçük burjuvazinin, zaman zaman milliyetçilikle içiçe, zaman zaman da ona ek olarak sergilediği bir özellik var: Sınıf körlüğü. Küçük burjuvazinin sınıf körlüğünün kaynağını Lenin şöyle açıklıyor: Küçük burjuvazinin sözcüleri olan demokratlar, sınıf karşıtlıklarının üzerinde bulunmayı hayal ederler. Karşılarında ayrıcalıklı bir sınıf bulunduğunu, ama milletin geri kalanı ile birlikte halkı meydana getirdiklerini kabul ederler. Sonuçta, bir mücadeleye girişmeden önce çeşitli sınıfların çıkarlarını ve durumlarını incelemeye ihtiyaç duymazlar (Halkçılığın İktisadi Muhtevası).

Gerek geçmişte, gerekse günümüzde, sosyalist hareketin karşısında yer alan ve görünüşte değişik kılıklarla ortaya çıkan sapmaların özünde bunlar yatıyor. Kaynak aynı olduğu için, eski sapmalar, yeni kılıklarla yeni koşullarda ortaya çıkmalarına rağmen, aralarındaki birliği gizleyemiyorlar.

Milliyetçilik ve sınıf körlüğü, dünyada ve Türkiye'de en belirgin biçimde Maocu akımda kendisini gösteriyor. Türkiye için özellikle vurgulanması gereken nokta şu: Türkiye'de Maocu akımı, "Çin-Sov-

yet çatışmasından sonra" dışarıdan gelip Türkiye'ye oturtulmaya çalışılan bir sapma olarak görmemek gerek. Bugün Maoculuğun özünü oluşturan görüşler, Maocu etiketi taşımadığı dönemlerde bile, hatta Maoculuğun bir sapma olarak belirgin bir biçimde ortaya çıkmasından çok önceleri, Türkiye'nin demokrat aydınlarını etkiliyordu. Sosyalist hareketin şu ya da bu biçimde dışına düşen bu aydınların da temel özellikleri aynı: Milliyetçilik ve sınıf körlüğü. Bu özden kaynaklanarak sosyalist hareketin dışına düşüşlerini ise, Suslov Lenin'den yaptığı bir alıntı ile şöyle açıklıyor: "En iyi küçük burjuva devrimciler, proletaryanın saflarına katılarak yeniden eğitilirler. Marksçılığı ciddi biçimde incelerler ve gerçek devrimciler haline gelirler. Diğerleri ise proletarya partisinden 'birkaç metinden' ve yakınlık duyduğu birkaç çarpıcı slogandan başka' hiçbirşey kazanmaz ya da kazanamaz." (İşçi Sınıfının Enternasyonalci Öğretisi, s.207)

"Diğerleri"nin sayısı Türkiye'de öteden beri hayli kabarık. Bunlar dün ve bugün, sapmaların sahip olduğu evrensel özellikleri gösteriyorlar. Aralarında sert bir biçimde tartışıyorlar. Birbirlerine karşı görünüyorlar. Ama sonuçta aynı yerde buluşuyorlar. Hem bunu gösteren, hem de Türkiye'de Maoculuk ortaya çıkmadan Maoculuk için elverişli bir toprağın bulunduğunu sergileyen bir örnek, geçmişten:

Türkiye'de bürokrasinin, buna paralel olarak "Kadro" hareketinin konumu yıllarca tartışıldı. Tartışma, sürdürmek isteyenler bulunduğu için hâlâ sürdürülüyor. Geçmişte bu tartışmanın yazılı ürün veren taraftarları arasında Şevket Süreyya Aydemir ile Emin Türk Eliçin de yer aldılar. Aydemir, sosyalist hareketi terkedenlerden. Milliyetçi yanı çok ağır basıyor. Üstelik de Türkiye'de ne burjuvazinin ne de işçi sınıfının bulunduğuna inanmıyor. Umudunu milliyetçiliğe ve bürokrasiye bağlıyor. Türkiye'nin, bürokrasinin isteği ve iradesiyle yükseleceğine inanıyor. Bundan kırk küsur yıl önce vardığı sonuç şu:

"İnkılabımız bir milli kurtuluş hareketidir ki, bu hareket yalnız Türkiye şartlarının değil, aynı zamanda çağımızın en büyük çatışma-

sının da eseri ve bir çözüm çaresidir. Bu çatışma, sanayici ve emperyalist memleketlerle, müstemleke ve yarı-müstemlekeler arasındaki tezattır. Bu tezat sahası itibariyle bütün dünyayı içine alır. Neticesi itibariyle de dünya tarihinde yeni bir çağın başı olacak kadar mühim ve tarihidir." (Ş.S.Aydemir, Suyu Arayan Adam, s.466) Aydemir, Maoculuktan yıllar önce bunları söylüyor. Ya da Maocular günümüzün dünyasının "çelişkisi"ni böyle görüyorlar. Önemli değil. Önemli olan milliyetçilik ve sınıf körlüğünün kişileri her zaman aynı yere ulaştırabileceği.

Emin Türk Eliğin ise Aydemir'e ve bürokrasiye karşı. Bürokrasi düşmanlığı ile ün salan Ahmet Hamdi Başar kadar bürokrasiye ve Aydemir'e karşı. Ancak o da bürokrasinin arkasındaki burjuvaziye ve karşıındaki işçi sınıfını göremiyor. Üstelik de "asırlarca batı tarafından sömürülen halklar" adına, milliyetçi. Türkiye'de Maocu akımın ortaya çıkışından önce vardıgı nokta şu oluyor: "Bu dünya (kapitalist-emperyalist kamp) burjuvası, köylüsü, işçisi ve aydını ile birlikte tümünden emperyalisttir.

"Devrim hareketleri artık - kapitalizm tümünden yıkılmadıkça ortadan kalkmasına ihtimal bulunmayan- uluslar ve kıtalar arası çatışmalardan doğacaktır. Nasıl çok gelişmiş ülkelerin bütün sınıfları kendi ulusal çıkarları çevresinde bütünleşmişlerse, öylece, dünkü tam ve yeni sömürgelerin yerine doğan bugünkü az gelişmiş ülkelerin halkları da -yine azgelişmiş sınıfları ile birlikte- gerçek ekonomik kurtuluş idealine yönelmektedir. Onlar, eski sömürge sistemini yıktıkları gibi, yenisini de yıkabildikleri, yani kendilerine yetebilen endüstriler yaratabildikleri gün sosyalizm Avrupa'ya yeniden gelecektir." (E.Türk Eliğin, Kemalist Devrim İdeolojisi, s.154-155)

Evet, Türkiye'de bugün olabildiği kadarıyla Maoculuğun yeşermesine yol açan toprak bu. Bu toprağı kurutmak çok uzun dönemli iş. Sosyalist hareketin görevi, bu toprakta yetişen "ürün"leri etkisiz kılmaya çalışmak. İdeolojik mücadelenin başlıca görevlerinden biri bu.

Maoculuğun uluslararası plandaki konumuyla ulusal ölçekteki

milliyetçilik ve sınıf körlüğü, aynı madalyonun iki yüzü. Bir başka deyişle, Maoculuğun evrensel konumu, tek tek ülkelerdeki izdüşümü olarak milliyetçiliği ve sınıf körlüğünü ortaya çıkarıyor. Buna karşılık tek tek ülkelerdeki ve ulusal çerçevedeki milliyetçilik ve sınıfsal körlük, ifadesini uluslararası planda Maoculukta buluyor. Bir Maocu ceride bunu kanıtlamak istercesine şunları söylüyor: "Akdenizli sermayedarlar Akdenizlidir. Ve onların büyük bir kısmının menfaatleri de iki süper devletle ve özellikle Rusya ile mücadele etmelerini gerektirmektedir. Biz, Akdenizli sermayedarların da iki süper devlete karşı mücadele etmelerini istiyoruz."

HALKIN DÜŞMANLARI BURJUVAZİNİN HİZMETİNDE

Yürüyüş 15 Şubat 1977

"...Kararlılıkla direnen halk revizyonistleri püskürttü."

"...O sırada polis, oradan geçmekte olan bir revizyonistin de üzerini aramak isteyince, revizyonist polise şöyle dedi: Hani hiçbir şey almayacaktınız? Polis onun uyarısını dikkate alarak revizyonistleri bıraktı ve devrimcileri aramaya devam etti."

"...Bu sırada bir revizyonist kürsüden 'işte böyle birlik olursak bütün engelleri aşabiliriz' diyerek revizyonist-polis işbirliğini teşvik ediyor ve saldırıyı kışkırtıyordu."

Olay böyle anlatılıyor. Anlatılanlar, 5 Şubat günü Ankara'da yapılan miting ve yürüyüşe ilişkin. Anlatan, miting ve yürüyüşü sabote etmeye çalışan Maocu komandoların haftalık dergisi. Bu dergi, onbinlerce kişinin çok yakından tanık olduğu olayları böyle anlatıyor. Bunlara inananların çıkabileceğini düşünerek yazıyor.

Nasıl böyle olabiliyor? Bunlara inananlar varsa, nasıl bunlara inanacak bir konuma gelebiliyorlar? Bunlar, cevap verilmesi gereken sorular. Çünkü, Maoculuğun, gerek uluslararası konumu, gerekse Türkiye'deki pratiği ile çözümlenip tecrit edilmesi, en başta

bu sorulara cevap bulmayı gerektiriyor.

GERİCİLİĞİN DİYALEKTİĞİ: DEJENERASYON

5 Şubat mitingine karşı girişilen sabotajın ve daha sonra yukarıda anlatılanların mantığını anlamak hem güç hem de kolay. Güçlük, sosyalistlerin dışındakiler için söz konusu. Bu güçlük, kendini gösteriyor. Bir türlü anlayamıyorlar. "Solcu"ların, "devrimci"lerin, üstelik "böyle bir dönemde" kendi aralarında bu şekilde çatışmalarına bir türlü akıl erdiremiyorlar. Ya da erdirememiş görünüyorlar.

Her ikisi de olabilir. Ancak sorunun özünün kimilerince kavranmadığı da bir gerçek. Sorunun özünü kavrayabilmek için, gericiliğin bir diyalektiği olduğunu öğrenmek gerekiyor.

Gericiliğin diyalektiği, tarihsel bir süreç içerisinde işliyor. Küçük burjuva milliyetçiliği, tarihsel olarak belirli bir dönem, başlıbaşına ve bütünüyle bir gericilik unsuru olmadı. Tersine, niteliğinden doğan sınırlamalar bir yana, belirli bir dönem, ulusların emperyalizme karşı başkaldırış döneminde olumlu bir rol oynadı.

Ancak milliyetçilik, aynı bütünlük içinde, aynı konumunu muhafaza edemezdi. Çünkü, dünya bütünü ile değişiyordu. Değişen dünya, gerçek ve tutarlı bir anti-emperyalist konumda yer alınabilmesi için, milliyetçiliğin ötesinde başka zorunlu koşulları ortaya çıkardı. Özetle şunlar: Sosyalist ülke ile dostluk; gerek uluslararası, gerekse ulusal düzeyde, milliyetçiliğin işçi sınıfı hareketi karşısına bir alternatif olarak çıkarılmaması. Bu yeni koşullara uymayan milliyetçilik anlayışı, tarihin akışı hızlanırken aynı konumda yerinde saydığı için geriledi. Gericiliğin diyalektiğinde ilk aşama böyle tanımlandı.

Gericiliğin diyalektiği, işlemeye devam ediyor. Dünya sosyalist sisteminin, uluslararası dayanışmanın ilericilik için başlıbaşına birer belirleyici unsur haline geldiği, işçi sınıfının dünyanın her yerinde toplumların gelişmesinde başlıca belirleyici güç olarak ortaya çıktığı günümüz koşullarında, milliyetçiliğin diyalektiği, artık içinde hiç bir ilerici öz barındırmayan bir konuma doğru geliyor. Gericiliğin diyalektiği, dejenerasyon noktasına doğru hızla ilerliyor.

TÜRKİYE'DE GERİLEMENİN DİYALEKTİĞİ

Gericiliğin diyalektiği, evrensel bir olgu. Bu diyalektik, Türkiye'de de işledi. Bugün, toplumsal gelişmenin hızına uygun olarak, daha hızlı işliyor. "İlericilik"ten gericiliğe, oradan da soysuzlaşmaya yönelik gelişme, Türkiye'de de hızlanıyor.

Geçmişte, Kadro "ilericiliği" milliyetçi bir öze sahipti. Toplumsal gelişme ile hızla geriledi. Sonunda, kadroculuk ile faşizmi ayırtmak olanaksız hale geldi. Bir dönem, ilericiliğin tek başına göstergesi sayılan "devletçilik"ın neye dönüşebileceği ortaya çıktı. Bunun, tarihsel gelişme ortaya çıkardı. Kadroculuk, devlet eliyle sermaye birikiminin "ideolojisi" olarak bir süre kullanıldı. Kadrocular da Türkiye burjuvazisinin en palazlanmış kesimlerinin sözcüleri olarak önemli hizmetler gördüler.

Gerilemenin diyalektiği, 1961-1971 arasında hızlı bir biçimde işledi. Solculuk adına, Türkiye'nin "kurtuluşu"nu işçi sınıfının dışında arayanlar arasında en açık biçimi ile görüldü. MDD hareketinin ayrışıp dağılmasını, gerilemenin diyalektiği ile açıklamak gerekiyor. MDD hareketinin özüne en çok bağlı kalanlar, bu bağlılık sonucunda, milliyetçilik ve işçi sınıfı dışı devrimcilik yönlerini sivriltiler. Sivriltilen yönler, kişi putlaştırması ve tarikatçı yönleri ile Maocu düşünce eklenince, gerileme dejenerasyona dönüştü. Bugün Maoculuk Türkiye'de, 1971 öncesi MDD'ciliğin özünü yansıtıyor. MDD'ci özün oluşturduğu diyalektiğin, kişileri nerelere götürebileceğini kanıtıyor.

MDD'ciliğin Maoculuk biçiminde soysuzlaşma sürecini hızlandıran diğer bir faktör olarak da işçi sınıfı devrimciliğinin gelişme diyalektiğini vurgulamak gerekiyor. MDD'ciliğin karşısındaki işçi sınıfı devrimciliği, hata ve eksiklerinden arınarak gelişti. Geliştikçe, uluslararası işçi sınıfı hareketi doğrultusundaki yerini aldı. Bir yandan MDD'ciliğin özünü sergileyerek bu saflarda yer alan işçi sınıfı devrimcilerine doğru çizgiyi gösterirken, diğer yandan da MDD'ciliğin özüne bağnaz biçimde sarılanların gerçek konumunu ortaya çıkardı. İşçi sınıfı hareketinin bu katalizör rolü sayesinde ki, MDD ka-

labalığı içinde Maoculuk gerçek yönleriyle ortaya çıktı. Maoculuğun tecritinde, bu sergileme önemli bir rol oynadı. Artık en sadık savunucuları ile birlikte, dejenerasyon aşamasını Maoculuk temsil ediyor. 5 Şubat mitingini basmaya çalışanları, önce bu nitelikleri ile tanımak gerek.

MADDİ GEREKÇELERLE DÜŞÜNCE ARASINDAKİ BAĞ

Bu, madalyonun yalnızca bir yüzü. İşçi sınıfı hareketinden kopuk "ulusalcılığın" uluslararası ölçekte ve Türkiye çerçevesinde gelebileceği yeri gösteriyor. Sorunu bir de işçi sınıfından kopuk "devrimcilik" anlayışının ulaşabileceği nokta açısından ele almak gerek. Çünkü, milliyetçiliğin diyalektiği olduğu gibi, işçi sınıfından kopuk "devrimci"liğin de bir diyalektiği var. Bu diyalektik de, aynı ilkinde olduğu gibi belirli bir soysuzlaşma aşamasını zorunlu kılıyor.

Buna, teori ve pratik arasındaki bütünlük açısından bakmak gerek. İki açıdan: Bilimsel sosyalist öğreti ile işçi sınıfı pratiği arasında kopmaz bağlar var. Aynı şekilde, "Maocu düşünce" ile Maocu pratik arasında da sıkı bağlar bulunuyor. Maocu düşünce ile Maocu pratik arasındaki bağları açıklayabilmek için, zıddından, yani bilimsel sosyalist öğreti ile işçi sınıfı pratiği arasındaki bağlardan hareket etmek gerekli.

İşçi sınıfı pratiği ile bilimsel sosyalist öğreti arasındaki karşılıklı bağların doğrudanlığını Engels anlatıyor. Bu, aynı zamanda Engels'in bilimsel sosyalist düşüncenin ilkelerine ulaşmasının da kısa bir öyküsü:

"Manchester'da bulunduğum sıralarda canlı, somut bir gerçeği farkettim. O zamana kadar tarihin yazılmasında ya hiç rol oynamayan, ya da çok küçük bir rol oynayan ekonomik gerçekler en azından, modern dünyada kesin belirleyici nitelikte tarihsel güçlerdir. Günümüzde sınıf uzlaşmazlıklarının kökeninde bunlar yatar. Geniş ölçekli üretim sonucunda bu uzlaşmazlıkların tam olarak geliştiği ülkelerde, dolayısıyla özellikle İngiltere'de, bu uzlaşmazlıklar, siyasal partilerin, parti mücadelelerinin ve sonuçta politika tarihinin bütü-

nünün oluşmasında temel teşkil ederler." (F.Engels, Komünistler Ligası'nın Tarihi Üzerine'den)

Sınıf gerçekleri, maddi gerçekler ile teori ya da düşünce arasında doğrudan bağı Lenin de şöyle ifade ediyordu:

"Sosyalistlerin, işçilerin mücadeleleri ile kaynaşmayan teorileri, gerçek yaşam üzerinde hiç bir etkisi olmayan ütopyalardan, iyi dileklerden öteye geçemedi." (V.İ.Lenin, Rus Sosyal Demokrasisinde Gerici Bir Çizgi)

KOPUKLUĞUN DEJENERASYONU

Teori ve pratik arasındaki bu doğrudan bağların koparılması, gerilemenin ve gericileşme sürecinin başlangıcını ve itici gücünü oluşturuyor. Maddi gerçekleri algılayamama, düşüncenin giderek daha uç noktalarda soyutlaşmasına neden oluyor. Uç noktalarda soyutlaşan düşünceler ise, maddi gerçeklere aykırı, pratiğe ve somut gereksinimlere ters düşen uygulama ve girişimlerin temelini oluşturuyor.

Teori ve pratik arasındaki her türlü kopukluğun Maoculuğun bugün ulaştığı konumla sonuçlanacağı söylenemez. Maoculuğun "özgünlüğü" de burada ortaya çıkıyor. Maocu düşünce ve Maocu pratik, birbirlerini besleyip, gerileme ve soysuzlaşmayı birlikte kılan bir niteliğe sahip. Bu nitelik, Maoculuğun dünyanın her yerinde sahip olduğu milliyetçi özden ve dünya sosyalist sistemine beslenen düşmanlıktan kaynaklanıyor.

Gerilemenin gelişmesi, bir yerde tecrit olgusunu da beraberinde getiriyor. Uluslararası ölçekte Çin dünya devrimci hareketinden, ulusal ölçekte de yerli Maocular işçi sınıfı hareketinden giderek tecrit oluyorlar. Tecrit olmaları, ilkel bir savunma psikozunu da beraberinde getiriyor. Bu savunma psikozu ile birlikte, Maoculuk giderek bir din haline geliyor. Kendi içine kapalı, doğruların ve yanlışların pratikle değil yine "kendi düşünceleri" ile sınılandığı, geçmişin, kişilerin ve olayların fetişleştirildiği bir din.

"Yolun kenarındaki tarlalarda çalışan köylüler ve tarım işçileri sloganlara katıldılar... Yoldan geçen arabalar duruyorlar, yolcular

yürüyüşü desteklediklerini belirtip bağış yapıyorlardı. Yolcular ve bazen klaksonlarıyla şoförler sloganlara tempo tuttular. Bütün yolcular el sallıyor, yumruklarını sıkıyor ve yürüyüşe başarılar diliyorlardı... traktörlerle tarladan dönen kadın işçiler yürüyüşü görünce durdular. Arkadaşlar Halkın Sesi özel sayısı ve bildiri dağıttılar. Kadın işçiler tezahürat yaptılar, yürüyüşçüleri alkışladılar... Evlerin pencerelerinden uzanan kadınlar alkışlıyor, bazıları sloganlara katılıyorlardı. Lise ve ortaokulun önünde birikmiş bulunan çok sayıda genç büyük tezahürat yaptı." (Halkın Sesi s.87)

Çin'deki "Uzun Yürüyüş"ün yıllar sonra Türkiye'de İzmir-Ödemiş devlet karayolu üzerindeki uygulanışı, böyle anlatılıyor. İradeciliğin doğal sonuçlarından biri olan isteklerin gerçek olarak görülmesi, burada bütün açıklığı ile sırtıyor. Belki "böyle olduğuna" kendileri de inanmaya başlamışlardır. Bir yanda "devrimciler" bir yanda "halk" var. "Devrimciler" "hadi" dese halk hemen kalkıp devrim yapacak. Ne örgüt, ne örgütlü çalışma, ne gerçekler ne de konjonktür. Hiç biri gerekli değil. Yalnızca "devrimciler" ve "halk" yeterli.

Kendilerinin de "uzun yürüyüş" adını taktıkları bu yürüyüşün amacı ne? Daha çok bir "farz"ı yerine getirmek. Maoculuğun bir din haline gelmesiyle birlikte, eylem, miting, yürüyüş gibi olgular da sınıfsal içeriğinden soyutlanıyor. Nuh tufanından sonra aşurenin, İsa'nın son yemeğinden sonra da hamursuz ekmeğinin gelenekselleşmesi gibi, Çin'deki "uzun yürüyüş" de her Maocunun yerine getirmesi gereken bir farz olup çıkıyor. Bu farzı yerine getirenler ise çevrelerinde kendilerini destekleyen binlerce kişi "görüyorlar" ya da öyle göstermek istiyorlar.

Maoculuğun gelişmesi özetle böyle bir seyir izliyor. İşçi sınıfı pratiğinden kopukluğun sonucu düşünsel planda aşırı soyutluk ve iradecilik; iradecilik sonucu, "kitle çizgisi"nden kopuk, ters eylemler; bu eylemlerden kaynaklanan daha uç düşünce ve eylemler; bu konum dolayısıyla giderek hareketten tecrit olma; tecrit olmanın verdiği savunma psikozu içinde kendi içine kapalı bir din haline dönüşme, olay ve kişi putlaştırma.

Bütün dinlerde olduğu gibi, Maoculuğun kişi putlaştırıcı yönü çok belirgin bir biçimde ortaya çıkıyor. Önce Maoculuğun -henüz bugünkü kadar gerilemediği döneme ilişkin bir örnek. Mao, belirli niyetlerle kişi putlaştırmayı eleştirir görünüyor:

"Kişilerin putlaştırılması, insanlığın uzun tarihi boyunca bugünle-re kadar gelen kokuşmuş bir tortudur. Kişilerin putlaştırılmasının kökleri, yalnızca sömürücü sınıflarda değil, aynı zamanda küçük üreticilerdedir de. Çok iyi bilindiği gibi ataerkillik, küçük üretici ekonomisinin bir ürünüdür." (Proletarya Diktatörlüğünün Tarihsel Deneyimi Üzerine, Renmin Ribao, 5 Nisan 1956)

Maocu düşünce ve pratik, uluslararası işçi sınıfı hareketiyle olan ilişkilerinin belirli bir aşamasında 1956'larda, sureti haktan yana görünüyor. Gerçek ise daha sonra ortaya çıkıyor. Tecrit dönemi ile başlayan savunma psikoza içerisinde, 20 yıl önce "eleştirilen" kişi putlaştırmasının en "etkin" örnekleri veriliyor:

"Sovyetler Birliği'nin revizyonist yönetici kliği, 'Yugoslavya'daki Tito kliği, dönemlerden ve her renkten hainlerden oluşan bütün klikler, sizinle kıyaslandığında yalnızca birer toz yığınıdırlar. Buna karşılık siz, arş-ı ala'ya yükselen yüce bir dağsınız." (Enver Hoca'ya gönderilen, Arnavutluk Emek Partisi'nin 5.Kongresi'ni kutlama mesajı'ndan, 25 Ekim 1966)

MAOCULARIN LUMPENLEŞMESİ, LUMPENLERİN MAOCULAŞMASI

Teori ile pratik arasındaki bütünlüğe bir kez daha dikkati çekmek gerek. İşçi sınıfı öğretisi ile, işçi sınıfı arasında kopmaz bir bağ var. Aynı şekilde, işçi sınıfı ile olmasa bile, Maocu düşüncenin başka maddi gerçekler ile somut bağı var. Maocu düşüncenin işçi sınıfı pratiği ile bağlarının olmaması, onun başka maddi gerçeklerle bağları olmaması anlamına gelmiyor.

Bu maddi gerçeklerden bir bölümü açık: Küçük üreticilik ve oradan hareketle küçük burjuva radikalizmi. Ancak Maoculuğun gerileme diyalektiğinin burada kalmadığı da çok açık. Bir kaç adım daha

ileride, milliyetçilik ve iradecilik var. Ama önemli olan, burada da kalmaması.

Maoculuğun gerilemesini, soysuzlaşma çizgisine ulaştıran başka maddi temeller de var:

"Mao Tse Tung grubunun ideoloji ve politikasının gelişiminin ve özünün çözülmesi, Maoizmin bugün öncelikle ve en başta milliyetçi şartlanmalara sahip, proleter olmayan, küçük burjuva ve önemli bir ölçüde Çin toplumunun deklase tabakalarından destek bulduğunu göstermektedir." (P.Fedoseyev; Maoizm: İdeolojik ve Politik Özü, A Destructive Policy, Moscow 1971)

"Deklase tabakalar". Yani "lumpenproletarya". Hırsızlar, katiller, serseriler, dolandırıcılar. Marks, Engels ve Lenin'in hiç bir kayıt ve şart düşmeden tiksintilerini ifade ettikleri "proletarya döküntüleri".

Mao, 1926 yılında Marks, Engels ve Lenin'in yalnızca "tiksendiği" bu unsurlar için çok başka şeyler düşünüyordu:

"Deklase olmuş unsurların sayısı, Çin'de oldukça fazladır. Kabaça söylenirse sayıları 20 milyonu aşar. Bunlar, yiğitçe savaşma yeteneğine sahiptirler ve eğer iyi bir şekilde yönetilebilirlerse, devrimci bir güç olabilirler." (Kırsal Kesimdeki Çeşitli Sınıfların Devrime Karşı Tavrılarının Analizi)

Mao, 1926 yılında yazdıklarını 1951 yılında yeniden gözden geçirdiğinde, lumpenler için "ancak, yıkıcılığa eğilimlidirler" ibaresini ekliyor.

Ancak sorunun özü, Maoculuğun belirli tahlillere Marksist görünüm verebilmek için eklemeler yapmasında değil. Sorun, Maoculuğun tek tek lumpen olmaları da değil. Sorunun özü, işçi sınıfından bütünüyle kopuk "hızlı" devrimcilik anlayışının, dejenerasyon süreci içerisinde, kimlere dayanacağını, böyle "hızlı" devrimcilerin giderek, kimlerin yaşam ve mücadele yöntemlerine bel bağlayacağını kavranabilmesinde. Tıpkı, işçi sınıfından umudunu kesen Fanon'un Afrika'da "devrimci güç" olarak lumpen proletaryayı görmesinde olduğu gibi.

Nesnel bağ, şurada: Üretim süreci ile bağlarını bütünüyle koparmış, bu anlamda "deklase" ve sorumsuz unsurların, işçi sınıfından kopuk "devrimci" düşüncelerin, yani yine deklase düşüncelerin tabanını oluşturması çok doğal. Deklase düşüncelerin, deklase unsurlardan taraftar bulabilmesi de öyle, Pratik yaşamla her türlü bağlarını koparmış, hiç kimseye karşı hiç bir sorumluluk taşımayan kişilerle, üretim alanıyla her türlü bağlarını koparmış, sorumsuz düşünceler arasındaki nesnel bağ, burada ortaya çıkıyor. Tecrit edilmiş lumpenliğin tek güvencesi olan şiddet gerek sözde, gerekse uygulamada, tecrit edilmiş bir düşünce olarak Maoculuğun da tek güvencesini oluşturuyor. Lumpenliğin bir başka özelliği olan, polis korkusunun polisle işbirliği biçimine dönüşmesi, Maocu yayınlar ve Maocu pratikte de bütün açıklığı ile görülüyor. Pratikten kopukluk -tecrit- savunma psikoza zincirine, burada bir de lumpenliğe özgü bir yaşam ile yine lumpenliğe özgü şiddete tapınma ve şiddete teslimiyet halkası ekleniyor. İmandıkları, güncel hayatta gerçekliğini ve etkinliğini göstermiyor. Güncel hayatta gerçekliğini ve etkinliğini gösterenlere ise inanmıyorlar. Onun için güçlerini ve inançlarını, soyuttan, mitlerden, fetişlerden ve şiddetten arıyorlar. Türkiye'de ve Dünyada, Maocu pratiğin özü, bu.

Oysa, "Marksçılığın, kendi içine kapanmış, kemikleşmiş ve evrensel uygarlığın gelişme yolunun dışında oluşmuş bir doktrin gibi, tarikatçılığa benzeyen bir yanı yoktur." (V.I.Lenin; Marksizmin Üç Kaynağı ve Üç Bileşken Parçası)

DAHA DA TECRİT EDİLMESİ GEREKEN BİR ÇİZGİ

Maoculuğun dünya ve Türkiye'de devrimci hareketten giderek daha büyük ölçülerde tecrit edilmesi bu çizginin hareketin gelişmesine indirdiği darbeleri görmezlikten gelme sonucunu doğurmamalı.

Türkiye'de gelişip güçlenen devrimci potansiyeli kısırlaştırma ve zayıflatmada, Maocuların oynadıkları bozguncu rol, nicel güçlerinin çok ötesinde. Geçmişte Türkiye'de bunun örnekleri görüldü. Çeşit-

li yerel koşullar nederiyle sınıf çelişkilerinin ve devrimci birikimin en yoğun bulunduğu bazı bölgeler, Maocular tarafından "pilot bölge" seçildi. Özellikle kırsal alanlarda Maoculuk, gelişen ve güçlenen birikimi, fareler gibi kemirme uğraşı içerisinde. Suya atılan mikroplar gibi genç beyinleri, devrimci düşünceleri zehirleyen bir işlevi var Maoculuğun. Bu açıdan, yalnızca büyük kentlerde, ya da işçi sınıfı hareketi açısından değil, tüm devrimci hareketin bütünlüğü açısından tecrit edilmesi, etkilerinin asgariye indirilmesi gerekiyor.

SEÇİMLERDE MHP'NİN GELİŞMESİ SOSYALİST HAREKETE BÜYÜK GÖREVLER YÜKLÜYOR

Yürüyüş 28 Haziran 1977

Bilimsel sosyalist hareket, toplumsal çelişkilerden korkmaz. Çünkü bilimsel sosyalist düşünce, bu çelişkilerin, hayatın ve gerçeğin içinde olduğunu öğretir. Bu nedenle, sosyalist hareket çelişkilerden korkmaz. Çelişkilerin üzerine gider. Çelişkilerden, kendisi için yararlı ve yaratıcı sonuçlar çıkarır. Sosyalist hareket, böyle ilerler.

MHP'nin son seçimlerde aldığı oylar üzerinde duruluyor. Bu partinin Millet Meclisindeki sandalye sayısını 3'ten 16'ya çıkarması üzerinde duruluyor. MHP'nin son seçimlerde kazandığı başarı, kimileri için şaşkınlık, kimileri için de ürküntü vesilesi olabilir. Oluyor. Ancak, sosyalistler için MHP'nin gelişmesi ürküntü ve şaşkınlık vesilesi olamaz. Tersine, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de faşist hareketin ya da "radikal sağ"ın oy tabanını arttırması, en başta sosyalist hareketin eksikliklerini gösterir. Bu eksikliklerle birlikte, sosyalist hareketin omuzlaması gereken yeni ve ertelenebilir görevlere işaret eder. Önce bunun nedenleri üzerinde durmak gerek.

SERMAYE DÜZENİ AÇIKTAN SAVUNULMAYINCA...

Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu'nun seçimlerden hemen sonra yaptığı açıklama, üzerinde durulması gereken nedenlere ışık tutuyor. TİP'in açıklamasına, AP ve MHP'nin gelişmesi ile ilgili olarak şu cümlelere yer veriliyor:

"Ancak bu partilerin seçmenlerden sağladıkları desteğin kaynaklarını anti-komünist sloganların yankı bulmasından çok, sözde 'sosyal adaletçi, kalkınmacı, eşitlikçi' görünümlerinin aldatıcılığında aramak gerekmektedir." Bu cümleden hemen sonra, yine MHP ile ilgili olarak şu değerlendirme yer alıyor:

"Örneğin MHP'nin kimi mitinglerini 'büyük sermayenin tahakkümüne son've 'anarşinin kaynağı tekelci sermayedir' gibi sloganların süslemesi son derece anlamlıdır. Sermayenin en azgın, emperyalizmle en sıkı işbirliği içindeki güçleri bile sermaye düzenini açıktan açığa savunamaz hale gelmişlerdir."

Sosyalist hareket, toplumsal çelişkilerden korkmaz. Toplumsal çelişkilerin yoğunlaştığı dönemlerde toplumsal gelişmenin üst yapıda bir süre çelişik biçimlerde yansıyabileceğini bilir. Bunun somut örnekleri, yalnızca Türkiye'de değil, kapitalizmin bunalımının derinleştiği, buna paralel olarak politik yapının sık sık sarsıntı ve değişikliklere uğradığı gelişmiş kapitalist ülkelerde de görülüyor.

Örneklerden biri İtalya. İtalya, tekelci kapitalizmin ekonomik ve politik bunalımlarının yoğunlaştığı belli başlı kapitalist ülkelerden biri. İtalya'da bunalımlara paralel olarak bir başka olgu daha var: Sosyalist hareket, İtalya'da giderek güç kazanıyor. Sosyalist hareketin ve çevresindeki demokrasi güçlerinin gelişmesine paralel olarak, tüm Avrupa'da olduğu gibi İtalya'da da faşizm tehlikesinin kökünü kazmanın nesnel koşulları olgunlaşıyor.

Ancak, olgunlaşan, nesnel koşullar. Bu nesnel koşullar arasında ortaya çıkan bir başka gelişme daha var: İtalya'da "aşırı sağ" ya da

faşist tehlike de ciddi boyutlara ulaşıyor. Faşist tehlikeye, aşırı sağın kitle tabanı oluşturma çabalarına karşı mücadele, başta sosyalist hareket olmak üzere demokrasi güçlerinin başlıca görevleri arasında yer alıyor.

Çelişik görünen, ama nesnel durum bu. Nedenleri üzerinde durmak gerek. Başlıca neden olarak söylenebilecek olan, şu: Kapitalist gelişmenin dengesizliklerinden, ekonomik ve politik istikrarsızlıklarından bunalan, ancak henüz çıkış yolunu bilimsel sosyalizmde göremeyen kitlelerin, kendini "üçüncü yol" olarak tanıtan aşırı sağa bel bağlamaları. Kapitalizmin dengesizlikleri, çelişkileri ve giderek derinleşen bunalımları bir yandan sosyalist alternatifi güçlendirirken, diğer yandan da toplumun geri ve kapalı kesimlerinde (sosyalist alternatif bu kesimlere yeterince ulaşamadığı ölçüde) bir "üçüncü yol" aranışı yaratıyor. Neofaşizm, bu aranışı sömüren bir siyasal akım olarak özellikle kapitalizmin ekonomik ve politik bunalımlarının daha çok derinleştiği ülkelerde boy gösteriyor.

Ancak, "radikal sağ" ya da faşizmin bir "üçüncü yol" olmadığı hiç bir zaman unutulmamalı. Bunu unutmamak için de iki şeyi birbirine karıştırmamaya dikkat etmek gerekiyor: Faşist tehlikenin kaynağı ve besleyicisi ile faşist harekete kitle tabanı oluşturan toplum kesimleri. Faşizm, büyük sermayenin siyasal iktidar biçimlerinden biri. Faşizm, büyük sermayenin en açık, en dizginsiz, en acımasız iktidar biçimi. Bu, faşizmin sınıfsal özünü oluşturuyor. Ancak, özellikle palazlanma ve yükselme dönemlerinde, faşist hareketin açık siyasal görünümünün, sınıfsal özünü bir ölçüde gizlediğini de unutmamak gerekiyor. İtalya'da, neo-faşist hareketin ipleri Milano'daki, Torino'daki tekellerin elinde. Mali kaynak burada. Ancak, neofaşist hareket, siyasal tabanını küçük üreticiliğin yaygın olduğu Güney İtalya'nın kent ve köylerinde buluyor. Şehirlerde esnaf ve zanaatkarlar, köylerde ise küçük üreticiler, "bunalım ve kargaşaya son

verecek güçlü bir iktidar" özlemi duyan kesimlerin başında geliyor.

İPLER BÜYÜK SERMAYENİN ELİNDE

Bu noktada Türkiye'ye dönmek gerekiyor. MHP 1977 seçimlerinden başarılı bir sonuçla çıktı. MHP'nin oy dağılımına ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler henüz yapılmış değil. Ancak ilk elde gözlemlenebilen bir duruma dikkati çekmekte yarar var. MHP'nin en çok oy aldığı bölge, Orta Anadolu'dan başlayarak, Güneydoğu ve Kuzeydoğuyu dışarıda bırakıyor ve bir şerit halinde Doğuya uzanıyor. MHP'nin % 10'un üzerinde oy aldığı bütün iller, bu bölgede yer alıyor. Türkiye ölçeğinde % 6.4 civarında oy alan MHP'nin bu illerde oy oranı, ortalama olarak % 15 civarında. Buna karşılık, oy oranlarını artırmakla birlikte, MHP'nin Batıdaki gelişmiş sanayi bölgelerinde aldığı oy oranı Türkiye ortalamasının çok altında: % 2'nin biraz üzerinde.

Bu somut rakamlar, hiç bir şekilde faşist demagojinin büyük sanayi merkezlerinde ve özellikle işçi sınıfı açısından tehlikeli olmadığı anlamına gelmiyor. Tersine, faşizmin sınıfsal özünü nasıl büyük burjuvazide aramak gerekiyorsa, faşizme karşı mücadelenin temel alanı da büyük sanayi merkezleri. İşçi sınıfının burjuvaziye karşı verdiği mücadele, emekçi kesimlerin faşist demagojilere kapılanmasını önlemede etkili olduğu kadar, faşizmi Türkiye ölçeğinde besleyip palazlandıran büyük sermayeye de etkili bir darbe niteliği taşıyor.

Ancak günümüzün koşullarında, bir Almanya örneğinde olduğu gibi, faşizmin büyük kitle desteği ile aşağıdan yukarıya çok uzunca bir süre gelişmesi mümkün görünmüyor. Söz konusu olan, bundan daha çok, faşist hareketin belirli bir kitle desteğine sahip olma görünümünü altında, devlet aygıtı üzerinde daha büyük baskılarda bulunması, vurucu örgütlerini ülke ölçeğinde yaygınlaştırabilmesi. Sosyalist hareketin ve demokrasi güçlerinin önüne geçmesi gereken tehli-

ke burada.

Daha önce de değinildiği gibi bu mücadelede en sıcak alan büyük sermayenin ve işçi sınıfının nabız noktaları olan büyük kentler. Ancak bu mücadelenin "üçüncü yol", "güçlü devlet" aranışı içinde faşist örgütlere kapılanan orta tabakaları demokrasi ve sosyalizm saflarına kazanmadan, ya da onları faşist ideolojinin pençesinden kurtarmadan başarıya ulaşacağını düşünmek mümkün değil. Sosyalist hareketin ciddiyetle eğilmesi gereken noktalardan biri, burada ortaya çıkıyor.

FAŞİST DEMAGOJİLERİN NİTELİĞİ

Şu sözlerle dikkat etmek gerekiyor:

"Faşizmin siyasal alanda boy göstermesi, bir yandan işçi sınıfının ve emekçilerin devrimci olanakları yeterince iyi kullanamadıklarını, öte yandan da burjuvazinin zayıf durumda bulunduğunu gösterir." (K.Zaradov; Çağdaş Faşizm, Yeni Dünya, Nisan 1975)

Türkiye'de burjuvazinin, ekonomik ve siyasal sorunları açısından hiç de rahat olmadığı bir gerçek. Özellikle 1970'lerden bu yana burjuvazinin giderek artan ekonomik sorunları, bunu takviye eden politik bunalımlar, Türkiye'de egemen sınıfların hayli güçsüz düşmeleri ile sonuçlandı. Günü gününe yaşama, borç için çeşitli kaynakların zorlanması, ayyuka çıkan yolsuzluk ve rüşvet olayları, siyasal alandaki bölünmeler, partileşmeler, hızlı iniş ve çıkışlar; bütün bunlar burjuvazinin güçsüzlüğünün göstergeleri. Ancak bu ortamda, sosyalist hareketin, kitlelere gerçek çözüm yollarını göstermede ve toplumun her kesimine yönelik çalışmalarda yetersiz kalış, "üçüncü yol" görünümü ile ortaya çıkan faşist demagojilere yayılmak için elverişli bir ortam hazırlıyor. Bu ortamda, faşist propagandanın en çok etkisinde kalanlar, kent ve köylerdeki orta tabakalar oluyor. Bu kesimlerin büyük sermaye ve işçi sınıfı karşısındaki ikircikli tavırları, sosyalizm somut ve ciddi bir alternatif olarak kendilerine ulaştırılamadığı sürece, onları faşist propagandanın etki alanına götürüyor. MHP'nin "büyük sermayenin tahakkümüne son",

"güçlü iktidar", "mülkiyeti yaygınlaştırma", "esnaf ve zanaatkarı büyük işletmelerin sahibi yapma", "kırsal kesimde köklü dönüşümler" gibi sloganlarının, Türkiye'de küçük üreticiliğin köylerde ve kentlerde en yaygın olduğu bölgelerde oya dönüşmesi bu açıdan çok da şaşırtıcı sayılmamalı.

Faşizmin, özünde büyük sermayenin siyasal tahakküm biçimlerinden biri olduğu çok açıklandı. Dünya pratiği de bunu gösteriyor. Ancak faşizmin, büyük sermayenin silahı olarak, ekonomik önerilerinin yanısıra, siyasal ve ideolojik önerileri ile de küçük üreticiler üzerinde nasıl etkili olabildiğini araştırmak gerek.

BEYİN YIKAMA YOLLARI

Faşist propagandanın beyin yıkayıcı, afyonlayıcı etkileri üzerinde durmak gereksiz. Ancak dikkat edilmesi gereken bir nokta var: Belirli sınıfsal konumlara, belirli sınıfsal duygulara tekabül etmediği sürece, salt yüksekte söylenen sözlerin orta tabakalar üzerinde etkili olamayacağını unutmamak gerekiyor. Bu durumda, faşist ideolojinin silahları, sloganları ile kitle tabanının sınıfsal konumu arasında görüntüde de olsa bir uyum, bir paralellik aramak, daha doğrusu bu paralelliğin nasıl kurulabildiğini araştırmak gerekli oluyor.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de faşist hareket, birbiri ile çelişik gibi görünen "büyük devlet şovenizmi" ile "küçük devlet milliyetçiliği"ni birarada yürütüyor. "Yüz milyonluk Türkiye", "bütün dünya Türklüğünü kurtaracak olan güçlü Türkiye" gibi sloganlar, MHP propagandasının büyük devlet şovenizmine ilişkin yönleri. Ancak, büyük devlet şovenizmi ile yanyana bir de "küçük devlet milliyetçiliği" var. Küçük devlet milliyetçiliği "Türkiye'yi yönetmek isteyen yabancı büyük güçler", "Türkiye'yi etki altına almak isteyen süper devletler", "son Türk devletinin korunması" gibi sloganlarda somutlaşıyor.

Yalnızca "soyut" sözler mi? Gerçekte öyle. Ancak bu soyut sözlerin belirli bir sınıfsal konum açısından en azından "uyumlu" olduğunu söylemek de mümkün. Bir yandan büyüyüp işini geliştirmek is-

teyen, diğ er yandan da kapitalizmin gelişmesiyle sürekli yıkım tehdidi altında bulunan küçük üreticinin ve esnafın ikili konumunu, "büyük devlet-yok edilmek istenen küçük devlet" ikilemi vermiyor mu? Faşist demagojinin, milliyetçi-şoven beyin yıkamanın küçük üreticilik içinde destek bulabilmesini böyle değerlendirmek gerekiyor. Küçük burjuvazi, kendi kişisel-sınıfsal konumunu çarpıtılmış bir biçimde de olsa milliyetçi-faşist propagandada bulabiliyor. Tabii, sosyalizmin önerileri, gerçek kurtuluş yolunun nerede yattığı tutarlı, etkin ve yoğun bir biçimde kendisine gösterilmediği sürece.

ÖNEMLİ GÖREVLER

Sosyalist hareketin önemli görevleri de böylece ortaya çıkıyor. Sosyalist mücadele, belirli ağırlık noktalarına rağmen hayatın her alanında olduğu gibi, toplumun bütün kesimleri içinde de sürmek zorunda. 1977 seçimleri ve MHP'nin özellikle belirli kesimler içinde sağladığı kitle desteği, sosyalistlere, işçi sınıfı içinde olduğu gibi, toplumdaki diğer emekçi kesimler, orta tabakalar içinde de etkin bir çalışma sürdürmenin önemini anlatıyor. Sosyalist hareket köklü çözümlerini, somut önerilerini, bu kesimlere de en inandırıcı bir biçimde götürmek zorunda.

CHP'nin ekonomik-toplumsal planda gerçekçilik ve inandırıcılıktan uzak önerilerle ortaya çıkması, sosyalistlerin önündeki görevleri ve üzerlerindeki sorumluluğu bir kat daha artırıyor. Ciddi ve güç olan yan burada. Ağır görevleri içeren yan burada. Ancak bir de umut verici olan yan var. TİP MYK bildirisinde de belirtildiği gibi, sağa giden oylar, aynı zamanda bugünkü düzene karşı duyulan bir tepkinin ifadesi. Bir başka deyişle, mevcut düzene karşı, toplumda nesnel olarak belirli bir birikimin yansıması. Bu birikimi faşist demagojilerin ağından sıyrıp tutarlı demokrasi mücadelesine kazandıracak güç, sosyalistlerin çalışmaları. Bu çalışmalar etkinliğe kavuştuğu zaman, faşizmin kitle tabanı daralacak. Faşist demagojiler, bugün sağladıkları etkinliğin çok gerisinde kalacak. Geleceğe ilişkin umut verici yan da bu.

İDEOLOJİK BULANIKLIK CEPHESİ

Yürüyüş 30 Ağustos 1977

Ekonomik gerçekler apaçık ortada. Herkes yazıyor, herkes konuşuyor. Türkiye ekonomisinin sürekli ve yapısal, ama özellikle son dönemde daha da derinine battığı bunalım, üzerinde en çok yazılan ve konuşulan konu oldu. Sermaye çevreleri bunalımı ifade etmekten çekinmiyor. Sermaye iktidarı "ağır sanayi hamlesi" toplantılarını mum ışığında açıyor. Sermaye iktidarının bakanları enerji bunalımı karşısında çaresizliklerini açığa vuruyorlar. Ekonomik cephede herşey açık. Herşey biliniyor. Mevcut ekonomik gerçeklerin kısa ve uzun dönemde zorladığı diğer "tedbir"ler de bugünden aşağı yukarı biliniyor. Bu açıdan, MC iktidarının ekonomik portresini ve geleceğini bugünden çizebilmek güç değil. Buraya kadar yapılan saptamalar hem zorunlu hem de açık. Ancak daha önemli olan bundan sonrası. Çünkü ekonomik alanda ortaya çıkan gerçekleri politika alanına yansıtmadan hiçbir yere varılamaz. Çünkü siyasi çalışma "ekonomik gelişme ve gerçeklerin getirdiği politik deneyim" üzerine kurulur. Ekonomik gerçekler, siyasal özü kavranarak bu siyasal boyutlarla kitlelere yeniden ulaştırılmadığı sürece, ortaya çıkan kamplaşma-

nın bir yanında yalnızca "huzursuz" ve "küskün" kitleler kalır. Yalnızca "huzursuz", yalnızca "küskün" kitlelerle ise siyasi mücadelede ileri adımlar atılamaz.

O halde ne yapmak gerek? Yapılması gerekenleri Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Boran, geçen hafta YÜRÜYÜŞ'te de yayınlanan demecinde en özlü bir biçimde açıkladı:

"Temel ve sürekli görev işçi sınıfını ve müttefiki emekçi kitleleri örgütleyip bilinçlendirmek..." Boran bu temel ve sürekli görevin yanısıra içinde bulunduğumuz dönem ve koşulların güncel görevini de şöyle açıkladı:

"emperyalizme ve faşizme karşı yurtsever demokrat güçlerin iş ve eylem birliğini örgütlemek..."

Temel ve güncel görevin yeterli bir biçimde yerine getirilebilmesi, belirli açıklıklara kavuşturulmasını, belirli adımların atılmasını gerektiriyor. Bu açıklıklar sağlanamadığı, bu adımlar atılmadığı sürece siyasi mücadelede yeni mevziler kazanılamaz. Ortaya yalnızca ham bir tablo çıkar. Şöyle bir tablo: Bir yanda aksaklıkları, getirdiği acılar ve bunalımları gizleyemeyen Türkiye kapitalizmi, öte yanda yalnızca "küskün", yalnızca "huzursuz" kitleler. Bir başka deyişle güçlü, ama örgütsüz ve siyasal olarak ham bir potansiyel.

Mesele, bu kilitlenmeyi kıracak adımların atılmasında. Kilitlenmeyi kırabilmek için de geniş yığınları örgütleyecek, siyasi mücadeleye sokacak, demokrasi mücadelesinde seferber edecek kesimde ve kadrolarda yaygın olan ideolojik bulanıklığı aşmak gerek. Gerici-faşist cepheyi yenebilmek için önce İdeolojik Bulanıklık Cephesi'ni dağıtmak gerek.

İdeolojik Bulanıklık Cephesi'nin örnekleri az mı? Genel olarak demokratik toplumsal muhalefet, özel olarak da "cephe" girişimlerinin siyasal örgüt ekseninden bu denli soyutlandığı bir dönemde, ideolojik bulanıklığın boyutlarını kavramak güç değil. Siyasal örgüt kavramının ve gerçeğinin bu denli hasıraltı edildiği bir ortamda, ide-

olojik bulanıklık kaçınılmaz. Çeşitli çıkar hesapları sonucunda buna ideolojik bulanıklığın bilinçli olarak kesif ve canlı tutulması çabaları da eklenince, bulanıklık geriliğe dönüşüyor. Örnekleri ortada. Hareketin mahkum ettiği kişilerin yıllar sonra "cephe uzmanı" olarak piyasaya sürülmeye çalışılması bulanıklığın doğal ürünlerinden biri. Başka ürünler de var. Demokratiğundan, iyiniyetinden kuşku duyulamayacak kuruluşlar, siyasi mücadeleden ve siyasi örgütten soyutlanmanın doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak artık kendilerini "baskı grubu" olarak görüyorlar. İdeolojik gerilik ve bulanıklık ortamında, burjuvazinin demokratik güçlerin bilincini törpülemek, demokratik toplumsal muhalefeti ehlileştirmek için uydurduğu "baskı grupları" teorisine kimi kuruluşlar çaresiz sarılıyorlar. "Baskı grubu" sözünü ağızlarına almayanlar da, siyasi özden soyutlana soyutlana, giderek mevcut potansiyellerini bir "baskı grubu"na indirgiyorlar.

O halde çözüm ne? Çözüm, TİP Genel Başkanı Boran'ın ifade ettiği "temel görev" ile "güncel görev" arasındaki ilişkinin ve bütünlüğün net olarak kavranmasında yatıyor. Daha açık bir deyişle şöyle: İşçi sınıfının siyasal öncüsü, gelişme perspektiflerini, izlenecek yolu, yakın ve uzak hedefleri teorik olarak bilir. Bu, işçi sınıfının siyasal öncüsü olmanın getirdiği asgari ideolojik yetkinlik. Ancak bu ideolojik yetkinlik siyasal çalışma ile bütünleşmediği, bütünleşmede yetersiz kaldığı sürece, yalnızca bu yetkinlikle ileri adımlar atılamaz. Siyasi çalışma ne? En kısa ve özlü bir biçimde şöyle özetlenebilir: Başta işçi sınıfını ve geniş emekçi yığınları siyasal öncünün düzeyine, onun ideolojik ve siyasal yetkinliğine yakınlaştırma çabası.

"Güncel ve ivedi görev" bu temel çabadan soyutlandığı, ayrı ve apayrı bağımsız bir hedef olarak ele alındığı ölçüde ideolojik bulanıklık başlar. "Cephe" yerine İdeolojik Bulanıklık Cephesi kurulur. Önce "kurulur", sonra "okuyucu mektupları" ile tartışmaya açılır. Önce "kurulur", sonra "katılanlar"ın haberi olur. Şu ya da bu kentte

şu ya da bu demokratik kuruluşun 2.MC'ye karşı bildiri yayınlamasıyla bu kuruluş "cepheye katılmış" olur. "Baskı grubu" gibi bir kavramla "cephe" kavramının yanyana, bir arada gazete sütunlarında boy gösterdiği İdeolojik Bulanıklık Cephesi böyle kurulur.

Bu cepheyi yıkmak için çok açık olmak gerekiyor: Demokrasi ve özgürlük mücadelesi soyut bir mücadele değil. Kısa ve uzun dönemli hedeflerini, bu hedeflere ulaşmak üzere mücadele edeceği ekonomik-siyasal olguları net ve açık bir şekilde belirtmeyen bir cephe olamaz. Her ikisine de yakından bakmak gerekiyor: Demokrasi ve özgürlük mücadelesinin kısa ve uzun dönemli hedefleri hem sosyalist mücadelenin nihai hedefinden hem de bu mücadelenin temel siyasi çalışmasından soyutlanamaz.

İkincisi, demokrasi ve özgürlük mücadelesi, demokrasi ve özgürlük düşmanlarının maddi bir ekonomik temeli olduğu için, bu temelleri hedef almak zorunda. Emperyalizme, tekellere karşı mücadele verilmeden özgürlük ve demokrasi mücadelesi verilemez. Tekellere ve emperyalizme karşı verilen mücadeledeki ara hedefler ise yine hem sosyalist mücadelenin nihai hedefinden hem de bu mücadelenin temel siyasi çalışmasından soyutlanamaz. Bunları bir zincirin halkaları gibi göremeyenler, geniş yığınları güncel demokratik hedefler etrafına da toplayamazlar.

Günümüzde işçi sınıfının dışındaki kesimlerin demokrasi mücadelesinde de öncü, sürükleyici güçlerini yitirdikleri boşuna söylenmiyor. Günümüzde işçi sınıfının nihai hedefi ile geniş yığınların güncel demokratik talepleri daha çok içiçe geçtiği için söyleniyor. Ancak işçi sınıfının öncülüğünden ne anlaşılabacağı üzerinde de açık olmak gerekiyor. İşçi sınıfının öncülüğü, dün ve bugün, Türkiye'de ve dünyanın her yerinde işçi sınıfının siyasal örgütünden ayrı olarak düşünülemez. İşçi sınıfının mesleki kuruluşları ile işçi sınıfının öncülüğü olmaz. Çünkü bugünü ve yarının gelişmelerini teorik olarak önceden görebilme yeteneğine, işçi sınıfının çoğunluğunu bu yetkin-

liğe ulaştırabilme olanağına, geniş demokrat yığınların güncel ekonomikdemokratik talepleri ile kendi nihai hedefi arasındaki halkaları kurabilme gücüne yalnızca işçi sınıfının siyasal  rg t  sahip.

Bunun için en gerçekçi olan, en yaratıcı olan yalnızca işçi sınıfının siyasal  rg t . Bu  rg t görev başında. Temel siyasal çalışmayı sürdürdüğü, temel siyasal çalışma ile güncel ivedi görevlerin arasındaki bütünlüğü kavradığı ve bu anlamda her ikisinin öncülüğünü yaptığı için görev başında.

Emekçi yığınlar iki yılı aşkın, CHP iktidarı umudu ile oyalandırdı. Bir dört yıl daha temelsiz "cepheler" ile oyalanmasına ne sosyalistlerin ne de ilerici demokrat ve yurtsever güçlerin hoşgörü ile bakmamaları gerekiyor.

KİTAPLAR VE MÜCADELE

Yürüyüş 27 Eylül 1977

Yıl, 1968. Türkiye İşçi Partisi'nde Aybar sapması tartışılıyor. Parti, o dönemde Aybar ve ekibinin denetiminde. Genel Başkan Aybar, bilimsel sosyalizmin temel ilkelerine yüz çevirmekle suçlanıyor. Bir toplantıda, Aybar taraftarı bir delege şunları söylüyor: "Biz Allahın kitabını inkar edip buraya geldik, Aybar Marks'ın kitabını inkar etse ne olacak?"

Yalnızca Marks değil. Marks'la birlikte Engels ve Lenin de her zaman inkar edildi. Her zaman da savunuldu. Bugün de inkar ediliyor, bugün de savunuluyorlar. Ancak Türkiye söz konusu olduğunda, Marks'ın inkarı da, savunusu da belirli bir gerçeği gösteriyor: Aşağı yukarı, hareketin içinde bulunduğu düzeyi. 1968'lerin Türkiye'si söz konusu olduğunda, genel anlamda hareket ne "Allahın ve Marks'ın kitaplarını inkar eden" in düzeyinde, ne de Marks'ın kitabına sahip çıkanların düzeyinde. İkisinin arasında bir yerde.

Ancak tam ortasında da değil. Öyle olsaydı, Marks'ı bu düzeyde inkar edenlere karşı Marks'ı savunanlar, dolayısıyla bir bütün olarak bilimsel sosyalizmi savunanlar sonuçta başarı kazanamazlardı. Marks'ı inkar edenleri yenilgiye uğratamazlardı.

KİTAPLAR MÜCADELE İÇİN VAR

Kitapları inkar etmek ya da savunmak, yalnızca bilimsel sosyalizmin klasikleri ile sınırlı değil. İnkâr ya da savunı, tüm kitaplar için

geçerli. Kitaplar, ya inkar edilirler, ya da savunulurlar. Çünkü, kitapların tümü mücadele içinde ve mücadele için var. Kitaplar, mücadele içinde, mücadelenin deneyimleri ile doğrulanır ya da inkar edilir. Bilimsel sosyalist klasiklerin "klasikliği" de buradan geliyor. Birikmiş tüm deneyimler tarafından, verilen tüm mücadeleler tarafından doğrulanmalarından ileri geliyor.

Türkiye'de sosyalist hareket, baştaki örnekte olduğu gibi, kitapları tümünden ve peşinen reddedenlerle birlikte, kabul eden ve "savunan" geniş bir kesim de gördü. Sol içinde, "Marks'ın kitabını" kabul eden aydınlar, peşinen reddedenlerden hayli fazla. Bugün de böyle.

Kitaplar, mücadele içinde ve mücadele için var. Bunu en iyi biçimde özetleyenlerden biri, Kalinin (Bak. Devrimci Eğitim, Devrimci Ahlak, Ser Yay. s.46-47). Kalinin'in söylediği şu: Marksist klasiklerde belirli formüller var. Önce, bunların özüne inmek gerekli. Ama bu kendi başına kesinlikle yeterli değil. Bir de bu özü günlük deneylerle birleştirme zorunluluğu var. Pratik sorunların çözümünde bunları kullanabilme zorunluluğu var. Ama bunun da ötesi var: Bu teoriyi ve formülleri, eldeki birikmiş deneylerle geliştirme, zenginleştirme zorunluluğu.

KARŞILIKLI İLİŞKİ

Adım adım ve teker teker saymak gerekiyor. İlk adım şu: Genel Marksist ilkelerle belirli bir ülkede sınıf mücadelesinin ulaştığı düzey arasında karşılıklı bir ilişki var. Marksist ilkeler özümleden sınıf mücadelesini daha ileri boyutlara ulaştırma olanağı olmadığı gibi, sınıf mücadelesi deneyimi yeterince gelişmeden belirli temel ilkeleri kavrama olanağı da yok. Örneğin, Türkiye'de Ne Yapmalı, baştan itibaren görelî olarak daha çok anlaşıldı. Ama 18 Brumaire değil. 18 Brumaire'i anlayanların sayısı, ancak 12 Mart deneyimi ile birlikte arttı.

Özetle şu: Sınıf mücadelesinin olgunluk düzeyi, önce belirli formüllerin ya da ilkelerin tümüyle anlaşılmasına izin vermez. Daha

sonra, örgütlü mücadeledeki hamlik, kavranan özün pratiğe geçirilmesine izin vermez. Nihayet, hem sınıf mücadelesindeki, hem örgüt pratiğindeki, hem de entellektüel düzeydeki gerilik, genel teorisinin ülkenin somut deneyimleri ile zenginleştirilmesine izin vermez. Somut bir örnek. 12 Mart döneminden önce birçok şey okundu. Çoğu tarafından nasıl "okunduğu" biliniyor. 12 Mart döneminde birçok kişi böyle "okudukları" için hapse girdi. Bir çoğu da dışarıda kaldı. İçeriden çıkanlar da, dışarıda kalanlar da daha sonra "Biz meğer Türkiye hakkında ne kadar az şey biliyormuşuz" diye kitabevlerine akın ettiler. Türkiye hakkında yazılmış "Marksist" kitap bırakmadılar. Tabi, bunların sayısı son derece azdı.

OLGUNLUK

Neden azdı? Bunu anlamak için bir karşılaştırma ile başlamak gerekiyor. Karşılaştırma, Türkiye'deki sol dergilerle, Türkiye hakkındaki özgün Marksist araştırmalar arasında. Arada, şaşırtıcı bir uçurum var. Türkiye solu, nitelik bir yana, dergicilik açısından sayı olarak hayli yüksek bir düzeyde. Dergilerin arasında iyileri de kötüler de oldu. Ama tümünü toplarsak, Türkiye'de çıkmış ve çıkmakta olan periyodiklerin haddi hesabı yok. Bunlarla karşılaştırıldığında, yerli özgün Marksist araştırmalar parmakla sayılacak kadar az. Niçin? Şundan: Özgün Marksist araştırma, Türkiye ölçeğinde, bilimsel sosyalist teoriyi geçmiş deneylerle, ortaya çıkan yeni deneylerle zenginleştirme anlamına geliyor. En başta, nesnel olarak, sınıf mücadelesinin 1971 öncesi olgunluğu buna engel.

İkincisi ise daha öznel bir etken: Örgüt deneyimi ve örgüt pratiği. Bu eksiklik, etkisini şöyle hissettiriyor: Yukarıda sözü edilen anlamda bilimsel çalışma dün, bugün ve geleceği ile harekete bir perspektif koyabilmek demek. İlerisi için yol gösterici olmak demek. Böyle bir perspektifin konabilmesi ise, örgüt pratiğinin ve örgütlü çalışmanın dışında mümkün değil. Çünkü ancak örgütün o andaki sorunları bilinirse hareketin o andaki sorunları bilinir. Ve ancak bunlar bilinirse dün yeterli bir biçimde açıklanabilir. Yarın için

gerçekçi hedefler saptanabilir. Dergicilik ise, günlük olayların yalnızca sergilenmesine, günlük (kısır ya da verimli) polemiklere dayandığı için böyle bir zorunluluğu ve perspektifi gerektirmiyor. Dergicilikte bunun için daha zenginiz. Araştırmalarda ise, yine bu nedenle daha fakiriz.

ÜÇ ÖRNEK

Daha somut örneklerle sıra geldi. Özgün çalışma olarak yayınlanmış üç kitap üzerinde durulabilir: Muzaffer Erdost'un 1971 öncesi dergilerde çıkan polemik yazılarından oluşan "Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm"; İdris Küçükömer'in "Düzenin Yabancılaşması"; Avcıoğlu'nun "Türkiye'nin Düzeni" ve "Milli Kurtuluş Tarihi". Bu çalışmaların tümüne saygı duymak gerek. Kısır bir toprağın emek ürünleri oldukları için. Ancak saygı, eleştiriyi, gerekirse tümünden inkarı dışlamıyor. Bu nedenle de şunları açıkça söylemek gerekiyor: Bu yapıtların tümünün ortak özelliği, teori ile Türkiye pratiği arasındaki ilişkiyi yarın için geçerli hiçbir şey söylemeyecek biçimde kurmaları. Bu açıdan, "kuramamaları" demek daha doğru. Tünü, "devrim için yol gösterme" iddiasını taşıyor. İkisi, yanlış yol gösteriyor. Küçükömer'in kitabı ise hiçbir şey göstermiyor.

Bu ürünlerin kendi dönemlerinde sosyalist harekete katkıları ne oldu? Erdost'un kitabını okuyanlar ve benimseyenler bir iki ay milli burjuvaziye yanlarına çekmek için "yerli malı haftası" düzenleyip milli makarna imalatçılarına çağrıda bulundular. Sonra bundan da bıkmış, bireysel terörizm yolunu seçtiler. Avcıoğlu'nu okuyanlar ise, sonuç olarak, 12 Mart'a dek "ilerici paşa" hayali ile avundular. Sonra vazgeçtiler. Küçükömer'in kitabını okuyanlar ise bir süre bere, mes ve tesbih ile dolaştılar. Rahat edemediler.

Bu araştırmacıların tümünün zaman zaman dikkate değer, yararlanılabilir ve doğru gözlemleri, bulguları dile getirdiklerine kuşku yok. Sağlam çözümleme koşulu ile, bunların tümü halen de değerlendirilmesi gereken birer malzeme oluşturuyor. Çünkü "her kitabı okumak, ama Marksistçe okumak" diye bir ilke var.

Ortaya konan sonuçların ya da "ipuçları"nın bu denli kısır olmasına dikkat etmek gerekiyor. Bu sonuç, daha önce değinilen nedenlere bağlı: Sınıf mücadelesinde belirli bir olgunluk düzeyine ulaşılamamış olması, zaten zayıf olan örgütlü hareket pratiğinin de dışında kalınması ve bütün bunların sonucu olarak, harekete, dünü, bugünü ve yarını ile bir perspektif içinde bakamamak.

Kitaplar, yalnızca Aybar taraftarı delegenin yaptığı gibi, öznel olarak inkar edilmez. Kimi zaman kitaplar, nesnel koşullar' sonucunda inkar edilir. Marks'ın 1846'da tamamladığı Alman İdeolojisi, ilk kez ancak 86 yıl sonra, 1932'de SSCB'de basıldı. Bazen de yine nesnel koşullar insanları inkar edilecek kitaplardan birşeyler çıkarmaya zorlar. Örneğin Türkiye'de bugün sosyalist hareketin şu kadar yıllık tarihini öğrenebilmek için polislerin, döneğlerin, anti-komünizm tüccarlarının kitaplarını bile karıştırıyoruz.

BİLİMSEL SOSYALİSTLER VE "ALINTICI"LAR

Yürüyüş 4 Ekim 1977

Marksologlar ile Marksistler, revizyonist ve maceracılar ile bilimsel sosyalistler arasında derin ayrılıklar olduğu ortada. Çok bilinip çok tekrarlanan bu gerçeğin, çok bilinip çok tekrarlanmayan bir doğal sonucuna da işaret etmek gerek: Doğruya karşı olanlar, teorik ve pratik olarak mutlaka belirli noktalarda buluşurlar. Görünüşte aralarında ne kadar "uzlaşmaz" çelişki olursa olsun, birbirlerine ne kadar küfredelerse etsinler, ortak noktaları doğruya karşıtlık olanlar, her zaman her yerde buluşabilirler. Bu nedenle bir Marksolog ile bir Troçkistin, bir revizyonist ile çok hızlı bir "devrimcinin", zaman zaman tam tamına aynı noktada buluşmaları kimseyi şaşırtmamalı.

Gerçekler üzerinde daha ayrıntılı olarak durmak gerek. Ayrıntılara ve dolayısıyla kaynağa inmenin çeşitli yöntemleri var. Gerçeğe ulaşıldığı sürece, bu yöntemlerden birini ya da ötekini kullanmanın herhangi bir sakıncası yok.

ALINTILARI BİLİRSİNİZ

Akla ilk gelen, basit bir yöntem, basit bir başlangıç noktası. Tür-

kiye'de sosyalist hareketin geçmişi ve bugünkü pratiği açısından çarpıcı ve kolay kavranabilir bir başlangıç noktası: Klasiklerden yapılan alıntılar. Klasiklerden yapılan alıntılar, ideolojik mücadelede bol bol kullanılıyor. Türkiye'de de çok kullanıldı, kullanılıyor.

Bugüne kadar, Türkiye'nin önündeki devrimci adımın niteliğini, devrimin hangi yollardan gelişebileceğini, Sovyetler Birliği'nin "sosyal emperyalist" olduğunu vb. anlatmak üzere Marks, Engels ve Lenin'e bol bol başvuruldu.

Daha başka örnekler de var. Lenin ve Stalin'in "iradecilik"lerini kanıtlamak, bu önderlerin parti mekanizmasını ve bürokrasiyi yığınların üzerine koyduklarını göstermek, gelişmemiş bir ülkede sosyalist devrimi gerçekleştirmenin talihsizliğini sergilemek amacıyla Marks ve Engels'i sık sık rahatsız edenler de az değil.

Genel olarak doğruya karşı olanların, özel olarak nerede buluşup nereye karşı çıktıkları da grmzde somut olarak görülüyor. Birbirlerine demediğini bırakmayan Maocu, Troçkist, Anarşist ve Revizyonist akımların hangi noktada anlaştıkları ortada değil mi? Bugün SSCB'de "bürokrat seçkinler diktatörlüğü" olduğu konusunda aralarında hiçbir temel ayrılık yok.

Bu, yalnızca sonuç. Başta da değinildiği gibi, sonucun kaynağına inmek gerekiyor. Ayrıntılara, "alıntı yöntemi" ile inilebilir. Yukarıda sözü edilen akımların önde gelen sözcülerinin alıntılara sık sık başvurdukları bir gerçek. Yerine göre Marks'ı, Engels'i ve Lenin'i sık sık rahatsız ettikleri biliniyor. Nasıl oluyor?

İKİ NEDEN, BİR ÖRNEK

Başlıca iki nedeni var. Her biri başlıbaşına büyük önem taşıyan iki neden: Birincisi, Marks-Engels ve Lenin arasındaki bütünlüğü tarihsel gelişim ve somut koşullardaki değişim açısından kuramamak. İkincisi ise, üzerinde çok daha az durulan bir neden: Politika-yı unutmak. Daha doğrusu, Marks-Engels ve Lenin'in, politik m-

cadele içinde, politik düşmanlara karşı politika yapan kişiler olduklarını bütünü ile unutmak.

Önce, daha çok bilinen ilk neden. Bir örnekle başlanabilir. Örnekle, Marks'ın düşüncesinin somut koşullarla birlikte gelişmesine ilişkin. Marks'ın düşüncesinin gelişiminde ilk kesit: Marks sırasıyla Yahudi Sorunu'nu, Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisi'ni, El-yazmaları'nı, Kutsal Aile'yi, Alman İdeolojisi'ni, Felsefenin Sefaleti'ni, Ücret Fiyat ve Kâr'ı ve nihayet Manifesto'yu tamamlıyor. 1849'a kadar bunlar tamamlanıyor. Ama henüz bunların hiç birinde özel olarak örgüt ya da parti kavramı yok. Şaşırtıcı olabilir, ama gerçek. Bu dönemde örgüt kavramı yok.

Bunda, şaşırtıcı ya da Marks'ın dehası konusunda kuşku uyandırıcı hiç bir yan olmamalı. Çünkü Marks, istiareye yatıp herşeyin doğrusunu bir anda bulan biri değil. Marksizm de, tarihin belirli bir anında olanca olgunluğuna erişip orada "biten" bir din değil. Tersine, sınıf mücadeleleri ile, bunların deneyimi ile gelişen bir öğreti.

Lenin Sosyal Demokrasi'nin İki Taktiği'nde buna işaret ediyor. Marks ancak 1849'da "özel bir işçi sınıfı örgütünden yana olduğunu" Engels ile birlikte açıklıyor. Lenin, bunun nedenleri üzerinde de duruyor: Devrimin burjuva devrimleri dönemi olması ve özellikle Alman devriminde proleter ögelerin sınırlılığı, ayrı örgütlenme görüşünün olgunlaşmasını engelliyor. Marks ve Engels'de örgüt kavramının bundan sonra geliştiği bir gerçek. Ancak, yine belirli sınırlara kadar.

Burada, Marks'tan alıntılar yaparak, daha doğrusu Marks'ın tüm yapıtlarını tarayarak "Leninist örgüt teorisinin Marksist olmadığını" kanıtlamak çok kolay olsa gerek. Ama kolaylığı ölçüsünde de saçma ve yararsız bir çaba.

Marks ve Lenin arasındaki bütünlüğü tarihsel gelişim boyuku ile birlikte kuramayanlar, bu yararsız ve saçma çabanın içindeler.

Bol bol alıntı yapıyorlar. Kimi Lenin'in "aşırı iradeciliği"ne ve aşırı "örgütçülüğü"nü kanıtlamak, "bürokratik mekanizma" teorisini vur-gulamak için. Kimi de örgüt zorunluluğunu öртеcek biçimde "devrimi yığınların yaptığıını" ileri sürebilmek için.

MARKS, LENİN VE KÖYLÜLÜK

Boş ve yarararsız çabalar başka alanlarda, başka konularda da geçerli. Bir başka örnek köylülük ya da işçi-köylü ittifakı üzerine.

Alıntıcılar için söylemek gerek: 1856 yılına dek Marks ya da Engels'de köylülerin devrimci atılımı ya da işçi-köylü ittifakı konusunda alıntı bulmak pek mümkün değil. Yalnızca, köylülük içinde büyük farklılaşmaların görüldüğü Almanya için yapılan değerlendirmelerde, 1856'dan itibaren bazı "öge"ler bulmak mümkün. Yine de, işçi -köylü ittifakı teorisinin de yeterince gelişkin olduğunu söylemek mümkün değil. Bunun başlıca nedeni, o dönemde, köylülüğün burjuvaziden büyük ölçüde koparak proletaryanın yanında saf tutması koşullarının yeterince olgunlaşmaması.

Tarihsel koşulların değişmesi, Rusya'da köylülük içindeki farklılaşmaların da giderek büyük boyutlara ulaşması ve Rusya'ya özgü bazı koşullar, Lenin'de ittifaklar teorisinin gelişmesine olanak tanıyor. Lenin bu koşullarda işçi-köylü ittifakının teorisini de, pratiğini de geliştirebiliyor.

Sonuç olarak, Marks'ı tarayıp Lenin'den alıntılar yaparak köylülükle ittifak ve köylülüğün potansiyeli konularında Lenin'in "Marksist olmadığını" kanıtlamak da mümkün. Bir önceki örnekte olduğu kadar yararsız ve geçersiz bir çaba.

Bu iki örneğin dışında önemli olan bir başka nokta daha var: Tarihsel gelişim ve somut koşullar unutulursa, bilinçsizce yapılan alıntılar yalnızca Marks-Engels-Lenin bütünlüğüne değil, bunların her birinin düşünce bütünlüklerine karşı bir silah olarak da kullanılabilir. Daha açığı şu: Alıntılarla Marks'ı Lenin'e, Lenin'i Marks'a kar-

şıt göstermek mümkün olduğu gibi, örneğin Lenin'i Lenin'e "karşı" göstermek de mümkün.

TEK ÜLKEDE SOSYALİZM

Birkaç örnek verilebilir. Lenin'in sosyalizmin tek bir ülkede, hele hele Rusya'da başarı kazanabilme olanağını özellikle 1900'lerin başında yüksek görmediği açık. Ancak burada bir noktanın altını çizmek gerek: Daha 1900'lerin başında ve özellikle 1905 döneminde Lenin iktidarı alma fiilinin en önce Rusya'da gerçekleşebileceğini görüyor. Ancak, Rus devriminin ayakta kalabilmesini, Rus devrimini başka devrimlerin, özellikle Alman devriminin izlemesine bağlı görüyor. En azından Lenin'den bunu ima eden alıntılar yapmak mümkün.

Bu alıntılarla 1917'den sonraki alıntıları karşılaştırıp "iki Lenin'in aynı Lenin olmadığını" ileri sürmek de mümkün. Tek ülkede sosyalizm "talihsizliği" Lenin'den alıntılarla da kanıtlanabilir. Ama bu ne ölçüde gerçekçi olur? Daha doğrusu ne ölçüde Leninist olur?

Lenin, sosyalistlerin genel gidişi ve olacakları genel hatlarıyla önceden bilebileceklerini, ama bu genel gidişi temelden etkileyecek bütün olguları, beklenenin somutlaşma biçiminin tüm yönlerini önceden bilemeyeceklerini sürekli vurguluyor. Gerçekten de bazı olguları 1900'lerin başında kestirme olanağı vardı. Bazılarını da yoktu.

Örneğin iktidarın proletarya tarafından ilk kez Rusya'da ele geçirilebileceği fikri, daha önce de söylenildiği gibi, Lenin'de 1900'lerin başından itibaren var. Ama 1914-18 emperyalist savaşının Rus devrimi üzerindeki etkilerini o zamandan kestirebilmek mümkün değil. Savaşın ne gibi etkileri oldu? Savaşın getirdiği büyük yıkım ve proletaryanın savaş karşısındaki baştan sona tutarlı tutumu, Lenin'in daha sonra da belirteceği gibi, milyonlarca köylünün proletaryaya daha sıkı bağlarla bağlanmasına yol açtı. Dört yıl boyunca bir-

birlerini kıyasıya boğazlayan emperyalist ülkelerin savaş sonrasında güçsüzlükleri, genç sosyalist ülkeyi yoketme heveslerini kursaklarında bıraktı.

KÖYLÜLÜĞÜN ÖNEMİ

Sosyalizmin tek başına Rusya'da tutunabilmesi hiç kuşkusuz yalnızca bunların ürünü değil. Savaşa karşı tutum ve getirdikleri bir yana, işçi-köylü ittifakının 1917'den sonra daha önce tahmin edilemeyen bir biçimde pekişmesi, devrimi ayakta tutan belli başlı nedenler arasında.

1917 Devrimi ile, daha önceki modelin bir ölçüde değiştiğini söylemek mümkün. Önceki model, muhtemel bir demokratik cumhuriyette, ve uzunca bir süreç içerisinde proletaryanın, köylülüğün önemli bir bölümü de dahil burjuvaziye karşı mücadelesine dayanıyordu. Az önce sözü edilen koşullar, Rus liberal burjuvazisinin bir bütün olarak gericiliğe yönelmesi ile birleştiğinde farklı bir model ortaya çıktı: Proletaryanın, köylülüğün önemli bir bölümü ile birlikte burjuvaziye ve gericiliğe karşı mücadelesi. Lenin 1919'da bunu anlatıyor:

"Bu köylü ülkesinde, proletarya diktatörlüğünden ilk kazançlı çıkan, en fazla kazançlı çıkan, ve hemen kazançlı çıkan, bir bütün olarak köylülük olmuştur." (Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü, Sol Yay., s.210)

Lenin'den çeşitli alıntılar yaparak köylülük ve tek ülkede sosyalizm konularında "çelişki" bulmak mümkün. 1917 sonrası Lenin'in, ya da 1900'ler başı Lenin'in "Leninist olmadığını" söylemek mümkün. Ama mümkün olan herşeyin doğru ve gerçekçi olduğunu söylemek mümkün değil.

"CAN ALICI NOKTA"

Bilimsel sosyalist teorinin bütünlüğünü hedef alan girişimlerin

iki nedeninden birincisini böyle özetlemek mümkün.

Başlarken, üzerinde yeterince durulmayan bir ikinci nedenden söz edildi: Marks, Engels ve Lenin'in politik gelişmeler içinde somut politik düşmanlarla mücadele eden kişiler olduklarını unutmak. Şimdi bunu açmak gerekiyor. Lenin'den basit bir örnek. Lenin'e göre, "sosyalizmin en can alıcı noktası" ne? 1900'den 1920'ye kadar Lenin'in tüm yapıtları incelense, baklenenin tersine bu soruya tek bir cevap bulmak mümkün olmaz. "Sosyalizmin en can alıcı noktası" Lenin'de sürekli olarak değişir. 1900'lere gelindiğinde "işçi sınıfı"dır. 1900'lerin başında "siyasi mücadelenin kabulü"dür. 1917 dolaylarında "proletarya diktatörlüğü"dür. 1919'da "köylülüğün kazanılması"dır. Ve nihayet 1920'ye gelindiğinde "elektrifikasyon"dur.

Bugün Türkiye'de Lenin'in son dönemlerinden bir alıntı yaparak sosyalizmin en can alıcı noktasının elektrifikasyon olduğunu söyleyene ne derler? Alıntılarda dikkatli olma zorunluluğunun en basit ve yalın göstergelerinden biri bu. Ama henüz soruya cevap verilmiş değil. Sosyalizmin en can alıcı yanı, Lenin'de niçin hep değişiyor?

POLİTİK MÜCADELENİN İÇİNDE OLMAK

Çok basit, ama o ölçüde de unutulmuş bir nedenle: Lenin politik mücadele içinde politika yapan, güncel düşmanlarla mücadeleye gerekli ağırlığı tanıyan bir örgütçü. Dar anlamıyla "sosyalizm öğretmeni" ya da doğrucu Davut değil. Güncel koşullarda hangi politik düşman ağırlıkta ise, sosyalist hareketi saptırmakta hangi çizgi görece olarak etkinse, Lenin, elindeki teorinin bu düşmanı hedef alan yanlarına ağırlık tanıyor. Bunları ön plana çıkartıyor. Hareketin o andaki darboğazı ne ise, bunu aşacak silahları özellikle kullanıyor. Bu açıdan bakıldığında birçok nokta aydınlanabilir. Lenin, 1800'lerin sonunda, Rusya'da sosyalizmin temelini köylülükte gören popülistlere karşı köylülüğün genel olarak burjuva niteliğini özel olarak vur-

gulayıp, işçi sınıfını ön plana çıkarıyor. Daha sonra, ekonomizme, kendiliğinden harekete boyun eğme tutumuna karşı örgüt gerçeğini vurguluyor. Ekonomik mücadelenin önemini, bilinçli olarak daha geri plana itip, siyasi mücadeleyi vurguluyor. Sonra 1917'lerde "sınıf mücadelesini liberallerin de kabul ettiğini" söylüyor. Artık mücadele edilmesi gereken, iktidarın alınmasına karşı çıkan revizyonistlerdir. İktidar gündemde iken, sıra, proletarya diktatörlüğünün özellikle ve önemle vurgulanmasına geliyor. Daha sonra Rusya'da sosyalizmin temelleri atılırken, "en can alıcı nokta" olarak, köylülüğün kazanılması, köylülüğün çeşitli kesimleri arasında titizlikle ayırım yapma sorunu gündeme geliyor. Koşullar değiştikçe vurgulamalar da değişiyor. Politika içinde, politik düşmanlara ve somut darboğazlara karşı, sosyalist teorisinin belirli yanlarına politik olarak daha büyük ağırlık tanınıyor.

ŞİDDET, İKNA VE ÖRNEK

Burada, güncelliği bugün de süren bir sorun ortaya çıkıyor: Proletarya diktatörlüğü.

Rus devrimini ve devrimin karşılaştığı sorunları çözüm biçimini "anti demokratik ve zamansız" bularak reddeden Kautsky ve II.Enternasyonal döneklere karşı Lenin, sürekli olarak, diktatörlüğün "şiddet" yanı üzerinde duruyor. "Güç kullanımı"nın meşruluğunu batıra batıra göstermek amacıyla bunu yapıyor.

Buradan çıkan önemli bir sonuç var: Lenin'in Kautsky ve II.Enternasyonal döneklere karşı polemiklerinden bilinçsizce yapılacak her alıntı, devrim ve proletarya diktatörlüğü sorunlarını "şiddet ve güç kullanma" sorununa indirger. Kavramın belirli bir yanı, diğerlerinin aleyhine ön plana çıkarılır. Ancak bir de devrimden iki yıl sonra, 1919'da söylenenlere kulak verelim:

"Birçok kez belirttim, bu arada Petrograd Sovyeti'nin 12 Mart tarihli toplantısında yaptığım konuşmada da özellikle belirttim: Proletarya diktatörlüğü, yalnızca sömürücülere karşı güç kullanımı değildir; hatta öz olarak da bu değildir. Bu güç kullanımının ekono-

mik temeli, etkinlik ve başarısının güvencesi, proletaryanın, kapitalizmle kıyaslandığında, emeğin toplumsal örgütlenmesinde daha yüksek bir düzeyi temsil etmesi ve bunu yaratmasıdır." (Lenin, Collected Works, c.29, s.419)

Günümüzde de proletarya diktatörlüğü ile devrimin gelişme biçimi arasında doğrudan doğruya bağ kuranlar var. Proletarya diktatörlüğü kavramı üzerindeki açılımlarını, yerli yerine oturtmadan yalnızca Kautsky'ye karşı polemiklerle sınırlandıranlar bunu yapıyorlar. Devrimin gerçekleşme biçimi, Marksizmin özü ile doğrudan doğruya ilişkili değil. Bu açıdan Marksizm, barışçı geçişi teorik olarak dışlamıyor. Özellikle günümüzün koşullarında. Ancak, proletarya diktatörlüğü, yukarıda sözü edilen boyutlarıyla, hiç kuşkusuz Marksizmin ayrılmaz bir parçası.

Örgüt ve köylülük sorunlarına kıyasla proletarya diktatörlüğünü 1850'lerden itibaren daha ayrıntılı ve geniş bir biçimde değerlendiren ve formüle eden Marks'ın özellikle İngiltere için barışçı geçişi o dönemde mümkün görmesi, bu açıdan, herhangi bir tutarsızlık taşımıyor.

GEÇMİŞİ BİR PARÇA YAŞAMAK

Marksist klasikleri okumak için bir tek koşul var: Okuma yazma bilmek. Ancak anlayabilmek ve yararlanabilmek için iki koşul var: Politik hareketin içinde olmak ve doğru politik hareketin içinde olmak. Marksologlar, politikanın dışında oldukları için, bunların en iyisi, Marksizmi bir "bilim bilimi" olarak ele alıyor. İlişki, yalnızca alıntılarla kendi zihinleri arasında. Sağ ve sol sapmalar ise, ilerleyemeyecekleri için, durdukları yere gerekçe bulmak amacıyla alıntılara başvuruyorlar.

Yalnızca tutarlı politik hareketin içinde olanlar klasikleri yararlı ve yaratıcı bir biçimde kullanabilirler. Bunun için ufak bir koşul daha var: Klasiklerin dönemini bir parça da olsa, onlarla birlikte yaşayabilmek.

EKİM DEVRİMİ VE YARATICILIK

Yürüyüş 8 Kasım 1977

Hareket, yaratıcı olmadan, devrim olmaz. İşçi sınıfının, işçi sınıfının öncülerinin, işçi sınıfının örgütünün yaratıcılığı olmadan devrim olmaz. Yaratıcılık olmadan, ele geçirilen iktidar elde tutulamaz. Yaratıcılık olmadan sosyalist toplumun kuruluşu yolunda ileri adımlar atılamaz. Yaratıcılık olmadan hiçbir şey olmaz.

Bundan tam 60 yıl önce Büyük Ekim Devrimi dünya tarihine damgasını vurdu. Bugün dünyanın dört bir yanındaki insanlar, tüm insanlığın daha insanca yaşaması için canlarını veriyorsa; bugün dünyanın dört bir yanından insanlar yeni bir toplum düzeni için mücadelede yiğitlik ve özveri örnekleri sergileyebiliyorsa; bugün dünya faşizm ve savaş denilen belaların tekrar hortlamasına karşı tetikteyse; bugün insanlık, insanlara karşı daha insancıl bir yaklaşım içindeyse: barışın, uluslararası kardeşliğin ne anlama geldiğini kavrayabiliyorsa, tüm bunların en köklü temeli bundan tam 60 yıl önce atıldı. 60 yıl öncesinin Büyük Ekim Devrimi'nin tüm insanlığa katkısı bu ölçüde büyük. Bu ölçüde önemli.

Bunlar, işçi sınıfının, işçi sınıfının öncülerinin, işçi sınıfının örgü-

tünün yaratıcılığı ile sağlandı. Ekim Devrimi'nden bu yana 60 yıl geçti. Ne Yapmalı'nın yazılış tarihi olan 1901'den bu yana ise tam 76 yıl geçti. Günümüzden 76, Ekim Devrimi'nden ise 16 yıl önce Lenin şöyle diyordu:

"Tarih şimdi karşımıza öyle bir acil görev çıkarmış bulunuyor ki, bu görev, dünyanın herhangi bir ülkesindeki proletaryanın önündeki güncel görevden daha daha devrimcidir. Bu görevin yerine getirilmesi, yani yalnızca Avrupa değil, Asya gericiliğinin de en güçlü engelini yıkılması Rus proletaryasını uluslararası proletaryanın öncüsü durumuna getirecektir."

1917 Ekim Devrimi'nden önce, Çin devriminden önce, Doğu Avrupa ülkelerinin sosyalizme geçişinden önce, Küba, Vietnam, Angola devrimlerinden çok çok önce bunlar söyleniyor. Yaratıcılık, burada. İşçi sınıfının, işçi sınıfının öncülerinin, işçi sınıfının örgütünün yaratıcılığı burada. 1917 Devrimi'ni, daha sonraki gelişmeleri hayata geçiren, bu yaratıcılığın ta kendisi. Ekim Devrimi'nin 60. yıldönümünde insanlık, bir anlamda bu yaratıcılığı kutluyor.

Ancak bu yaratıcılığı kutlamanın en özlü biçimi üzerinde durulmalı. Kutlamanın en özlü biçimi, dünyanın her yerinde, işçi sınıfı hareketinin aynı yaratıcılığı, kendi özel koşullarında göstermesi. Ekim Devrimi'ni yani çağır açan bir yaratıcılığı kutlamanın en yerinde, en verimli yöntemi, her ülkedeki işçi sınıfı hareketinin devrimci mücadeleyi kendi ülkesinde aynı yaratıcılıkla sürdürmesi. Ekim Devrimi, bunlara desteklik ve örneklik işlevini sürdürüyor. Her ülkedeki hareket de, kendi ilerlemesiyle Ekim Devrimi'ne ve açtığı çığra katkıda bulunuyor.

Yaratıcılık. Yaratıcılığın koşulları var. Bunun için Lenin'in 1901'de söyledikleri üzerinde yeniden durulmalı. Rus Sosyal Demokrat İşçi hareketinde, 1901 yılı, "kargaşa"nın, "bölünmüşlüğü", kavram kargaşasının en güçlü görüldüğü, sosyalist örgütlenmenin ise henüz ilk adımlarını attığı yıllar. Rus işçi sınıfı hareketinin,

onun öncülerinin ve nihayet önder Lenin'in büyüklüğü ve yaratıcılığı da burada ortaya çıkıyor: Kişilerin umutsuzluğa, bezginliğe ve yılmışlığa, bunlar olmazsa da en azından dar pratikçiliğe en yakın olduğu koşullarda, hareketin geleceği görülebiliyor. Dünyanın ve insanlığın geleceği görülebiliyor. Dar pratikçiliğe, günlük ve kısa vadedeli başarılarla avunmaya en elverişli koşullarda bile hareket, geniş bir perspektife, çarpıcı bir öngörüye sahip.

Yaratıcılığın ortaya çıktığı nokta, burası. Yaratıcılık, iki yanlış ucun ortasında, hassas bir dengede yer alıyor. Bir uça, perspektiften yoksun, bu anlamda da kısa soluklu "dar pratikçilik" var. Diğer uça ise, günlük görevlerden, günlük pratikten bütünü ile kopuk hayalcilik. Rusya'nın o dönemki koşullarında dar pratikçilik, yerel işçi çalışmaları yapan birbirinden kopuk gruplarda; hayalcilik, Rusya'daki kapitalist gelişimi göremeyen Narodnik Populistlerde ortaya çıktı. Gerçekçilik ve yaratıcılık ise, eski hayalleri günlük somut pratiğe, dar pratikçiliği de devrimci perspektife sahip kılabilen Rus Sosyal Demokrat işçi hareketinde filizlendi. 1917'yi, bu kaynaşma yarattı. 1917'yi, iki uç arasındaki hassas dengeyi kurabilen Lenin önderliğindeki hareket yarattı.

Gerçekçilik ve yaratıcılığın önemi, kimi dönemlerde daha da artar. Hayalciliğe varmayan bir yaratıcılığın ve "devrimle kumar oynama" anlamına gelmeyen bir inisiyatif gücünün önemi, kimi dönemlerde daha da artar. Özellikle işçi sınıfının dışındaki kesimlerin ileri adım atma koşullarının bulunmadığı dönemlerde. Burjuvazinin ve küçük burjuvazinin tarihsel ve özel olarak ileri hamle edecek konumdan uzaklaşmaları, başka bir deyişle "yolun sonuna gelmiş olmaları" işçi sınıfı hareketinin politik sorumluluğunu daha da artırır. Artık toplumun ileriye ya da geriye gitmesini belirleyen işçi sınıfının politik hareketinin gücü ya da güçsüzlüğüdür.

1917 Şubat Devrimiyle birlikte Rusya burjuvazisi, bir sınıf olarak yolun sonuna gelmişti. Burjuvazinin yolun sonuna geldiği nokta-

da, işçi sınıfı hareketinin, sosyalist devrimin yolu açıldı. Sosyalist hareketin görev ve sorumlulukları daha da arttı. Sosyalist hareketten beklenen yaratıcılık ve inisiyatifin taşıdığı önem daha da büyüdü. 1917 Şubat'ından sonra, Bolşevikler bu yaratıcılığı gösterdiler. Bu inisiyatifi kullandılar. En açık, en özlü deyişle "subjektif unsur"un hakkını verdiler. Lenin, 1917 Şubatında iktidarın tek başına proletaryanın ve yoksul köylülerin değil, burjuvazinin eline geçmesini sosyalist devrimin nesnel koşullarının olgunlaşmamasına değil, subjektif unsura, yani proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyinin yetersizliğine bağlıyordu:

"Rusya'da bugünkü durumun taşıdığı özellik, ülkenin devrimin ilk aşamasından -ki bu ilk aşamada proletaryanın yetersiz sınıf bilinci örgütlenme düzeyi yüzünden iktidar burjuvazinin eline geçmişti- iktidarın proletaryanın ve köylülüğün en yoksul kesimlerine geçmesi gereken ikinci aşamaya geçiştir." (Lenin, Toplu Eserler, c.24, s.22) O dönemin Rusya'sında burjuvazi yolun sonuna gelmişti. Ama o dönemde burjuvazi, dünyanın her yerinde yolun sonuna gelmemişti. Örneğin Türkiye'de gelmemişti. Bugün ise, dünyanın hemen hemen her yerinde koşullar çok daha farklı. Çünkü burjuvazi, dünyanın hemen hemen her yerinde, çoktan yolun sonuna geldi. Türkiye'de de buraya çoktan ulaştı. Türkiye'de, bundan sonrası işçi sınıfının işi. Sosyalist hareketin işi. Hayalcilik ve dar pratikçiliği aşarak yaratıcılık ve inisiyatif dengesine kavuşabilen örgütlü sosyalist hareketin işi. 1917'de Bolşevikler dar pratikçiliği ve hayalciliği aştılar. 1901'in öngörü düzeyindeki yaratıcılığını pratikte somutladılar. Sosyalist Devrim'i gerçekleştirerek, "daha beklenmesini, burjuva devriminin olgunlaşmasını" öneren dar pratikçiliği aştılar. 1917 Devrimi'nden sonra, köylülüğe, küçük burjuvaziye yaklaşım biçimleri ile, sosyalist toplumun bugünden yarına hemen kurulabileceğine inanan hayalciliğe de ödün vermediler. İkisi arasında tutturdıkları denge, yaratıcılık ve gerçekçilikti.

Bugün, 60 yıl sonra, Ekim Devrimi yalnızca sosyalist toplumun kuruluşu, sosyalist toplumda üretici güçlerin gelişmesi açısından değil, 1900'lerden 1917'ye kadarki gelişimi ile de dünyanın çeşitli köşelerindeki hareketlere ışık tutuyor. Hayalcilik ve dar pratikçilik arasında kurduğu hassas denge ile, ancak bu dengeyi kuranların yararlanabileceği yaratıcılık ve inisiyatifle ışık tutuyor.

Türkiye'de de işçi sınıfı hareketi Ekim Devrimi'nin 60 yılını coşku ile kutlarken, Büyük Devrim'in kutlanışını Türkiye'ye ilk kez getirirken, aynı yaratıcılığı, aynı inisiyatifi kullanıyor. Ekim Devrimi'nin sönmez ışığı, Türkiye'ye de uzanıyor.

KEMİKLEŞME

Yürüyüş 6 Aralık 1977

Önümüzdeki hafta yerel seçimler var. İlericiler, demokratlar, yurtseverler sandık başlarına giderek oylarını kullanacaklar. 5 Haziran'daki kadar rahat ve ikirciksiz olabilecekler mi? Düşünmeye değer. En azından "kemikleşme"nin ulaştığı boyutların kavranması açısından düşünmeye değer.

"Kemikleşme", siyasal yaşamımızda çok kullanılan bir sözcük. Kemikleşmenin bir başı, bir süreci, bir de sonu var. Başlangıcı, dik bir yokuşun ağzındaki bir kişinin ileride "durabilirim" umudu ile adımını yokuştan aşağı atmasına benziyor. Sonra da bir türlü duramıyor. Giderek artan bir hızla aşağıya iniyor. Aşağıya doğru hızla inerken, sürekli olarak yeni gerekçeler, yeni umutlar arıyor. İnerken, bunlarla teselli buluyor, bir anlamda da rahatlıyor.

Kemikleşme yokuşundan adımını aşağıya doğru atanlar, bu seçimlerde de yeni gerekçeler, yeni umutlar arıyorlar. Gerekçeleri biliniyor. Umutları ise 1981 seçimleri. Oylarını adeta bir bekaret kemeri ile sarmış, 1981 seçimlerini bekliyorlar. 1981'de oylarını sosyalizme vereceklermiş. Artık kesinmiş. Ama böyleleri için Demirtaş

Ceyhun'un hatırlatmasını gözden kaçırmak mümkün değil: "Ya 1981'de CHP'nin tek başına iktidarı için bazı fedakarlıklar yapmak gerekirse..."

Bugünkü kemikleşme, 1973'te, 1975'te ya da 1977 Haziran'ında başlayan bir süreç değil. Kemikleşmenin nesnel temelleri ya da başlangıcı daha eskilere, 12 Mart öncesine ve 12 Mart dönemine dayanıyor. Yokuştan aşağı adım atarak hızla sosyalizmden kopma sürecine girenlerin dramını, 1971 öncesinden başlatmak gerekiyor.

1971 öncesinde MDD'cilik vardı. MDD'cilik, hızlı sosyalist görünüp hızla sosyalizmden kopuşun başlangıcı oldu. İlerici, demokrat, sosyalist aydınlar için böyle. Bugün birçoğunun eski MDD'nin yöntemlerini reddettiklerini düşünerek, MDD mantığından kurtulduklarını sanmak, büyük yanılgı. Belki de bilinçsiz olarak, MDD mantığı, bunların bilincinde yaşıyor. MDD'ciliğin 1971 öncesine özgü yöntemlerini reddettiler. Ama özünü halen muhafaza ediyorlar. Kemikleşmenin temelinde bu var.

MDD mantığının özü çok basit: İlericilik, demokrasi, güçbirliği, işbirliği, cephe, ilerici güçleri ürkütmeme ve bunlara benzer ne varsa, tümünün adına sosyalist örgütün bağımsızlığından, sosyalist ideolojinin arılığından, kısacası sosyalist hareketin kendisinden ödün vermek. Bu mantığın pratikte hangi yöntemlerle savunulduğu o kadar önemli değil. Çünkü aynı mantık on yıl sonra çok daha "medeni", çok daha "sandıksal" yöntemlerle de savunulabiliyor.

Türkiye sosyalist hareketi, çok kıymetli beş yılını böylelerine harcadı. Bunlara karşı sosyalizmin bağımsızlığından ödün vermemek için mücadele etti. Kadroları eridi, parti nicel anlamda gücünden çok şey yitirdi. 1971'e gelindiğinde örgütlü sosyalist hareket sanki bir "tecrit çemberi" içine hapsedildi. Aydınların, yazarların, ilericilerin önemli bir bölümü partinin karşısında yer aldılar. Adımlarını yokuştan aşağı atmışlardı.

Adımlarını yokuştan aşağı atanlar, 12 Mart döneminin baskı ve

zulmü karşısında, hız kazanarak yokuştan inmeye başladılar. Hızları kesilmedi. 12 Mart döneminin sonunda ise sosyal demokrasi, CHP, "şimdi olmaz sonra" mantığı ile hızlarını artırdılar. Sosyalizmden koptukça, sosyal demokrasiye yaklaştılar. Sosyal demokrasiye yaklaştıkça, kuyrukçulukları arttı. Kuyrukçulukları arttıkça sosyalist harekete uzaktan ve bu kez düşmanca bakmaya başladılar. Kemikleşme, 1971 öncesinin sosyalist aydınlarını 1977'lerin sosyalizm ve sosyalist örgüt düşmanı gevezeleri haline getirdi. Bugün hem önemleri, hem de kendileri için yapılabilecekler hızla azalıyor, giderek yok oluyor.

Önemli olan hızla kemikleşenler değil. Önemli olan yeni, genç ve dinamik ögeler. Böyleleri için yapılacak, yapılması gereken çok şey var. Böyleleri, kuyrukçuluğun çıkmazını, sosyalist hareketin bağımsızlığını, sosyalist hareket güçlü bir almaşık olarak ortaya çıkmadıkça demokrasi ve ilericilik adına adım atılamayacağını, anlatıldıkça kavrayabilen unsurlar. Böylelerinin bilinç ve yürekleri, kemikleşerek kaybolan neslin bekaret kemerine sardıkları oylarından daha büyük önem taşıyor. Kemikleşen nesil, oylarından başka kıymetli birşeye sahip olmadığını bildiği için nazlanıyor. Yeni neslin oydan daha kıymetli değerleri var. Oylarını bunların ışığında ve sosyalizm için değerlendiriyorlar.

Sosyalizm kolay iş değil. Sosyalizm kaçakların kemikleştiği bir ortamda, "sol" ve "sosyalizm" adına ortalığın bu kadar bulandırıldığı bir ortamda genç, iyiniyetli, dinamik ama bulanık kafalara sosyalizmi ve sosyalist örgütlenmeyi anlatmak kolay iş değil. Ama dün çok zor olanın bugün daha kolay olacağını, bugün kolaylaşanının yarın daha da kolaylaşacağını unutmamak gerekiyor. Sosyalistler, verili koşulları zorlamadan ileriye adım atamazlar. Verili koşullardan yararlanarak kuyrukçuluk yapanları ve "alkış toplayanları", sözler olmasa bile değişen koşullar mahkum eder. Değişen koşullar, onların kendi kendilerini mahkum etmeleri ortamını hazırlar. 5 Haziran'da-

ki tutumları sonucunda çok beğenilip alkış toplayanların altı ay sonraki durumları ortada. Kendi kendilerini mahkum ediyorlar.

Sosyalizm kolay iş değil. Bir de kolay olan "sosyalizm" var. 5 Haziran'da ve 11 Aralık'ta böylesine kolay bir sosyalizm anlayışıyla üç beş öğretim üyesi ile dört beş köşe yazarından alkış toplamak mümkün olabilir. Ama sosyalizm, böylesine bir kolaycılık değil. Çünkü sosyalist hareket verili koşulları zorlayarak ileriye sıçrar. Çünkü, sosyalist hareket hiç bir zaman "en az mukavemet çizgisi" izlemez. 5 Haziran'da "en az mukavemet çizgisi"ni izleyen "çizgi"lerin bugün ne duruma düştüğü ortada.

"YENİ GÖREVLER YENİ GÜÇLER"

Yürüyüş 3 Ocak 1978

Türkiye'de sosyalist hareketin çeşitli sorunlarla karşı karşıya olduğu biliniyor. Kimse, "sosyalist hareketin hiçbir sorununun olmadığını" iddia etmiyor. Ama temel sorunun nerede yattığı konusunda bazı önemli görüş ayrılıkları var. Kimileri için temel sorun "bölünmüşlük". Hareketin gelişebilmesi de bu "sorun"un çözümüne bağlı. Sosyalist harekete yakıştırılan bir başka "temel sorun" daha var. O da "demokratik devrimin tamamlanamamış olması" ya da "demokrasinin yetersiz olması". Bu görüşe göre de sosyalist hareket gelişecek; gelişecek ama daha önce bazı dönüşümlerin tamamlanması gerekiyor. Daha da somuta inenler var: Bunlar sosyalist hareketin gelişebilmesi için CHP iktidarını bir önkoşul olarak görüyorlar. Böylece, Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran'ın da belirttiği gibi "sosyalizm için mücadelenin bir sosyal demokrat aşamadan geçeceği ilk kez Türkiye'de keşfedilmiş oluyor."

Küçük burjuva saptırmaların cirit attığı bir ülkede bu tür keşif ve icatları doğal karşılamak gerekiyor. Yine de bunca toz duman içinde ne sahte "izah"lara ne de "ortada sorun yok" rehabetine hiç ama hiç yer olmamalı. Çünkü en başta, sorunsuz hareket olmaz. Sosyalist hareketin karşılaştığı her yeni sorun, ulaştığı yeni güç dü-

zeyinden kaynaklanır. Her ileri adım, yeni sorunları da beraberinde getirir. Yeni sorunların çözümü ise, daha ileri adımların itici gücünü oluşturur. Sosyalist hareket böyle ilerler. Böyle ilerleyebilir.

Bugün sosyalist hareket, geçmişinden aldığı güçle, ama bir bakıma da geçmişinin bıraktığı sorunları çözerek gelişiyor. Geçmiş, sosyalist harekete, bir yandan sorunları çözme gücünü ve yeteneğini, bir yandan da çözülmesi gereken sorunlar bıraktı. Bu açıdan, Türkiye’de sosyalist hareketin tarihsel gelişme süreci oldukça önemli bir sorunun tartışılmasını ve çözümünü zorunlu kılyor: Hareketin sürekliliği sorunu.

"Hareketin sürekliliği" sorunu iki düzeyde ele alınabilir. Birincisi yeterince yapılıyor: Başlangıcından bu yana sosyalist harekete karşı uygulanan baskılar, zulümler üzerinde duruluyor. Tevkifatlara değiniliyor. Bunlar, ta 1920’lerden bu yana süregelen baskılar. Gerçekten de, bu türden baskı ve engellemeler, sosyalist hareketin can alıcı unsurlarından biri olan sürekliliğe büyük darbeler indirdi. Yine de "polisiye" yan, madalyonun yalnızca bir yüzünü oluşturuyor. Oysa ne süreklilik sorununun önemi ne de sürekliliğin darbe yemesinin getirdiği olumsuz sonuçlar tek başına ve yalnızca "polisiye" düzeyde ele alınabilir. Sorun buraya sınırlı kalmamalı. Onun için de madalyonun öteki yüzünün görülmesi, süreklilik sorununun bir başka düzeyde ele alınması gerekiyor.

Harekette canlılık ve süreklilik, kadroların yeniden ve yeniden yaratılması ile mümkün. Başka bir deyişle, sürekliliğin sağlanabilmesi, her neslin öncülerinin mevcut ve daha sonraki nesli sürükleyecek nicelik ve nitelikte kadroları yaratabilmesine bağlı. Bu hangi ölçüde sağlanabildi? Bir örnek: Bazı ilericiler Türkiye’de "sosyalizmin hep bir zabıta vakası olarak görüldüğünü" ileri sürerler. Ama bunda rol oynayan hiç kuşkusuz tek başına ve yalnızca egemen güçlerin ve emniyet yetkililerinin zihniyetleri değil. Geçmişten 1960’lara kadar, sosyalizmin öncü kadrolarının işyeri ve yerel düzeyde yeni kadrolar yaratmakta bütün çabalarına karşın yetersiz kalmaları (bunun nesnel ve öznel nedenleri ayrı bir konu) kadroların darlığını ve

yalnızlığını da beraberinde getirdi. Böylece sosyalist hareketi durdurma operasyonları daha çok "mimli" kişilerin tevkiî biçimine büründü. Böylece sürdürüldü. Sürükleyici ve öncü kadroların, toplumun ve ülkenin her kesimine yayılacak nicelik ve nitelikte yeni kadrolar yaratmakta yeterince başarılı olamamaları, harekette sözünü ettiğimiz süreklilik zorunluluğuna da önemli darbeler indirdi. 1960 öncesinden 1960 sonrasına, sınırlı sayıda kadro kaldı. Burada tereddütsüz vurgulamak gerekiyor: Hareket, sınırlı da olsa, 1960 öncesinin sonrasına bırakabildiği bu miras sayesinde giderek rayına oturdu. Ama bu süreç içerisindeki savruluşlar, iniş çıkışlar ve kimi sorunların çözümüne neredeyse baştan başlama zorunluluğu bu mirasın getirdiği eksikliklerin bir ürünü.

Boyutları farklı olmakla birlikte, sosyalist hareketin 1978'in başında karşı karşıya olduğu temel sorun, yine kadro sorunu. Sorun yine var: Çünkü, 12 Mart dönemi ile birlikte süreklilik yeniden ve önemli bir darbe yedi. Yeni ve dinamik kadroların yaratılması süreci önemli bir kesintiye uğradı. Eldeki kadrolarda savrulmalar görüldü. Sürükleyici kadrolar ile yığınlar arasındaki bağlar önemli ölçüde zedelendi. Ama yine de sorunun boyutu dünkünden farkı: Çünkü, öncü kadroların işyeri ve yerel düzeyde yeni kadrolar yaratabilmeleri açısından 1961-71 dönemi önceki dönemlere kıyasla daha verimli bir dönem oldu. "Donmuş toprağın buzları çözülmeye başladı".

Sosyalist hareketin 12 Mart döneminde yediği darbeden sonra yeniden ayağa kalkabilmesi, 1975'den bu yana önemli adımlar atabilmesi, kitlelerdeki birikimin boyutları ile birlikte, 1961-71 döneminin kadro yaratma anlamında bu görelî verimliliğine büyük ölçüde bağlı.

Sorun ortada. Görev ve hedefler de ortada. Bugün sosyalist hareket, yeni kadrolar yaratma, buradan giderek hareketin canlılığını ve sürekliliğini pekiştirme anlamında büyük görevlerle karşı karşıya. Hareketin gündeminde belirleyici öneme sahip bu sorunu iki açıdan ele almak gerekiyor: Nicel ve nitel açıdan.

Nicel açıdan sorun, çok bilinen ve çok tekrarlanan bir gerçeğe dayanıyor: Sol birikimin 12 Mart döneminden bu yana Türkiye ölçeğinde büyük boyutlara ulaşması. Bu birikimin örgütlenip mücadeleye seferber edilebilmesi ancak örgütlü hareketle, daha da somutu örgütlü hareketin yetiştireceği kadrolarla mümkün. Yeni birikime, yeni ve yetişmiş kadrolar ulaştırılamadığı sürece, birikim, üzerinde çok söz edilen bir "veri" olarak kalır. Daha da beteri, bu birikimden yararlanan, burjuvazinin çeşitli partileri ile "sol" adına ortaya çıkan temelsiz guruplar olur. Bunlar kısa dönemde "umut" olurlar. Daha uzun dönemde ise getirebilecekleri tek şey var: Yılgınlık, bezginlik ve umutsuzluk.

"Kısır döngü" diye bir kavram var. Zaman zaman gerçekleri anlatır. Zaman zaman da mevcut durumun tevekkülle kabulü için mazeret olur. Örneğin şöyle: Yeni kadrolar yaratamadıkça, dağınık, hapsolmuş ya da yanlış yerlere kanalize edilmiş birikim örgütlenemez. Birikim, dağınık, hapsolmuş ya da yanlış yerlere kanalize edilmiş olduğu sürece de yeni kadrolar yaratılamaz.

Var ya da yok. Ama kısır döngüler, içinde dönülecek değil, kırılacak döngüler. Kısır döngüler hep zorlanarak, eldeki insanları da birikimin üzerine seferber ederek kırılacak. Lenin'in bir benzetmesi var: "Savaş dönemlerinde ihtiyatlar da savaşa sürülür. Mücadelenin geliştiği, birikimin yükseldiği dönemler de savaş dönemlerine benzer. Eldeki kadroları, mücadele alanına sürmek gerekir." Kısır döngüyü kırmanın tek yolu, bu. Sorunun ikinci yanı ise, nitelikle ilgili: "Yeni görevler, her zaman yeni nitelikte güçleri gerektirir". Türkiye'de bugünün görevleri, geçmişin görevlerinden oldukça farklı. Çok daha karmaşık. Çok daha nitelikli güçleri gerektiriyor. Bunun nedeni de demokratik toplumsal muhalefetin ulaştığı düzeyde yatıyor. Yine Lenin'in "Yeni Görevler Yeni Güçler"de değindiği bir nokta var: Mücadelenin belirli ve ilk aşamalarında hemen "herşey" sosyalistler tarafından yapılıyor. Herşeyin başında ve içinde ağırlıklı olarak onlar var. Sonra birikim ve mücadele gelişiyor. Geliştikçe, önceleri yalnızca sosyalistler tarafından yapılanlar, yeni güçler tara-

fından, sosyalist harekete bağımlı ya da bağımsız, demokratik özlemlili kitleler tarafından yapılıyor. Burada mücadele geliştikçe, kitlelerin demokratik doğrultuda hareketlenmesi kastediliyor. Kendiliğinden ve demokratik hareketler topluma giderek daha çok damgasını vuruyor. Bu durum, sosyalistlere, sosyalist kadrolara düşen görevleri hafifletmiyor. Tam tersine daha da ağırlaştırıyor. Nitelikli kadroların yetişmesini zorunlu kılıyor. Gerçekten de, tüm bu hareketlerle olumlu ilişkilerin kurulması, bir bakıma sosyalist hareketin dışında gelişen bu hareketlenmenin sosyalist mücadelenin perspektifine ve doğrultusuna kazanılabilmesi, en başta kadroların niteliklerine, yetişkinlik düzeylerine bağlı. Dolayısıyla, sosyalist hareketin önündeki büyük görev, nicel anlamda birikime ulaşacak kadroları seferber etmenin yanı sıra, yeni görevlerle başedebilecek nitelikte kadroları yetiştirmek.

Ama böyle kadrolar limonlukta ya da okullarda yetişmeyecek. Hareketin tam içinde ve hareketle birlikte yetişecek. Bunun için de korkmamak gerekiyor. Korkmadan, çekinmeden, eldeki kadroları birikimin üzerine sürmek gerekiyor. Eldeki güçleri savaş alanına sürmek gerekiyor. Bugünün olduğu kadar, geleceğin güvencesi de burada yatıyor.

"KADET-YEME" VE TÜRKİYE

Yürüyüş 17 Ocak 1978

Tarih tekerrür mü, değil mi? Gelişimin sonuçları ve toplumları ulaştırdığı nitel konum açısından kesinlikle değil. Hiç bir zaman olmadı. Ama tarih bir başka anlamda tekerrür etti, ediyor. Sahneye konan oyunların özü açısından, oyuncuların sınıfsal nitelikleri açısından tekerrür ediyor.

Sınıf mücadeleleri tarihi, oyunun sonuçları açısından tekerrür olmadı. Ama aynı sınıfsal öze sahip oyunlar ve sınıfsal konumları gereği aynı şeyleri söyleyen oyuncular, her dönemde ve her ülkede işçi sınıfı hareketinin karşısına çıkarıldı. Önce bunu hatırd tutmak gerekiyor.

HEP "İKİ ALMAŞIĞA" MAHKUM MU OLUNACAK?

Sonra da Türkiye'nin güncel politik gelişmelerini, bu gelişmeler üzerine yazılıp çizilenleri değerlendirmek gerekiyor.

Ne oldu? MC'nin çöküşü ilerici kesimi sevince boğdu. Bu sevinç paylaşmamak mümkün değil. Yine de bir ayrımın yapılması gerekiyor. Bu ayrım şöyle: Bir yanda Türkiye'nin bugününü ve geleceğini sınıf mücadelesi perspektifi içinde değerlendiren sosyalistler, daha doğrusu örgütlü sosyalist hareket var. Diğer yanda ise bu hare-

ketten şu ya da bu ölçüde uzakta, ama kesinlikle dışarıda olanlar. Tünü ilerici, tümü yurtsever, tümü demokrat. Ama sorunlara bakış açıları çok farklı.

Şundan farklı: Sorunu her zaman ikili boyutla sınırlı ele alıyorlar. Sorunların hep iki yanı var. Politikada da hep iki cephe. Bir üçüncü boyut, bir üçüncü alması, daha da önemlisi bu iki cephe-den birinde ya da ötekinde yer almaktan başka bir üçüncü tercih ve görev sözkonusu değil.

\YANLIŞLAR BAŞKA YANLIŞLARI TAHRİK ETMEMELİ

Dün seçimler sırasında bunları yazıp çizdiler. Bugün de aynı geneği sürdürüyorlar. Son günlerde bastıra bastıra söyledikleri şu: "CHP'nin yeni hükümetini solcu bulmayabilirsiniz, hatta sağda bulabilirsiniz. Ama MC karşısında başka alması var mı? Yok. Yoksa oturun, fazla sesinizi çıkartmadan, çok fazla şey beklemeden bu hükümeti kayıtsız şartsız destekleyin."

Böylesine kısır, böylesine ucuz dayatmaların, örgütlü hareketin dışında kalsalar da onurlarını koruyan bazı sosyalistleri tahrik ettiği, ayranlarını kabarttığı ortada. Vatan yazarlarından Can Yücel böylesine bir ucuzluğu içine sindirememiş olacak ki, bir "üçüncü yol" önerisi ile ortaya çıktı. Yücel, "MC'yi düşürmek yerine iktidarda bırakıp daha da yıpratmak gerektiğini" yazdı 10 Ocak günü.

Yücel'i böylesine kızdıran böbürlenmeleri biliyoruz. Bu nedenle Yücel'in tepkisi doğal. Ama önerdiği "üçüncü yol"a katılmak kesinlikle mümkün değil. Çünkü bir yanlışın çözümü hiç bir zaman ikinci bir yanlış olmadı. Bir ucun panzehiri, hiç bir zaman başka bir uç olmadı.

O halde çözüm ne? Daha doğrusu görev ne? Tarihi karıştırmak bunun için gerekli oluyor. Benzer durumlarda yapılan benzer değerlendirmelerden yararlanmak için.

1912 YILINDA RUSYA'DA DURUM DEĞERLENDİRMESİ

Tarihten yedi sayfalık bir yaprak. Lenin 1912 Ağustos'unda

Nevskaya Zvezda'ya bir makale yazıyor. (Seçme Eserler, cilt:18, s.292-298) Başlığı "Kadet Yeme." Nereden mi çıktı? Bunun için makaleyi ana hatları ile özetlemek gerekiyor.

1912 Rusya'sında "iki cephe" var. Daha doğrusu öyle olduğu söyleniyor. Bir yanda Kara Yüzlerin, Monarşistlerin ve benzerlerinin oluşturduğu "Sağlar" var. Bunların karşısında Anayasacı Demokratlar, yani Kadetler yer alıyor. Kadetler, Anayasa istiyorlar, demokrasi istiyorlar, reformlar istiyorlar. Ve hiç şaşırmanın, çeşitli "sosyalist çizgiler" de Kadetlere kuyrukçuluk etmede birbirleri ile yarışıyorlar.

Kadetler ve onları izleyen tüm "sol" çizgiler işçi sınıfı hareketine ve basınına ateş püskürtüyorlar. Şöyle: Ortada iki alması varken niye bunu kabul etmiyorsunuz? Daha da ötesi Sağlar ortada iken niye daha demokrat olan Kadetlerle uğraşıp sürekli "Kadet yiyorsunuz?"

Lenin'in cevabı açık. Burjuvazi, bir yanda Sağlarla, diğer yanda da Kadetlerle sağlama aldığı egemenliğini korumak için, her ne pahasına olursa olsun bir "üçüncü cephe"nin oluşup güçlenmesine karşı. Üçüncü cepheyi, işçi sınıfı hareketinin başını çektiği gerçek demokrasi cephesi oluşturuyor. Liberaller (Kadetler ve izleyicileri) bilerek ya da bilmeyerek, ama mutlaka burjuvazinin işine yarayacak biçimde, "üçüncü cepheye" karşı hep "ikili alması" teorisini dayatıyorlar.

LENİN'İN CEVAPLARI

Burjuvaziye doğrudan bağlı almasıların ve cephelerin dışında bir üçüncü cephenin güçlenmesi, gerçek demokrasinin savunucusu olan cephenin güçlenmesi, bu süreçte bugünden üzerine varılması gereken görevler; bunlar liberallerin ve onları izleyen "sol"ların anlayamadığı konular. Lenin'in yanıtları ise şöyle: "Liberallerin tümü iki cephe teorisine sınıksız bağlılar: Ya Anayasadan yana olacaksınız, ya da karşı..." (s.293) Neden ve son tahlilde kimin adına bir üçüncü cepheden korkuyorlar? Cevap şöyle: "Ekonomik çıkarlarını gözü gi-

bi koruyan burjuvazi bu harekete karşı, daha açığı bir üçüncü cephenin bağımsızlığına karşı mücadele etmektedir" (aynı yerde). Burjuvazinin bu mücadeledeki silahları da hiç yabancı değil: "Burjuvazinin, politik ayrıcalıklarının herhangi bir bölümünü koruyabilmesi için üçüncü cephenin bağımsızlığını önlemesi gereklidir; tüm muhalefeti "ya anayasadan yanasın ya da karşısın" formülüne sınırlayıp bunun dışında hiç bir muhalefete izin vermemesi gereklidir." (s.294)

"ÜÇÜNCÜ CEPHE" VE TÜRKİYE

Tarih tekerrür etmeyecek. Ama görülüyor ki, ortaya konan oyunlar, oyuncular ve bunların söyledikleri tekerrür ediyor. Dün iki alması vardı: Ya Cumhuriyet Halk Partisi ya Faşizm. Bugün yine "iki" alması var: Ya MC ya da bugünkü hükümet. Başka bir alması, daha da önemlisi başka ve yeni görevler yok. Muhalefette, üçüncü bir boyuta, üçüncü bir cepheye gerek yok. Söyledikleri özetle böyle.

Böylesine tuzaklar çok görüldü. Böylesine tuzaklar çok görüldüğü için hareket belirli bir bilgi ve deneyim düzeyine ulaştı. Hiç kuşku yok, hareketin bilgi ve deneyimi daha da artacak. "İki cephe" çıkmazını aşarak, "üçüncü cephe"yi oluşturarak ve bu süreçte her iki cepheye karşı mücadele ederek artacak. Ve bunun için çeşitli mücadele yöntemleri kullanılacak. "Daha demokrat" olanlarla polemikler dahil. Belki bu süreçte ortaya bazı sorular çıkacak. Sorular ve Lenin'in yanıtları şöyle:

"Şöyle deniyor: Görüşlerinizi niçin yapıcı bir biçimde geliştirmiyorsunuz? Niçin aşırı polemiklerle uğraşıyorsunuz? Bunları söyleyenler görüşlerini şöyle sürdüreceklerdir: Bizler, Kadet çizgisinden bütünü ile farklı özel bir çizgiye karşı değiliz, üç cepheye de karşı değiliz; biz sadece politikanın yerine polemğin geçirilmesine karşıyız...

"Böyle konuşanlara cevap vermek kolay: En başta polemik olmadan yeni görüşler geliştiremeyiz. Ve Marksist görüşler, liberal

görüşlere kıyasla, gerek ortaya çıkış dönemleri açısından, gerekse yaygınlık dereceleri açısından yeni görüşlerdir." (s.297)

HEDEF VE ARAÇLAR

Yalnızca Lenin dönemine özgü bir doğru mu? Hayır. Sınıf mücadelesinin her döneminde, önce politik hareketin arılığını koruması açısından, sonra hareketin bütünü ile bağımsızlığının savunulması açısından ve nihayet yeni koşullarda yaratıcı olabilme açısından "daha yakın" görünenlerle olan tartışmalar "en sağda" olanlara karşı mücadeleye kıyasla belki daha güç, ama daha önemli bir nitelik taşıdı. Bunu Lenin şöyle vurguluyor: "Nevskaya Zvezda'nın çok yerinde olarak belirttiği gibi liberallere karşı giriştiğimiz polemik, içerik açısından, Sağlara karşı verdiğimiz savaştan daha derin, daha zengindir." (s.295)

Bilimsel sosyalist harekette polemik, ideolojik mücadeleden ve ideolojik gelişmeden hiç bir zaman kopmadı.

İSKENDER'İN KILICINI NEREYE VURMALI?

Yürüyüş 28 Şubat 1978

Türkiye'de, örgütlü sosyalist hareketin teorik ve pratik faaliyetinin ürünü olan iki önemli saptama var. Birincisi şöyle ifade ediliyor: "TİP'in kapatılması sonucu ülke politik hayatında demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesinin içiçeliği ortadan kalktığından, demokrasi mücadelesi sosyalizm mücadelesinden koptuğundan, demokratik toplumsal muhalefet de özünde bir ölçüde sosyal demokratlaşmıştır." (Behice Boran TİP 4. İl Temsilciler Toplantısında yapılan konuşmadan, Yürüyüş, Sayı:119)

İkinci saptama da şöyle özetlenebilir: Yine 1971 sonrasında sosyalizm ve sosyalist hareket ile en genel anlamda solculuk ve CHP'lik arasında kesin ayırım çizgileri bulanıklaştı. Aradaki net ve kesin ayırım, yerini "flu" ya da bulanık bir görüntüye terketti.

Birbirine bağlı, birbirinden kaynaklanan ve birbirini doğrulayan iki önemli saptama. İkisi de hayati bir değer taşıyor. İki saptama, bir önemli görevi ortaya çıkarıyor: Demokrasi ve sosyalizm mücadelesi arasındaki bütünlüğün yeniden geliştirilip güçlendirilmesi, bulanık çizgilerin ve net olmayan ayırımların ortadan kaldırılması. Genel anlamda, sosyalist hareketin, kılıcı ile kesip atması gereken düğüm burada ortaya çıkıyor. İskender'in kılıcı, bu düğümü hedef alıyor.

Bulanıklığı netleştirmek için, 1971 öncesi ile sonrası arasındaki

belirgin bir farklılığa önce teorik düzeyde işaret etmek gerekiyor. Özetle şöyle: 1971'e kadar olan dönem, demokratların sosyalistleşmesi dönemi oldu. 1971 sonrası ise, bugüne dek bir anlamda sosyalistlerin demokratlaşması dönemi olarak ortaya çıkıyor. Çok açık nedenlerle: 1971'den önce örgütlü sosyalist hareketin toplumsal yaşamın her alanındaki mücadelede öncülüğü, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin bütünlüğü, demokratları adım adım sosyalizme getirdi. DP'ye, yeni kurulan AP'ye karşı ve CHP'nin yanında yer alan demokrat aydınların önemli bir bölümü, sosyalist hareketin demokrasi mücadelesindeki öncülüğü ve tam anlamıyla hegemonyası sonucunda adım adım sosyalizme kazanıldılar. Gerek örgüt içinde, gerekse dışında, demokratların sosyalistleşmesi süreci böyle gelişti.

1971 sonrası ise, sosyalist örgütlerle birlikte, sosyalist alternatifin de ağır darbelere ve bulanıklıklara uğradığı bir dönem oldu. Ayrırım çizgileri bulanıklaştıkça, TİP Genel Başkanı Boran'ın belirttiği gibi "demokrasi mücadelesi sosyalizm mücadelesinden koptukça" bu kez de sosyalistlerin demokratlaşması dönemi başladı. Genci ve yaşlısı ile bugün sosyalist hareketin dışında kalan bir çok sosyalisti hangi iddia ve hangi görünüm altında ortaya çıkarlarsa çıksınlar, bu anlamda "demokratlaşan" sosyalist olarak görmek gerekiyor. Genci yaşlısı, deneyimli deneyimsizi ile tümü, CHP'ye oy vererek, "CHP'lilikte CHP'lilerle yarışarak" sosyalizmi bırakıp demokratlaştıklarını kanıtlıyorlar. Sosyalist hareket, sosyalizmi unutup basit birer demokrat haline gelenler için de elinden geleni yapmaya devam edecek.

Söylenenler soyut bulunabilir. Ama somut bir örnek de var. Bugün demokratlaşan 1971 öncesi sosyalistleri şimdi neyi düşünüyorlar? Neyi düşündüklerini bu nitelikteki bir yazar ifade etti: Bugün Türkiye'de sağcısı da solcusu da IMF kredi vermezse ülkenin hali ne olacak diye düşünüyormuş.

Gerçekten oturup düşünmek gerekiyor. Türkiye'nin sosyalistleri ve ilericileri emperyalizmin kurumlarına karşı kökten mücadeleyi

birakıp ne zamandan beri bazı örgütlerin kredi vermemesi halinde ne olacağımızı başlıca tasaları haline getirdiler? Türkiye'nin sosyalistleri ve ilericipleri ne zamandan beri NATO'ya ve üslere karşı mücadeleyi bırakıp ambargonun kalkmasını başlıca kaygıları haline getirdiler? Cevap çok açık: Demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesi arasındaki bütünlük giderek bulanıklaştığından, solculuk adına bulanık bir görünüm ortaya çıktığından, kısacası demokratik toplumsal muhalefet bir ölçüde CHP'ileştikten beri. Ortada başka hiç bir cevap yok.

Ama sosyalist hareketin bir başka cevabı daha var. Cevap, şuradan kaynaklanıyor: Örgüt de, örgüt aracılığı ile verilen mücadele de bir okul. Okul ama, bir klasik lise değil, bir sanat okulu. Sanat okullarında, tezgah, torna başında, kısacası pratik uğraş içinde, teorik gerçekler ve ilkeler yeniden üretilir. Yeniden üretilmeyen hiçbir ilke, hiçbir doğru, yığınların malı olamaz. Yığınlarca kavranamaz. Bu nedenle bir yandan "kitleler doğruları yaşarken" bir yandan asıl uğraş olarak doğruları somut çalışma ile onlara götürmek gerekiyor. Çünkü gerçeklerin kitlelerin malı haline gelebilmesi ancak bunların ülkenin somutunda ve pratiğinde yeniden üretilmeleriyle mümkün. NATO'yu, CENTO'yu, AID'yi, IMF'i ve üsleri her ilerici, her demokrat bilir. Ama bilmeleri yetmiyor. Örgütlü hareket, açılımı, mücadelesi, ilişkisi, eylemi ile bu alanlarda bilinenleri bir kez daha üretmediği sürece yalnızca "bilmek" yeterli olmuyor. Olmadığı için bunları yalnızca bilenlerin başlıca kaygısı ambargonun kalkması ya da IMF'nin kredi açıp açmaması oluyor. "Bilmek" yetmediği için, sosyalist hareket çalışmasını "mektupla öğrenim" biçiminde sürdürmüyor. Pratik çalışma ve somut ilişkilerle sürdürüyor. Gerçekleri ve doğruları, yeniden böyle üretiyor.

1971'den bu yana, demokratlaşan sosyalistlerle fire verildi. Şimdi İskender'in kılıcını iki mücadele arasında kopukluğa, demokratik toplumsal muhalefetteki bulanıklığa vurmak gerekiyor. Buradaki bütünlüğü yeniden güçlendirmek için genç dinamik ve gerçek demokratları yeniden sosyalist mücadeleye kazanmak için.

DOYUM NOKTASI SOLCULUĞU

Yürüyüş 21 Mart 1978

Bilimsel sosyalizmin kurucuları, Avrupa'da devrimci gelişme perspektifini değerlendirirken, Almanya üzerinde özel olarak durdular. O dönemde, Almanya'nın Avrupa'nın diğer kapitalist ülkelere kıyasla bir "avantaj"ı vardı. Bu avantaj kısaca "Alman işçi sınıfının teoriye yatkınlığı" biçiminde ifade edildi.

Bu, dönemin koşullarına özgü bir avantaj olarak ortaya çıktı. Gelişkin bir ekonomik-sendikal harekete sahip İngiltere ile devrimci kitle atılımlarının birbirini izlediği Fransa'da, eksik olan teori idi. Daha doğrusu, İngiltere ve Fransa'daki teorik birikim, söz konusu atılım ve gelişmeleri değerlendirip yeniden yönlendirecek bir düzeyde değildi. Bilimsel sosyalizmin kurucuları, bu nedenle gözlerini Almanya'ya çevirdiler. "Teoriye yatkınlık" Almanya'da çerçeveyi en baştan doğru biçimde koyabilirdi. Bu çerçeve bir kez kurulduktan sonra ise, diğer Avrupa ülkelerinden nispeten geri kalmakla birlikte gelişen işçi sınıfı hareketi, bu ülkede çerçevenin içini dolduracaktı.

Almanya'da bu, genel çizgileri ile gerçekleşti. Ama devrim olmadı. Devrim başka yerde gerçekleşti. Diğer tüm koşulların yanı sıra, teori ile yöntemin sürekli olarak bir üst düzeyde birleşip birbirini beslediği Rusya'da gerçekleşti. Diğer koşulların yanında, Rus-

ya'da devrim, teorik ve pratik alanda, bu bütünleşmenin ürünü oldu.

Daha derine inmek için, Y.Krasin'in geçenlerde dilimize çevrilen "Devrim Sürecinin Diyalektiği" adlı kitabına başvurmak gerekiyor. Krasin, teorinin, kapitalizmden sosyalizme geçişin genel yasaları ile ilgili olduğunu belirttikten sonra, teori ile yöntem arasındaki ilişkileri şöyle açıklıyor: "Yöntemden bahsedildiği zaman, teoride olduğu gibi genel olan vurgulanmaz. Vurgulanan, işçi sınıfının ve onun partisinin hedeflerine ulaşmak için mücadele ettiği özel bir duruma, teorinin uygulanmasıdır." Krasin devam ediyor: "Yöntem, değişen gerçeklik ile teoriyi çelişkiye düşürür. Bazı tezlerin zaman aşımına uğramış, diğer bazılarının eksik olduklarını meydana çıkarır; yeni olgulara ve süreçlere cevap veren yeni kavramların hazırlanması gerektiğini gösterir. Pratik tarafından çözümlenen bu sürekli çelişki, teoriye kan verir." (Y.Krasin, Devrim Sürecinin Diyalektiği, Konuk Yayınları, S.168-169)

Şimdi, Türkiye'yi düşünmek gerekiyor. Türkiye'de, sosyalist teori 1961-71 döneminde daha geniş aydın kesimlerini kucaklamaya başladı. Politikadan ekonomiye, oradan sanat ve edebiyata kadar. Burada unutulmaması gereken bir nokta daha var: Teori, evrensel olarak ne kadar gelişkin ve olgunlaşmış olursa olsun, belirli bir ülkeye, o hali ile, bir fabrika taşır gibi giremez. Teori, evrensel özelliklerine de o ülkenin pratiği içinde ulaşır. Daha sonra, ulusal özelliklerle birlikte, evrensel geneli, yine ancak o ülkenin pratiğinde aşabilir.

Türkiye'de olduğu gibi. Ve zaman zaman belirli bir "doyum noktası" ile birlikte. Türkiye'de sosyalist düşünce, belirli bir dönemin sonunda, belirli bir doyum noktasına geldi. Bu doyum noktasında, sosyalist aydınların önemli bir bölümü papağanlaşan aydınlar oldular: Gelir dağılımı adil değildi; vergiler de eşitsiz dağılıyordu; toprak reformu gerekli idi; Türkiye'de ulusal kurtuluşçu bir Mustafa Kemal geleneği vardı; köylüler, ezilen, horlanan zavallı insanlardı; vb. vb. Edebiyatta ise, tüm eşkiyalar, gerçekte düzene başkaldıran

halktan yana kişilerdi. Doyum noktasında tekrarlananlar, usanılmadan tekrarlananlar, bunlar oldu. Türkiye’de ilerici düşüncenin geldiği bu doyum noktasının simgeleri, evlerde köy kilimi, saz ve "eşkiya" romanları; "benim evimde lüks mobilya var" türünden "özeleştiriler" ve doğan çocuklara konan "Güllü", "Kezban", "Döndü" isimleri oldu.

Söz konusu olan, bir küçümseme değil. Gerçeğin yalnızca belirli bir kesiti. Gerçeğin diğer kesitinde ise çok daha önemli bir nokta var. Düşüncenin ulaştığı doyum noktasını aşacak, teorik gelişmeyi yeniden canlandıracak, kısacası "yöntem"i de beraberinde getirecek bir silah: Örgütlü hareket. Sosyalist düşünce Türkiye’de kör topal, eksiklikleri ile, ama yine de şaşmaz bir örgüt vurgulaması ile yayıldı. Örgüt zorunluluğu, her şeye rağmen ve her şeyin üzerinde, 1961’den bu yana sürekli olarak kendini dayattı. Türkiye’de sosyalist hareketin en büyük şansı da bu oldu.

Türkiye’de solcu aydınlara, adeta kafalarına vura vura işçi sınıfı gerçeğini, örgüt zorunluluğunu öğreten, parti ve onun pratik faaliyeti oldu. Türkiye aydınınının elinden tutup ona köy romantizmini aştıran yine parti ve onun pratik faaliyeti oldu. Papağanlık dönemine tepki olarak ortaya çıkan bilinçsiz karşı tezleri göğüsleyen de örgütlü hareket oldu. Örneğin, doyum noktası papağanlıklarına bir tepki olarak gelişen "karşı devrimci köylü"; Mustafa Kemalciliğe karşı gelişen "emperyalizmin ajanı Mustafa Kemal"; horlayan devlet tezine karşı gelişen "kerim devlet" tezleri etkili olamadı. Yine örgütlü hareket sayesinde.

Örgütlü hareketin belirli bir döneme özgü "teori yorumu ve uygulamasının", kısacası "yöntem"in ürünlerini böyle özetlemek mümkün. Ancak, gelişme ve geliştirme sürekli bir olgu. Bitimi olmayan bir olgu. Özellikle, bir üst düzeyde de olsa, yeni doyum noktalarına gelindiği, yeni papağanlıkların türediği bir ortamda, örgütlü hareketin geliştirici işlevi daha da önem kazanıyor. Bunu anlamak için son on yılın değişikliklerine kısaca göz atmak gerek: İşçi sınıfı içindeki nicel ve nitel değişiklikler; on yıl öncesinin antikomünizm şartlan-

malarının önemli ölçüde kınılması; kentli orta katmanların giderek hareketlenmesi; Türkiye'nin emperyalist odaklarla ilişkilerinde, dünya dengesindeki değişikliklere paralel olarak görülen farklılıklar; CHP'nin bugün geldiği nokta; faşist hareketin kitle tabanı yaratma çabaları; ilerici demokrat birikimin, büyük merkezlerin dışına taşarak ülke ölçeğinde yeni boyutlar kazanması; yine on yıl öncesinden farklı olarak Türkiye üzerine yazılıp çizilen herşeye duyulan büyük ilgi, vb. gibi...

Örnekler çoğaltılabilir. Tümü de çözümleme bekleyen olgular. Çözümleme ve "yöntem"de geri kalındıkça, daha üst düzeyde de olsa, on yıl öncekine benzeyen bir doyum noktasına doğru hızla yol alınıyor. Yeni doyum noktasının özellikleri belirmeye başladı bile:

Örneğin bir kitle örgütleri olgusu var. Yeni papağanlar cevabı hemen yapııştırıyor: "Birliktelik için program!" CHP olgusundan söz edildiğinde, kalıp hazır: "Sosyal demokrasinin ikili yanı vardır; ikili yaklaşım gerekir." DİSK mi? Elcevap: "Demokratik kitle ve sınıf sendikacılığı". Ya faşist tehlike? Kalıp yine hazır: "Demokratik güçlerin en geniş iş ve eylem birliği ve demec fırtınası."

Bunlara hiç bir itiraz yok. Bunların tümü doğru. Tıpkı "vergi, gelir ve toprak dağılımındaki adaletsizliklerin" doğru olması gibi. Ama en genel doğruların sabah akşam tekrarlanması, kendi başına büyük bir anlam taşımıyor. Tersine yeni papağanlıklar, on yıl öncesinin papağanlığına karşı gelişen tepki gibi, yeni karşı tezleri de tehlikeli bir biçimde geliştiriyor: CHP'nin MC partileri, DİSK'in de Türk-İş ile bütünü ile aynı kefeye konması, kitle örgütlerinin tümüne burun kıvrılması, antifaşist birliğin küçümsenmesi gibi.

Türkiye İşçi Partisi "güç ve eylem birliği" konusunda en çok laf edildiği bir ortamda "tabanda yöresel anti faşist girişimlerin örgütlenmesi"ni önererek ve önerdiği doğrultuda somut girişimlerde bulunarak, papağanlığı aşacak tek girişimde bulundu. Bir örnek. Tıpkı on yıl önce olduğu gibi, tüm alanlarda doyum noktasının ve papağanlık döneminin aşılmasında tek güvence yine örgütlü sosyalist hareket. Yeni dönemde bu görev de başarılabak.

"1927 KOMÜNİST TEVKİFATI"

Yürüyüş 16 Mayıs 1978

Türkiye'de yepyeni, pırıl pırıl, ileriye açık bir kuşak yetişiyor. Buna kısaca, 1971 sonrası kuşak demek mümkün. İleriye, sosyalizme açık; ama "sol" adına, "sosyalizm" adına kendine sunulan hemen herşeyi tartışmadan, mantık süzgecinden geçirmeden benimsemeye, üstelik de bunlara bir din gibi bağlanmaya eğilimli bir kuşak bu. Maoculuktan diğer sapkın akımlara kadar tüm "çizgi"ler, bu kuşağa en gözalıcı, en çarpıcı, en sihirli görünen sloganlarla, efsanelerle yaklaşmaya çalışıyor. Örneğin bir Maoculuk, orta öğretimin bilinen milliyetçi şartlanmalarından yararlanarak, bunları körükleyerek yaklaşıyor gençliğe. Kimileri, bir cinayetten ya da intihardan öteye geçmeyen kimi eylemleri, bilmeyenlere "şanlı 71 direnişi" olarak anlatıyor. Ötekiler, masal ve efsaneleri gerçeklerin yerine koyarak yararlanmaya çalışıyor gençliğin açıklığından ve saflığından.

SOSYALİSTLERE DÜŞEN GÖREV

Masalların, efsanelerin, abartmaların ve şovence kabarmaların yerine gerçekleri ortaya koymak sosyalist hareketin en büyük görevlerinden biri. Çünkü hem sosyalistler yarınların öncüsüdürler, hem de bugünün gençliği, yarının en önemli gücüdür. Bugünkü kuşağın, 1971 öncesindekilerin çoğu gibi, yarın "kaybolan bir nesil" olmasını

engellemek için; eğitime, açıklığa ve aydınlığa bugünden kavuşmak gerekiyor. Buna kısaca, yeni kuşağın eğitimi demek mümkün.

Ağzına verilen her kaşığı ikirciksiz yutan çocuklara benzeyen bugünkü kuşağı yarın yitirmemek için, hiç çekinmeden bazı fetişlerin, mitlerin üzerine yürümek gerekiyor. Açıkçası, burjuvaziden cinayetlerinin hesabını sormayı bir an bile unutmadan "şanlı 71 direnişi"-nin ne olup ne olmadığını açıklamak gerekiyor. Burjuvazinin büyük kozu milliyetçiliğe en küçük ödün vermeden, şoven şartlanmaların üzerine korkmadan yürümek gerekiyor. Yaşamlarını sosyalizme adanmış insanlara saygıyı ve burjuvazinin baskı döneminin koşullarını bir an bile göz ardı etmeden, Türkiye sosalist hareketinin geçmişi, eksiği ve fazlası ile, ama gerçeklere oturarak ele almak gerekiyor.

Bunlar, sosyalest hareketin ideolojik plandaki en önemli görevlerinden bir bölümünü oluşturuyor. Gerekli ciddiyet ve sorumluluk içinde bu görevlerin üzerine yürünmediği sürece, gerçekler hiç çekinilmeden ortaya konmadığı sürece, sosyalest hareketin genç, ileriye açık ama bilinçsiz bir kuşağa karşı sorumluluğunu yerine getirmesinden söz edilemez.

VERİSİ, BELGESİ KİT BİR GEÇMİŞ

Türkiye'de yukarıda çizilen çerçevenin bir parçası olarak, sosyalest hareketin tarihine eğilmek isteyenler hangi verilerden yararlanaçaklar?

Ne yazık ki, eldeki belgeler ve veriler, belki de hiçbir ülkenin tarihinde görülmeyecek kadar yetersiz ve kısır. Örneğin bugün, Ajlan Sayılğan'ın, hızlı antikomünist Tevetoğlu'nun ya da Darendelioğlu'nun yararlandıkları ve kitaba çevirdikleri belgeler dışında elde çok az veri, çok az belge var. Hareketin geriye bıraktığı çok az belge, çok az çalışma, çok az ürün var. Tabii, hayal gücü hayli geniş kimselerinin, aksini iddia etmesi mümkün olanlar birer birer öldükten sonra ortaya çıkardıkları "anılar" buna dahil değil. Bunlar daha çok kişisel birer yazarlık denemesi niteliği taşıyor.

Geçtiğimiz aylarda, yeni bir kitap yayımlandı. "1927 Komünist Tevkifatı" başlığını taşıyan ve Birikim yayınları tarafından hazırlanan kitap, başlığından da anlaşılacağı gibi, 1927 tevkifatını konu alıyor. Araştırmacı Mete Tuncay'ın sunuşundan sonra, o dönemin Vakit gazetesinde yer alan duruşma zabıtları aktarılıyor.

Mete Tuncay'ın sunuşunda da belirtildiği gibi, 1927 tevkifatının önemli özelliklerinden biri, ilgili davanın İstiklal Mahkemelerinde ya da gizli askeri sıkıyönetim mahkemelerinde görülmemiş olması. Bu, açıklığı da beraberinde getiriyor. Bunun dışında, söz konusu duruşmalar ile ilgili zabıtların daha sonra yanması, elde tek kaynak olarak duruşmayı yayınlayan Vakit Gazetesi'ni bırakıyor. Kitabı yayıma hazırlayanlar, Vakit gazetesinde yer alan haberleri, yeni yazıya aktarmışlar. Böylece, Türkiye'de sosyalist hareketin tarihine ilişkin somut bir belgeye kavuşuyoruz.

BİR KUŞAĞIN DRAMI

1927 tevkifatına ilişkin belgelerden ortaya çıkan bir temel gerçek var. Belgelerin özünü de bu gerçek oluşturuyor. Açıkça ve kısaca şu: İşçi sınıfının kendiliğinden hareketinin en ağır baskılar altında zincirlenmeye çalışıldığı, aydın kadroların ise neredeyse bütünü ile Kemalist ideolojinin şu ya da bu versiyonunun esareti altında bulunduğu koşullarda, çorak bir toprakta ığneyle kuyu kazmaya çalışan bir işçi sınıfı sosyalistinin azmi ve mücadele bilinci.

1927 tevkifatında yargılanan 48 kişiden belki de yalnızca birinin, Şefik Hüsnü'nün bu niteliğe sahip olması, aynı zamanda bir kuşağın dramını da yansıtıyor. Hiç kuşkusuz bazı başka gerçekleri de unutmamak koşulu ile. Bir kez, aynı davadan sanık olan 7 kişi, gıyaben yargılanmışlardır. Bu davaşa ilişkin olarak bunlar hakkında söz söyleme olanağı yok. Ayrıca, yargılananlar arasında, sayısı az da olsa, başka işçi sınıfı devrimcileri, bilinçli militanlar da olabilir hiç kuşkusuz. Sözünü ettiğimiz, çalışma biçimi, ideolojik yetkinliği, mücadele azmi ve burjuva mahkemesinin önünde inancından en küçük ödün vermemesi ile yalnızca bir tek kişinin sivrilebilmesidir.

Dram burada ortaya çıkıyor. Bir yanda, bilinci, mücadele azmi ile ön plana çıkan çok ama çok dar bir kadro, öte yanda, kendiliğinden gelişen, bilinçsiz yığın hareketi. Arada bir köprü olması gerekmez mi? İşte böyle bir köprüünün olmayışı, sosyalist hareketin 1927'deki dramını oluşturunur.

Köprü olması düşünülenler, bilimsel sosyalizmin bilincini ülkedeki kitlesel hareketlenme ile bütünleştirmesi beklenenler var. Banlar da 1927 duruşmasında yargılanıyorlar. Bunların arasında en önemli görevlerde bulunanların kanına, Kemalist ideolojinin mikrobu girmiş. Milliyetçiliğin mikrobu girmiş. "Bu dönemde hiçbir şey yapmadan Kemalist iktidarı destekleme" tutumunun mikrobu girmiş. Bunlar örgütün en üst kademelerinde yer alıp, hareketsizliğin ideolojisini ve "pratiğini" yaymaya çalışıyorlar.

DÖNEK Mİ, DEĞİL Mİ?

Kim bunlar?

Biri örgütün İstanbul'daki yöneticisi Vedat Nedim Tör. Diğeri de kimilerince hareketin "ideologu" sayılan Şevket Süreyya Aydemir. "Dönek" olarak biliniyorlar. 1927'den sonra, fiili anlamda da hareketten kopuyorlar. Kemalizmin resmi ideologu oluyorlar.

Dönek mi, değil mi? O zamanki deyimle Vedat Nedim ve Şevket Süreyya Beyleri dönek saymak mümkün değil. Hareketin talihsizliği de, hiçbir dönem Marksist-Leninist olmayan bu iki kişinin, bir dönem hareketin başında yer almalarından kaynaklanıyor. Yalnızca Vedat Nedim Bey'in ihbarları değil önemli olan. Bir de, her ikisinin, yoğun çalışma gereken bir dönemde, Komintern'in de saptadığı pasiflikleri var. Bunun felsefesi ya da "ideolojisi" var. Mete Tuncay, bunu şöyle belirtiyor:

"1927 davasından sonra TKP'den kesinlikle kopan bu iki arkadaş dört yıl sonra Kadro'yu çıkarmaya başlayarak aşağı yukarı, partiliyken savundukları görüşleri bu dergi çevresinde sürdürecektir." (s.15)

İdeolojik anlamda "dönek" olduklarını söylemek mümkün değil.

"Yalnız adam" Şefik Hüsnü ile menşevik Vedat Nedim Bey arasındaki farkı, 1927 davasında savcı da görüyor. Esas hakkındaki mütalaada Şefik Hüsnü için söylenenler şunlar:

"Dr.Şefik Hüsnü Bey, maruz kaldığı bunca mevani (engeller) ve müşkilata rağmen mefkuresi uğrunda hiçbir nedamet alameti göstermeksizin yürümekten çekinmemiş ve hatta memleket haricinde bile bütün azim ve iradesini sarfederek çalışmaktan geri kalmamıştır." (s.124)

Aynı mütalaada Vedat Nedim Bey ise şöyle tanımlanıyor:

"Fakat mumaileyh (adı geçen) bu mefkure arkasında Hüsnü Bey kadar fedakarlıklar ve cesaretler gösterememiştir. Bu sahada ihtiyatkar adımlarla yürümek istemiştir." (s.131)

Vedat Nedim Bey'in bu "fazilet"leri, daha sonra avukatı tarafından, savunma sırasında gerçekçi bir şekilde ortaya konuyor:

"Müvekkilim, komünistler meyanında bulunmuştur, fakat bu ismi geçen komünistler veyahut komünist denilen bu zevat fikirlerini icrai safhaya intikal ettirmek isteyince, müvekkilim durmuştur." (s.141)

Fikirlerini uygulama alanına koymak isteyenlerle bundan kaçınanlar arasındaki farkı, mahkeme de değerlendirmiş ve Şefik Hüsnü 1 yıl 6 ay hapse mahkum olurken, Vedat Nedim'in 4 aylık cezası 2 ay 20 güne indirilmiştir. Menşevizmin doğal sonuçlarından biri olan ihbarcılık, burjuvazi tarafından böyle ödüllendirilmiştir.

"BEYANNAMELERİM YOLUNDADIR"

Türkiye'nin o dönemki çorak toprağında, yeni kadrolar yetiştirmenin güçlüğü, bu işin ne denli sabır istediği, zaman zaman, yargılanan diğer sanıkların duruşma sırasında söyledikleri ile de ortaya çıkıyor.

Yargılanıp beraat edenlerden Yuvakim Efendiye, dağıtılan bazı bildirileri (beyanname) soruyorlar. Yargıç'la Yuvakim Efendi arasındaki konuşma şöyle:

"Beyannamelerden senin malumatın var mı?

"Yok efendim. Hatta bana müstantiklikte (sorgu hakimliğinde) sordular. Ben kazanç beyannameleri sandım. 'Beyannamelerim yolundadır' dedim.

"Komünistlik nedir, bilir misin?

"Biliyorum ki komünistlik bolşeviklik dedikleri şeydir. Ama bolşeviklik nedir? Onu bilmem. Onu da öbürü kadar bilirim, sözün doğrusu..." (s.83)

Yorgo Todorof da kendisine "eğitim çalışması" uygulananlardan biri. Duruşma sonucunda beraat etti. Yorgi Efendi, yargıca komünistler ve komünizm hakkındaki bilgisini şöyle aktarıyor:

"Ders veriyormuş. Sen de dinliyormuşsun.

"...Hayır, çok dırdır konuşuyorlardı. Kapital'den bahsettiler."

"Komünist ne demektir?

"Bilmiyorum ama pek iyi bir şey olmadığını anlıyorum. Bulgaristan'da bundan çok fenalık olmuştu.

"Ne gibi bir fenalık?

"Hapis oluyor, karışıklık filan." (s.89)

SAYGI BORCU

"1927 Komünist Tevkifatı", bir dönemi, bu dönemin çalışma güçlüklerini, eksikliklerini ve ihanetlerini anlamada başvurulması gereken bir belge.

Türkiye'de bugün sosyalist mücadeleyi verenler, diri ama bilinçsiz insanlara dünkünden daha kolay birşeyler aktarabilenler, sayıları hayli az da olsa geçmişte tüm ihanetler, menşevikler, baskılar karşısında yılmadan çalışan işçi sınıfı devrimcilerine çok şey borçlular. Kadrosuzluğun, mevcut kadroların ihanetinin üzerine bıkmadan, yılmadan ve daha çok çalışarak yürüyebilenlere, en başta saygı borcu var.

Bu borç, daha çok çalışarak, yeni kuşakları eğiterek, bu eğitimde geçmişçi eksiği ve fazlası ile ama gerçek boyutları ile sergileyerek ödenir. Şatolar kurarak, masallar anlatarak, böbürlenerek değil.

DIŞA OYNAYAN İKTİDAR

Yürüyüş 23 Mayıs 1978

İçinde bulunduğumuz dönemin kimi özellikleri, ilerici basında yazılıp çizilenlerle ortaya çıkıyor. İlerici gazeteleri açın, bakın. En güncellerinden en basit bir örnek: En son zamlar nerede ve ne biçimde yer alıyor? İç sayfalarda küçük bir başlık: "Zam yapılıncı margarin ve likit yağ darlığı kalktı." Ne kadar iyi! Bir de "sosyalist" yazarlar var. Ve bunların çeşitli gazetelerde göğüslerini gere gere yazdıkları: "Bizler sosyalistiz, ama sosyalist harekette iş yok; böyle olunca CHP'cilik yapmayalım da ne yapalım?" Ne kadar kolay! Ama tüm bu "iyilik"lerin ve "kolay"lıkların temel bir nedeni de var. Önce bunu görmek gerekiyor.

Alacakaranlık, ya tam bir aydınlığın ya da tam bir karanlığın habercisi. Türkiye aylardır MC karanlığını izleyen CHP alacakaranlığını yaşıyor. Bu ortamda, bir yanda aydınlık ögeler var. Net ve belirgin ögeler. Diğer yanda da aydınlık, net ve belirgin ögelerden daha egemen bir başka öge: CHP iktidarının tüm bunların üzerine örttüğü alacakaranlık. Sosyalist hareket, bu alacakaranlığı yenip kitleleri tam bir aydınlığa kavuşturma uğraşı içinde. CHP iktidarı ise bugün, alacakaranlığı MC'ninkinden farklı anlamda da olsa tam bir karanlığa dönüştürme yolunda ilerliyor. İlerici basına yansıyan "iyilik" ve "kolay"lıklar da CHP iktidarının bu yoldaki hızını yansıtıyor.

Alacakaranlıktan karanlığa doğru yol alan CHP iktidarı, dışa oynayan iktidar oldu. MC karanlığı dönemi, aynı zamanda, CHP muhalefetine içeriyi teslim alma dönemi oldu. MC karanlığından yararlanan CHP, Türkiye’de demokratik toplumsal muhalefetin en dinamik, en diri, en büyük potansiyeli barındıran kesimlerini, ustalığı teslim edilmesi gereken operasyonlarla büyük ölçüde teslim aldı. Bir DİSK operasyonu, başarı grafiği en yüksek operasyonlardan biri oldu. Kamuoyunu etkileyen ilerici basına yönelik operasyon da başarıya ulaştı. CHP, bugün bunların verdiği kolaylığı yaşıyor. İçteki bu kolaylık, CHP’yi hemen dışa yöneltti. CHP iktidarı kısa bir sürede, dışa oynayan iktidar oldu.

Türkiye’de 12 Mart döneminden çıkış nedenleri üzerinde çok duruldu. Önemleri bilinen diğer faktörleri bir yana bırakırsak, temelde bir başka neden daha var: Türkiye burjuvazisi, dayanıklı tüketim maddelerine ağırlık veren, bunların tüketimini güvenceye alan bir çizgi ile, bunalım dönemini atlatabileceğini hesap etti. Burjuvazinin bu hesabı, belirli bir süre için tuttu. Türkiye kapitalizmi böyle bir dönem yaşadı. Sonra bu dönemde sınırlarına gelindi. Bu dönemin sınırlarında, MC iktidarı, bir başka sınıra ulaşmak üzere son sınırlardan yola çıkmış bulunuyor. Bu yolculukta da, CHP’nin dışa oynaması gerekiyor. Hem "içerisi" sağlam kazığa bağlandığı, hem de dışarısı çözümün temel mekanı olarak görüldüğü için. Hüseyin Merdoğlu’nun bu hafta Yürüyüş’te yer alan yazısında yeni yöneliş şöyle özetleniyor: "Yeni üretilen malların fiyatlarında yüzde yüzü bulan artışlar vardır. Bu gelişme de yurtiçi talebi kısımda önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu yolla ihraç edilebilir kapasite yaratma çabalarına girişilmiştir. Bu neden ileri sürülerek işçi ücretlerinin dondurulması yolunda istemler yoğunlaşmaktadır. Bu koşullar altında, daraltılan yurtiçi talebinden artan ürünlerin ihraç edilebileceği pazarlar, yeri izlenmeye başlanan ikili ticari anlaşmalar yolu ile AET ülkelerinin dışına kaydırılarak yaratılmak istenmektedir. Maliyetlerin çok önemli olduğu bu ortamda, daraltılan yurtiçi talebinin yanı sıra, özellikle işçi ücretlerinin dondurulması ile bu girişim-

de başarıya ulaşılabilceği varsayılmaktadır."

Dışa oynayan CHP iktidarının gündeminde, önce bir politik değerlendirme var. Bu değerlendirme, uluslararası kapitalist sistemin, Türkiye'ye tanıdığı rol ile ilgili. Bu değerlendirmeye temel olacak veriler için ise biraz daha gerilere gitmek gerekiyor. Dünya kapitalizminin başlıca gücü ABD, belirli bir süredir dünyada en sağlam merkez olarak gördüğü Avrupa'ya doğru "çekiliyor". Burada daha güçlü bir dayanak oluşturmak, oluşturduğu dayanağa, kendi adına belirli yetkileri devretmek için. Bundan üç yıl önce Yürüyüş'te şöyle bir değerlendirme yer aldı: "Amerika'nın Avrupa'ya doğru çekildiği ve İran'ın bir artçı güç olarak hazırlandığı bir zamanda Avrupa'nın sınırında Türkiye var. Türkiye'nin bu sınırın hangi tarafına düştüğü, gelecek yılların ilerici çizgisi bakımından çok önemli." (Yalçın Küçük; Avrupa'ya Doğru Çekilen Amerika, Yürüyüş sayı:8)

Dışa oynayan iktidar, yola çıkarken iki "tutarlı" gözlem yapıyor. Birincisi, Türkiye ile aynı hat üzerinde bulunan İran ve Afganistan'daki son gelişmelerin Türkiye'nin emperyalist sistem tarafından yeniden değerlendirilmesine yol açacağı gözlemi. İkincisi ise, "Avrupa'ya Doğru Çekilen" Amerika'nın Avrupa'da kendine kimi vekil tayin ettiğine ilişkin bir gözlem. ABD'nin Avrupa'daki yeni vekilinin Federal Almanya oluşu, aynı ülkenin Türkiye ile ekonomik ilişkilerde birinci sırayı alması, üstelik Afganistan ve İran olaylarının bu ülkelerin pek de "sağlam" olmadığını kanıtlaması, dışa oynayan iktidara bu dönem için özel kozlar veriyor. Dışa oynayan iktidar, bugün bu kozlardan yararlanmaya çalışıyor.

Dışa oynayan iktidarın bugünkü hedefi, ABD'nin Avrupa'daki vekili Almanya ile yakın doğu ülkeleri arasında ekonomik ve siyasal bir köprü oluşturmak. Böyle bir köprü, dışa oynayan iktidar tarafından, hem ekonomik, hem de siyasal sorunların çözümünün odaklaştığı bir köprü olarak görülüyor.

Bu köprüde neler olacak? CHP iktidarının alacakaranlığında, "yazık bu ülkeye" diye kısılan ücretler, "kıtlığı ortadan kaldırmak

için" yapılan zamlar, ve "sosyal adaleti sağlamak" için konulan vergilerin iç tüketimi büyük ölçüde etkileyeceği açık. Buradan hareketle, CHP iktidarının pazar konusunda da dışa oynadığı açığa çıkıyor. İç tüketimi kısarak, artığa dış ülkelerde pazar bulmanın bugünkü iktidarın birinci sorunu olduğu görülüyor. Ecevit'in, önce köprünün sol tarafını sağlama almaya çalıştığı biliniyor. Sonra da sağna, yani yakın ve Ortadoğu'ya yönelmesi bekleniyor. Sermaye'nin "Durum"-cusu ise, bir "acaba" sorusu sormakla birlikte, dışa oynayan iktidarın taktiğini anladığını ortaya koyuyor. İşadamlarının son İzmir toplantısı da, toplantı sonrası suskunlukla 'durumun anlaşıldığını' belgeliyor.

Dışa oynanan oyunun hem ekonomik, hem de politik sınırları var. Bu sınırlar, aynı zamanda alacakaranlığın karanlığa dönüşme olasılığını belirleyen sınırlar. Dışa oynanan oyunda "ileri" adımların atılması ile birlikte, alacakaranlığın karanlığa dönüşme eğilimleri de hızlanacak. Sermaye tarafından "ehlileştirilen" CHP'nin, zincirleme bir ilişki ile ilerici kesimi, demokratik toplumsal muhalefeti de ehlileştirmekte önemli başarılar kazanması, tablonun karanlık yanını oluşturuyor. Alacakaranlığın, bir karanlığa dönüşmesi olasılıklarını güçlendiriyor. Bu eğilimlerin karşısında ise bir tek almaşık, bir tek güvence var: Demokratik toplumsal muhalefeti bugünkü dağınıklığından, örgütsüzlüğünden ve daha önemlisi bugünkü "ehliliğinden" kurtarmak. Bunun yolu ise, sosyalizmi geniş yığınlara bir almaşık olarak gösterebilmekten, sosyalist hareketin politik, ideolojik ve örgütsel planda yalnızca gelişmesinden değil, sıçramasından geçiyor. Alacakaranlığın karanlığa dönüşmesini önleyecek tek çare, sosyalist hareketin böyle bir sıçrama gösterebilmesi. Başka almaşık, başka çare yok.

AŞAMACILIKTA AŞAMA

Yürüyüş 6 Haziran 1978

Sosyalizmi bilmek, sosyalizmi anlatmak, insanların tüm sorunlarını enine boyuna araştırıp bu sorunlara sosyalizmin getireceği çözümü sergilemek kolay iş değil. En başta örgüt, daha sonra yaratıcılık ve araştırma gerektiriyor. Sabırlı ve titiz bir çalışma gerektiriyor. Türkiye’de ilerici hareket, bunu göze alamayan, gerekli yaratıcılık ve araştırmacıktan uzak, hele hele sabır ve titizlikten bucak bucak kaçan aydınlarla dolu. Böyleleri, kurtuluş reçetelerini kolaycılık ve kestirmecilikte arıyorlar. Sosyalizmi bilmemenin, sosyalizmi anlata-mamanın kısırlığını, sosyalizmi öğrenme ve anlatma zamanını ertelerek örtmeye çalışıyorlar. Daha "kestirme" bir hedef bulup, sosyalizmi bu hedefin ötesine erteliyorlar.

Böyleleri için parti propagandası, partinin propagandasından ibaret. Partinin propagandasını, parti propagandası sanıyorlar. Açık bir nedeni var: Parti propagandası demek, sosyalizm propagandası demek. Sosyalizm propagandası yapamayanlar, parti propagandası da yapamazlar. Kestirme yol olarak geriye partinin propagandası kalıyor. İdeolojik düzeydeki geriliği, kısırlığı ve kalıpcılığı

ile sivrilen çizgiler, sosyalizm propagandası yapamadıkları için, boşluğu kuru ve hamasi bir "gelenek" edebiyatı ile kapatacaklarını sanıyorlar.

Parti propagandasını, yani sosyalizm propagandasını partinin propagandası haline getirenlerin, bu niteliklerini tamamlayan, bu niteliklerinin doğal sonucu olan bir özellikleri daha var: İflah olmaz bir aşama merakı. Aşamaları çok seviyorlar. Aşamatsız yapamıyorlar. Ama ideolojik geriliğin batağında derinlere indikçe, aşama hastalığında aşama yaptıklarını kabul etmek gerek. Aynı öze sahip MDD'ciliğin Cunta'dan beklediği "aşama"yı, bunlar CHP'den bekleyerek aşamacılıkta aşama yaptılar. 50 küsur yıllık aşama hastalığının en iflah olmaz türüne yakalandılar.

Aşama hastalığının bu türü, Türkiye'ye özgü olabilir. Ancak hastalığın kendisi Türkiye'ye özgü değil. Hastalık, hem tarihsel, hem de evrensel. Bu hastalığı tanımada elde büyük ipuçları var. İdeolojik plandaki ipuçlarını, 1917 Devriminden önce ve devrim sırasında Lenin, Troçki ve II.Enternasyonal oportünistleri arasındaki tartışmalar veriyor. Bu tartışmalar, demokrasi ile sosyalizm arasındaki ilişkilere, demokrasi mücadelesinin sosyalizmle oluşturduğu bütünlüğe ışık tutan tartışmalar. Tabii, anlayanlar için, anlama yeteneği olanlar için.

Anlamayanlar ve anlama yeteneği olmayanlar için önemli bir karşıklık var. En basit deyiimi ile şöyle: Devrimin demokratik görevlerini demokratik devrim aşaması sanmak. Devrimin demokratik aşamasının zorunluluğundan hareketle, demokratik devrim aşamasının zorunluluğuna inanmak. Böyleleri, Lenin'in Troçki'ye karşı polemiklerini, burada ortaya koyduğu görüşleri "demokratik devrim aşamasının zorunluluğunu" kanıtlayan görüşler olarak ileri sürüyorlar. Türkiye'de bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin bütünlüğünü savunanlara, Türkiye'de burjuva demokratik devrimin esas olarak tamamlandığını ileri sürenlere sinsice yapııştırılan "Troç-

kist" etiketinin temelinde de bu ideolojik bulanıklık var.

Önce şu: Troçki'nin günahının özü, devrimin demokratik görevlerini görmezlikten gelmesinde yatıyor. Devrim, demokratik görevlerini tamamlamadan, "zorlama" ile sosyalizmin kuruluşuna geçmek demek, işçi sınıfını müttefiklerinden soyutlamak demek. İşçi sınıfının müttefiklerini eğitmek, yetiştirmek ve sosyalizme kazanmak için, demokratik görevlerin yerine getirilmesi zorunlu. Müttefikleri bir yana, işçi sınıfının kendisinin de, sosyalizmi kurmak için demokrasi fırınında pişmesi gerekiyor. Troçki'nin günahı, bu zorunluluğu görememesi.

Lenin'in Troçki'ye karşı polemiklerinin özünü kavrayamayanlar, aşama merakının kanıtı olarak Lenin'i gösteriyorlar. Demokratik dönüşümler gerçekleşmeden, sosyalist devrimin gündeme gelemeyeceği şaşırtmacasına Lenin'i alet etmek, Lenin'e yapılacak en büyük saygısızlık. Bugün dünyanın her yerinde ve Türkiye'de, nesnel koşullardan kopuk ve soyut bir aşama merakına yakalananlar, bu saygısızlığı her gün yapıyorlar.

Şükretmek gerekir ki, Lenin'in polemikleri Troçki ile sınırlı kalmadı. Lenin, Troçki'nin uç fikirlerine bakıp oportünizm için malzeme arayan II.Enternasyonal dönemlerine karşı da mücadele verdi. Reformculuklarına, "reform olmadan sosyalist devrim de olmaz" kılıfını geçirmeye çalışan bu oportünistlere karşı, Troçkist ucu da unutmaksızın Lenin şunları söylüyor: "Belirli bir ülkenin işçilerinin, daha tek bir temel demokratik reform tam anlamıyla gerçekleşmemişken, burjuvaziyi iktidardan alaşağı etmeleri pekala mümkündür. Pek mümkün olmayan, tarihsel bir sınıf olarak proletaryanın en sağlam, en sarsılmaz demokrasi ruhu ile eğitilmeden burjuvaziyi yenecek konuma gelebilmesidir. " (Lenin, Toplu Eserler, cilt:21, s.408)

Günümüzün koşulları, günümüzde demokratik görevlerin de giderek antikapitalist bir nitelik kazanması, köhnemiş kurumları değil doğrudan doğruya sermayeyi hedef alması bir yana. Daha günü-

müzün bu özelliklerini ortaya çıkmadan önce Lenin Troçkist uç ile "reform olmadan devrim olmaz" oportünizmi arasındaki sınırı çiziyor. Bu sınırdaki bilimsel sosyalizm yatıyor. Solda Troçkizm, sağda oportünizm yer alıyor.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran, Türkiye’de bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesinin bütünlüğünü vurgularken demokratik dönüşümlerin, sosyalist mücadele "yolunda ilerlerken" gerçekleşecek dönüşümler olduğunu vurguluyor. Bundan 57 yıl önce Lenin, Ekim Devrimi’nin dördüncü yıldönümünde sosyalist mücadelenin ve sosyalist devrimin reformlarla ilişkisini şöyle açıklıyor: "Bizler burjuva demokratik devrimin sorunlarını yolumuza çıkmışken ve bizim için temel faaliyet olan proleter devrimci, sosyalist faaliyetimizin ‘yan ürünleri’ olarak çözüme bağladık. Her zaman söyledik; reformlar devrimci sınıf mücadelesinin yan ürünleridir. Yine hep söyledik ve eylemlerimizle kanıtladık ki, burjuva demokratik reformlar, proleter yani sosyalist devrimin yan ürünleridir." (Lenin, Toplu Eserler, cilt:33, s.55)

Aşama meraklılarına, aşamacılıkta aşama yapanlara, demokrasi mücadelesini ve demokratik hedefleri neredeyse bir fetiş haline getirenlere seslenmek gerekiyor: Sosyalizmi anlatmadan, sosyalist mücadeleyi sürdürmeden, sosyalizmin bayrağını dik tutmadan, o çok sözünü ettiğiniz demokratik dönüşümleri gerçekleştiremezsiniz. Sosyalizmi öğrenme ve anlatmadaki yeteneksizliğinizi ve kısırlığınızı demokrasiyi bir fetiş, bir ayrı aşama haline getirerek örtemezsiniz. Bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesinin bütünlüğünü savunanlara "Troçkist" etiketini yapıştıramazsınız. Unutmayın, Lenin yalnızca Troçki ile mücadele etmedi; sizlere pek çok benzeyen II.Enternasyonal dönemleri ile de mücadele etti.

Sosyalist harekette sabır ile tevekkülü birbirine karıştırmamak gerekiyor. Sabır başka; "zamanla olacak", "biz görecektir miyiz?", "herhalde görmeyeceğiz ama olsun" demek başka. İkincisi, tevek-

kül. Sosyalist harekette böyle bir tevekkülün yeri yok. Böylesine bir tevekkülle sosyalizme bağlı kalmak coşku duymak, sanki devrim yarın olacakmış gibi çalışmak mümkün değil. Coşku olmadan çalışma olmaz. Coşku, yaratıcılığın yarısı. Coşkusuz yaratıcılık olmaz.

Coşkusuz ve inançsız bir sosyalizm mümkün mü? Mümkün, ama yalnızca kağıt üzerinde. Böyle kağıt üzerinde çok "sosyalist" var. Tutundukları dal da otomatik olarak aşamacılık oluyor. Hep bekliyorlar. CHP'yi, Cuntayı, ileri demokratik düzeni, ulusal demokratik düzeni bekliyorlar.

Böyleleri aşamacılıkta aşama yapanlar. Artık onlar için aşamalar, sosyalizm için aşamalar olmaktan da çıktı. Artık aşamalar için "sosyalizm" yapıyorlar. Bekledikleri aşama için "sosyalistlik"lerini sürdürüyorlar. Sosyalizm için değil, aşamalar için yaşıyorlar.

AYDINLARDA ŞABLONCULUK HASTALIĞI VE KÖKENLERİ

Yürüyüş 6 Haziran 1978

En azından Türkiye sözkonusu olduğunda, örneğin, sosyalist dünya görüşünü benimseyen bir sanatçı ile sosyalist hareketin öncü kadroları arasında belirgin bir fark var. Bu farkı ele alırken, şöyle bir sorudan yola çıkmak mümkün: Türkiye, hem sosyalist dünya görüşüne sahip hem de dünya ölçülerinde yeri, önemi olan sanatçılar yetiştirdi. Şiirde, hikayede, romanda ve tiyatrodaki. Ama bir de öbür yan var. Örneğin bugün bırakın evrensel ölçütleri, sosyalist hareketin Türkiye'deki teorik ve pratik gelişimine katkıda bulunmuş pek az yapıt, özgün çalışma olarak adlandırılabilir pek az ürün var elimizde. Neden? İki uğraş alanı arasındaki bu büyük farkı nasıl açıklamak gerekiyor?

Özü açısından, bu soru yalnızca günümüze ilişkin bir soru değil. Sözü edilen boşluğun ya da kopukluğun bir geçmişi, bir geleneği var. Daha açığı, bu geleneğin, Türkiye'de burjuva demokratik devrimin ilk silkinış dönemlerine dek uzanan bir gelenek olduğunu belirtmek gerekiyor.

BATI'DAKİ UYUM, BİZDEKİ BOŞLUK

Ortaya konan sorunun yanıtını araştırmadan önce, çok belirgin bazı göstergeler üzerinde durmak gerekiyor.

Dünyada, burjuva devrimlerinin yükselip topluma damgasını vurduğu tüm ülkelerde hem sanat alanında, hem de düşünsel faaliyet alanında önemli silkinişler görüldü. Ancak sanat alanındaki verimlilik ile örneğin ekonomi, politika ve felsefe alanındaki verimlilik arasında önemli bir düzey farkı görülmedi. Burjuva devrimlerine sahne olan ülkelerde burjuvazi, sanatçısı, filozofu, politikacısı ve iktisatçısı ile birlikte yükseldi. Burjuva düzenine doğan tepkilerde de aşağı yukarı aynı uyum görüldü. Sosyalist dünya görüşü de sanatçısı, politikacısı ve iktisatçısı ile birlikte burjuvazinin ve kapitalist düzenin karşısına çıktı. Burjuva devrimlerini ilk tamamlayan ülkelerde durum, özetle böyle.

Bir de Türkiye'nin başlangıcı 19.yüzyıla uzanan burjuva devriminin silkiniş süreci var. Burada hemen belirtmek gerek: Türkiye'de "kapitalistleşmenin Batı'dakinden farklı oluşu", damgasını hiç kuşkusuz üst yapıya, üst yapıdaki gelişmelere de vurdu. Türk toplumunun burjuvalaşma sürecinin üst yapıdaki ilk göstergeleri, sanat alanı ile düşünsel alandaki bir dengesizliği sergiliyor.

Bir Namık Kemal'e, bir Ziya Paşa'ya, Tevfik Fikret'e "kötü şairler" deme olanağı yok. Bir Ömer Seyfettin'in, en azından teknik açıdan iyi bir hikayeci olduğunu kabul etmek gerek. Daha başka örnekler saymak da mümkün.

Peki ya iktisatçılar, politikacılar ve diğer düşünürler: Felsefe ve ekonomide ciddi bir ürün, ciddi bir çalışma, ciddi bir silkiniş yok. Yalnızca taklitçilik ve şablonculuk var. Politikada ise, günlük işlerdeki ustalığını uzak görüşlülükle, tüm gelişmeleri analiz etme yeteneği ile bütünleştirebilen pek az "devlet adamı" var. Bu dönemde, politikacılık demek, günü gününe dar pratikçilik demek. Abdülhamit tipi "usta"lıktan önemli bir farkı da yok.

Meşrutiyet aydınlarımn, Türkiye analizi bir yana, uzun yıllar içinde yaşadıkları Avrupa koşullarından birşey anlayabildiklerini

gösterir pek az örnek var. Ama kaynayan Avrupa'da olup bitenlerden hemen hemen hiç bir şey anlayamadıklarını gösteren pek çok örnek var.

DERYA İÇİNDE OLUP...

Meşrutiyet hareketinin en önemli isimlerinden Ahmet Rıza, Fransa'da yetişti. Uzun yıllar Paris'te kaldı. Üst üste kitle hareketlerinin yaşandığı Fransa'da. Ahmet Rıza burada, "reformlarla ve tedrici biçimde" işlerin yoluna gireceğine iman etti. Türkiye için de bunu savundu.

Coşkulu "vatan şairi" Namık Kemal de uzun yıllar Paris'te kaldı. I.Enternasyonal militanları ile arkadaşlık etti. Onlardan düşünsel planda pek az şey alabildi. Namık Kemal bugün de, şairliğinin yanında, politikacı olarak pratik zekası ve hazırcıvaplığı ile tanınıyor yalnızca.

Yurtdışındaki meşrutiyetçi Osmanlıların kurdukları örgütün tüzüğünün hazırlanmasında yine I.Enternasyonal sosyalistleri görev aldılar(1). 1871'de Paris'teki Osmanlı Meşrutiyetçilerinin önemli bir bölümü, Komüncülerle omuz omuza savaştılar. 1871 yılında İstanbul'da çıkan "İbret" gazetesi açık açık Paris Komünü'nü savundu.

Ama Komün'ün ne olduğunun, neyi hedeflediğinin anlaşıldığına dair ciddi bir belirti yok. Aşağı yukarı aynı dönemlerde Osmanlı basını Karl Marks'tan "Enternasyonal adlı asiler şirketinin reisi Karlo Marno" olarak bahsediyordu. Sonuç şu: Osmanlı aydınları, bir türlü anlayamadıkları, özüne inemedikleri olay, düşünce ve görüşlerden harmanladıkları bir iki kalıbı, Türkiye'nin kurtuluş reçetesi olarak gördüler. Aynı, Perns Sabahattin'in, İngiltere ve ABD'nin gelişkinliğine bakıp, kurtuluş için tek reçete olarak federatif devleti ve ademi merkeziyetçiliği görmesi gibi.

FARKLI ALANLARDA FARKLI UĞRAŞ

Şimdi bütün bunların nedenlerine inmek gerekiyor.

Diğer özellikler bir yana, sanat ve edebiyat ile politika ve felsefe birbirlerinden en başta şu anlamda farklı: Verili toplumsal koşullarda ve toplumun gelişme yönü ile uyumlu olarak, iyi bir sanatçı için gerekli olan, en geniş hayal gücünün en titiz gözlemcilikle bütünleşebilmesi. Sanatta yaratıcılık için, böyle bir bütünleşme yeterli. Ve böyle bir bütünleşmede odak noktasını daha çok birey oluşturuyor. Yani, sanatçının kendisi.

Oysa politika ve felsefe alanında durum daha farklı. Belirli bir bütünleşme yine söz konusu. Ancak, farklı unsurların farklı bir düzeydeki bütünleşmesi. En başta, bir teorik çerçevenin olması gerekli. Sanatçıdaki titiz gözlemcilik, dar bir kesime ve o kesimin belirli bir zaman kesitindeki konumuna ilişkin olabilir. Diğer alanlarda ise, bu gözlemciliğin bir bütün olarak topluma ve toplumun gelişim yönüne ilişkin olması gerekiyor.

Daha da önemlisi, eldeki teorinin, somut gözlemlerle sürekli olarak yeniden ve yeniden üretilmesi zorunluluğu. Türkiye’de burjuva devriminin yıldızının parladığı anlar, bu nedenle hayal gücünü gözlemleri ile bütünleştirebilen duyarlı sanatçılar yetiştirdi. Ancak, genel teorik birimin yetersizliği; buna ek olarak kitle hareketinin zayıflığının bir sonucu olan tek tek insan kesitlerini görüp bir bütün olarak toplumu gözleyememe eksikliği, geriye yalnızca politika, ekonomi ve felsefe şablonculuğu yapan bir aydın kuşak bıraktı.

Türkiye’de aydın kuşağın bu yetersizliği, etkisi kırılmakla birlikte, bugün de söz konusu.

SİLKİNİŞ DÖNEMİ: KURTULUŞ SAVAŞI

Türkiye aydınının bu konumu, hiç kuşkusuz silinmez bir yazgı değil. Çünkü en başta, yazgı olmadığını gösteren istisnai dönemler var.

Kurtuluş savaşı yılları, istisnai dönemlerden ilkinin oluşturuyor. Hiç kuşkusuz raslantı değil: Kurtuluş savaşı yılları ve hemen sonrası gerek burjuvazi, gerekse işçi sınıfı saflarında görece olarak en yetenekli düşünürlerin ve politikacıların yetiştiği dönem oluyor. Türki-

ye’de, sosyalist hareketin temelini Kurtuluş Savaşı döneminde olgunlaşan önderler oluşturdu. Aynı şekilde, Türkiye burjuvazisinin en akıllı, en usta ve en gerçekçi politikacıları, Kurtuluş Savaşı döneminde yetişip pişenler oldu. Neden?

Kurtuluş Savaşı yılları, Türkiye’de gerek burjuvazi, gerekse işçi sınıfı açısından daha önce anlaşılamayan bir teori ile, daha önce bu boyutlarda rastlanmayan kitle hareketinin Türkiye toprağında da bütünleştiği, gökten yeryüzüne indiği yıllar oldu. 1917 Ekim Devrimi, teorik çerçeveyi netleştirdi. Yalnızca Türkiye’nin emekçi halkına ve aydınlarına değil, Türkiye burjuvazisine de ayaklarını yere basma olanağı verdi. 1917 Devriminin getirdiği teorik açıklık ve devrimin pratik uzantıları, Türkiye toplumunun o dönemki büyük hareketliliği ile bütünleştiğinde, hem burjuvazi hem de işçi sınıfı hareketi düşüncelerini ve düşünürlerini, politikasını ve politikacılarını üretti.

Türkiye burjuvazisi Mustafa Kemal ile birlikte, Jön-Türk romantizmini, İttihat ve Terakki’nin ilkesiz komitacılığını, Talat-Cemal-Enver Paşa maceracılığını aştı. Mustafa Kemal’in ve çevresinin şahsında, emperyalist ülkelerle ilişkileri olsun, içerdeki ilerici hareketin dizginlenmesini olsun 1917 Devrimi’nin ışığında ve ustaca değerlendiren gerçekçi politikacılara kavuştu. Gerçekçi ve ayakları ilk kez bu ölçüde yere basan politikacılar buldu.

İlerici hareket ise Meclisi Mebusan Sosyalizmini, İştirakçi Hilmi romantizmini ya da sahtekarlığını aştı. Mustafa Suphi, Şefik Hüsnü ve diğerlerinin şahsında ve 1917 Devrimi ışığında, teoriyi ilk kez Türkiye pratiğinde yeniden üretti.

Kurtuluş Savaşı yılları bu nedenle, yalnızca sanatçıların değil, aynı zamanda yetenekli düşünürlerin ve politikacıların yetiştiği yıllar oldu.

KISIRLIK DÖNEMİ

Eksiklikler, hatalar ve yeni şablonlar bir yana, Kurtuluş Savaşı yıllarının egemen, belirgin ve farklı özelliği bu.

Bu yılları, uzun süren bir kısırlık dönemi izledi. İstisnai birkaç silkinış bir yana, genel hatları ile sosyalist hareket örgütlenmede, kitle çalışmasında nitelikçe ileri adımlar atamadığı için, Kurtuluş Savaşı yıllarındaki ilk canlılığa ulaşamadı. Kurtuluş Savaşı yıllarında ortaya çıkan teori ve pratik bütünleşmesi, daha sonraki yıllarda yeterince geliştirilemedi.

Bu durgunluk, ürünlerini vermekte gecikmedi. Mekanikleşen tahliller, mekanikleşen ilişkileri de beraberinde getirdi. Yaratıcılıktan şablonculuğa kayış, kitlelerden soyutlanışla birlikte gelişti. Burjuvazi, Kurtuluş Savaşı yıllarında gerekli ve yeterli ustalığa ulaşan kadroları ile yol alırken (İsmet Paşa ve benzerleri ile bu kadrolar fiziki anlamda öldüler ama burjuvazi için siyasal anlamda hiç bir zaman tükenmediler) sosyalist hareket ideolojik düzeyde ve bunun bir sonucu olarak da kadrolar düzeyinde kendini yenilemekte yetersiz kaldı.

1960'a kadar uzanan bu kısır dönemin üzerinde durmakta yarar var. Teori ile pratiğin, kendilerini hareket içinde ve sürekli olarak yenileyememesi, oldukça belirgin sonuçlar doğuruyor. Teoriye geldiğinde, yaratıcılık yerini papağanlığa ve şablonculuğa kaptırıyor. Pratikte ise, politik hareket anlamında kuyrukçuluğa, örgütlü çalışma anlamında ise bir nevi "misyonerliğe" indirgenme tehlikesi ile karşılaşılıyor. İnsanlar, dünya sosyalist sisteminin öncülüğünü, kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelesini, ulusal kurtuluş hareketlerini hıfz etmeye; komşularını "sosyalist" yapmaya çalışıyorlar ve bu arada da kendi dışlarındaki bir "çelişki" sonucunda kendi önlerinin açılmasını bekliyorlar.

Türkiye'nin sosyalist aydınları, uzun yıllar, kişiliklerinin, iradelelerinin ve isteklerinin dışında bu kısırlık dramını yaşadılar. Kısırlığın getirdiği "birikim", bugün hala aşılımaya çalışılıyor.

İTTİHATÇILAR VE GOŞİSTLER

Aralarındaki bütün ortak yanlara, düşüncelerindeki özdeşliğe karşın, 1860 sonrasının yeni Osmanlıları ile 1900'ler başının İttihat

ve Terakki'cileri arasında ilginç bir farklılık var.

Birkaç istisna dışında, ilk dönem meşrutiyetçilerinin tümü, soy-lu Osmanlı ailelerinden gelme, varlıklı ve aristokrat kişiler. Bu, gö-rüşlerini de etkiliyor. Toplumsal değişim konusunda, çok halim se-lim insanlar. Hızlı ve keskin alt üst oluşlardan değil, barışçı ve tedri-ci reformlardan yanalar. Ve kendilerinden bağımsız bir olgu ola-rak, o dönem henüz kitle hareketinde önemli bir kıpırdanış yok.

İlk meşrutiyetçilerin ve eski Jön Türklerin izleyicileri olan İtti-hatçıların kökeni ve yapıları ise daha farklı. Çoğu, yoksul ve dar ge-lirli, bilemediniz orta halli ailelerden gelme. Genellikle küçük bur-juvazinin yoksul bürokrat kesiminin çocukları. Bu köken, onları es-ki meşrutiyetçilere kıyasla daha sert, daha tepkici yapıyor. Daha da önemlisi, bu nitelikler, hayalcilikle bütünleşiyor.

Ailelerine ve çocukluklarına damga vuran yoksulluğun etkilerini hala üzerlerinde taşıyıp kurtuluşu subay olmakta bulan, subayken de doğru dürüst maaş alamayıp Galata bankerlerine borçlanan bu kadrolar, İttihat ve Terakki'nin temelini oluşturuyor. Ve yine İtti-hatçıların parladığı dönem, sakın 1860'ların tersine önemli sayılabi-lecek kitle hareketlerine tanık oluyor. Bir yanda büyük ama bilinç-siz ve yönsüz bir öfke öte yanda cıvı cıvı kaynayan bir dünya ve Türkiye. Bu, İttihatçıları maceradan maceraya sürüklüyor. Şiddet, terör, savaş ve fetih İttihatçıların gıdası oluyor. Selanik'te posta me-murluğu yapan Talat, ülkeyi koskoca bir savaşın içine atıyor. Daha sonra Enver Paşa, kır atına binerek önce Kafkasya'yı sonra da Orta Asya'yı fethetmeye çıkıyor. Bir ara uğradığı Sovyetler'de de kendisinin "en samimi Bolşevik" olduğunu ispatlamaya çalışıyor.

Taptıkları şiddet, sonunda kendi ecelleri oluyor.

Yeni Osmanlılar ve Jön Türkler, yani o asil kökenli halim selim insanlar hukukta, dinde, üstyapıda Türkiye'yi kurtaracak şablonlar aradılar. "Azınlıklara hak tanınınca Türkiye kurtulacaktı", Ahmet Rıza'nın "pozitivizmi" Türkiye'yi selamete çıkaracak felsefe idi; "Ba-tı'daki krallar, imparatorlar iyi idi, ama bizdeki Abdülhamit kötü idi", o değişince işler yoluna girecekti vb. vb.

1961'den sonra onları andıran bir ilerici 27 Mayıs'çılar türedi. Çoğu, Yeni Osmanlılar gibi iyi ailelerden gelme üniversite profesörleri, hatta kimi işverenler Türkiye'yi kalkındırma yolları aramaya başladılar. Kimi "Nasır sosyalizmi" dedi. Kimi "Japon kalkınması"nı örnek gösterdi. Kimi planlama ile kurtulacağımıza inandı; kimi Yunanistan'ın turizm hamlesini örnek alarak köşeyi döneceğimizi savundu. Hepsı aydın, temiz, asil, halim selim ve hepsinden öte şabloncu kişilerdi.

Yoksul kökenli ateş barut İttihatçıların benzerleri ise, 1961 sonrası öğrenci hareketinden çıktı. Yoksulluğun tam göbeğine gelmişlerdi. Köylerden, kasabalardan, büyük kentlerin gecekondularından. Bir yandan yaşadıkları düzene büyük bir tepki duyuyor, öte yandan tıpkı İttihatçılar gibi, önlerinde cıvı cıvı kaynayan bir dünya ve Türkiye buluyorlardı. Düzene, düzenin çarpıklıklarına olan öfkesini, bilinci ile yönlendiremeyen çoğu küçük burjuvalar gibi şiddete tapıyorlardı. Her politik husumeti adam vurma ile halleden İttihatçı Yakup Cemil gibi, her anlaşmazlığın üstesinden adam döverecek geleceklerini sanıyorlardı. Şablonculuk, kaçınılmaz bir biçimde onlara da bulaştı. Yeni İttihatçıların şablonları ise, "kırlardan kentlerin kuşatılması", "öncü savaş", "şehir gerillası", "kurtarılmış bölgeler" vb. oldu.

SORUNLARIN BİRİKİMİ, ÇÖZÜMÜ DE GETİRİR

Yukarıda değinilen yanlış uçlar dışında, 1961-71 dönemini, Kurtuluş Savaşı yıllarından bu yana, sosyalist hareket açısından Türkiye'nin en verimli yılları olarak görmek gerekiyor. Yeni Osmanlı tipi "ilerici"lerin ve İttihatçı tipi gençlerin ortaya çıkması, hiç kuşkusuz, bu döneme damgasını vuran tek olgu değil. Üstelik egemen olgu da değil. 1961-71 dönemine damgasını vuran egemen olgu, Türkiye'de sosyalist teori ile pratiğin, geniş kitle katılımının ışığında bir kez daha ve güçlü bir biçimde yeniden üretilmesi oldu. 1961-71 dönemi, Türkiye İşçi Partisi'nin örgütsel kişiliğinde, yıllar süren "büyük rötar"ın sona erdiği dönem oldu.

Burada önemli bir noktaya daha değinmek gerekiyor. Bilimsel sosyalizmin kurucuları, sosyalist düşüncenin ve pratiğin gelişmesi konusunda şöyle bir gözlemde bulunuyorlar: Sosyalist harekette ideolojik gelişme için mutlaka kitlelerin hareketlenmesi, kitle katılımı zorunlu. Ama "gülü seven dikenine katlanır" misali, kitle katılımının getirdiği geçici bir olgu var: Geniş kitle katılımının ortaya çıkması, ilk başlarda bir bakıma hareketin genel ideolojik düzeyini düşürüyor. Geniş kitle hareketi ile birlikte, geçici bir süre ideolojik bulanıklık dönemi yaşanabiliyor. Sonra bu dönem aşıyor. İdeolojik düzeyin düşüşüne, ideolojik bulanıklığa yol açan kitle hareketi, aynı zamanda bu düzeyin yükselmesinin, bulanıklığın aşılmasının da güvencesini oluşturuyor.

Söylenenleri, Türkiye'den örneklerle kanıtlamak da mümkün. 1917 Devrimi'nin ışığında, sosyalizmin Türkiye'de geniş kesimler için de bir cazibe merkezi haline gelmesi, geniş kitle hareketi ile birlikte en başta ortalama ideolojik düzeyi düşürdü. İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi "sosyalist" ya da "Sovyet dostu" mebustan geçilmez oldu. Şu ya da bu niyetle yola çıkan düzensiz çeteler, milis grupları da sosyalizmin şu ya da bu "tür"üne meftun oldular. Din adamları arasında "Bolşevikliğin İslam gereği olduğu" tezleri gelişti. Bu bulanıklık, zamanla aşıldı. Zamanla, ideolojik düzey yükseldi. Saflar daha net bir biçimde belirginleşti. Sosyalist mücadelede gidici olanlarla kalıcı olanlar ayrıştı.

Benzer bir gelişme, 1961-71 döneminde de yaşandı. Yine geniş kitle katılımı, sosyalizmin geniş yığınlara açılımı ile birlikte hareketteki ortalama ideolojik düzeyde aşağı doğru bir eğilim gözlemlendi. "Türkiye'ye özgü sosyalizm", "İslam sosyalizmi", "köylü sosyalizmi" çıkışları, ideolojik düzeyin bu gerilemesinin ürünleri oldu. Ancak bunu da bir netleşme dönemi izledi. '70'e doğru böyle bir netleşme dönemine girildi. Geniş kitle katılımı ile birlikte önce ideolojik düzeyin gerilediği, daha sonra yine aynı nedenle eskisinden üst bir düzeye çıktığı genel doğrusu, Türkiye'de 1961-71 dönemi ile bir kez daha kanıtlandı.

BUGÜNKÜ BULANIKLIK DA AŞILACAK

Bugün, geniş kitlesel katılımın ve hareketlenmenin, genel olarak ideolojik düzeyi geriletmişti bir dönem yaşıyoruz. Bu gerilik, Türkiye aydınında, büyük bir çözümleme yeteneksizliği biçiminde kendini gösteriyor. Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran'ın deyimi ile bugün Türkiye'nin kendine sosyalist diyen aydınları, çözümleme yeteneksizlikleri sonucunda, olayları nitelemek yerine etiketlemek hastalığına tutuldukları bir dönemi yaşıyorlar.

Bugün Türkiye'de ortalama bir "sosyalist" aydın için bir olgu ya A'dır, ya da B. A ise B olamaz. B ise A olamaz. Olgular, ya siyah-tır, ya da beyaz; gri ya da başka tonlar söz konusu olamaz. Türkiye'de MC dönemlerinde ya faşizm vardır, ya da demokrasi. Birinden birini kabul edeceksiniz. Örneğin faşizmin tırmandırıldığı gerici bir iktidar dönemi olamaz. Geçmişin tek parti dönemi, ya faşizmdir, ya da Türkiye'nin en ilerici, en antiemperyalist dönemi. Başka bir şey olamaz. Doğu ve Güneydoğu ya sömürgeci, ya da Türkiye'nin diğer bölgelerinden hiç bir farkı yoktur. Başka bir çözümleme getiremezsiniz.

İlerici, sosyalist hareket hiç kuşkusuz bugünkü darboğazı ve kısırlığı da aşacak. Geçmişte olduğu gibi. Yine geçmişte olduğu gibi, her dönemdeki bulanıklığın aşılması, hareketi ve ideolojik düzeyini bir öncekinden daha üst bir düzeye çıkaracak.

Türkiye'de hareket, bugün bunun sancılarını çekiyor.

NOTLAR:

(1) Petrosyan, *Sovyet Gözü ile Jön Türkler*, s.73

DEVLETE ÇIKARILAN DAVETİYE

Yürüyüş 27 Haziran 1978

Kapitalist toplumlarda devletin yeri ve işlevi, sosyalist teori tarafından çoktan açığa çıkarıldı. En genel hatları ile biliniyor: Devlet egemen sınıfların elindeki örgütlü baskı ve şiddet aracı. Ancak bu genel doğrunun, daha özel bazı yanları da var: Devlet, egemen sınıflar açısından herhangi bir şiddet aracı değil. Devletin, en geniş anlamda örgütlülüğün ve sürekliliğin yanısıra, bir de "legal olma" özelliği var. Örneğin faşist örgütler, ülkücü dernekler de burjuvazinin baskı ve şiddet araçları olarak belirli misyonlara sahipler. Bunların işlevleri giderek artıyor; Beslendikçe azıyorlar. Ama devlet gibi herşeyin üzerinde, tarafsız görünümlü ve legal bir konuma sahip değiller. Burjuvazinin resmi ve gayri resmi şiddet araçlarını birbirinden ayıran başlıca özellik, burada yatıyor.

Hep birlikte yaşadığımız MC dönemlerinin bir özelliğinden söz etmek gerek. MC dönemleri, Türkiye’de egemen sınıfların resmi ve gayriresmi şiddet araçlarının, legal ve illegal şiddet yöntemlerinin içiçe geçip kaynaştığı ve birlikte halkı ezdiği bir dönem oldu. MC dönemlerinde çok sözü edilen faşist tırmanışın bir görünümü de bu. Buraya kadar olanı, görelî olarak klasik bir süreç. Ama klasik süreçler, her zaman klasik sonuçlarla kapanmıyor. MC’nin legal

ve illegal araçları ile klasik bir süreçte tırmanan faşizm, bir darbe ile klasik sonucuna, yani açık faşizme ulaşamadı. Hiç kuşkusuz çok çeşitli ve karmaşık nedenlerle. Ama önemli olan, bu nedenlerden çok sonucuna ulaşmayan oyun üzerine burjuvazinin bugün düşündükleri. Bunlar üzerinde durmak gerekiyor.

Burjuvazi, bir dönüş yapma zorunluluğu duydu. Hemen belirtelim: Hiç kuşkusuz kesin bir dönüş, bir vazgeçme değil. Özetle şu: MC dönemlerinde tırmandırılan faşizm, kesin ve klasik sonucuna ulaşmadığı için, ortada bir boşluk ve yine burjuvazinin uzun süre tahammül edemeyeceği bir laçkalık doğdu. Şimdi burjuvazi bu boşluğu legal şiddeti ön plana çıkararak, legal şiddete yeni misyonlar yükleyerek doldurmaya çalışıyor. Bugünkü planın özü bu. Burjuvazi, legal şiddete, yani devlete yeni davetiyeler çıkarıyor. Özel misyonlar için beslenen fanatik gruplar, bugün işlev olarak legal şiddete göre geri planda kalıyorlar.

Burjuvazi neden legal şiddete davetiye çıkarıp diğer grupları şimdilik daha geri planda bırakıyor? Nedenlerinden ilki açıklandı: Bugüne kadarki birikini, açık faşizm takviyesi ile doruğuna çıkaramamak. Ancak daha önemli bir neden de var: Büyük burjuvazi, CHP'nin kimi misyonları yüklenmeye kendisinin de beklemediği boyutlarda teşne olduğunu hemen gördü. CHP'nin; programının, bilinen görüşlerinin ve tabanının çok ötesinde "ben devletim" mantığına hemen kapılanıverdiğini gördü. Burjuvazi, ayrıca özel şiddet araçlarına pek gerek duyulmayan 1950 öncesi "tek parti, tek şef ve milli birlik" mantığını bugünkü iktidarda ve başbakan Ecevit'te bulduğunu hissetti. Hiç de haksız sayılmaz.

Sayalım. CHP iktidarı, uluslararası ilişkilerde, "ulusal gururumuzun korunmasında", "anarşinin durdurulmasında", "milli birliğin sağlanmasında" ve işçi işveren ilişkilerinin her iki taraf adına ve her iki tarafın üzerinde "ulusal ekonomi çerçevesinde" değerlendirilmesinde tek alternatif olarak ortaya çıktı. Somut bir olgu olarak CHP iktidarı, soyut bir olgu olarak devletin tüm fonksiyonlarını böyle üzerine aldı. Şimdi CHP iktidarı, kaybolduğu iddia edilen devlet

için "o benim" diye göğsünü gerip dolaşıyor. Burjuvazinin resmi, legal ve daha yaygın olan baskı aracı, aynı sınıfın gayriresmi, özel ve sınırlı şiddet araçlarından daha ön plana çıkıyor. Burjuvazi, hiçbirinden fedakarlık etmeyecek. Ama ortadaki boşluğu, birinden birine ağırlık vererek dolduracak. Öyle de yapıyor.

Söylenenler soyut bulunabilir. Ama üzerinde en azından düşünülmesi gereken kimi somut göstergeler de var. Örneğin, bir gazete. Bu gazete, bugün iktidarın en büyük destekçisi durumunda. Yazarları, Ecevit diyor başka bir şey demiyor. Egemen çevrelerin en mutemet gazetecisi, Ecevit'in dış gezilerini izlerken kendi ifadesine göre ağlıyor. Belki de Atatürk'ü hatırlayarak. Ama aynı gazete MİT'i, Savak'ı, bölücülüğü, Talabani'yi, Barzani'yi dilinden düşürmüyor. Bu en çok okunan gazetenin misyonu ne ola ki?

Açıkçası şu: Legal şiddeti ön plana çıkarmak ve legal şiddetin tüm olanaklarından sınırsızca yararlanmak için "inandırıcı bir dış tehlike" yaratmak gerekiyor. Sonra da bu "dış tehlike"yi içerideki olaylarla bütünleştirmek. Beylik, ama etkili bir taktik. Öyle ki, huzursuz halk karşılaştığı her olayın içinde bir yabancı, bir "dış mihrak" arayacak. Bugün CHP'nin en çok okunan gazetesi, halka, yayını ile bu "tehlike"yi işaret ediyor. Sonra huzursuz yığınlar büyük bir korku içinde devleti aramaya başlayacaklar. Bir baskı ve şiddet aracı olan devlete sımsıkı sarılacaklar. "Anarşinin durdurulması", "Türkiye'de gözü olanlara" gereken dersin verilmesi için, uyguladığı şiddete de razı olarak devlete güvenecekler. Burjuvazinin en akıllı kesiminin bugünkü planı, özetle böyle.

Politika, karmaşık bir süreç. Nesnel sürecin, kimi dönemlerde özel yan ürünleri de oluyor. Burjuvazinin devlete davetiye çıkarması, legal şiddet araçlarına ağırlık verme politikası hiç kuşkusuz kimi olumlu yan ürünlerini de verecek. Ve hemen belirtmek gerekiyor: Sosyalistler, yalnızca sosyal demokrasinin ikili yanını görmüyorlar. Tüm nesnel süreçlerin ikili yanını görüyorlar. Burjuvazinin son manevrasının da ikili yanını görüyorlar. Bir yandan legal şiddete ağırlık verilisindeki hesapları değerlendirip tedbirlerini ona göre alırlar-

ken, diğ er yandan da legal şiddete geçişte kimi fanatik-faşist grup ve kişilerin ekarte edilmesi biçiminde ortaya çıkabilecek olumlu gelişmeleri de göz önünde bulunduracaklar.

Tüm bu gelişmelerin karşısında bir de yanlı lara ve yanlı lı a mahkum olanlar var. En "tutarlı" oldukları konum, yanlı lardan hiç ama hiç  a mamaları. Böyleleri hiç kuşkusuz yine koro halinde seslerini yükseltecekler.  n plana çıkardıkları konu, "ilerici ve halktan yana bir CHP iktidarı ile gerici faşist güçler arasındaki çelişki" olacak. Böylece burjuvazinin en önemli manevralarına gözlerini kapayacaklar. Şimdiden kapamaya ba ladılar. MC'nin söyledikleri en çok böylelerini etkiliyor. Ecevit'in kendilerinden gülerek bahsettiği "hükümet ömrüne her ay vade bi enler", kendi taraftarlarından çok böylelerini etkiliyorlar. Böyleleri bugün için ağır basan olgunun "CHP'nin iktidardan düşürülmesi" değil, tersine iktidara daha da yerleşmesi olduğunu bir türlü göremiyorlar.

Her eye rağmen Türkiye önemli günlere gebe.  nemli günlerin sonucunu, burjuvazinin yeni tercihinin gücü ve etkinliği belirleyecek. "Uzun, sıcak yaz", sayfıyeler, kampingler ve plajlar kadar Galata'da, Odakule'de, başkent kulislerinde ve kışlalarda geçecek. Ama genel sürecin olumlu yan ürünleri hiç bir zaman burjuvazinin planını ve sürecin kendisini örtbas etmemeli. Burjuvazinin, CHP aracılığı ile en kesin silahını yeniden bilemeye ba ladığı, devleti "tarafsız" görünüm altında ilerici güçlerin üzerine saldırmak üzere hazırladığı unutulmamalı.

Bugün için gereken, kimi  ablonların aldatıcı sihrine kapılmak değil, olguları dikkatle ve yeniden değerlendirmek.

GELİŞMEK İÇİN DEĞİŞTİRMEK GEREK

Yürüyüş 4 Temmuz 1978

Çevresini etkileyip değiştirmeyen, kendisi de gelişemez. Bilimsel sosyalizmin temeli olan tarihsel maddeciliğin ortaya koyduğu gerçeklerden biri bu. İnsan, doğa ile ilişki içinde. Doğayı etkiliyor. Doğayı etkileyip değiştirdikçe, kendisi de gelişiyor. Geliştikçe, doğayı daha çok etkiliyor. Doğa üzerinde daha büyük bir egemenlik kuruyor.

Tarihsel maddeciliğin ortaya koyduğu bu gerçek, yalnızca insan-doğa ilişkileri için geçerli değil. Gerçi üzerinde yeterince durulmuyor, ama aynı gerçek, siyasal hareket, siyasal mücadele için de eşit ölçüde geçerli. Siyasal harekette, çevresindeki insanların düşüncelerini etkileyip değiştiremeyen "sosyalistler" bir adım bile öteye gidemiyorlar. Hayattan kopuk bir sosyalizm, pratikten kopuk bir bilinç olamayacağı için. Bu nedenle medreselik kitap kurtları gerçek sosyalistler olamıyorlar. Böylelerinden sosyalist değil, papağan oluyor.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Boran'ın vurguladığı bir nokta var. "Kitlelere asıl verilmesi ve yerleştirilmesi gereken şey, tüm olay ve olgulara bilimsel sosyalist açıdan -sınıfsal açıdan- bakabilme, izah ve çözümler getirebilme veya getirilenleri anlayabilme ye-

tenegidir, ve bunun sonucu olarak verili somut koşullarda bilimsel sosyalist açıdan doğru tavırların alınabilmesi, doğru davranış ve eylemlere girişilebilmesidir. Sosyalizmi öğrenmek ve 'bilmek' bu demektir. Ve ancak bu anlam ve biçimde sosyalist olunduğu zamandır ki, sosyalizm sadece zihinsel düzeyde bir fikirler sistemi ve inanç olmaktan çıkar, insanların gösterdikleri tepkilerde, giriştikleri eylemlerde maddesel güce dönüşür. Kitlelerde bu dönüşüm olduğu zaman, tarih değişir." (Sosyalistler ve CHP, YÜRÜYÜŞ, Sayı:151)

TİP Genel Başkanı Boran'ın bu sözleri üzerinde uzun uzun düşünmek gerekiyor. Daha da açarak ve ayrıntılarına inerek. Örneğin tüm olay ve olgulara böyle baktığını iddia eden çok kişi var. Gerçekten böyle mi bakıyorlar? Öyle ise çevrelerini etkilemekte neden bu ölçüde yetersiz kalıyorlar? Bunlar tartışılması gereken sorular.

Önce Türkiye'de kendini sosyalist sayanları ele almak gerekiyor. Sonra da bunların kafalarının iç döşemesini incelemek. Pek çok "sosyalist" aydının kafasının içine yönelik böyle bir gözlem, hemen şu sonucu veriyor. Bilimsel sosyalizm, bunların kafalarının içindeki farklı ve sosyalizme yabancı düşüncelerin yanına bir misafir olarak gelmiş. Yani bir misafir ya da bir sığıntı. Bilimsel sosyalizm, kafanın içindeki diğer düşünceleri silip süpürmemiş. Kafayı bütünü ile değiştirememiş. Kafanın içinde, bunlarla birlikte oturuyor. Hep birlikte geçinip gidiyorlar. Kafalarda kemalizm, populizm, milliyetçilik, CHP'cilik vb. var. Bütün bunların yanında bir de sosyalizm.

Bu düşünce bulamacı, sosyalist hareketin tarihindeki pek çok "kadro" için geçerli oldu. Harekette dönekliliği, sapkınlığı, yılgınlığı, nefessizliği ve hepsinden öte kısırlığı yaratan unsurlar arasında böylesine bir kafa yapısının hiç kuşkusuz önemli yeri var. Böyle bir kafa yapısı ile "tüm olay ve olgulara sınıfsal açıdan bakabilmek" mümkün değil. Bir tek çözüm var: Sosyalizmin, kafanın içindeki diğer tüm misafirlere yol vermesi. Onların tümüne egemen olması da değil tümünü yok etmesi.

Peki, bu nasıl olacak? Sosyalizm nasıl sosyalist kafaların tek ve

mutlak egemeni olacak? İnsanla doğa arasındaki ilişkiler, bu sorunun yanıtını da ortaya koyuyor. Doğayı etkileyip gelişen insan gibi, sosyalistler de ancak çevrelerini etkileyerek bilinç, düşünce ve deneyimlerini geliştirebilirler. Başkalarını değiştirerek kendilerini geliştirebilirler. O halde, sırada, "hangi araçla" sorusu var.

Tek bir araç, tek bir yol var: Politik çalışma. Türkiye'de en az bilinen, en az kullanılan silah. Sosyalist harekette, bu silah bilinmediği, kullanılmadığı için mücadele tarihinin birikim ve deneyimleri kısırlaşıyor, papağanlık tohumları oraya buraya ekiliyor. Bu silahı kullanamadıkları için başkalarını etkileyip değiştiremeyenler, kendilerini de geliştiremediler.

Politik çalışma, ama nasıl? Hangi koşullarla? Bu soruların yanıtını getirecek iki ipucu var. İki hayati koşul. Bunlardan birincisi, sosyalizmin, yalnızca belirli sıcak dönemlerde değil, yaşanan her gün, durgun ya da hareketli her dönem için bir şevk ve heyecan unsuru olabilmesi. Böyle bir heyecan olmadan, sosyalizm için böyle bir coşku duymadan ve nihayet bunu her saat iliklerinde hissetmeden politik çalışma olmaz. Yalnızca, yasak savma olur.

İnsanların sosyalizme bağlılığının, inanç ve kararlılığının çeşitli ölçütleri var. Ve Türkiye'de sosyalist hareket ilginç bir özelliğe sahip. Belki de dünyanın başka hiç bir ülkesinde görülmeyen bir özellik. İnsanların sosyalizme bağlılığının, inanç ve kararlılığının neredeyse tek ölçütü hapisane ve işkence olmuş. İnsanların kaç kişiyi etkilediği, kimleri sosyalist yaptığı, nereleri örgütlediği geri planda kalıyor. Söz konusu olan, neredeyse yalnızca işkenceye dayanılıp dayanılmadığı, hapisanede dağıtılıp dağıtılmadığı. Türkiye'de ölçütün bu tek yanlılığı nereden kaynaklanıyor?

Yine tek kelime ile politik çalışma fakirliğinden. Politik çalışma gelişmemişse, günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmemişse; bilinç, inanç ve kararlılığın tek ölçütü hapisane, işkence ya da "kavgada ustalık" olur. Ve bundan da önemli bir gerçek var: Günlük politik çalışmaya dökülmeyen, politik çalışma ile bilinmeyen ve "güç dönemlere" saklanan bir heyecan ve coşku, her zaman kısır

ürünler verir. Fire oranı artar. Dağılmalar, çözülmeler çoğalır. "Sol memenin altındaki cevahir"i en güç dönemlerde bile karartmayanların, mutlaka ve mutlaka en olağan dönemlerde bile azim ve coşkularını koruyabilenlerden, günlük politik çalışma içinde yoğrulanlardan çıkması, bunu açıkça gösteriyor. Unutulmamalı: Direnç, bir inat meselesi değil. Kesintisiz bir bilincin ve coşkunun ürünü.

Birincisi, bu. Politik çalışma için önce sürekli bir heyecan ve coşku olacak. Ancak, önemli olan bir ikinci nokta daha var: Öncü kadrolarla yığınlar arasındaki köprülerin kurulabilmesi. Bu olmadan, yalnızca yığınlara ulaşma" edebiyatı yapılır. Somutluktan, dolayısıyla hayattan giderek uzaklaşılır. Peki, yığınlara uzanan somut köprü nerede?

Bu köprüyü, yığınların içinden sıvrılan politikleşmiş, ama bilinçsiz unsurlar oluşturuyor. Sorun, bunlar aracılığı ile yığınlara ulaşabilmek. Yığınları, bu unsurlar aracılığı ile kazanabilmek. Ancak burada bir başka önemli sorun daha ortaya çıkıyor: Sosyalist kadrolar, yığınların içindeki bu politikleşmiş unsurlarla karşılaştırmalarında, bir bakıma kendi benzerlerini buluyorlar. Aralarında çok da önemli sayılmayacak nicel farklılıklar var. Her ikisi de kafalarına sosyalizmi ek bir misafir olarak almışlar. Her iki kesimin kafasında da, sosyalizm, yabancı düşünce tortularının yanında bir yere sahip. Sosyalist kadroda, bilimsel sosyalizm daha ağır basıyor, ama kesin egemen değil. Yine de politikleşmiş unsura kıyasla, sosyalist kadronun kafası daha homojen bir niteliğe sahip. Politikleşmiş ama bilinçsiz unsurda ise, kafanın içindeki misafir sayısı hem çok fazla, hem de bunların hepsi içiçe geçmiş durumda. Bir köşede sosyalizm var. Diğer köşelerde ise CHP'cilik, goşizm, kemalizm, mezhepcilik, milliyetçilik vb. at oynatıyor.

Bu yapıları sonucunda, sosyalist kadro ile politikleşmiş unsur, birbirlerini bir ipte oynayan iki cambaz gibi görüyorlar. Yine bu yapıları sonucunda, sosyalist kadro, "bilinç götürmeye" gittiği yerde, bir rakip ya da "can düşmanı" bulmuş oluyor. İpler, kısa bir süre sonra kopuyor. Sosyalist kadro, nutuk atacak daha "bakir" bir kitle

aramaya koyulurken, politikleşmiş unsur da çevresindeki etkinliği ve birikimi boşa harcamaya devam ediyor.

Çözüm nerede? Sosyalist kadroların politikleşmiş ama bilinçsiz unsurları bir rakip ya da ayrı bir "siyasi" çizgi olarak değil, eğitilmeye ve yönlendirilmeye muhtaç kişiler olarak görmeleri ve onlara böyle yaklaşmaları çözümün en önemli adımını oluşturuyor. Bunun için de ideolojik yetkinliği geliştirip, dar "siyaset" tartışmalarından kurtulmak, tartışma konularını çeşitlendirmek, somut olgu ve hedefleri vurgulamak gerekiyor. Türkiye’de sosyalist hareketin gelişip güçlenmesinin güvencesi, somutta ve tabanda, bu ikili ilişkide yatıyor. Sosyalist kadro küsüp gitmeyecek. Göreli üstünlüğünden yararlanarak, karşısındakini etkilemeye ve değiştirmeye çalışacak. Kendisi de, ancak bu sayede gelişebilecek. Ancak bu ikili ilişki sayesinde hem politikleşmiş unsurların hem de sosyalist kadroların kafasında halen misafir bulunan tüm tortular silinip yok olabilecek. Daha girişken, daha militan ve ideolojik açıdan daha gelişkin sosyalistler, böyle ortaya çıkacak.

Türkiye’de sosyalist hareket için bir benzetme yapmak mümkün. Yol vermeyen, yol vermesi için ağaçların kesilmesi gereken kesif ormana, cangıl denir. Sosyalist harekette, koskoca bir cangılın ortasında küçücük bir alan temizlenmiş. Herkes, bu küçücük alana dolmuş, ilerlemek için yol açmak yerine habire tartışıyor. Temizlenmiş alanın darlığı, tartışmaların kapsamını da daraltıyor: Faşizm tehlikesi, demokratik güçlerin en geniş iş ve eylem birliği, CHP’nin ne yaptığı, bir sonraki 1 Mayıs’ın nasıl olacağı vb. vb. Somut mücadele alanı genişlemeden, ideolojik düzey de yeterince gelişmiyor.

Türkiye’de sosyalist hareket, gündemdeki sorunun ne olduğunu biliyor: Baltayı kapıp, cangılda yol açmak. Geçit vermeyen cangılın dört bir yanına saldırmak. Tabi bu küçücük alanda gevezelik edenleri kendi başlarına bırakarak.

DEMOKRASİ MÜCADELESİNDE BOĞUNTU

Yürüyüş 11 Temmuz 1978

Türkiye’de sınıf mücadelesi tarihinin en önemli olgusunun Türkiye İşçi Partisi hareketi olduğu bugüne kadar sık sık vurgulandı. Vurgulanan önemli noktalardan biri de, TİP hareketi ile birlikte "donmuş toprakta buzların çözülmesi" idi. Bunu, sosyalizmin TİP hareketi ile birlikte yaygınlık ve yığınsallık kazanması biçiminde ifade etmek de mümkün.

Sosyalist harekette yaygınlaşma ve yığınsallaşma, ayrışmayı dışlamıyor. Tersine, belirli dönemlerde yığınsallaşma, ayrışma ile birlikte gidiyor. 1961-71 döneminin diğer bir özelliği de burada. En açık biçimde şöyle: 1961-71 döneminde sosyalizmin yaygınlaşıp yığınsallaşması, sosyalist hareketin genel demokratik hareketten ayrışması sürecinin diğer yanını oluşturuyor. Ayrışma ve yığınsallaşma, tek ve aynı sürecin iki yanını oluşturuyor. 1961-71 döneminde, sosyalizm yığınsallaşırken, sosyalistler demokratlardan, sosyalist hareket de genel demokratik hareketten ayrıştı. Sosyalizm, demokrasi içinde boğuntuya gelmedi. Yaygınlaşmanın böyle bir ayrışma ile birlikte yürümesi, Türkiye’de sosyalist hareketin geçmişinde görülmeyen sıhhat göstergelerinden birini oluşturuyor.

Neden? En başta şu nedenle: Sosyalistler ve demokratlar bir hedefe aynı anda ve birlikte yürüyen kesimler değil. Aradaki ilişki böyle değil. Sosyalistler hedefe yürürken, bir yandan da geriden gelenleri sürekli olarak yanlarına çekmekle meşguller. Sosyalistlerin bu çekişi olmaksızın, demokratların hedefe doğru sosyalistlerle birlikte yürümeleri mümkün değil. İşçi sınıfının, yalnızca sosyalizmin değil, demokrasi mücadelesinin de öncü, itici gücü olması bu gerçekten kaynaklanıyor. Sosyalizm, ayrışıp ileriye gitmeden, geridekileri yanına çekemez.

Bu nedenle sosyalist hareketin genel demokratik hareketten ayrıştığı 1961-71 dönemi, aynı zamanda demokrasi mücadelesinde de çok ileri adımların atıldığı bir süreç oldu. Yine aynı nedenle, sosyalist hareketin genel demokratik hareket içinde eridiği ya da boğulduğu dönemlerde görülmeyen bir canlılık ve mücadele düzeyi, 1961-71 dönemine damgasını vurdu.

Teorik gerekçeler, Lenin'de var. Lenin'e göre, demokrasi mücadelesinin güçlenebilmesi, sosyalist hareketin genel demokratik hareketten ayrışarak onu ileriye çekebilmesine bağlı. Aradaki ilişki, Lenin tarafından şöyle ifade ediliyor: "İşçi sınıfının demokratik faaliyetlerinin diğer sınıfların ve grupların demokratik özlemleri ile kaynaşması, demokratik hareketi, politik mücadeleyi zayıflatır. Ona daha az kararlı, daha az tutarlı ve uzlaşmaya daha yatkın bir hale getirir." (Seçme Eserler, Cilt:2, s.336) İşçi sınıfını ve işçi sınıfı hareketini genel demokratik özlemlerle kaynaştırıp, onların arasında boğuntuya getiren MDD hareketi, bu nedenle uzlaşmacı bir hareket olarak ortaya çıktı. MDD hareketi, bu nedenle dilinden düşürmediği demokrasi mücadelesinde TİP'in çok çok gerisinde kaldı.

Lenin bu sorunu çok açık biçimde ortaya koyuyor. İşçi sınıfının da demokratik hedefleri, bu hedeflere yönelik eylemleri var. Ancak işçi sınıfında, diğer kesimlerde görülmeyen bir özellik daha var: Demokratik hedeflerin, ayrılmaz bir biçimde sosyalist hedeflerle, sos-

yalist perspektifle içiçe geçmesi. Bu kopmaz bağ, işçi sınıfının öncülerinde var. Bu nedenle hedef, işçi sınıfının bu ayrılığı koruyarak diğer sınıf ve tabakaları kendine doğru çekmesi. Yoksa, hedef ve eylemlerini "demokratik özlemlili" diğer kesimlerin düzeyine indirgeyerek onlarla kaynaşması değil. İşçi sınıfının öncülüğü, bu nedenle somut koşulların dayattığı bir zorunluluk. Kuru laf kalabalığı değil.

1961-71 TİP hareketi, bu değerlendirme açısından da büyük önem taşıyor. Hareketin eksiklikleri ayrı. Eksiklikleri kadar, tartışılmaz gerçekler de var. Zamanın dergilerini, gazetelerini karıştırmak yeterli. Populizme, Yön'cülüğe, İslam sosyalizmine ve genel demokrat hareketin diğer görünümlerine karşı, verilen kesintisiz ideolojik mücadele ortada. Köylülük, "zinde güçler", "ilerici aydınlar ve subaylar" ortada dururken, "işçi sınıfı" diye dayatanların saygın mücadelesi ortada.

Bütün bunlar sosyalist hareketin, bir süreç içerisinde genel demokratik hareketten ayrışmasının ve giderek demokrasi mücadelesine de egemen olmasının somut göstergelerini oluşturuyor. Sosyalist hareketin bağımsızlığını ve ideolojik ayrılığını bu şekilde netleştirmesinin demokrasi mücadelesine ne ölçüde güç kattığını bugün tartışmaya gerek yok. Sosyalist hareketin, bu alandaki katkılarını inkar etmeye olanak da yok. 1961-71 dönemi, işçi sınıfı hareketinin genel demokratik hareket içinde, boğuntuya getirilemediği bir dönem oldu.

Genellikle sanılanın aksine, ayrışma, güç artırımının ve güç birliğinin de temelini oluşturuyor. Ayrışmanın ikili yanı var: Birincisi, sosyalist hareket demokratik görevlerini daha açık, daha net bir biçimde kavlıyor. İkincisi, yine aynı ayrışma sayesinde, demokrat unsurların görüş alanları ve perspektifleri gelişiyor. İleridekilere bakıp, daha ileriye, yani sosyalizmi görebiliyorlar. Bu ayrışma sayesinde, sosyalizme daha çok yaklaşıyorlar. Gerçek bir birliğin temelleri böyle atılıyor. Verimli bir süreç başlıyor. Ayrışma, daha üst düzey-

de bir birliğin tohumlarını geliştiriyor.

Verimli süreçler, verimli sonuçlara gebe. Lenin, bu sonuçlar üzerinde de duruyor. Ayrışmayı izleyecek olan gerçek ve tutarlı birlik sürecini şu sözlerle vurguluyor: "Daha önce Rusya'daki tüm sosyalistlerin sosyal-demokrat olmaları gerektiğini söyledik. Şimdi ekliyoruz: Rusya'daki tüm gerçek ve tutarlı demokratlar da sosyal demokrat olmalıdır." (Aynı yerde)

Ayrışmanın getirdiği bu verimli sonuçları 1961-71 döneminde gözlemek mümkün. 1961-71 dönemi, en tutarlı, en gerçek demokratların sosyalistler olduklarını kanıtladı. Sosyalistler, demokrasinin en kararlı savunucuları olarak ortaya çıktılar. Aynı dönem, yine Lenin'in işaret ettiği gibi, en sağlam, en tutarlı ve en kararlı demokratların sosyalizme kazanıldığı dönem oldu. Ayrışma sağlandığı, demokratik mücadele adına sosyalist hareket boğuntuya getirilmediği için.

1971 sonrası, ayrı bir konu. ama çıkarılacak dersler de çok. 1961-71 hamlesi, ideolojik ve politik düzeyde iki önemli sürece dayanıyor. Önce, Türkiye'nin tüm sorunlarının sosyalizm çerçevesinde, bilimsel sosyalizmin gözlükleri ile tartışılır hale gelmesi. Burası, 10 yıllık dönemdeki sıçramanın ideolojik omurgalarından birini oluşturuyor. İkincisi, işçi sınıfının ve aydınların en bilinçli, en politikleşmiş ve en tutarlı unsurlarının harekete kazanılması. Bu da aynı sıçramanın en büyük politik kazanımını ortaya koyuyor.

Bugün gelinen ortamda, bir yanda bu kazanımlar, diğer yanda da bir kayıp var. Kayıp, TİP Genel Başkanı Boran'ın deyişi ile "demokrasi mücadelesinin sosyalizm ekseninden koparılması." Bu kayıpta kimin ne ölçüde payı olduğu büyük bir önem taşıyor. Önemli olan, bu kaybın üzerine yürünmesi. Sosyalist hareketin, demokrasi mücadelesinde boğuntuya getirilmesi dönemine son verilmesi.

Sorun, 1961-71 döneminin kazanımlarına ayak bakarak, yine ay-

nı dönemde olduğu gibi, ikili bir hamleye girişme sorunu. İdeolojik alanda, Türkiye'nin tüm sorunları yine sosyalizm açısından ele alınıp, sosyalizm gözlükleri ile tartışılır hale gelecek. Bilimsel sosyalizmin o büyük projektörü, geriye dönüp, geride kalan tüm olguları ve kafaları yeniden aydınlatacak. Politik alanda ise, başta işçi sınıfının en diri, en politikleşmiş, en bilinçli unsurları olmak üzere en tutarlı, en sağlam demokratlar ve aydınlar, örgütlü hareketin saflarına kazanılacak.

Bu yeni hamle, hareketi, 10 yıldan da kısa bir sürede çok daha ilerilere götürecektir. Sosyalizm, boğuntuya gelmekten kurtulup, boğulanları kurtaran bir yardım eli haline gelecek.

SOSYALİST HAREKETİN BUGÜNKÜ DÜZEYİ VE TKP PROGRAMI

Yurt ve Dünya Temmuz 1978

"Anakronizma" diye bir frenkçe sözcük vardır. Kısaca şu anlama gelir: Belirli bir tarihsel kesite özgü olguları ya da şahısları, bambaşka bir tarihsel kesite yerleştirmeye çalışmak. Örneğin Jül Sezar'ın "Sovyetler Birliği'ne açtığı savaşı" anlatan bir roman yazar-sanız, bunda anakronizmanın daniskası vardır. Keza Don Kişot ve Sanço Panza'yı bir uzay gemisine bindirip evrenin derinliklerine gönderirseniz, "tatlı" bir anakronizmadan yararlanmış olursunuz.

Anakronizmanın tatlısı, hikayede, romanda, sinemada ve kişisel sohbetlerde olabiliyor. "Nasıl olurdu" diye düşünüp gülmek, hoşça vakit geçirmek için. Ama sosyalist harekette, bugünün ve yarının hedeflerini yarım yüzyıl öncesine yapılan "geri dönüş"lerle saptamaya çalışmak, yarım yüzyıl öncesinin kimi koşullarını, yarım yüzyıl önceki konumlarında olduğu gibi günümüze de taşımak kimseye bir şey kazandırmıyor. Belki kısa bir süre için "sihir" söz konusu olabiliyor. Kabul. Belki kimi olgular mistik bir bulut ile sarılıp çekicilik sağlayabiliyor bir süre için. Ama sonuç hiçbir zaman olumlu olmuyor. Silah, kısa bir süre sonra geri tepiyor. Tutanların elinde patlıyor. Aynı 1971 öncesinin MDD efsanesinde olduğu gibi.

TARİHSEL KOPUKLUK

Bu yıl içinde yayınlanıp piyasaya sürülen "Türkiye Komünist Partisi Programı"nın temelini de böyle bir anakronizma oluşturuyor. Açıkça ifade edilecek olursa, TKP Programı, 1970'ler Türkiye'sini beceriksiz bir anakronizma ve gelişigüzel bir "mantık" içinde, çok ama çok gerilere götürmektedir.

TKP Programının en belirgin özelliklerinden biri, gerilerdeyken günümüze; günümüzdeyken gerilere "büyük sıçrama"ların yapılmış olmasıdır. Bir başka deyişle şöyle: TKP Programında, Türkiye tarihi 1920'lerin başında "bitmektedir". Tarih, 1950'lerle birlikte "yeni-den başlıyor". 1920'lerin hemen her olgusu ile günümüz arasında doğrudan ve nitelendirilmeyen bir bağ kuruluyor. Aynı şekilde, günümüzün tüm hedefleri, 1920'lerin koşullarına göre ele alınıp değerlendiriliyor. Arada, kesin bir boşluk, kesin bir kopukluk bulunuyor. Programın temeli de gerçekte bu boşluğa, kopukluğa dayanıyor. Neden?

Bu sorunun ayrıntılı düzeyde yanıtlanması, TKP Programının eleştirisinde izlenecek temel yöntem olarak ortaya çıkıyor. Bu yazıda yapılmaya çalışılan da bu. Ancak daha önce giriş olarak, tüm işçi sınıfı partilerinin mücadelelerine, bu mücadelelerin temelini oluşturan programlarına esas teşkil eden bir ilkeden söz etmek gerekiyor.

İşçi sınıfı partileri, ancak toplumun gelişimini inceden inceye çözümledikten, ülkedeki kapitalist gelişimin yönlerini ve özelliklerini hiçbir tarihsel kopukluğa izin vermeden değerlendirdikten sonra önderlerindeki mücadele hedeflerini belirleyebilirler. İşçi sınıfı partilerinin programlarına temel olan görüşler ve saptanan mücadele hedefleri, mutlaka ve mutlaka toplumun tarihsel gelişiminin nesnel bir çözümlemesine dayanır. Programın omurgası böyle oluşur; yani çözümleme ile hedefler arasında kesin, kopmaz ve mantıklı bir bütünlük kurulmak zorundadır. Çözümleme ile saptanan hedefler arasındaki çelişki ise herşeyin sonu demektir.

TKP Programı'nın iskeletinde varolmayan omurganın yokluk ne-

deni de burada ortaya çıkıyor. En açık biçimde şöyle ifade edebiliriz: TKP Programı günümüz Türkiye'si için yapılan değerlendirmeler ve bu değerlendirmeler ışığında saptanan hedefler ile Türkiye toplumunun nesnel tarihsel gelişimi arasında hemen hiçbir bağ bulunmamaktadır. Eğer Türkiye'nin 60 yıllık geçmişi, burjuvazinin gelişmesi, kapitalistleşme sürecinin özellikleri incelenirse, böyle bir incelemenin ortaya çıkardığı gerçeklerle TKP Programı'nın kesin bir uyumsuzluk içinde olduğu görülecektir. İki yan'ın birbirini çeldiği görülecektir. Bu gerçeğin, program hazırlayıcıları tarafından da görüldüğünü sanıyoruz. Yapılan iş bunu gösteriyor. Şunu yapmışlar: 60 yıl öncesinin "ulusal demokratik devrim"i için, "milli burjuvazi"si için, "anti feodal halk devrimi" için, "Kemalizm" için, 60 yıllık gelişmeye göz kapatılmış. Türkiye tarihi "yok" varsayılıyor. Tarihsel çözümleme ve bütünlük, önceden veri alınan hedef ve "saptamaları" reddettiği için; bu veri alınan hedef ve saptamalar adına tarihsel çözümleme ve bütünlük reddediliyor. TKP Programı'na temel olan kopukluğun, sığlığın ve anakronizmanın başlıca nedeni, bu.

DIŞ DİNAMİĞİN ABARTILMASI

Kanımızca bilinçli olarak yaratılan bu kopukluk yine de önemli ideolojik kaynaklara, sapkınlıklara dayanmaktadır. Ancak ideolojik sapkınlıklar insanların gözüne bir perde gerer ve böylelikle kimi gerçeklerin görülmemesi sonucunu doğurur. Sorunun bu yanı üzerinde durulacak. Ancak daha önce, sözü edilen kopukluğun, Programda en başta hangi unsur ile kendini gösterdiğine bakmak gerekiyor.

Önemle vurgulanması gereken başlıca ipucu şu: TKP Programına göre, Türkiye'de iç dinamiğin neredeyse hiç ama hiç bir rolü yoktur. Herşey, neredeyse bütünü ile dış dinamiğe bağlıdır. Sayalım: Sınıf mücadelesi, işçi sınıfının gelişmesi, tarımda kapitalist ilişkilerin gelişmesi, kırsal kesimdeki ayrışmalar, Türkiye burjuvazisinin işbirlikçi ticaret burjuvazisi konumundan yine işbirlikçi sanayi-ticaret burjuvazisi konumuna yükseliş süreci vb... Bunlar TKP Prog-

ramında yok. Bütün bunların üzeri, adeta bütünü ile bağımsız ve iç dinamikten kopuk olarak ele alınan emperyalizm, NATO, Marshall yardımı vb. perdeleri ile örtülmüş. İşte bu nedenle TKP Programında Türkiye tarihi emperyalizme karşı verilen ulusal kurtuluş savaşında "bittikten" sonra, NATO'ya girdiğimiz, Marshall yardımına kapıldığımız yıllarda "yeniden başlıyor". Ve yine iç dinamikten yoksun bir biçimde, yalnızca ABD'nin, NATO'nun şekillendirmesi ile bu tarih günümüze dek "uzanıyor". Türkiye tarihinin yok sayılan 30 yıllık kesitinden neden bu kadar çekiniliyor? 1950'lerden sonraki gelişmelerde iç dinamik üzerinde neden hiç durulmuyor? Neden gelişmelerin belirleyicisi olarak tek başına dış dinamik söz konusu ediliyor? Ve neden 1800 satırlık TKP Programının en kısa geçirtilen ve en özden yoksun bölümü 42 satırlık bir yer tutan "Türkiye'de Kapitalist Gelişme" bölümü?

Bütün bu soruların bir tek yanıtı var. Dış dinamiğin rolünün, bu ölçüde abartılması şuna dayanmaktadır: İç dinamiğin, temeldeki sınıf çelişkilerinin, işçi sınıfının sosyalizm mücadelesinin hemen hemen bütünü ile gözden uzak tutularak TKP stratejisinin temel dayanağı olan "ulusal çelişki" kavramının en ön plana çıkarılması. Çünkü ancak iş dinamiğin yerine bütünü ile dış dinamiğin, sınıf çelişkilerinin yerine bütünü ile "ulusal çelişki"nin oturtulması ile TKP'nin hayli meraklı görüldüğü "ulusal burjuvazi", "ulusal demokratik devrim", "ulusal cephe" kavramları "haklı çıkarılmış" olacaktır. Ancak, gerçeklere gözler kapanarak kimi kavramların "haklı çıkarıldığı" bilimsel sosyalizmde hiç görülmemiştir..

TKP Programından yapılacak bazı alıntılar, abartılmış dış dinamik merakının hangi boyutlara ulaştırıldığını sergilemeye yetecektir. İşte birkaç örnek:

"Devlet hazinesini kendisine arpalık yapan büyük burjuvazinin ve hükümetlerinin NATO'culuk politikası, toplumun orta katmanlarını, esnafı, küçük tüccarları, ulusal burjuvaziye, serbest meslek dalının alt sıralarını eziyor."(Program s:15)

Açıkça belirtmekte yarar var: "Ulusal burjuvazi" şimdilik bir ya-

na, toplumun çeşitli kesimlerine bir hedef olarak emperyalizmi göstermek, NATO'ya karşı en geniş toplum kesimlerini seferber etmek başka şeydir; kapitalist düzenden, bu düzenin bölüşüm mekanizmasından hiç söz etmeden bütün bu kesimlere tek hedef olarak "NATO'culuk politikası"nı göstermek başka şeydir. Gerçeklerden bir kesimine göz yumulup öteki kesiminin ön plana çıkarılmasına dayanan bir ajitasyon, propaganda ve örgütlenme yöntemi işçi sınıfı hareketinde hiçbir zaman görülmemiştir.

Bir başka alıntı daha:

"Sonra, Birleşik Amerika Türkiye'deki dayanaklarından biri olan büyük toprak ağalarını Marşal planıyla desteklemeye başladı. Böylelikle toprak ağalığı iki yönden korundu. Bu nedenle tarım, halkı doyuramıyor, giydiremiyor." (s:16)

Yine aynı mantık. Açlığın, yoksulluğun tek nedeni dışsal bir faktörle (Marshall yardımı) desteklenen toprak ağalarının varlığı! Ve yine tekrarlayalım: tarımda kapitalizm öncesi ilişkilere karşı verilecek mücadele ve bu ilişkilerin bugün yarattığı sorunların boyutlarının saptanması ayrı şeydir; kapitalizmden, emek sömürsünden, burjuvazinin toprak sahipleriyle kurduğu ittifaktan hiç söz etmeden yine "tek neden" olarak "Marshall yardımı ile güçlenen" toprak ağalarını göstermek başka şeydir. Yapılan, "ulusal cephe", "ulusal demokratik devrim" ve "ulusal burjuvazi" adına, kapitalist düzene dokunulmazlık sağlama çabalarından öte bir şey değildir. Ve bugün kapitalizmin en geri olduğu Afrika ülkelerinde bile, "anti feodal halk devrimi" adına burjuvazinin böylesine aklandığı ve bilinçli olarak konu dışı tutulduğu görülmemiştir.

BİLİMSEL SOSYALİZM NE DİYOR?

Programın hemen her sayfasında örneğini bulabileceğimiz bu tür alıntılar dış dinamiğin rolünün abartılmasında ve böylece kapitalizmin aklanmasında nerelere kadar gidilebileceğini göstermektedir. En başta, iç dinamik üzerinde durulduğunda, Türkiye'de burjuvazinin nasıl adım adım emperyalizmle bütünleşmeye gittiği; NA-

TO'ya girişin ve Marshall yardımına kapılanışın hangi sınıfsal iç dinamiğin etkisi ile gerçekleştiği soruları ortaya çıkacaktır. Bu tür sorular, TKP Programı yazarlarının hiç hoşuna gitmeyen sorulardır. Çünkü, dış dinamiğin zorlayıcılığı abartılmazsa, gözler iç dinamiğe çevrilecektir ve şöyle bir soru ortaya atılacaktır: NATO'ya giriş, Marshall yardımına kapılanış söz konusu olduğunda burjuvazinin hangi kesimi buna karşı çıkmıştır; "Ulusal burjuvazi" bu dönemde ne yapmıştır?

Bunlar TKP'nin ne cevap vermek istediği, ne de cevap verebileceği sorulardır.

Tarihin ve sınıfsal çelişkilerin ayrıntılı bir çözümlemesinden korkmayanların, böyle bir çözümlemenin kimi "veri"leri çöpe fırlatacağından çekinmeyenlerin vardıkları sonuçlar ise hiç kuşkusuz farklı oluyor. TKP Programı Türkiye'yi emperyalizm tarafından içi serbestçe doldurulan bir "boş kap" olarak görüp iç dinamiği bütünü ile bir yana iterken, Türkiye İşçi Partisi Programı aynı sorunu şöyle ele alıyor:

"Bütünleşme daima karşılıklı ilişkileri gerektirir; yani emperyalizmin baskı altına aldığı ve sömürdüğü ülkeler, hatta en geri düzeyde olsalar bile, toplumsal içeriği olmayan, emperyalizmin dilediği gibi içini doldurduğu 'boş bir kap' değildir; emperyalizm toplum içi güçler ve koşullar üzerinde oynayarak ve onların direncini kendi isteğine göre yönlendirerek işleri yürütür. Başka bir deyimle, toplumların her zaman kendi iç dinamikleri vardır. Türkiye gibi hiçbir zaman tam sömürge statüsünde olmamış, imparatorluk kurmak gibi toplumsal örgütlenme deneyimi geçirmiş ve yüzyılı aşkın bir süredir kapitalistleşmekte olan bir ülkede, toplumun yapısal güçleri ve koşulları -iç dinamiği- daha da ağır basar." (TİP Programı, s:9)

"Ağır basan" bu olguya TKP Programında ciddi bir biçimde rastlamak mümkün değildir. Türkiye'de "sol" kesimler, hareketi anlamak için, "hareket" olarak ortaya çıkanların en ciddi belgeleri olması gereken Programlarına bakacak, bunları eleştiri ve ciddiyet süzgecinden geçirecek konuma geldiklerinde, hiç kuşkusuz, ortadaki ki-

mi ciddiyetsizlik belgeleri bu grupların ne olduklarının anlaşılmasında önemli rol oynayacaktır.

"ULUSAL ÇELİŞKİ" VE ÖTESİ

Başta da belirtildiği gibi, TKP Programının mantığı, Kurtuluş Savaşı'nın kimi koşullarının, olgularının ve güçlerinin beceriksiz ve yapay bir biçimde günümüze taşınmasına dayanmaktadır. Aynı oyuncular yıllar sonra sahneye çıkarabilmek, bazı başka olguları "yok saymayı" gerektiriyor. İç dinamiğin ve tarihin bir kesitinin bu "yok sayılanlar" arasında olduğunu daha önce gördük. Baş rolde "ulusal çelişki" var. Kurtuluş Savaşında, çözümü ile Türkiye'nin "ileri demokratik düzen"e varacağı varsayılan "ulusal çelişki", tıpatıp aynı işlevle bugün yine karşımızda. Ve bugün yine sınıf çelişkilerini, temel sınıflar arasındaki mücadeleyi örtmek için görev başında. Temelde hiç kuşkusuz emperyalizmle bütünleşme olgusunun çarpıtılmak istenmesi var. Aynı "oligarşi" ciler ve Kıvılcımlı'cılar gibi, Türkiye'de emperyalizmle bütünleşen, sistemin kendisi değil, bir avuç kodamandır. Böyle olunca, çelişki de bu bir avuç kodaman ile "tüm ulus" arasındaki bir çelişki olarak gösterilmiş oluyor. Yine böyle olunca, sınıfsal çelişkilerin örtülmek istenmesi bir yana, aralarında uzlaşmaz çelişki bulunan karşıt sınıflar, aynı "ulusal cephe" içinde birlikte yer alıyorlar:

"Temel üretim araçları, fabrikalar, büyük işletmeler, bankalar, büyük toprak, ticaretin en büyük dilimi yerli ve yabancı tekellerin, kodaman toprak ağalarının elindedir. Holdingler, yurdun her ilini şubeleriyle kaplayan yerli ve yabancı 49 banka, 110 mültimilyoner, üçbin büyük toprak ağası, 120 yabancı kumpanya halkın mutlak çoğunluğunu sömürüyor." (TKP Programı, s.13)

Evet. "En büyük"ler sayılarak mücadele hedeflerinin daraltılabileceği, "ulusal çelişki"nin bütünüyle sınıfsal çelişkinin yerine geçirebileceği düşünülüyor. Düşünülmeyen ya da düşünölmek istenmeyen ise Türkiye kapitalizminin bugünkü yapısında, iktisadi faaliyetin niteliği sonucu, bir kopmanın değil, bir içiçe geçmenin, kenetlen-

menin geçerli olduğu olgusu. İmalat, ticaret, dağıtım ve bankacılık alanlarında, Türkiye burjuvazisinin çeşitli kesimleri arasında böyle bir kenetlenme, böyle bir kader ve çıkar birliği var. Türkiye’de büyük sermayeyi ve emperyalizmi içe nüfuz eden, içeride ağını kuran bir olgu olarak değil, Türkiye’nin üstüne örtülen bir kapak olarak görmek bugüne dek pek çok kişiyi değirmenlerin üzerine saldırttı. TKP’nin Kıvılcımlı’dan ve goşizmin bir kesiminden ödünç aldığı bu "oligarşi" değerlendirmesine ve onun doğal sonucu olan "ulusal çelişki" saptamasına karşı, Türkiye İşçi Partisi Programı şunları söylüyor:

"Türkiye’nin iç dinamiğindeki kapitalistleşmeyi inkâr derecesinde ihmal etmek veya gözden kaçırmak ve Türkiye kapitalizmini dünya finans kapitalinin içte uzantısı olan bir avuç ‘finans oligarşisi’ ve onunla kaynaşmış yine azınlıkta bir ‘tefeci bezirgân’ sınıfının mengenesinde sıkışmış ‘asalak’ bir sistem olarak nitelemek de gerçek durumu çarpıtan ve işçi sınıfı hareketi açısından yanlış sonuçlara götüren bir tanımlama olur." (Türkiye İşçi Partisi Programı, s.12)

Bu saptamanın politik sonucuna da yine TİP Programında şöyle işaret ediliyor:

"Türkiye’de anti emperyalist mücadele esasında küçük bir azınlık dışında ulusun tümünün katıldığı ulusal düzeyde bir mücadeleyi değil, emperyalizmle bütünleşmiş iç kapitalizmi de hedef alan sınıfsal düzeyde bir mücadeleyi içerir." (aynı yerde)

"ULUSAL BURJUVAZİ" FETİŞİ

TKP Programında "ulusal çelişki" adına girilen bunca zorlamanın nedeni, hiç kuşkusuz "ulusal burjuvazi" bağlantısı ile ortaya çıkıyor. Ancak "ulusal burjuvazi" de kendi başına pek büyük bir anlam taşımıyor. "Ulusal burjuvazinin" yaradığı bir başka iş daha olsa gerek. Bu da şöyle ortaya çıkıyor: burjuva partilerinden birinin "ulusal burjuvazinin partisi" olarak ilan edilebilmesi ve böylelikle de "kıtaba uydurulmuş" bir kuyrukçuluğun yapılabilmesi. "Ulusal burjuvazi"den CHP’ye uzanan mantığın özü, kısaca budur.

Burada açıkça belirtmek gerekiyor ki, bugüne kadar izlediği politik çizgi ile olsun, programında ve diğer belgelerinde yer verilen görüşlerle olsun, TKP evrensel bir günahı işlemektedir: İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişkilerin dışında, burjuvazinin kendi içinde varolduğu varsayılan kimi "çelişki"leri, kendi önünün açılması için tek ve yeterli veri kabul etme günahı. Gelişmesini buna bağlama; gelişme perspektifini, bütünü ile kendi dışındaki "çelişki"lerde aramak günahı. Türkiye Komünist Partisi Programına egemen olan mantık da budur. Bu mantığın son yıllara özgü en bilinen, en somut göstergesi de CHP'ye abartılmış misyonların atfedilmesi olmuştur.

TKP'nin "ulusal çelişki"den CHP'ciliğe kadar uzattığı bu çizginin diğer örneklerini Parti'nin merkez yayınlarında da bulmak mümkündür. Varolduğu varsayılan "ulusal burjuvazi"ye bir de şu faaliyetlerin yakıştırılması ilginçtir:

"Türkiye Komünist Partisi, Anayurdun ulusal çıkarlarını savunan, emperyalizme, onunla işbirliği kuran tekellere karşı demokratik bir düzen, gerçek bir halk hükümeti için direnen ulusal burjuvazinin her olumlu girişimini desteklemiştir." (Atılım, TKP Merkez Yayın Organı, Ocak 1974)

Hayret etmemek mümkün değil. Bu "ulusal burjuvazi" varolmakla yetinmiyor; "ulusal çıkarları savunuyor", "tekellere karşı demokratik bir düzeni savunuyor", "bir halk hükümeti için direniyor" ve tabii böylesine olumlu bir burjuvazi TKP'nin desteğini de alıyor. Artık burada öncülük de söz konusu değil; "ulusal burjuvazi" yapıyor, TKP destekliyor. İşte bunun adı kuyrukçuluktur. Kime mi? Aynı yazıda bir iki paragraf sonra bu da açıklanıyor: "CHP seçimlerde halktan destek gördü: O bu desteğin gerektirdiği sorumluluğu da omuzlarına almıştır." (aynı yazı)

Bugün bilimsel sosyalist literatürde "ulusal burjuvazi" tanımı iki anlamda kullanılıyor. Birincisi, herhangi bir politik tutumu nitelemiyor. Kavram, genel olarak o ülkenin yerli burjuvazisini tanımlamak için kullanılıyor. Ve buna, büyük sanayi burjuvazisi de dahil edili-

yor. TKP ise "ulusal burjuvazi" kavramını politik bir tutuma ilişkin olarak kullanmaktadır. Öyle bir burjuvazi ki, politik olarak tutum alıyor ve "direniyor", "demokratik düzen" istiyor, "halk iktidarı" istiyor.

Peki ne oldu? Artık istemiyor mu? Aradan geçen dört yıl içinde CHP'nin gerçek konumu ortaya çıktı. İşleri "kitabına uydurmak" için olmayan ulusal burjuvaziya atfedilen misyonlarla CHP arasında kurulan ilişkilerin ne denli temelsiz olduğu ortaya çıktı. Bunun üzerine "direnen ulusal burjuvazi" kavramının yerini "sağ sosyal demokrasi" aldı. Artık "CHP = ulusal burjuvazi" ilişkisini kurmaya cesaret eden yok. "Ulusal burjuvazi" umudu, şimdi yerini "sol sosyal demokrasi" umuduna bırakmışa benziyor. Tabi yine, sosyalistlerin önünü açacak çelişkileri kendi başlarına çözmek üzere.

EN BAŞTA CİDDİYET GEREK

TKP Programı üzerine, ilk başta söylenebilecekler bunlarla sınırlı değil. Ancak burada, TKP Programının ciddi bir eleştiriye zaman zaman olanak bırakmayacak kadar gayriciddi özellikler taşıdığı üzerinde de önemle durmak gerekiyor. Basit gibi görünseler de, bu türden ciddiyetsizlikler, "Parti" olarak ortaya çıkan grupların ya da akımların bilgi düzeylerinin göstergeleridir. Ciddiyetsizliğin temel nedeni, hiç kuşkusuz ideolojik yetersizliktir. Sorumsuzluğun temelinde, hiç kuşkusuz ideolojik düzeyin alabildiğine düşüklüğü vardır. TKP Programının talepler bölümüne de başta sözü edilen anakronizma damgasını vurmuştur. Türkiye'de yıllarca önce gerçekleşen kimi adımlar, TKP Programında "ileri demokratik düzenin" hedefleri olarak ortaya konmaktadır. Hatta kimi bölümlerde, Türkiye'de etkisini ve güncelliğini çoktan yitirmiş mekanizmalar, "emperyalizmin sömürü mekanizmasına örnek" olarak kalıcı ve öz bir belge olması gereken programda yer almaktadır.

TKP Programı'nın 53. sayfasında kırsal kesime yönelik talepler arasında, "Bütün ormanların, korulukların devletleştirilmesi"ne de yer vermektedir. Bugün Türkiye'de, evlerin bahçelerindeki tek tük

kayısı, erik, kiraz vb. ağaçları dışında, özel kesimin mülkiyetinde olan "ormanlar" sözkonusu değildir. Ormanlar ve koruluklar zaten devlet mülkiyeti altındadırlar. O halde böyle bir talebin anlamı ne? Yalnızca bilgisizlik ve sorumsuzluk. Eğer meram devlet mülkiyetindeki ormanların çeşitli yollardan özel kesime kâr getirici araçlar olarak kullanımına karşı çıkmak ise, o zaman talebin ona göre formüle edilmesi gerekir. "Ormanların devletleştirilmesi" gibi bir hedef konmaz. Bu, kimi bakanlıklar özel kesimin çıkarları doğrultusunda yönlendiriliyor diye "bakanlıkların devletleştirilmesi" hedefini koymak kadar saçmadır.

Ormanlar ve koruluklar konusundaki bu "önemli" talep, yalnızca bir örnek. Bunun gibi, "seçimlerin tek dereceli, gizli eşit oyla yapılması" (s.44), "üniversitelere özerklik tanınması" (s.58), "8 saatlik işgünü ile hafta ve yıllık ücretli dinlenme izinleri uygulanması" (s.47), "genel, zorunlu ve parasız ilk öğretimin gerçekleştirilmesi" (s.59) gibi talepler de Türkiye'de neler olup bittiğinin, hangi yasaların ne zaman çıktığının hiç bilinmediğini, böyle bir sorumluluğun duyulmadığını ve bu sorumsuzluk sonucunda "Komünist Partisi" adını taşıyan bir kuruluşun, en önemli belgesi olan programında havanda su dövdüğünü gösterir örnekler arasındadır.

Şimdilik bunlar bir yana. Bir işçi sınıfı partisi, programında, kapitalizmin, mücadele edilen düzenin köklü, kalıcı, özlü unsurlarına yer verir. Çözümlemelerini ve mücadele hedeflerini bu unsurlardan hareketle ortaya çıkarır. Geçici olgular, geçici uygulamalar elbette ki partinin mücadele hedefleri arasındadır. Ancak bunlar kalıcı ve temel belge olan programdan hareketle ve ayrıca ele alınırlar. Toplantılarla, kampanyalarla, partinin ayrı ve özel belgeleri ile. Bu yapılmadığı, parti programının temeli geçici olgulara dayandırıldığı sürece, program, her yıl yeni baştan ele alınan bir yaz boz tahtasına döner. Hele hele programın ortaya çıkışından önce "devrini dolduran" kimi uygulamalara programda temel öğeler arasında yer veriliyorsa, bu kez yaz bozculuk tehlikesinden de vahim olan ciddiyetsizlik damgasının yenmesi kaçınılmaz olur. TKP Programının "Ekono-

mik ve Sosyal Durum" başlığını taşıyan bölümünde şu ifadeler yer alıyor:

"Bu yabancı kurum (Konsorsiyum kastediliyor M.Ç.) ve AID denen, Merkez Bankasında 'karşılık paraları' elinde tutan Amerikan örgütü, Türkiye hükümetlerinin bağlanmasını, parasal işlerini, vergi, gümrük politikalarını kontrol ediyor." (s.14)

NATO'dan, Marshall yardımından başka demek bir de Türkiye'ye damgasını vuran, hem de nedereyse tek başına vuran bir "karşılık paralar" olgusu varmış. "Karşılık paralar" olgusu, ABD'nin Türkiye'ye verdiği buğdayın bedelinin TC Merkez Bankasında Türk parası olarak bloke edilmesi ve bu fonlardan ABD'nin istediği gibi yararlanması ile ortaya çıktı. Ne var ki, Türkiye'nin buğday ithal eder durumdan çıkması üzerine ve 1970'lerle birlikte "Karşılık Paralar" önemini giderek yitirdi. TKP Programının kaleme alındığı 1973'te ise bu fonun önemi iyiden iyiye azalmıştı. Bugün ise, Maliye Bakanlığında "karşılık paralar" konusu ile ilgili daireler "iş kalmadığı" için lağvediliyor. Ama yine bugün, TKP'nin programında "karşılık paralar" emperyalizmin Türkiye ekonomisini kontrol araçlarından başlıcası olarak yer alıyor.

Ciddiyetsizlik örneklerinden sonuncusu da bu.

GERÇEKLER YERİNE EFSANELER

Efsanelere ve gerçek dışı olaylara bağlanma, gerçeklerden korkanların işi. TKP Programı'nın gerçeklerden neden korktuğunu açıklamaya çalıştık: Gerçekler, TKP'nin şemalarına ve verilerine hiç uymuyor. Gerçekler, "ulusal burjuvazi"yi, "anti feodal halk devrimi"ni reddediyor. Bunun için "ulusal burjuvazi" bir fetiş, bir efsane haline getiriliyor.

Ancak her ne hikmetse bir arada mütalaa edilen "anti feodal halk devrimi" ile "ileri demokratik düzen" için başka efsaneler de gerekiyor. Hem bunlar öyle efsaneler olacak ki, TKP'nin kurduğu zorlama paralelliğin bir sonucu olarak bunlar hem kurtuluş savaşı hem de günümüz Türkiye'si için geçerli görünecekler.

Bu çerçevede, başrol oyuncularının arasında, MDD teorisinin en önemli unsurunu teşkil eden köylülük var. "Anti-feodal halk devrimi"ni, "ulusal demokratik devrimi" haklı gösterebilmek için daha önce "ulusal burjuvazi" konusunda yapılan çarpıtmaların ve gerçek adına ortaya sürülen düşlerin bir benzerini, hatta daha da uç noktasındakileri köylülük konusunda da bulmak mümkün. Sanırsınız, Kurtuluş Savaşı hakkındaki şu "gerçeği" ilk kez TKP'den öğrenmiş oluyoruz:

"TKP, Komünist çetelerin kurtardığı bölgelerde toprak reformu ile birlikte daha bir çok demokratik reformları uyguluyordu. Emekçi halk bundan ötürü Kemalistlerin saflarında gönül rızası ile savaşıyor, ama TKP'nin kurduğu silahlı birliklerde canla başla savaşıyordu." (Atılım, Temmuz 1974)

Türkiye'li komünistlerin Kurtuluş Savaşı'nda canla başla çarpıştıkları elbette doğrudur. Ancak Kurtuluş Savaşı sırasında, aynen Çin'deki uygulamanın bir benzeri olarak "kurtarılmış bölgelerde" demokratik devrimin gerçekleştirildiğini gösteren bir tek kanıt bulmak mümkün değildir. Aynı şekilde, Türkiye halkının yine Çin'de olduğu gibi (Çan Kay Şek'in Komintang'ında değil de) Komünist çetelerde akın akın savaşa koştuğunu gösteren bir kanıt bulmak da mümkün değildir. Burjuva ve Kemalist tarihçiler bir yana, Türkiye İşçi Sınıfının yetiştirdiği en önemli Komünistlerden biri olan ve Kurtuluş Savaşı'nı iyi bilen Şefik Hüsnü de bize olup bitenleri anlatıyor. Ama hiç bir yazısında böyle "hikaye"lerden söz etmiyor. Geçmişte, Kurtuluş Savaşı'nda nelerin olup bittiği ayrı bir tartışma konusu. Ancak şu sözler bu kez geçmişe ilişkin olarak değil, günümüze ilişkin olarak söyleniyor:

"Bütün bu yıkım, sömürü ve ezgiden kurtulmak direnişi köylerde geliyor. Topraksız köylüler, kimi yerde orta köylülerle birlikte, ağa, hazine ve vakıf topraklarına el koyuyor. El koyduğu toprakları kolektif olarak birlikte işliyor, ürünü emeğe göre paylaşıyor ve girdiği toprakları ağalara, çiftlik beylerine, hükümete karşı silahla savunuyor." (TKP Programı, s.34)

Yine pes dememek mümkün değil. Bütün bunlar Türkiye’de oluyor. Kimsenin haberi olmuyor. Aynı Çin’de olduğu gibi, kurtarılan topraklarda komünler kuruluyor, kollektif üretime geçiliyor ve ürünler emeğe göre paylaştırılıyor. Yine, TKP hariç kimsenin ruhu bile duymuyor. Şemalara uysun, şemalar "doğru çıksın", "anti-feodal halk devrimi" tutsun diye gerçeklerin bu ölçüde çarpıtıldığı ve böylesine uyduruk "tesbit"lere gidildiği yine hiçbir yerde görülmemiştir.

"Ulusal burjuvazi" bir. Köylülük iki. Bir üçüncüsü daha lazım: Ordu. TKP Programında unutulmaýan, unutulmasına olanak bulunmayan bu üçüncü oyuncu hakkında söylenenler de var. Tabi yine Kurtuluş Savaşı-günümüz "paralelliği" içinde:

"Ordunun ana yığını, erleri ve assubayları ile halktan, emekçi yığınlarından gelmedir. Ordu, memlekete dalan emperyalistlere karşı Ulusal Kurtuluş Savaşı’nda kurulmuştur. Bundan ötürü görevi emperyalizme karşı, işbirlikçilere karşı savaşmak, yurdun bağımsızlık, egemenlik ve halkın demokratik haklarını savunmaktır." (S.55)

Ana yığınlarının geliş kaynağı olarak, Türkiye ordusunun diğer ülkelerin ordularından farklılık taşıdığı kanısında değiliz. Ancak asıl önemli olan nokta bu değil. Önemli olan, ordunun, yalnızca "Ulusal Kurtuluş Savaşı’nda kurulduğu" gerekçesi ile emperyalizme ve işbirlikçilere karşı savaşma, hele hele halkın demokratik haklarını savunma görevlerini TKP’den almasıdır. Gücünü ve konumunu iyi bildiği anlaşılan TKP, böylece üzerine alması gereken görevlerinden bir bölümünü "ulusal burjuvazi"ye, diğer bölümünü köylülüğe devrettikten sonra, geri kalanını da ordunun üzerine yıkarak, tüm görevlerinden sıyrılmış olmaktadır. TKP bu niteliği ile, devretmek istediği bazı gerçekçi görevleri ve onlardan daha ötede şerefli uğraşları üzerine alıp bu uğurda mücadele edenleri hor görme konumunda değildir. TKP bunca yetki devrinden sonra, kimi görevleri "ulusal burjuvazi"ye, köylülüğe ve orduya bırakmayıp kendi omuzlarına alanlara en azından saygı duymak zorundadır.

HORTLAYAN MDD'CİLİK

TKP'nin, bugünkü programı ve konumu ile 1971 öncesinin MDD'ciliğinden farklı bir yanı yoktur. Bu özdeşliği kendileri de bildikleri için, 1971 öncesi MDD'cilikten kendilerini ayırdetme zorlamalarına girişmişlerdir. Bu çabalarda ayrı bir devrim aşamasının zorunluluğunu reddetmedikleri gibi, bu aşamanın adının milli demokratik devrim olduğunu da kabul etmektedirler. Şu sözlerle kulak verelim:

"TKP'nin milli demokratik devrim veya ileri demokrasi aşaması deyiminden çıkardığı anlam başka, MDD'cilerin çıkardığı anlam başkadır. Bu anlam farkı herşeyden önce hegemonya sorunda beliriyor... Milli demokratik devrim veya ileri demokrasi aşamasına işçi sınıfının devrimci örgütlerinin öncülüğünde ulaşılacaktır." (Atılım, Mayıs 1974)

İş söze kalsaydı, 1971 öncesi MDD'cilerinin önemli bir bölümünün de işçi sınıfının öncülüğünü reddetmediklerini kabul etmek gerekirdi. Ancak, sözle iş bitmiyor. Dün de bitmedi, bugün de. İşçi sınıfı "kıyıda köşede beklerken", "ulusal burjuvazi" ile, onun "direnge parti"si ile, köylülükle ve ordu ile uğraşmaya daha büyük önem veren TKP'nin "işçi sınıfının öncülüğünden ne anladığı tartışma konusudur. Hele hele, TKP Programında özellikleri açıklanan "ileri demokratik düzen" bölümünde söylenenler, bırakın tartışmayı, TKP'nin işçi sınıfının önderliği konusunda hiç mi hiç "ısrarlı" olmadığını kesinkes vurgulamaktadır.

TKP, işçi sınıfının hegemonyasında "sosyalizme açılan bir ileri demokratik düzen"den söz ediyor. Ne var ki, öngördükleri böyle bir düzende, eğer gerçekten işçi sınıfının "onun devrimci örgütlerinin" hegemonyası olacaksa, yapılacakların tek tek ve bir dilekten öte birer "kesin uygulama" biçiminde formüle edilmesi gerekir. TKP Programı, kendini bu noktada ele vermektedir. Kimi bölümlerde TKP kendini belirleyici biçimde iktidarda sanıp "yapılır", "edilir" demekte, öte yandan birden uyanıp kendi dışındaki bir iktidardan taleplerini sıralamaktadır. Burada ise cümleler "melidir", "malıdır"la bitmektedir. Önce bu tutarsızlığın altını çizmek gerekiyor.

Bir de şu var: İşçi sınıfının ve "onun devrimci örgütlerinin hege-

monyasında", üstelik de sosyalizme açılan bir "ileri demokratik düzen" var. Bu düzende, böylesine bir geçiş evresinde örneğin neler olabilir? TKP programına göre şu olabilir:

"TKP, sendikaların, burjuvazinin politikasına alet edilmesine, sarı sendikacılığa karşı, genel grev, dayanışma grevi haklarının elde edilmesi, sendikal ve toplu sözleşme haklarına konan kısıtlamaların kaldırılması için sürekli bir savaş yürütür." (s. 49) İşte böyle. "İşçi sınıfının hegemonyasındaki ileri demokratik düzen"de sarı sendikacılık sürüyor, grev hakkına konan kısıtlamalar sürüyor. Ve "işçi sınıfının partisi", "işçi sınıfının hegemonyası altında" yani "ileri demokratik" düzende böyle uygulamalara karşı savaş veriyor. O zaman, bu kayıt, Program'ın "ileri demokrasi" bölümünde yer aldığına göre, TKP'nin ulusal demokratik devrimden, "ileri demokratik düzen"-den ne anladığını tartışmak gerekiyor. Aşamalı devrim merakı bir yana, "işçi sınıfı öncülüğü" konusunda içten olunup olunmadığını gerçekten de tartışmak gerekiyor. Ya da bunların hiçbirini tartışmamak gerekiyor. Tüm bunların tartışılması, kuyuya atılan bir taşın çıkarılması için başkaları tarafından aşırı çaba gösterilmesine benziyor. Türkiye'de sosyalist hareketin aşamalı devrim -"Ulusal burjuvazi"- CHP kısır döngüsünün dışında uğraşacağı çok konu var. Hareket, bu sorunlarla uğraşıyor. Sosyalist harekette bugün ulaşılan ideolojik düzey, yarım yüzyıl öncesinin verileriyle inşa edilen sözde kulelerle uğraşmayı ideolojik görevler arasında geri plana düşürüyor. Tartışma, ciddi ideolojik görevler arasında geri plana düşüyor. Tartışma, ciddi ideolojik tartışma olmaktan çıkıyor. Çünkü ciddi bir ideolojik tartışma için, tartışanların tümüne ciddiyetin egemen olması gerekir.

İdeolojik zaafı, çözümleme yetersizliği bir yana, TKP Programı en başta ciddiyetsizliği ile dikkati çekiyor. TKP'nin bu aşamada yapması gereken, nerede olursa olsun bir konferans ya da kongre toplayıp programını bu ciddiyetsizlikten arındırmaya çalışmasıdır. Belki, ciddiyetsizlikten kurtulma çabaları belirli bir ideolojik netliği de beraberinde getirir.

KEMAL ATATÜRK VE ÇAĞDAŞ TÜRKİYE

Yurt ve Dünya Mart 1977

Bilimsel sosyalizm, olguları bir süreç içerisinde ele alıp değerlendiren: Dünü, bugünü ve yönelimiyle. Gerçek, yalnızca hareket halinde kavranabildiği için böyledir bu. Ancak, olguları gerçekçi bir biçimde değerlendirebilmek için bu da tek başına yeterli değil. Bunun yanı sıra, belirli bir olgunun tarihsel gelişimi sırasında, onu etkileyen tüm faktörlere ağırlıklarınca yer vermek gerekir. Sosyalist hareket geçmişin ve günümüzün gerçeklerini, yarının gelişme ve hedeflerini bu şekilde ele alıp çözümlemek zorunda. Bu yöntemsel zorunluluğa uymayan, ya da bu zorunluluğun belirli bölümlerini yerine getirip diğerlerini göz ardı eden yaklaşımlar, kısır, verimsiz ve zararlı olmaya mahkum. Sonuçta ya kolay, çabuk ve kısa dönemli sonuçlar "vadeden" şabloncu değerlendirmeler yapılır: Düşünmeyen, araştırmayan ama çabuk sonuç arayanlar tarafından yapılır bu. Ya da sürecin olguları arasında, tek tek olguları arasında boğulup kalınır: Bu durumda her olgu, şu ya da bu şekilde genel çözümlemeye varmayı engelleyici bir işlev görür. Sonuç olarak, bu kez de "orijinalite"lere, fantezilere takılıp kalınır.

DİKKAT EDİLECEK BİR NOKTA

Türkiye üzerindeki araştırma ve incelemelerin önemli bir bölümü, sosyalist ülkelerdeki araştırmacılar ve bilim adamları tarafından yapılıyor. Bunlar, çeşitli yayınevleri tarafından dilimize kazandırılıyor.

Türkiye üzerine yapılan bu tür araştırmaların dilimizde yayınlanmasının kuşkusuz bir çok yararı var: Bir kez, bugüne kadar resmi "devlet tarihçileri"nin, özel sektörün ücretli "araştırmacı"larının ya da bazı dönemlerin kaleminden okurlara aktarılan "tarih"lere kıyasla bu araştırmaların, eksikliği duyulan "sınıfsal gözlük"leri okuyuculara taktırdıkları genel olarak söylenebilir. Şu açıdan genel olarak söylenebilir: Sözü edilen araştırmaların bir bölümünde, tek tek olgulara, kişilere ya da kurumlara yanlış bir sınıfsal açıdan bakma, yanlış sınıfsal yakıştırmalarda bulunma durumu gözlenirse bile genel olarak bu çalışmalarda en azından bir sınıfsal perspektifin verilmeye çalışıldığı kuşkusuz. Kendi tarihine bakan her sosyalistin bu çalışmalar aracılığıyla böyle bir perspektif kazanmasına olumlu bir açıdan yaklaşmak gerekli.

Ancak az önce sözünü ettiğimiz sakıncalara da dikkat etmek koşuluyla. Bu sakıncalara iki açıdan yaklaşmak gerekiyor. Birincisi, bir ihtiyat payı: bu çalışmaların genel olarak hangi amaçlarla ve hangi koşullarla yayınlandığı noktası önemli. Bu çalışmaların önemli bir bölümü, genç bir nesle, bilinmeyen bir ülkeyi tanıtmayı amaçlıyor. Bu açıdan bakıldığında, çalışmalarda yer alan kimi yanlış değerlendirmelerin genel sınıfsal bakış açısı içinde belki de çok büyük bir önem taşımadığı söylenebilir.

Ancak aynı iyimserliği, bu gibi yanlışlar konusunda, bu yanlışlarla karşılaşan Türkiye'deki okuyucular açısından göstermek mümkün değil. Böyle olunca, yabancı Marksist araştırmacıların Türkiye üzerindeki değerlendirme ve araştırmalarına dikkatle eğilme, yanlışları ve kökenlerini ortaya çıkarma ve değerlendirme zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkıyor. Ve herşeyden öte şu zorunluluk da ortaya çıkıyor: Bilimsel yetişkinlikleri ve sahip oldukları veriler açısından

dan ne kadar geniş olanaklara sahip olurlarsa olsunlar, yabancı Marksist araştırmacıların başka ülkeler hakkında söylediklerinin tümüyle en doğru olması beklenemez. Bu, doğal karşılanması gereken bir durum. Doğal karşılanmalı: Çünkü marksist sosyal araştırmacı her zaman laboratuvarında deney yapan bir fizikçi ya da kimyager kadar rahat değil. En doğru, en eksiksiz çözümlemeleri yapabilmek için gerekli olan en önemli koşullardan biri, ülkenin sınıfsal gelişimini, bu gelişimin olgularını bizzat yaşamak. Yaşamaktan da öte, bunların içinde aktif bir biçimde rol almak.

GLASNECK'İN KİTABI

Alman Demokratik Cumhuriyeti yazarlarından Johannes Glasneck'in Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye adlı araştırması bir kaç ay önce dilimize çevrilip Onur Yayınları tarafından yayınlandı.

Glasneck'in 1971 tarihini taşıyan çalışmasına yukarıda değindiklerimiz açısından yaklaşmak gerekiyor.

Önce, Glasneck'in bütün yabancı marksist tarihçiler gibi genel olarak Türkiye'de küçük burjuva kesimde yaygın anlayışın karşısına düşen bazı yerinde değerlendirmeleri üzerinde durmak gerek.

Bunlardan birincisi, Ekim Devrimi'nin Ulusal Kurtuluş Savaşı üzerindeki etkilerine ilişkin. Yalnızca yabancı marksist tarihçiler tarafından değil, zamanında emperyalizmin Lord Curzon, Lloyd George gibi temsilcileri tarafından da büyük bir açıklıkla kavranan bu etkilenme konusunda, henüz Türkiye'de sosyalistler arasında bile yaygın ve tutarlı bir kavrayışın bulunduğunu söylemek mümkün değil. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın, Ekim Devrimi'nin dolaylı ve dolaysız etkilerine açık oluşunu, Ekim Devrimi ile nesnel çıkarlar açısından oluşturduğu bütünlüğü kavrayamayanlar arasında, Kurtuluş Savaşı'nı ve Yunanlıların kovuluşunu "emperyalizmin oyunu" olarak görenlere bile rastlanıyor.

Glasneck'in çok net ve açık olarak ortaya koyduğu diğer noktalardan biri de Kurtuluş Savaşı'nın temelinde yeni palazlanan Anadolu burjuvazisinin bulunduğu saptaması. Burada bir başka nokta

daha ortaya çıkıyor: Gerek daha önceki radikal hareketleri, gerekse Kurtuluş Savaşı'nı değerlendirenlerin önemli bir bölümü Türkiye'de bu dönüşümler süreci içinde ne burjuvazinin ne de "kitlelerin" önemli bir rolünün bulunmadığını iddia ettiler. Böyle olunca şu yada bu açıdan suçlanacak ya da övülüp göklere çıkartılacak bir tek Mustafa Kemal ve çevresindeki asker ve sivil kadrolar kalıyordu geriye. Sonuçta, burjuvazinin genel çıkarlarını temsilen "mahmuz" görevi yapan bürokrasi bu nedenle burjuvazinin ve solculuğun bazı temsilcileri tarafından "baş düşman" görüldü ve ilan edildi. Glasneck'in çalışmasında önemli olan noktalardan biri burası. Glasneck gerek 1908 Devrimine, gerekse Ulusal Kurtuluş Savaşı'na ilişkin olarak verdiği somut örneklerde, bu yanılsamayı ortaya çıkarıyor.

GLASNECK'İN YANILGILARI

Ancak Glasneck'in Ekim Devrimi'nin etkilerini vurgulamaktan ve bu yanılsamanın üzerine gitmekten daha ileri noktalara varabileceğini söylemek mümkün değil. Bunda Glasneck'in bazı somut olgular arasında bağ kuramamasının ve yer yer kişileri yüceltmeye varan çabalarının büyük payı var.

Olgular arasında bağ kuramamanın bir örneği şu: Glasneck, gerek Kurtuluş Savaşı öncesinde, gerekse sonrasında, dış ve iç ticaret tekellerini ellerinde bulunduran, imalat alanında hemen hemen rakipsiz bulunan Rum, Yahudi ve Ermeni burjuvazisi ile "imtiyazsız" finansmansız ve parasız Anadolu burjuvazisi arasında köklü bir çelişki olduğunu görüyor. Gerek İttihatçı politikanın, Kurtuluş Savaşı'nın ve gerekse daha sonraki uygulamaların temelinde yatan da bu. Ancak Glasneck, bu olgu ile şoven Türk milliyetçiliği arasında gerekli ilişkiyi kuramıyor. Azınlıklara karşı ekonomik çıkarları doğrultusunda mücadele veren Türk burjuvazisinin (kendi açısından tutarlı bir biçimde), ideolojik bir silah olarak şoven milliyetçiliğe, yani tüm azınlıkları hedef alan bir milliyetçiliğe başvurduğunu göremiyor. İttihatçıların Türk burjuvazisi adına Ziya Gökalp milliyetçiliği-

ni, daha sonra Kemalistlerin aynı burjuvazi adına "Güneş-Dil" teorisi arayışları ve daha önemlisi şoven baskı terör uygulamalarını ve asimilasyon politikalarını göremiyor. Görememenin sonuçları ise şu şekilde ortaya çıkıyor: Glasneck, bu ırkçılığa varan milliyetçilikten Atatürk'ü bütünüyle ayrı tutmaya çalışıyor. Atatürk'ün sınıfsal konumunu, 1919-1938 dönemi boyunca varolan iktidardaki yerini değerlendirmiyor. "Misak-ı Milli" politikasına ilişkin sloganları bu konudaki yargılarının tek temeli yapıyor.

Glasneck'in Atatürk'ü bundan başka bir çok olgu ve gelişmelerden de ayrı tutmaya ("tenzih etmeye") çalışması nasıl açıklanabilir? Glasneck'in "koyu bir Atatürkçü" olduğunu söylemek mümkün değil elbet. Kanımızca, Glasneck'in yanılışı, çağımızı evrensel ölçekte belirleyen bir değişim döneminde yer alan evrensel bir olguğu Türkiye'nin somutunda belirli bir yere oturtamamasından ileri geliyor. Daha açık bir deyişle şöyle: Türkiye'deki dönüşümler, burjuva dönüşümler olarak burjuva devrimlerinin tarih sahnesindeki etkinliklerini yitirip yerlerini sosyalist dönüşümlere, devrimlere terkettikleri bir döneme rastlıyor. Böyle dönemlerde, özellikle daha soldan yani sosyalizmden etkin ve ciddi bir yönlendirme gelmediği, gelmesinin engellendiği sürece, kişileri ya da örgütleri uzun dönemli ve tutarlı bir demokrat çizgiye yaklaştırmak mümkün değil. Bu dönemde yaşayan liderlerin "demokratlık"ları veri alındığında ise her ikisi de sakıncalı olmak üzere, iki yol kalıyor: Birincisi, veri alınan kişilik ve çizgilerin gölgesi yüzünden olguları açıklayamamak. İkincisi ise, açıklanan olgular karşısındaki kişileri "tenzih etme" yoluna gitmek.

Örneğin, Glasneck Atatürk'ü "sonuna kadar tutarlı bir demokrat" olarak tanıttıktan sonra, toprak reformu konusuna geliyor. Burada, "sonuna kadar tutarlı bir demokrat"ın toprak konusunda niçin en küçük bir ciddi bir girişimde bulunmadığını ancak zorlanarak açıklayabiliyor. "... Millet Meclisi ülkenin yeni başkentinin Ankara mı olacağı, yoksa Boğaz kıyısındaki eski başkentte mi kalınacağı konusunda karar verme durumundaydı.Meclisin çoğunluğu Anka-

ra için ve bununla birlikte de ulusal, anti feodal devrim için olumlu olan kararı vermişti."(s.221)

Şapka veya harf değişiklikleri ile birlikte başkentin neresi olacağı konusunda verilen bir karar bile "olumlu" anti feodalizm göstergesi sayılırken, sıra toprak sorununa geldiğinde Glasneck şunları söylüyor:

"Bu tabakalar (aralarında toprak sahipleri de var - M.Ç.) otuzuncu yıllarda ilerici gelişmeyi artık tamamen ortadan kaldırmak amacıyla onu engelleme çabalarına giriştiler. Bu nesnel etkenlere karşı, Kemal Atatürk gibi üstün bir kişilik de güçsüz kalmıştı. " (s.225)

Ancak Glasneck bir yerde ilerici adımları Atatürk'ün kişiliği ile, yapılamayanları ise "kişiliğin yetersizliği" ile açıklamanın çok da verimli olmadığını anlamış olacak ki, hemen ardından şunları ekliyor:

"Aslında onun burjuva milliyetçi fikir dünyası da, işçilerle köylülerden çok, ulusal burjuva ve büyük toprak sahipleri sınıfına daha yakındı." (s.265)

Ancak Glasneck her zaman bu konuda olduğu gibi sonuca varmıyor.Zaman zaman daha gerçekçi davranabilse bile Atatürk'ün "tutarlı demokrat" liderliği Glasneck'in temel verilerinden biri. Bu temel veri, aynı 12 Mart öncesinde kimi aydınların yaptığı gibi bütün "ters" gelişmeleri, Atatürk'ün ölümüne bağlamaya götürüyor onu.

Örnekleri şöyle:

"Oysa gerçekte önemli olan eksiklikler tamamen bambaşka bir alandadır. Bunlar iki küme halinde özetlenebilir.Birincisi, köklü bir toprak reformunun yapılamaması ve sanayi kalkınmasında emekçilerin demokratik yoldan kararlara katılmasının sağlanamaması; ikincisi de ulusal Türk burjuvazisinin Atatürk'ün ilkelerinden sapmasıdır" (s.274)

Burada, Türkiye'de demokratik devrim sürecinin gelişmesi açısından toprak reformunun yapılamaması ve emekçilerin kararlara katılmaması olgularına söylenecek söz yok. Ancak aynı sürecin bir

eksikliği olarak burjuvazinin "Atatürk ilkelerinden sapması" gibi bir olgudan söz etmenin doğru olmadığı da bir gerçek.

Aynı şekilde: "Özellikle Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra, büyük burjuvazi diktatörlüğünü geniş halk yığınları üzerinde sistematik biçimde kurdu." (s.279) şeklindeki değerlendirmeye katılmak da mümkün değil. Bu değerlendirme ile, bir zamanlar ileri sürülen karşı devrim ile Atatürk'ün ölümü ya da Saraçoğlu kabinesi arasındaki ilişki teorisi arasında pek bir fark yok. Ve nihayet günümüz söz konusu olduğunda: "Türkiye'de, işçi sınıfını, aydınların ilerici tabakalarını ve köylülerini kapsayan bu günkü demokratik hareketin (1970'ler kastediliyor) her zaman için Kemalizmin öz düşüncelerine sarılması yerinde bir eğilimdir." (s.221) şeklindeki yargıyı da çok ihtiyatlı bir biçimde değerlendirmek gerekiyor.

SON SÖZ

Gerek Türkiye konusunda, gerekse geçmişin diğer burjuva devrimleri açısından soruna bakıldığında her zaman yakından görülmeyen bir nokta var: Burjuva devrimleri ya da burjuva dönüşümleri, en keskin ve en köklü biçimlerde, burjuvazinin temsilcileri olan siyasi "mahmuz"lar tarafından sağlanır. Batı Avrupa'nın burjuva devrimlerinde de bu olgu görüldü, Türkiye'de de. Burjuvazinin siyasi mahmuzlarının en belirgin özelliklerinden biri zaman zaman çeşitli burjuva kesimlerinin muhalefetine rağmen, genel olarak burjuva sınıfının çıkarlarını savunmaları, gerçekleştirmeleridir. Glasneck'in yanılgılarından bir diğeri de Mustafa Kemal ve çevresi ile çelişkiye düşen, çatışan her grup ya da akımı, istisnasız gerici feodal düzenin özlemci ve temsilcileri olarak göstermeye çalışmasıdır. Glasneck bu nedenle, eski İttihatçı kadrolardan İzmir İktisat Kongresindeki muhaliflere kadar herkesi, "feodal kalıntıların temsilcisi" olarak göstermektedir. Böylece yazarın burjuvazi içindeki ayrılıkları ve emekçi halk kitlelerinin tepkilerini değerlendirmesi güçleşmektedir. İkinci ve son olarak söylenmesi gereken nokta da şu: Türkiye'nin tarihsel gelişiminde önemli bir yeri olan Kemalist dönüşüm-

leri ve Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı küçümseyip "oyun" saymak ya da abartıp Türkiye'nin bundan sonraki gelişimi için en temel dayanak bilmek sosyalistlerin işi değil. Sosyalistlerin görevi tarihsel olguları yerli yerine oturtup belirli ve ilerisi için yararlı sonuçlara varabilmek. Bu açıdan bakıldığında şunu söylemek gerekir: Demokratik gelişme, bağımsızlık, kalkınma, kısacası sosyal ilerleme adına Kemalizmde ne varsa, bunların sosyalistler tarafından veri ya da hareket noktası alınması söz konusu değil. Çünkü özellikle günümüzün koşullarında, sosyal ilerlemenin her alanında, sosyalistlerin mücadelesi, sosyalistlerin getirdiği çözümler, önerdikleri hedefler, tutarlılık ve kalıcılık açısından kendinden önce ortaya konulanların tümünü aşip içinde eriten bir niteliğe sahip. Bugün kemalizmin özünde olanları, kemalizmin tutarlı yanlarını sürdürmek, kemalizmi aşmakla mümkün.

1970'ler Türkiye'sinde bağımsızlık, demokrasi mücadelesinde, tutarlı ve kalıcı olabilmek için kemalist ilkelere dönmek, geri dönmek demektir. Kemalist ilkelere dönerek kemalizm aşılamaz. Kemalizm aşılmadıkça bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde ileri adımlar atılamaz. Kemalizmin somut uygulamalarındaki yetersizliklerin ve yanlışların belli bir sınıfsal özün sonucu olduğunun bir an bile akıldan çıkarılmaması zorunludur. Bu açıdan yapılması gereken, tarihsel olguları, döneminin koşulları içinde yerli yerine oturtabilmektir. Gelişimin hangi aşamasında ve neyi temsil ettiğini kavrayabilmektir.

Bu gerçekten hasas olmayı gerektiren bir görevdir. Bu görevin yerine getirilmesi herşeyden önce o ülkede yaşayan sosyalistlerin, sosyalist araştırmacıların işidir. Çünkü bunu en iyi onlar yapabilirler.

DOĞRUDA DURMANIN FELSEFESİ

Sosyalist İktidar Aralık 1979

Türkiye sosyalist hareketi, olağan boyutların da ötesinde, tepkilerin hareketi oldu. Tabii, Türkiye sosyalisti de, yine olağan boyutların ötesinde tepkilerin insanı. Sol hareketin, yıllardır biriktirip üstüste yığıldığı veriler, özellikle geçtiğimiz üç yıl içinde, yorum ve çözümlemeye elverişli yoğunluğa ulaştı.

İlk damlaları çok eskilere dayanan, ama son yıllarda daha da çarpıcılık kazanan bu veri birikimi, günümüzde, sosyalistlerin başvuru kaynağını oluşturuyor. Örneğin, yeni yolları, yeni geçitleri zorlamak isteyenler, yanlışa bakıp doğruyu bulma umudunu sırtlayıp, bu veri kümesinin anatomisine hazırlanıyorlar. Elbet, söz konusu olan yalnızca böyleleri değil. Sosyalist hareketten usulca ama ustaca sıvışmak isteyenler de kendi gerekçelerini, aynı veri kümesinin karanlıklarında arıyorlar.

Evet, tüm yapılanlar, belirli bir nesnellığe sahip. Gerçekten de, Türkiye sosyalist hareketinin üzerinde doğrulacağı basamak, güzelin ve çirkinin iç içe geçtiği bu veri kümesinden oluşuyor. Elde olan, bu. Yola buradan, bu verilerin ayıklanıp soyutlanması sonucunda oluşacak pusulalarla çıkılacak. Elbet, birçok tepki ile birlikte. Birikmiş verilere duyulan tepkiler, Türkiye sosyalist hareketinin

yola yeniden koyuluş kargaşasını oluşturacak. "Her yol Roma'ya çıkar" sözü çok bilinir, çok kullanılır. Burada bir de abartılmış öğe var: Roma. Öyle ya, nereden nasıl yola koyulursan koyul, sonunda hep Roma'ya çıkıyorsun. Peki, önlerinde biriken veri yığınına bakıp ders ve istikamet çıkarmaya çalışan Türkiye solcusu için de geçerli değil mi bu? Seçilmiş ve seçilecek olan her yol sosyalizme mi çıkacak gerçekten? Biri tuzu kuru entellektüelizme tepki duyucak, öteki her söze "bak arkadaş" ile başlayıp "eleştiri getiren" ya da "tavır koyan" alışılmış ortalama devrimci tipine kızacak ve sonunda hepsi sosyalizmde buluşacak. Mümkün mü bu? Kesinlikle değil. "Her yol" sosyalizme çıkmaz. Üstelik, yıllardır verilerin esiri olanların, bıkmıştıktan sonra, bu kez de tepkilerin esareti altına girme olasılığı yüksekse. Bu olasılık, Türkiye'de, Türkiye sosyalist hareketinde hayli yüksek. İnsanların yıllarını yiyip bitiren içi boş bir "yaşasın işçi sınıfı" edebiyatının bu kez işçi sınıfı düşmanlığına dönüşmesi; derme çatma iki üç cümlelerin "sosyalizmin bilimi" diye yutturulduğu bir dönemin ardından bilime düşmanlığın boy atması; beş para etmeyen "kadro"ların peşinde koşup yorulduktan sonra insanlara güvenmeyen, kuşkucu tiplerin türemesi hiç de uzak bir olasılık değil. Onun için Türkiye sosyalist hareketinde tepkilerin esiri olmamak; tepkileri, tepki sınırında hapsetmeyip, senteze götürmek gerekiyor.

Kurtuluş burada. Kurtuluş, felsefeyi gerektiriyor: Doğruda durmanın felsefesini. Bilimsel sosyalizm, doğruda durmasını bilmek demek. Ya sapmalar? Evet, sapmalar da böyle: Sapmalar, yanzca, doğruda durmasını bilmeyenlerin ulaştığı en son durak.

Doğruda durabilmenin önemini vurgulayan örnekler az mı? Tek ülkede sosyalizmi kurmanın güçlüklerini, bu işi mujiklerle gerçekleştirmenin bedellerini Lenin ve Stalin'le birlikte, hiç kuşkusuz Troçki de biliyordu. Ama, Lenin ve Stalin doğruda durmasını bilirken, Troçki bunu beceremedi. Troçki, tek ülkede sosyalizmi kurmanın güçlüğünden, olanaksızlık sonucunu çıkardı. Mujiklerle iş yapmanın sabır işçiliğinden, köylü düşmanlığına sürüklendi. Troçki,

doğruda durmasını bilemedi.

Üçüncü Enternasyonal'in bir dönem attığı "sınıfa karşı sınıf" sloganının, yükselen faşizm tehlikesi karşısındaki sekter ve dışlayıcı içeriğini, daha sonra tüm işçi sınıfı partileri kavradılar. Ama hepsi doğruda durmasını becerebildi mi? Bir kısmı beceremedi. Yanlış, sapmayla örtmek gibi bir çıkmaza düştüler. "Demokrasi" adına, açıkça, sınıf mücadelesi alanını, sosyalizm alanını terkettiler. Bu büyük günah, doğruda durmayı becerememenin meyvası oldu. (1)

Bu ikisi, dünya işçi sınıfı tarihinden rastgele örnekler. Gelelim Türkiye'den güncel bir örneğe. Bugün "ortodoks" ve "uluslararası çizgi doğrultusunda" gözüken örgütlerin kişiliksiz, ruhsuz, papağan, klişeci pekçok yöneticisini kim tanımaz ki? Bunlara tepki duymak mümkün mü? Ama tepkiden tepkiye fark var. Biri, doğruda durmasının bilen, özümseyen bir tepki. Yararlı, üretken ve zorunlu olan bu. Ya öteki? Ötekisi ise, aynı kaynaktan çıkmakla birlikte, doğruda duramayp uçlara savrulan, bilinen deymi ile "papaza kızıp oruç bozan" bir tepki. Bunun sonu yok.

Peşinen belirtelim: Doğruda durmak kolay iş değil. Üstelik Türkiye'de hiç değil. Çünkü Türkiye'deki sosyalistlerin, sosyalizmi gerçekten de bir bilim olarak benimsediklerini, bu bilimin sağladığı yöntemleri yerli yerinde kullanabildiklerini söylemek oldukça güç. Buna bir de ülkemizde sosyalist hareketin ciddi bir teorik geleneğinin bulunmayışını eklersek, güçlük ayan beyan ortaya çıkar. Evet, sosyalistlerin işi zor. Ama sosyalizmin kolay iş olduğunu kim söylüyor ki? Şimdi tekrar başa dönebiliriz: Türkiye sosyalistinin önünde bir yığın veri bulunuyor. Çoğu yeni yaşanmış. Tümü özgün. Dahası somut veriler bunlar.

İşte "somut" dediğimizde, durup biraz düşünmek gerekiyor. Bilimsel sosyalizmde, gerçeklere giden yol, hep somuttan geçer. "Her yol Roma'ya çıkar" gibi, her yol somuttan geçer. Öyleyse, alın bir yığın somut veri. Bakalım, doğruyu bulmak, doğruda durmak o kadar kolay mı? Kolay olmadığı Türkiye'de çok kanıtlandı. Bundan sonra da kanıtlanacağı benziyor. Çünkü, Türkiye sosyalistinin, gele-

neksizlik ve teorisizlik sonucunda, somutu abartma, giderek somutu fetişleştirme eğilimi var. O nedenle, Türkiye sosyalisti, etki karşısında, tepki'nin esiri oluyor. Ya papaza kızıp oruç bozuyor; ya da papaza aşık olup yaşamını oruçla geçiriyor. Ortada yalnızca etki tepki var. Sentez yok. Çünkü sentez, somutun esaretinden kurtulmayı, soyutlamayı gerektiriyor. Soyutlama olmadan felsefe olmaz, bilim olmaz.

Somuta esaret, somuta yabancılaşmayı, giderek somutu da anlamamayı getirir. Soyutla somut, genelle özel, teori ile pratik, doğru da durmaya çalışanların denge değneğini oluşturur. Hep birlikte.

SOYUT VE SOMUT

Bundan yaklaşık bir yıl kadar önce, bir parti yerel kongresinde, yönetici hizip tarafından "münafık" olarak damgalanan bir kesim, partiye ciddi eleştiriler yöneltti. Eleştirilerin bir bölümünde "partinin dışına düşmeden, partiye dışardan bakmanın" gerçekçilik açısından zorunlu ve yararlı olduğu vurgulandı. Bu eleştirilerden sonra, yönetici hizbin "mümin" üyeleri söz aldılar. Şöyle dediler: "Dışarıdan baka baka dışına düşeceksiniz". Bu sözler, pek çok alkışlandı. Akıllarınca bu şekilde "taşı gediğine koymuş" oluyorlardı.

Aradan bir yıl geçti. Partiye dışarıdan bakmayı zinhar günah sayan müminlerin partisi, bir yıl içerisinde, Türkiye solunun en itibarsız partisi haline geldi. Hep "içeriden" baka baka, sonunda dibe oturdular.

Yalnız bir örnek. Geneli görmeden özeli, soyutu görmeden somutu bilmenin mümkün olmadığını sergileyen bir örnek. Daha da ötesi, yalnızca ve tek başına verili somutu ya da özeli gözlemenin, ona esir olmanın, giderek o somut ya da özel konusundaki bilgileri de körelteceğini gösteriyor. Gerçekten de somuta soyuttan, özele ise genelden bakamamak, bunun sonucunda somuta ve özele yabancılaşmak, Türkiye sosyalist hareketinin, tabi bu arada Türkiye sosyalistinin başlıca sorunlarından biri. Aynı zamanda, doğrudan duramamanın da kaynağı.

Soyuta ulaşmak, ama nasıl?

Elbette, yine somuttan hareketle. Somut, kendi başına yeterli değil. Kabul. Tek başına somut, insanları yanlışlara da götürebilir. Buna da evet. Ama yine de vurguluyoruz: İnsanları soyuta zorlayan ilk etken, her zaman somuttur. İnsanları genele götüren ilk veri, hep özeldir. Başlangıç, somuttur.

Özgürlük, soyut bir kavram. Doğa sevgisi de öyle. Örneğin mahpusluk ise çok daha somut bir olgu. Şimdi, aydınları, öğrencileri, sosyalistleri bir yana bırakalım. Adı suçtan hüküm giymiş, "kaba" ve "cahil" bir köylüyü düşünelim. Bu köylü, içeri düşmeden önce, özgürlük kavramını hiç düşünmemiştir. Doğa sevgisini ise, duysa bile, biçimlendirememiştir. Özel, yani mahpusluk, bunları düşünmeye zorlar onu. Önceleri, özgürlüğün tadını ve boyutlarını hiç düşünmemişken, bunları düşünmeye zorlanır. Daha önce çobanlık ederken olağan sayıp üzerinde durmadığı doğa, çiçekleri, çayırları ve kuşları ile artık bambaşka bir dünyadır onun için. Somut ve özel, insanları, en ilkel düzeyde de olsa, soyuta ve genele böyle zorlar.

Buraya kadar, olağan. Önemli olan, bundan sonrası. Somut, insanları soyuta zorlar. Ama ulaşılan yer, her zaman, soyutun en gelişmiş ya da en geçerlisi değildir. Somutun, kendi başına yetersizliği de burada ortaya çıkar. Kimi, önündeki somuttan, ancak en ilkel ve basit soyutlamalara gidebilir. Öteki ise, belki daha ileri, daha biçimlenmiş, ama yanlış genellemelere ulaşır. İlki, doğruya doğru yol almasını bilmez. İkincisi ise, doğrudan durmasını.

Söylediklerimizin, hayli güncel örnekleri var. Türkiye sosyalist hareketinden örnekler. Sosyalist harekette bugüne dek olup bitenlere, üstüne üstlük 14 Ekim seçimlerine bakılıp hangi sonuçlara varılıyor? Önce, somuta esir olanlar ve doğruya doğru yol almasını bilmeyenler var. Bunlar, olup bitenlere baktıkları zaman "birlik" ya da "tekleşme" papağanlığı dışında "ciddi" hiçbir sonuca varamıyorlar. Gerçekte yerlerinde sayıyorlar. İkinci kesimde ise, doğrudan durmasını bilmeyenler bulunuyor. Bunlar da somuta bakıyorlar. Ulaştıkları sonuç şu oluyor kendi deyimleri ile: "Reel sosyalizmin doğal kısır-

lığı". Birinci sonuç, yerinde sayma. İkincisi ise entellektüelizm ve fantezi üretimi. O halde, somut tek başına yeterli değil. Soyuta ve genele ulaşmak, bu yolla doğrudan durabilmeyi becermek için, mutlaka, eldeki somutu, ön teorik çerçeve ile, diyalektiğin diğer yasaları ile ve nihayet iktidar perspektifi ile bütünleyip pekiştirmek gerekiyor. Doğrudan durmanın bir başka güvencesi, burada yatıyor. Türkiye sosyalist hareketinde, doğrudan durmak bir yana, doğruyu bulmak bile, tek başına yanlışın kanıtlanmasına indirgeniyor. Bir yanlışın kanıtlanması, tek başına, doğruya ulaşmanın, doğruyu yaşama geçirmenin güvencesi sayılıyor. Bu, bilimsel sosyalizmin diğer yasaları ve boyutları ile bütünlük kurulamadığı için böyle oluyor. Aynı konuda, bir Marksisti dinleyelim şimdi:

"Bilim, yalnız bir doğruyu bilmek değil, onun doğruluğunun güvenilir yöntemlerle saptanmış olduğunu bilmektir. Bir olguyu yalnız deneylerle kanıtlamak değil, onu sistemli yöntemlerle, olasılıklı bir yanlışın ortaya çıkarılmasını sağlayacak bir biçimde, diğer doğrularla birleştirmektir." (2)

Türkiye'de eksik olan bu. Ortada, yanlışlar var. Bir de yanlışlara karşı tepkiler. Ama bu tepkilerin, tutarlı bir çerçeve içerisinde sistemleştirildiğini söylemek mümkün değil. Veriler de, tepkiler de tekil ve sistem dışı kalıyor. Doğrudan duramama, oradan oraya savrulma da bu koşulların en doğal sonucu oluyor.

"Doğrudan durmanın felsefesi"ni geliştirelim. Sırada zıtların birliği var. Zıtların birliği, gelişim sürecinde, geçici ve göreceli bir nitelik taşıyor. Daha önemlisi, somut politik mücadele söz konusu olduğunda zıtların birliğinin temelinde, yanlışla karşı tepkilerin soyutlanıp sistemleştirilememesi yatıyor.

Türkiye sosyalist hareketinde, birbirine en zıt, en karşıt görünen kesimlerin özündeki "birlik" de buradan kaynaklanıyor. Verili yanlışlara karşı biçimlenen tepkilerin genel bir doğru teoride sistemleştirilememesi, zıtların birliği olgusunu felsefedeki boyutlarının da ötesinde, Türkiye sosyalist hareketinin en çarpıcı özelliklerinden biri haline getiriyor. Bir küçük örnek: Türkiye'nin pahalı kolejlerin-

de, yüksek okullarında okuyan, kapitalist düzene, onun şartlanmalarına ve kurumlarına "ödünsüz" karşı çıktıklarını iddia eden gençler var. "Entellektüel" düzeyleri, hayli yüksektir. Çok okurlar. Herşeyi okurlar. Aile ve evlilik kavramlarını, geri ve aşılmış bulurlar. Tabulardan tiksindiklerini söylerler. Belki de bir kaç kişi toplanıp "komün hayatı" yaşarlar. Görünüşte, "düzenin pisliklerinden" uzak, onların üzerindedirler. Ama aralarında hep kavga ederler. Neden mi? Pek de "entellektüel" sayılamayacak nedenlerle. Biri, "komün"ün sigaralarını, payına az sigara düştüğü için çalıp zula eder. Öteki, başkalarından çok içebilmek için dolabına içki ya da uyuşturucu madde saklar. Oturup birbirlerini çekştirirler. Kadınlar, birbirlerinin giysilerini kıskanırlar.

Bunların, aştıklarını iddia ettikleri insanlardan, cahil lumpenlerden, onun bunun kuyusunu kazan dedikoducu kadınlardan ne farkları var? Burjuva kurumları, böyle mi aşılır? Elbette değil. Tepki içten olsa bile, sistemleşememiştir. Sistemleşemeyen tepkilerin uç noktalara sürüklenmesi ise, Türkiye ilerici hareketinde "zıtların birliği"nin anasıdır.

Bu basit örneklerden başkaları da var: Bir burjuva partisinin, esnaflardan ve tüccarlardan oluşan bir ilçe teşkilatında geçerli olan politika ile, bir "sosyalist" partinin genel merkezinde uygulanan parti içi politika arasında ciddi bir fark bulmak mümkün müdür, bugünün Türkiye'sinde? Burada da, gelişip büyümemenin doğurduğu tepkiler sistemleştirilemez. Sistemleşemeyince, çözüm içeride aranır. Kişisel yükselmede, kişisel hesaplarda aranır. Sonuç, kariyerizmdir. Bugün, bir "sosyalist" partinin kariyerist genel merkez yöneticisi ile bir burjuva partisinin milletvekili olmayı düşleyen tüccar ilçe başkanı arasında fark yoktur. İkisi, zıtların birliğini oluştururlar.

Zıtların birliği konusunda, şimdilik bu kadar. Doğruda durmanın, başka boyutları, başka yasaları da ön plana çıkarıyor.

İKİ ÖRNEK

Soyutla somut, genel ile özel doğruda durmanın vazgeçilmez denge değneğini oluşturuyor. Bunu önce de vurguladık. Türkiye pratiğinden iki örneğin sorunu daha da açacağı kanısındayız. Hepimizin, özellikle son yıllarda sık sık duyduğu iki kavramdan hareketle, iki örnek.

Türkiye solcusu için, geçtiğimiz dört yıl, adeta bir kitle örgütleri dönemi oldu. Soyut ile somut, genel ile özel arasındaki ilişkilere vereceğimiz örneklerden biri, bu olgudan kaynaklanıyor. Genel planda, siyasi hareket yer alıyor. Özel ise, demokratik kitle örgütleri.

Kim olursa olsun, hangi "çizgi"de olursa olsun, demokratik kitle örgütleri söz konusu olduğuanda söylenecek ilk söz belli. Şöyle denecektir: Demokratik kitle örgütlerine siyasi işlevler yakıştırmamak, onları siyasi mücadele araçları olarak görmemek gerekir. Türkiye solcusu, dört yıl içinde, demokratik kitle örgütleri konusunda yalnızca bunu öğrendi.

Peki, sorun gerçekten de bu muydu? "Siyasal işlev" yüklenen kitle örgütleri ortalığı sarmış, kitle örgütlerine bu işlevi yükleyen insanlardan vazgeçilmez mi olmuştu?

Kesinlikle değil. Demokratik kitle örgütleri, "ekonomik mücadele"de yeri olan, uğraş alanını "demokrasi mücadelesi" olarak saptayan kuruluşlar. Peki ya Türkiye'deki "sosyalist" partiler? Açık konuşmak gerekirse şöyle: Türkiye'de sosyalist hareketi temsil etme iddiasındaki partilerin tümü, ekonomist yanı ağır basan, kendilerini kesinkes demokrasi mücadelesi ile sınırlı tutan örgütler. Sorun, demokratik kitle örgütlerinin "siyasal işlev" yüklenmelerinden değil, siyasi işlevleri olması gereken örgütlerin "demokratik kuruluş" görevlerini yeterli sayıp kendilerini onlarla sınırlandırmalarından kaynaklanıyor. Siyasi işleve heveslenen kitle örgütü yöneticisi ile onun bu niyetini eleştiren "sosyalist" parti yöneticisinin, bir ve aynı ipte oynayan iki cambazdan farkı kalmıyor. İkisi birlikte, yine zıtların birliğini oluşturuyorlar. Şimdi, geneli görmeden özeli ve somutu bilmek mümkün mü? Geneli görmeyen, bir başka deyişle, Türkiye'deki siyasetlere damgasını vuran özelliğin ekonomizm ve "demokrasi

mücadelesi" at gözlüğü olduğunu bilmeyen bir kitle örgütü yöneticisinin, kendi örgütündeki sorunları saptaması mümkün mü? Mümkün değil. Mümkün olmayınca, ortaya şöyle bir tablo çıkıyor: "Siyasi işlev"e heveslenen kitle örgütü yöneticisinin yaptığı kendini ekonomizme ve "demokrasi mücadelesi"ne hapseden siyasi kuruluşla aşık atmak oluyor. "Siyasi görev üstlenmemek gerekir" anlayışını benimseyip, böyle olmaktan korkan daha iyi niyetli kitle örgütü yöneticisi ise, ekonomik ve demokratik mücadelesini daha da kısıtlayıp, kendini burjuva anlamda "baskı grubu" olarak görmeye başlıyor. Geneli göremeden, özeldeki hastalığı seçmek mümkün mü? Türkiye'deki "sosyalist" kuruluşların niteliğini görmeden, özel olarak demokratik kitle örgütlerindeki asıl hastalığın "siyasal işlev" değil, tersine daha aşağı düzeyde bir ekonomizm olduğunu görmemek mümkün mü?

İkinci örnek, örgütçülük kavramı üzerine. Belki de, Türkiye sosyalist hareketinde en çok soysuzlaştırılan kavram. Türkiye sosyalisti için, "örgütçü adam" kalabalık bir caddede açtığı bavulundan çıkardığı salatalık soyma aracını toplananlara satan bir işporcuya benzer. Hiç durmaz. Hep konuşur. Konuşmaktan ağzı köpürür. Sonunda birkaç müşteriye malını satar. Türkiye sosyalisti için "örgütçü adam" böyledir. "Örgütçü adam" çok sayıda insanı lafa boğup kendi çizgisine kazanan adamdır. Kazandıktan sonra ne yaptığı, hangi sözlerle kazandığı hiç ama hiç önem taşımaz.

Türkiye'de bu eksik, eksik olduğu için de yanlış örgütçülük kavramının değiştirmek gerekiyor. Bu "örgütçülük" anlayışı, 1961-71 TİP deneyiminden kalan kısa sürede ilçe teşkilatı kurmaya yarayan örgütçülük anlayışıdır. Zorunluluk, güdüklüğü doğurmuştur.

Oysa örgütçülük, insan kazanmadan ibaret değil. Örgütçülük kazanılan insanı, en hızlı gelişebileceği biçimde istihdam etme yeteneği ve becerisidir. Bu olmadan, örgütçülük olmaz. Yalnızca tellallık ya da işportacılık olur.

O halde, sorun şuna dayanıyor: Örgütün ve hareketinin genel gelişme perspektifi, yakın ve uzun dönemdeki hedefleri üzerinde be-

lirli bir an için soyut sayılabilecek tasarımı olmayanların, tek tek kazanılan bireyleri kendilerini geliştirebilecekleri biçimde o örgüt içinde istihdam etmeleri mümkün mü? Herhalde değil. Ve sorun da buradan kaynaklanıyor. Geleceği ve gelecekteki gelişimin boyutlarının göremeyenlerin, tek tek insanları en verimli, en yararlı biçimde örgüt birimlerine yerleştirmelerini beklemek hayal oluyor. Onun için de, örgüte "imambayıldı olarak gelenler, sonunda patlıcan olarak çıkıyorlar". Geneli ve soyutu görmeden, somutu yerli yerine oturtmanın olanaksızlığı, kendini bir kez daha böyle kanıtlanıyor.

Türkiye sosyalisti, diyalektiği eksik bilir. Bilimsel sosyalizmi eksik bilmek demek, yanlış bilmek demek. Günümüzün sosyalisti, yalnızca "niceliğin niteliğe dönüşümünü" bilir. Yalnızca bunu bildiği için, niceliği abartır. Niceliği abarttığı için, işportacı gibi "adam kazanan" insanları gerçek örgütçü sayar. Bilmediği, yeterince benimsiyemediği ise niteliğin niceliğe dönüşmesidir. İnsanların örgüt içindeki işlev ve konumları ile niteliklerini geliştirebildikleri bir yapının, bütün olarak nitelikçe gelişeceğini, bu nitelik gelişiminin ise, mutlaka niceliğe dönüşeceğini göremezler. Onun için, Türkiye solundaki pek çok sosyalist parti, "üyemiz artarsa tekleşiriz", "çok oy alırsak tekleşiriz" mantığının esiridir.

Nitelik-nicelik ilişkisi, Türkiye sosyalist hareketini bundan sonra da meşgul edeceği benziyor. Özellikle 14 Ekim seçimlerinden sonra. Şimdi solda bir kesim "birlik" sorununu gündeme getiriyor. Söylediklerine göre, yakıcı olan, dayatıcı olan sorun bu imiş. Daha açığı, sözü edilen, TSİP, TİP ve "ilerleme" birlikteliği.

Niteliğin niceliğe dönüşümünü bilmeyenler için, böyle bir birlikteliğin sihrine kapılmak çok doğal olsa gerek. İdeolojisi, elindeki militan tipi, yönetim zihniyeti açısından aralarında ciddi bir fark bulunmayan, daha açığı aynı kısırlığın, aynı papağanlığın esiri olan bu niteliksiz kümenin birlikteliği neyi getirecek? Neyi sağlayacak? Aynı eski bayat türküleri bu kez koro halinde söylemek çok mu etkili olacak?

Hiç sanmıyoruz.

TEORİ VE PRATİK

Doğruda durmanın felsefesine devam etmek gerek.

Rusya'da, 1905 devriminin yenilgisini izleyen dönemi hatırlayalım. Bu dönem, Rus devrimci hareketinde, özellikle Rusya'nın sosyalist aydınları üzerinde özel ve belirgin bir etki yarattı. Ortamda, kesin benzerlik var. Bir yanda, yenilgiye uğramış bir devrim ve öte yandan yılların biriktirdiği somut veriler, deneyimler. Şimdi, Rus sosyalisti, bu verileri, ayıklayacak. Tepkisi ve kızgınlığı ile bu verilerden doğru yolu bulup çıkarmaya çalışacak. Ama başta ortaya koyduğumuz sorun Rus sosyalisti için de geçerli: Rus sosyalisti tepkilerini biçimlendirirken, doğruda durmasını bilecek mi? Lenin, Rus Marksistlerinin bir bölümünün, doğruda durmasını beceremediğini aktarıyor. Başlarında Lunaçarski, bir bölüm Rus aydını "gerçeği araştırmaya" çıkıyor. Bu misyonla yola çıkılınca, Marksizmin tümü, doğruyu bulma aşkına otopsi masasına yatırılıyor. Lenin tavsiyesini eksik etmiyor böylelerinden:

'Yanlışı bir yol tuttuk belki, ama araştırıyoruz' diye yazıyordu Lunaçarski. İncelemelerin yazarları adına. Sorun şurada: Siz araştıran değil, araştırılınsınız. Burjuva felsefi modasındaki her değişmeye kendi, yani Marksist (madem Marksist olmak istiyorsunuz, böyle diyelim bakalım) görüş açınızla gitmiyorsunuz; moda size geliyor, idealistçe yetişmiş yeni vekillerini yutturuyor.." (3)

İşte size ilginç bir sorun.

Türkiye'de dün ve bugün olup bitenlere yabancı bir örnek sayılmaz. Günümüz Türkiye'sinde, onca veri birikiminden sonra "araştırmak" üzere yola çıkanların sayısı belli değil. Ayrıca, çözümleme bekleyen bu birikimin karşısında ruhsuz ve kayıtsız kalmaktansa, "araştırmak" hiç kuşkusuz çok daha saygın bir çaba. Ama nereye kadar?

Yanıt tek cümle ile şu: Doğruda durulabildiği sürece. Lenin'in karşı çıkışı "araştırma" çabalarına değil. Lenin, Lunaçarski ve çevresinin doğruda duramadığını görüyor, onun için karşı çıkıyor. Karşı çıkışını da çok güzel anlatıyor. Diyor ki: Siz araştırıyorum sanıyorsunuz

nuz, ama gerçekte araştırılıyorsunuz. Ve ekliyor: Siz araştırdığınız olgulara Marksist olarak gitmiyorsunuz; kimi olgular size gelip sizden kılıf arıyor...

"Araştırma" adına yola çıkıp bunu beceremeyenleri ise iki ayrı kesim oluşturuyor. Birincisi, burjuva ideolojisi. Yeni safsatalarını "eski" Marksistler ağzından yutturmak için, burjuvazi doğru da durmasını beceremeyen "araştırmacı" Marksistleri hep arar ve bulur. İkinci araştırmacı kesim ise doğru da durması beceren bilimsel sosyalistler. Onlar da, geçmişin çözümlemesini yapıp gerekli sonuçları çıkarmak üzere, kaybolan bir nesli, batıp giden bir kuşağı sık sık araştırırlar. Hayli yararlı sonuçlara ulaşırlar.

Örnek olarak, 12 Mart'ın hemen sonrasını alalım. 12 Mart sonrasında, Türkiye'li sosyalistler için, birikmiş bir yığın veri ve kimileri için de yenilgiye uğramış bir devrim (9 Mart söz konusu idi). Herkes araştırma için yola koyuldu. Bunları, teslim almak üzere, burjuva ideolojisi zaten araştırıyordu. Bir bölümünü buldu. Bunlar 12 Mart sonrasında, sosyalizm mücadelesinden usulca sıvışanlar oldular.

Bir başka kesim, şu 1961-71 TİP deneyimini iyi bir "araştırmak" üzere yola çıktı. Burjuvazi de, elinde Aybarcı örgüt modeli onları arıyordu. Karşılaştılar. Birbirlerini buldular. Bugün ortada "eski TİP'in gerçek devamı olduğunu" iddia eden SDP var. Eski Dev-Genç'liler de "araştırıyor"du. Yoksa öyle değil mi? Yoksa, eski Dev-Genç'liler araştırmıyor da, TKP'nin klasik biletçilik anlayışı mı onları arıyordu? Evet, öyle idi. Onlar da buluştular. Dev-Genç Kemalizmi ile TKP'nin klasik Kemalizmi arasındaki yapay zıtlık da böylece ortadan kalkmış oldu.

Ancak 12 Mart'ın hemen sonrasına ilişkin tablonun bu kadar karanlık ve olumsuz biçimlendiği sanılmamalı. 12 Mart döneminden, doğruyu bularak ve doğru da durarak çıkanlar da oldu. Onların hikayesi ise çok daha önemli. Çünkü böylelerinin kazandırdığı süreklilik sayesinde, "araştırma" ve "araştırılma" süreci kesintisiz işliyor. Asıl, onları anlatmak gerekiyor:

Günümüzde, araştırma süreci yeni bir ivme kazanıyor. "Araştıran" sayısı giderek artıyor. Neden? Şundan: 12 Mart dönemi, savrulanlardan, "araştırma" adına yola çıkıp da kaybolanlardan ibaret değil. Sayıca sınırlı da, bir başka kesim, 12 Mart döneminden çok önemli bir doğru ile çıktı: Örgüt. Daha açık söylemek gerekirse, 12 Mart döneminden doğrudan durmasını bilerek çıkan kesimin ulaştığı tek doğru bu idi: Örgüt. Araştırma sürecinin günümüzde yeni bir ivme kazanmasının nedeni de, 12 Mart'ın ürünü olan tek doğrunun yani örgüt kavramının, 1975-79 döneminde çok ağır yaralar alması. Sorun burada. Dramatik olan da burada. Koskoca bir 1965-74 döneminin sonucunda ulaşılan en önemli, en büyük doğru olan örgüt bilincinin aynı zamanda son dört yılda en ağır darbeleri alan kavram oluşu, Türkiye sosyalisti için ilginç bir kadersizlik değil mi?

Bugün, bu sürecin somut, ama acı ürünleri toplanıyor. Sosyalizmden usulca ama ustaca sıvışmak isteyenler gerçeklerini yaşadıkları örgüt deneyiminin gerçekten çirkin, gerçekten tiksindirici örneklerinden arayıp buluyorlar. Bunlar, usulca sıvışmak isteyenler. Bir de sıvışmayı başka türlü gerçekleştirmek isteyenler var. Bunlar ise "araştırıyor". Örgüt kavramını araştırıyorlar. Türkiye'de örgüt ve örgütlenme adına yapılan tüm çirkinlikleri Leninizme yüklüyorlar. Bu olumsuzlukların, Leninist örgütlenmede "mündemiç" olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlar.

Türkiye sosyalisti, birikimi, formasyonu ve geleneği elverse idi, 1965-74 döneminden, birden çok doğruya ve gerçeğe ulaşarak çıkabilirdi. Böyle olmadı. Ufak tefek yan ürünler dışında davaya bağlanacağı, doğrudan durabileceği bir tek kazanım ile çıktı bu dönemden: Örgüt bilinci. Sonuçta, tek kazanımını abartmaya başladı. Ona sımsıkı, bir ananın tek evladına sarıldığı gibi sarıldı. Talihsizliği de burada başladı. Sımsıkı sarıldığı örgüt kavramının, 1975-79 döneminde çirkefle vaftiz edilmesi Türkiye sosyalisti için yıkımı da birlikte getirdi. Buna karşılık, 1965-74 döneminden çok sayıda doğruya ulaşarak, ulaştığı doğrulara arasında belirli bir sistem kurarak çıkabilen sınırlı bir kesim, kendilerinin de yüreктen inandığı örgüt kav-

ramının darbe almasından yıkıma uğramadı. Bunlar, iktidar umudunu ve hırsını yitirmeyenler. Örgüte ve sosyalizme iktidarla birlikte inanlar. Böyleleri, soyutu ve geneli bildikleri için, bir aksamın arızalanması olayını da yerli yerine oturtabildiler. Ne küstüler, ne de kan davası gütmeye başladılar. Önümüzdeki dönemin doğrudurabilenleri de hiç kuşkusuz böylelerinden çıkacak.

Buraya kadar söylenenlerden doğrudur durmanın yeni bir kuralı daha çıkıyor. Şöyle: Tek doğru ile, doğrudur durmasını becermek mümkün olmuyor. Doğrudur durabilmek için çok sayıda doğru ulaşmak, bunlar arasında mantıklı bir sistem kurmak gerekiyor. Onun için, 1975-79 döneminden en hasas yerlerine öldürücü yumruk alıp çıkanların yani örgüte olan inaçlarını yitirenlerin ilacı şu oluyor: Sosyalizmi öğrenmek, daha çok öğrenmek; insanları, insan sevgisini yitirmeden daha çok tanımak; insan tanımak için yine örgütçü olmak; yaşamda olan herşeyle ilgilenmek ve nihayet yaşamdan hiç kopmamak. "Teşbihte hata olmaz" sözüne sığınarak bir benzetme ile son vereceğiz. Yüksek okullarda belirli bilim adamları, profesörler vardı, bilirsiniz. Bunlardan bir kesimi, kendi dallarında hayli ilerlemiş, standartların üzerine çıkmış insanlardır. Böyle oldukları için, dünyaları kendi bilim dalları ile sınırlı değildir. Sanattan, spordan, sinemadan, kısacası yaşamda olan herşeyden anlarlar. Bunlar, öğrencilerini sınava da sokarlar. Ama bir sınavda adeta bir jandarma gibi, kimin kopya çektiğini gözledikleri hiç görülmemiştir. Not verirken de öyle sarraf terazisi ile ölçmezler kimin ne alacağını. Bıktırıcı ve yararsız ayrıntıların çok üzerinde oldukları için "çelebi" bir nitelik kazanırlar.

Çok sayıda doğruya ulaşır doğrudur durmasını beceren sosyalistler de bir bakıma bu bilim adamlarına benzerler. Sosyalizm esnafı bir üç kağıtçı yöneticinin yaptıkları, sosyalizme olan inaçlarını sarsmaz. Şu ya da bu örgüt deneyiminin fos çıkması, onları örgütlü harekettten soğutmaz. Çevrelerindeki başka sosyalistlerin Jandarması ve yargıcı olmaya ise hiç hevesli değildirler. Kafalarının içindeki çerçeve çok geniş, bu çerçevenin içindeki bölmelerin sayısı da hayli faz-

la olduğu için, olumluluklar ve olumsuzluklar yerli yerine oturur bu çerçevenin içinde. Kafanın içinde arı gibi dolaşıp tüm düşünceye ve davranışa egemen olmaz. Sonuçta, ne tek tek güzellikler onu aşırı ve gerçek dışı bir coşkuya iter; ne de çirkinlikler ve olumsuzluklar onu tümenden ve yıkıma küskünlüğe sürükler.

Önümüzdeki dönemin doğrudur durabilenleri, böylelerinden çıkacak.

ÖRGÜT VE İDEOLOJİ

Şimdi sıra başka "araştırmacı"larda. Bu araştırmacıların ortak özelliği şu: Örgüt somutundan hareket ediyorlar. Doğrusu, Türkiye'deki örgüt pratiğinin sillesini hiç yemediklerini söylemek, haksızlık olacak. Onlar da çoğunlukla bu silleyi yediler. Yediler, sonra araştırmaya çıktılar. "Neden böyle oluyor" sorusunun yanıtını aramaya başladılar. Buna da denecek bir şey yok. Çünkü, dediğimiz gibi, doğrudur durulduğu sürece, sosyalizme küsmektense, "araştırmak" çok daha saygın bir çaba. Peki, doğrudur durabiliyorlar mı? İşte bunu söylemek çok güç. Türkiye'de çeşitli kesimlerde görünen bu "araştırmacı"lara yaklaşım biçimi açısından en verimli yolun örgüt-ideoloji ilişkileri olduğunu sanıyoruz. Daha açığı, bilimsel sosyalist ideoloji ile bilimsel sosyalist örgütlenme arasındaki ilişkiler. Soruna bu açıdan yaklaşıldığında, hayli ilginç paradokslarla karşılaşmak mümkün oluyor. Neler mi? Örneğin şunlar: Somuta küçümseme ile bakıp, teoriyi ve düşünsel çabayı abartanların, gerçekte tam tamına somutun ve pratiğin esiri oldukları. Gerçeğin mekanik bir biçimde dış dünyanın yansıması olduğunu iddia edenlerin, özünde dış maddi gerçekliği inkarda en uca gittikleri. Örgütle ideolojiyi bıçakla ayırma iddiasında olanların, gerçekte zaman zaman örgütle ideolojiyi özdeş görme ucuna savruldukları, vs. vs. Şimdi, bunları açmaya çalışacağız.

Leninizme karşı saf tutanların tümünün ortak özelliği, örgütle ideolojiyi bir bıçakla kesin kesen ayırma iddialarıdır. Kendi açılarından haksız da sayılmazlar. Çünkü, kapitalizmin eşitsiz gelişim yasa-

sı, çelişkilerin aşırı ölçüde belirlenmesi, emperyalist zincirin zayıf halkadan kırılması çözümlemeleri ile Leninist örgütlenme arasında doğrudan ilişki (özdeşlik değil) bulunuyor. İdeoloji ile örgütlenme arasındaki bu ilişkinin, bir başka düzeydeki yansıması ise, hiç kuşkusuz, iradecilik ile kendiliğindencilik arasındaki ilişkidir. Lenin'in, iradecilik ile kendiliğindencilik arasında kurduğu dengeyi, örgütle ideoloji arasındaki dengede bulmak mümkün. Lenin'in yirmi küsur yıllık uğraşının bilançosunun Leninizm, olarak ortaya çıkışındaki neden de burada yatmaktadır.

Marks ve Engels, burjuva devrimleri döneminde yaşadılar. Marks ve Engels'de, sanayi proletaryasının en bilinçli çekirdeğinden, yarı bilinçli ve bilinçsiz emekçilere doğru genişleyerek uzanan bir "ayrım" bulmak mümkün değil. Oysa Lenin'de bu var. Lenin, bundan hareketle iki yol önerebilirdi. Bir: Bu ayrışmadan hareketle, örgütünü ve ideolojisini ortalama işçinin bilinç ve beklentisine göre biçimlendirmek. Tabii, "eşitsiz gelişim" ve "zayıf halka" çözümlemelerine rağmen ve onları yadsıyarak. O zaman Lenin, ideolojiyi ve örgütü önce keskin bir bıçakla birbirinden tamamen ayırır; sonra da ideolojisinin ileri ve "sivri" yanlarını aynı bıçakla törpüleyerek bu kez ikisini özdeş konuma getirirdi. "Eşitsiz gelişim" ve "zayıf halka" çözümlemelerini rafa kaldırmak bir yana, böyle bir işlem, Rus işçi sınıfı hareketinin kendisini, kendiliğindencilğe teslim etme anlamına gelirdi. Lenin ve Rus Bolşeviklerinin önündeki ikinci yol ise, görüntüdeki çelişkilere karşın, işçi sınıfının bütünü ve örgütleri ile ideoloji arasındaki ilişkilerde belirli bir uyumun sağlanması idi. Lenin ve Bolşevikler, doğru olan "eşitsiz gelişim" yasasından ödün vermeden, bunu yaptılar. Doğru olanı yaptılar. Böylece, işçi sınıfının ve köylülüğün kendiliğinden örgütlenme biçimi olan sovyetler dışında, proletaryanın en bilinçli çekirdeğinden oluşan Bolşevik Parti ortaya çıktı. Örgütle ideoloji arasındaki dolaylı ama kopmaz ilişki böylece belirdi. Leninist ideoloji, tam yansımasını Leninist Parti'de buluyor, sonra da "tercüme edilerek" emekçi yığınların bulunduğu sovyetlere ve diğer örgütlere ulaşıyordu.

İdeoloji ile yığınlar arasında hiç kopma olmadı mı? Bunlar her zaman üstüste çakıştı mı? Hiç kuşkusuz değil. Ama Lenin, bu tür kopmaların geçici olduğunu, mutlaka ortaya çıkacak olan çakışmalarda ise devrimin başarıya ulaşabileceğini görüyordu. Onun için, ne ideoloji adına yığınların tümünden kopup iradeciliğe (ya da Blanquiciliğe) ne de yığınların verili bir andaki konumu adına ideolojiden kopup kendiliğindencilığe sürüklendi. Lenin'in gördüğü sorunu, çözümleri farklı ve yanlış olmakla birlikte, hiç kuşkusuz başkaları da gördü. Örneğin bugünkü Troçkistler, ideoloji ve örgüt ile yığınlar arasındaki muhtemel kopuklukların giderilmesi için, örgütsel ilkelerin sulandırılmasını, demokratizmi öneriyorlar. Yani, önce örgütle ideolojiyi bütünü ile birbirinden ayırıyorlar. Sonra, özgün ideolojilerini kendilerine saklayıp "yığınlar için" özel bir demokratizm sunuyorlar. Bir bakıma, pilavı sulandırıp, çocuklar için lapa haline getiriyorlar. Bunu da şöyle açıklıyorlar:

"Proletaryanın kapitalizme karşı sosyalist mücadelesinin örgütsel biçimleri bakımından demokratik bir karakter taşıma zorunluluğu iki nedene dayanabilir. Bunlardan birincisi, farklı görüş ve farklı kısmi çıkarlara bölünmüşlüğü nesnel bir olgu olan işçi sınıfının en geniş kitlesinin bu mücadelelerde serefer edilmesinin başlıca örgütsel biçimleri, kesin bir işçi demokrasisi işleyişine sahip olmak durumundadır. Bu, aynı zamanda proletaryanın geniş yığınlarının pratik içinde siyasal eğitiminin zorunlu bir koşuludur da." (4)

Troçkistlerin meramı çok açık. Örneğin işçi sınıfının en geniş yığınlarının örgütlendiği Sovyetler için itirazsız geçerli olan işçi demokrasisini, kapitalizme karşı mücadele eden her örgütsel biçim için geçerli görüyorlar. "Her" örgütsel biçim için geçerli olduğuna göre, hiç kuşkusuz, politik örgüt için de geçerli. Peki, politik örgüt için de geçerli sayılan bu demokratizmin gerekçesi ne? Onu da açıklıyor Troçkistler: "İşçi sınıfının farklı görüşlü kesimlerini bir araya toplamak."

Bunları, günümüzdeki Troçkistler yazıyor. Troçkizmin ilginç bir kaderi var. Günümüzdeki Troçkistler, peygamberlerine en vefasız

insanlardan oluşuyor. Günümüzde Troçki'ye dört dörtlük bağlı bir Troçkist bulmak o kadar güç ki... Örneğin Troçkistlerin günümüzde demokrattlığı bu kadar ön plana çıkarmaları, hiç kuşkusuz, Troçki'nin kendisinin bazı görüşlerinden kaynaklanıyor. Peki, Troçki her zaman böyle "demokrat", böyle "hoşgörülü" mü idi?

Kesinlikle değildi. Troçki'nin yapay zorlamaları, kendisi için her zaman zıtların birliğini beraberinde getirdi. "Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu" diyeceksiniz ama, aynı Troçki, bir zamanlar "vidaların sıkıştırılmasını", "seçimlerin yerine atama ilkesinin getirilmesini", "emekçilere ordudaki gibi kumanda edilmesini" ve daha sonra "altı ay içinde yeni üye getirmeyenlerin ihracını" önerecek kadar "demokratlık"tan uzaklaşmıştı. (5)

Troçki'nin yaptığı ilginç değil mi? Önce ideolojiden ve örgütsel ilkelerden ödün verip demokratizme sürükleniyor. Örgütle ideolojiyi ayırıyor. Sonra da "vidaların sıkıştırılması" adına, ideolojideki ve politikadaki gereksinimleri aynen örgüt içinde uygulamaya kalkıyor. Örgütle ideolojiyi özdeş kılıyor bu kez. İki uç arasında doğru da durmanın fazileti (Leninist örgütlenme ve Lenin'in örgütle ideoloji arasında bulduğu sentez) Troçki'nin birbirine zıt düşünce ve eylemlerinden sonra ortaya daha açık bir biçimde çıkıyor.

Fizik olarak, Troçki ile Aybar arasında hiç bir benzerlik olmadığı açık. Ancak, Troçki'yi, bir "vida sıkıştırıcı" bir de "gevşeten" Troçki olarak ikiye ayırırsak, Aybar'ın özünde Troçki'nin yarısı olduğu ortaya çıkar. Yani, Aybar, "vidaları gevşeten" Troçki'yi andırıyor. Aybar'ın tüm teorisi kapitalizmin çelişkilerinin, işçileri, "örgütleri" içinde kendiliğinden bilinçlendireceği varsayımına dayanıyor(6). Aybar da, aynı Troçkistler gibi, çok sayıda örgütten söz ediyor bilinçlendirme konusunda.

Aybar diyalektiği biliyor mu? Kapitalizmin gelişmesi ile Lenin'in "can çekişme" ve "kokuşma" saptamaları arasında "çelişki" bulan, bu iki gerçeğin birbiri ile uyumsuzluğunu iddia eden birinin diyalektik bildiğinden söz edilebilir mi? (7) Burada Aybar, şişip büyüyen bir balonun nasıl patladığına akıl erdiremeyen bir çocuğu andı-

nyor. Ancak Aybar'ın bilmedikleri hiç kuşkusuz bundan ibaret değil. Aybar, başka pek çok "sosyalist" gibi, aklını niceliğin niteliğe dönüşümüne takmış. Niteliğin niceliğe dönüşümünü ise hiç düşünmüyor. Düşünmediği için, ideolojisinden hiç ödün vermeyen, hatta ideolojisi ile yığınlardan "kopmuş" gözükten Bolşeviklerin, kısa bir sürede Sovyetler'de çoğunluğu nasıl sağladığına akıl erdiremiyor. Bolşevik niteliğin korunması, Sovyetler'deki niceliğin kazanılmasında başlıca etken oldu. Bir ideoloji olarak Bolşevizimle, bir örgüt biçimi olarak Sovyetler (yığınlar anlayınız) arasındaki geçici çakışmazlık, böyle sona erdi.

Paris Komünü, Sovyetler ve Leninist parti örgütlenmesi konuları üzerinde döne döne durmak gerekiyor.

Bunun için klasikleşmiş bir deyişe başvurmakta yarar var. Kapitalizmin gelişme döneminde, teknoloji konusunda, iki görüş çarpıştı. Birinci görüşe göre, "icat icadın mucidi" idi. Yani, bir icat, bir başka icada yol açıyordu. Bunun karşısındaki görüş ise "ihtiyaç icadın mucididir" dedi. Yani, insanların ve toplumun yakıcı gereksinimleri, yeni icatları, yeni teknolojiyi körüklüyordu.

Marksist bilgi teorisine, bunun bir uzantısı olarak örgütlenme biçimlerine de böyle yaklaşmak gerekiyor. Paris Komünü, herhangi bir icadın değil, yığınsal bir gereksinimin ürünü idi. Sonraki Sovyet örgütlenmesi de Paris Komünü "icadının" değil, Rus işçi ve köylülerinin ihtiyaçlarının ürünü oldu. Bunları Aybar ve benzerleri de kabul eder. Kitleler, somut koşulların zorlaması ile somut bir örgütlenme biçimine ulaştı. Paris Komünü ve Sovyetler, emekçilerin, mevcut veriler karşısındaki kendiliğinden tepkilerinin ürünü oldu. Komün ve Sovyetler, devrim ihtiyacının değil, emekçilerin kendilerini savunma ihtiyaçlarının sonucuydu. Bolşevik örgütlenme ise kabaca aynı şemayı izledi. Somut koşullar çözümlenerek soyutlandı. Sonra, Bolşevik örgütlenme ile yeniden somuta iade edildi. Yalnız, Leninist örgütlenme, kitlelerin değil bilimsel sosyalistlerin, savunma değil devrim ihtiyacının ürünü oldu. Devrim ihtiyacı, bir yanda Leninist ideoloji, öteki yanda Leninist örgütlenme olarak iki meyva

verdi. Kitlelerin öz savunma ve yönetim diretisi ile bilimsel sosyalistlerin devrim ihtiyacı arasındaki uyum, bir yanda Sovyetlerin diğer yanda ise Bolşevik Parti'nin varlığı sonucunda sağlandı. Tek başına pratigin esareti altına girmek kendiliğindenciliği, buna karşılık tek başına soyutlamanın (kuramsal olanın) esareti altına girmek iradeciliği getirecekti. Leninizm, ikisinin arasındaki dengeyi buldu. Kitlelerin kendiliğinden örgütlenmesi ile devrim isteyen Bolşeviklerin örgütlenmesi arasında böyle bir denge sağlandı. 1917 Devrimi'nin başarısı ve korunması ile, bu nesnel uyum öznel olarak da doruğuna ulaştı.

O halde, günümüzde, Leninist örgütlenme modelini yadsıyanlara sorulacak bir kaç soru kalıyor. Bunları sorarak, tamamlayalım:

1. Somut koşulları soyutlayarak bilgiyi yeniden üretme gereğine inanıyor musunuz? Yoksa, basit bir "yansımacı" olarak, bilginin, insanların (bu arada işçi sınıfının) kafasında kendiliğinden yer edeceğine mi inanıyorsunuz? 2. Eğer bilginin, soyutlama ürünü olduğuna inanıyorsanız, Leninist bilgi, dönemin Dünya ve Rusya koşullarının bir soyutlaması değil midir?

3. Çarlık Rusyası'nın, o dönemde emperyalizmin zayıf halkası olduğuna ve bunun temelinde yatanın kapitalizmin eşitsiz gelişim yasasına inanıyor musunuz? Bunun yanı sıra ayrıca, devrime inanıyor musunuz?

4. Eğer ikisine de "evet"se, tüm bu verilerden, Leninist örgütlenme ve Leninist strateji dışında bir başka "sonuç" çıkabileceğini düşünüyor musunuz?

5. Leninist örgütlenme, başlıca eşitsiz gelişim yasasının ürünü olduğuna göre, Leninist örgütlenmeyi çürütebilmek için, eşitsiz gelişim yasasının günümüzde geçersiz olduğunu kanıtlayabilir misiniz?

ÖRGÜTLE İDEOLOJİ ÖZDEŞ DEĞİLDİR

Aybar, Lenin'in örgütle ideolojiyi "içiçe bir sorun" olarak gördüğünü yazıyor (8). Bu, gerçekten doğru. Yalnız, Aybar buradan hareketle, Lenin'de örgütle ideolojinin özdeşleştirildiği sonucuna varma-

ya çalışıyor. Kendi açısından Aybar'ın bunu yapması gerekiyor. Başka çaresi yok. Çünkü orta da iki çift var. Bir: Aybar'ın ideolojisi ve örgütlenme biçimi; iki: Leninist ideoloji ve örgütlenme biçimi. Böylece Aybar, Leninist ideolojiyi reddederek Leninist örgütlenmeyi; Leninist örgütlenmeyi reddederek de Leninist ideolojiyi saf dışı bırakacağını hesaplıyor. Böylece de meydan kendi çiftine kalacak: Kendiliğinden bilinçlenme ideolojisi ile tek başına Paris Komünü ve Sovyetler tipi örgütlenme.

Örgütlenme ile ideoloji arasındaki sıkı bağların hiç kuşkusuz Aybar da farkında. Aybar yalnızca bir örnek. Tüm anti-Leninistler bunun farkında. O nedenle, beraberinde "otomatikman" Leninizmin reddini getireceği için, tüm anti-Leninistler, proletaryanın sınıf örgütlenmesi olarak, yalnızca Paris Komünü ya da Sovyetler üzerinde duruyorlar. Bu deneyimleri abartıyorlar. Giderek, işçi sınıfının devrimden sonraki egemenlik araçlarını ve iktidarın devrim sonrası örgütleniş biçimini, politik ve ideolojik mücadele aracının (partinin) yerine geçirmeye çalışıyorlar.

Bunların üzerinde yeterince durduk. Ancak, aralarındaki sıkı ilişkiye karşın, Lenin'in hiç bir zaman, ideoloji ile örgütü özdeş görmediğini belirtmek gerekir. İdeoloji ile örgütün özdeş görülmesi, ya ideolojiden ödün verilip örgüt kapsamının ve ilklerinin sulandırılmasını, ya da yığınlardan kopma pahasına, örgütün dar bir tarikat haline getirilmesini doğurur. Önce de değindik: Leninizm, ideoloji ile örgütü özdeş görse idi, ya ideoloji adına Sovyet örgütlenmesini reddedip partisine kapanır, ya da mevcut kendiliğinden örgütlenmeler karşısında ideolojisini bırakır, Sovyetler'e sığınır.

Örgütle ideolojinin özdeş görülmesi, örgüte iki uç biçimde yansır: Sulandırılmış, disiplinsiz, türdeş olmayan bir örgüt yapısı; ya da olağanüstü dar, seçkinci (elitist) bir tekke. Oysa işçi sınıfı partilerine "kardeş biz de devrimciyiz" diyen herkese açık bir stadyum, ne de on parmağında on marifet olan harika çocukların girebildiği bir klüptür. Örgütle ideolojinin özgürleştirilmesi, her ikisini de statik, değişmez kalıplar olarak alan, aralarındaki ilişkiyi inkar eden bir an-

layışın ürünüdür. Aybar'ın yaptığı ise çok açık: Kendisinin birinciden yana olduğunu gizleyebilmek için, Lenin'i ikinciden yana gibi göstermek.

Örgüt ve insanlar olmadan ideolojinin, ideoloji olmadan da örgütün ve insanların gelişmesi mümkün değil. Birbirlerini etkileyip geliştiren iki öğenin "özdeş olabilmesi" ise hiç mümkün değil. İki öğenin, birbirini geliştirebilmesi, kendilerine özgü birbirinden farklı hayat damarlarının bulunması sayesinde gerçekleşir. Örgüte ideolojiyi özdeş görme anlayışı hiç kuşkusuz yalnızca Aybar'a ve benzerlerine özgü bir yanılgı değil. Tersine, günümüzde, üstelik Türkiye'de, çok ama çok "ortodoks" görünen partilerin yöneticileri de aynı özdeşlik varsayımından hareket ediyorlar. Bunlar için örgüt ve ideoloji yan yana konup kalınlıkları ölçülecek demir parçalarından farklı değil. Bakıyorlar, belirli bir anda hangisi kalınsa, onu tornaya veriyorlar. Örgüt ve çevresindeki halkalar mevcut ideolojiyi kaldırarak durumda değilse, ideolojiyi tornaya veriyorlar. Böylece, ideolojik ödünler başlıyor. Ama diyalektik yasaları da işliyor. Bu kez, törpülenen ideolojiye kıyasla, bazı örgüt üyeleri kalın kaçıyor. Onları da tornaya vermek gerek. Bu kez de ihraçlar ve tasfiyeler başlıyor.

Felsefi anlamdaki eklektizmin, örgütsel ve ideolojik alandaki olumsuzlukları da burada ortaya çıkıyor. Örgütle ideoloji arasında statik özdeşliği sağlama çabası sonunda tornacılık başlıyor. Tornacılık ise, eklektizmi getiriyor. Eklektizm, sırf bir arada görünsün diye, bileşenlerin özelliklerini yoketmeye törpülemeye dayanıyor. Sırf türdeşliği sağlama adına, insanlara beceri ve yetenekleri unutturuluyor. Çok kitap okuyan, okumaktan vazgeçiyor. İyi bağış toplayan, iyi aidat alan, yalnızca iyi küfür eden antipatik üye olarak yozlaştırılıyor. Sonuçta, "imambayıldı olarak gelen patlıcan", mantı olarak gelen hamur biçiminde "sosyalizm" mücadelesini sürdürüyor!

Sonuç olarak ne söylenebilir? Kanımızca şu kadarı yeterli: Ömer Kükner'in Sosyalist İktidar'ın geçtiğimiz sayısında yer alan yazısında teknoloji konusuna değiniliyor. Yazıda, "ya eskir demode olursa" endişesi ile, insanlığın önünden akıp giden teknolojiye trene

bakar gibi bakan, bir yerden işin içine girmekten kaçınan aydınlar eleştiriliyor. Türkiye'nin sosyalist aydını bunları andırıyor. Sürekli izliyorlar. Türkiye'deki "siyasi çizgi"leri gözlüyorlar. Birini çok beğeniyorlar. Katılıp omuz verecekler. Peki ama "ya eskirse.." İşte burada duralıyorlar. Mücadele, örgütlenme, tartışma önlerinden akıp gidiyor. Onlar tereddüt içindeler: Ya bu da fos çıkarsa.. Ya "daha iyisi" gelirse...

"Daha gelişkini" için mevcut teknolojiden uzak kalmak, sonunda bir bütün olarak teknolojiden uzak kalmayı getiriyor. "Daha iyi" için mevcut örgütlenme ve mücadelelerden uzak durmak ise bir bütün olarak sosyalizmden uzak kalmaktan başka bir anlam taşıyor. Böyleleri için güzel bir söz var. Napoleon'un Lenin'e anımsattığı, Lenin'in de bizlere ulaştırdığı bir söz: "On s'engage et puis... on voit." Şu anlama geliyor:

"Bir kez ciddi bir savaşa girin, ne olduğunu ondan sonra görün"
(9)

NOTLAR

(1) Sözünü ettiğimiz türden bir yanılgıya düşmemekle birlikte, İtalyan Komünist Partisi de, Togliatti'nin ağzından, faşizmin yükselmesi karşısında eski burjuva partilerinden çok şey bekleme hatasını özeleştirerek dile getirmektedir. Sosyalist mücadele alanını örgütsel olarak terketmeseler bile, faşizme karşı burjuva partilerine aşırı bel bağlama, hemen hemen tüm Batı Avrupa partileri ile ABD Komünist Partisi'nin ortak özelliğidir. (Bunun için, bak. **Faşizm Üzerine Dersler**, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s.202) Bunun dışında, çağdaş araştırmacıların bir bölümü, Avrupa'da faşizmin yükselişi ve büyük savaş sonrası gelişmelerden hareketle ulaşılan kimi sonuçlar karşısında uyarıda bulunmaktadırlar. Örneğin Dimitrov'un sözlerinden hareketle, faşizme karşı mücadelenin, zaman zaman sosyalist iktidar mücadelesi ile çakışabileceği belirtilmektedir. (Bak. **Komünist Enternasyonal'de Faşizminin Tahlili**, Sol Yayınları, s.93-94) Nihayet, son bir uyarı da Doğu Avrupa'daki "cepheler" deneyimlerinin abartılarak, proletarya diktatörlüğüne geçişin tek biçimi olarak "birleşik cephe"nin görülmesi tehlikesine karşı yapılmaktadır. (Aynı kaynak, s.174)

(2) Howard Selsam; **Den, Bilim ve Felsefe**, çev: A.And, Bilim Yay. İstanbul, 1976, s.104

(3) Marx, Engels, Lenin; **Marksist Felsefe Yazıları**, çev: Mesut Odman, Bilim

Yay. İstanbul 1976, s.93

(4) **IV. Enternasyonal'den Bir Belge**, Eleştiri Yay. İstanbul 1979, s.42

(5) M.Basmanov; **Çağdaş Troçkizm ve Karşı-Devrimci Özü**, çev: M.Coşkun, Bilim Yay. İstanbul 1975, s.68, 213

(6) M.Ali Aybar; **Marksizmde Örgüt Sorunu**, Ankara 1979, s.113

(7) **a.g.e.**, s.35

(8) **a.g.e.**, s.20

(9) Lenin; **Collected Works** (Toplu Eserler), c.33, s.480

AVRUPA KOMÜNİZMİ: BİR OLGUNLUK HASTALIĞI

Sosyalist İktidar Şubat 1980

Çağdaşları arasında, Lenin'i en iyi anlayabilenlerden biri, belki de Gramsci idi. İtalyan Komünist Partisi'nin kurucularından olan Gramsci'nin özelliği, İtalya gibi Rusya'ya hiç benzemeyen bir ülkenin koşullarından ve tarihinden yola çıkarak Lenin'in ulaştığı yere ulaşması. Tabi istisnasız her konuda değil. Ama, bilimsel sosyalizmin temel direklerini oluşturan kimi konularda Gramsci, Lenin'le buluşmayı başardı. Özetle, ibrenin iradecilikten yana kaydığı izlenimi verecek biçimde kendiliğindencilığe karşı çıkış, aydınların işlevi, 1917 Devrimi'nin çığır açıcı bir olgu olarak kabulü ve en önemlisi Ekim Devriminden sonra Avrupa'da işçi sınıfı hareketinin izlemesi gereken yol konusunda bu kez Troçki'nin amansız bir düşmanı kesilecek ölçüde aldığı açık ve net tutum, Gramsci'nin kısa ama verimli yaşamının belli başlı özellikleri.

Gramsci'nin Lenin'i iyi, hem de oldukça iyi anladığı boş bir iddia değil. Devrim denen olayın koçbaşı ile kale kapıları yerle bir edildiğinde, yani çarpıcı bir politik değişiklik sonucunda, felsefe ve ideoloji alanında yepyeni ufukların alabildiğine göz önüne serileceği düşüncesi, belki herkesten çok aydınlara yabancı bir düşünce. Öyle olduğu için de zamanının pek çok Marksist aydını, Lenin'i anlamakta büyük güçlük çekti. Gramsci ise çekmedi. Hatta o kadar ile-

ri gitti ki, II. Enternasyonal döneminin Bernstein ve Kautsky tipi "Kapital kurdu" ama devrim ve iktidar olaylarından çok uzak aydınlarına öfkesini belirtmek için olsa gerek, 1917 Ekim Devrimi'ni, Marx'ın "Kapital'ine karşı devrim" olarak niteledi. Bu tür çöşkulu aşırılıkları bir yana, Gramsci Lenin'i gerçekten iyi anlamıştı. Kendi politik dili ile * Lenin'e "İliç", proletarya diktatörlüğüne de "hegemonya" diyen Gramsci, yapılanların hakkını şöyle teslim ediyordu: "İliç politika öğretisiyle pratiği ilerlettiği ölçüde felsefeyi de ilerletmiş oldu. Bu hegemonya aygıtının kurulması; yeni bir ideolojik alan yarattığı, bilinçlerde ve bilgi yöntemlerinde bir dönüşüm meydana getirdiği ölçüde bir bilgi olgusu, bir felsefe olgusudur." (1)

Günümüzün Marksist litetaturüne yakın olanlar, Gramsci üzerindeki bu değerlendirmeleri muhtemelen şaşkınlıkla karşılayacaklardır. Hakları da vardır. Çünkü yıllar sonra aynı Gramsci, Lenin'in ve 1917 Devrimi'nin evrensel boyutlarının yadsınmasında malzeme olarak kullanılacaktır. Bugün böyle yapılmaktadır. Acemilerinin elinde yapay, ustalarının elinde neredeyse inandırıcı bir biçimde Gramsci'nin düşüncesi, Avrupa Komünizmi adı verilen akımın başlıca kaynağı olarak gösterilmektedir. En başta, Gramsci'nin Lenin'i iyi anladığını gösteren ve az önce aktardığımız düşünce, günümüzün kimi Batı Avrupa komünist partilerinin elinde bir mazeret belgesi olarak kullanılıyor. Öyle ya, İtalyanlar, Fransızlar, İspanyollar, Norveçliler ve diğerleri bir politik atılım yapabilirler ve bu atılım sonucunda yepyeni ve felsefi ve ideolojik alan doğar. İşte size bir "Marksist" katkı. Neden olmasın? Lenin'in ittifaklar politikası yerine Gramsci'nin "tarihsel blok" düşüncesini (İtalyancası "tarihsel uzlaşma", Fransızcası "solun birliği") bir de proletarya diktatörlüğü yerine yine Gramsci'nin "hegemonya"sını (Avrupacası ve Türkçesi "ileri demokrasi") koydunuz mu, alın size yeni bir akım. Ya da Marksizme yeni bir katkı. Üstelik geçmişin saygın bir Marksistinden, Gramsci'den kaynaklanan bir katkı. Ancak işler bu kadar basit değil. Gramsci düşüncesinin, gerçekten de günümüz Avrupa Komünistlerine malzeme olabilecek yanları bulunduğunu kimse yadsı-

yamaz. Ama öncelikle Gramsci'ye yapılan bir haksızlığı önlemek koşuluyla. Avrupa Komünizminin temsilcileri, Gramsci'nin şemasını baş aşağı dikeyyorlar. Devrim (ya da iktidar) Gramsci'nin mantığında daha çok bir hızlanma noktası ya da çıkış kaynağı iken, günümüzün Batı Avrupa Partilerinin elinde bir sonuç, hem de uzak bir geleceğe atıldığı için ayırddedici çizgilerini yitiren bir sonuç oluyor.

Gramsci'de devrim yeni alanlar açıyor. Avrupa komünizminde ise "tarihsel uzlaşma", "solun birliği" ya da "ileri demokrasi" çıkış noktasını, politik koçbaşını oluşturuyor. Felsefe, ideoloji ve yine politika açısından yeni alanlar, ancak bundan sonra açılıyor. Ancak bu alanların engin derinliklerinde epeyce yol alındıktan sonra, sosyalizm ya da devrim gündeme gelebiliyor. Gramsci'ye yapılan bir yarı-haksızlığı, önce böyle düzeltmek gerekiyor. "Yarı-haksızlık" dedik, çünkü Gramsci en azından Rusya ve 1917 Devrimi için politik iktidar değişikliğini hareket noktası olarak görmüştü. Avrupa'nın batısı için ise, düşünceleri gerçekten farklı sayılabilir. Komintern'in özellikle 1921'den sonra uyguladığı tek ülkede sosyalizm gerçeği ile kesinkes uyum içinde olan bu düşüncelere daha sonra değineceğiz. Tabii bu düşüncelerin, tek ülkede sosyalizm gerçeğinden kaynaklanan görece geçerliliği ile birlikte. Ancak daha önce, yine Gramsci'ye yapılan, yarı değil bu kez tam bir haksızlığa işaret etmek gerekiyor.

1917 Ekim Devrimi, ideoloji, felsefe ve politika alanında gerçekten çok daha engin, yeni ufuklar açmakla birlikte, herşeyin yeni başladığı bir sıfır noktası değildi. Halkımızın deyimi ile "ya herttu ya merru" hareketi de değildi. Önceden de, hiç küçümsememeyecek felsefi, ideolojik ve politik temellere sahipti. Ve hiç kuşkusuz 1917 Devrimi, balta girmemiş bir ormana ilk baltayı sallamıyordu. Avrupa Komünizminin yaptığı ise, üzerine basılacak yeterli bir teorik, felsefi ve politik temel olmadan, yıllar yılı süren öznel ve nesnel kimi güdüklüklerin esaretinden sonra, birdenbire çok fazla ilerleyebileceğini ummak, "bir koyup hepsini alacağını" sanmaktır. Kısacası, Avrupa Komünizminin tarihsel deneyim, ideolojik çözümleme ve politik durum saptaması olarak bugün elinde bulunan araçlarla, aç-

mak istediği yol ve bunun sonucunda almak durumunda olduğu riskler arasında kesin bir oransızlık ya da uyumsuzluk bulunuyor. Başka türlü söylersek, Avrupa Komünizmi, kendi Kadetlerini, kendi Menşeviklerini yeterince tanımadan; Avrupa'nın nereye yöneldiğini yeterince çözümlemeden, üstelik bir de kendi "Bolşevizasyonundan" iyice uzaklaşıp 1917 Şubat'ı ile Ekim'i arasındaki dönemi yaşamak istemektedir. Hem 1905'i, hem 1917 Şubat'ını hiç yaşamadan aradaki dokuz ayı, üstelik de onyıllar hesabı ile (ileri demokrasi süresi) yaşamak mümkün mü? Avrupa Komünizminin sorunlarından biri, burada düğümleniyor.

Hiç kimse, bile bile ve isteyerek böyle bir çıkmaz içine girmez. Avrupa Komünizminin bugünkü konumunun temelinde, kimi tarihsel gerçekler yatıyor. Tarihsel gerçekler ve belki de tarihsel zorlamalar. Öncelikle bunları görmek gerekiyor.

DERİNDEKİ KÖKLER

Günümüzde, sosyalizme tedrici geçiş, 1917 Devriminin evrensel boyutlarının inkarı, proletarya diktatörlüğünün reddi ve benzeri özelliklerle dikkati çeken Avrupa Komünizminin tarihsel kökenlerini araştırırken, kaçınılması gereken iki tehlike var. Soruna, aşırı öznelci ya da aşırı nesnelci yaklaşım olarak adlandırabileceğimiz iki tehlike. Aşırı öznelci yaklaşıma göre, her şey dört dörtlük yolunda giderken, bu partilerin yöneticileri birdenbire sapıvermiş, böylece Avrupa Komünizmi denen akım ortaya çıkıvermiştir. Aşırı nesnelci yaklaşım ise bugün ortaya çıkan olguyu, Ekim Devrimi'nin tek ülkede sosyalizm döneminin ve günümüz Avrupa gerçeklerinin doğal ve kaçınılmaz sonucu olarak ilan eder. Öznelci yaklaşımla nesnelci yaklaşımın her birinin yanlışlığı ise kimi deneylerle kanıtlanmış bulunuyor. Aşırı öznelci yaklaşım, sorunun çözümünü yeni yöneticilerle yeni parti kurmada gördüğü için bunun denemiş, İspanya'da Carillo'ya almaşık olarak çıkarılan Enrique Lister'in yeni parti girişimi, fiyasko ile sonuçlanmıştır. Buna karşılık, başarının ancak "yenilikle" kazanılabileceğini savunan aşırı nesnelciler ise Por-

tekiz Komünist Partisi ile Yunanistan (Dış) Komünist Partisi'nin başarıları karşısında oturup düşünmek zorunda kalmışlardır.

Kanımızca, Avrupa Komünizmi denilen akım, nesnel ve öznel nedenlerin ilginç bir karışımı sonucunda ortaya çıkıyor. Özetle söyleyecek olursak, Avrupa Komünizmi, II. Enternasyonal'in zaman zaman biti kanlanan ilkelerinin, önce tek ülkede sosyalizmi kurmaya çalışan ülkenin desteklenmesi zorunluluğu ile sonra Soğuk Savaş stratejisine uyum gerekliliği sonucunda kursaklarında kalan "yenilik arama" içgüdüğü ile çakışmasının bir ürünüdür. Gramsci'nin düşünceleri, Devletle Bütünleşmiş Tekelci Kapitalizm çözümlemeleri, işçi sınıfının bileşiminin günümüzde köklü değişiklik gösterdiği savaşı ise, temeli oluşturan bu çakışmanın ayrıntıları ya da satışı artıracak süsler işlevini görmektedir.

Avrupa Komünizminin bugün savunduğu görüşlerin temelinde II. Enternasyonal düşüncelerinin yattığı, doğru ama eksik bir çözümleme. Gerçekten de Avrupa Komünizminin bugün baştacı ettiği sınırsız "demokratikleşme", "tedricilik", "sermayeye büyükten küçüğe el koyma" stratejisi, kelimesi kelimesine II. Enternasyonal belgelerinden alınmışa benziyor. Marx ve Engels'in ölümleri ile Lenin'in 1917 Devrimi aracılığıyla dünya komünist hareketine damgasını vuruşu arasındaki dönem, ağırlıklı olarak II. Enternasyonal düşüncesinin egemen olduğu bir dönem. II. Enternasyonal sözcülerinin "tedricilik" teorisine karşı mücadele verenlerin arasında, Lenin'le birlikte Rosa Luxemburg da bulunuyor.

Luxemburg'un ideolojik mücadelesine değinmeden önce, bilimsel sosyalizmde kesinkes gözlenmesi gereken bir noktaya işaret etmek gerekiyor. Bilimsel sosyalizmde, en doğru, en derin ve en yaratıcı olan değerlendirmeler nasıl tanımlanabilir? Az gerisinde kalmanın ya da bir miktar ötesine geçmenin "zararsız" olduğu değerlendirme ya da çözümlemeler mi? En doğru, en yaratıcı olan çözümlemeler bunlar mı? Kesinlikle değil. Bilimsel sosyalizmde, en doğru, en derin ve en yaratıcı olan çözümlemeler, eğer bir adım ötesine geçilirse en büyük yanlışlara gebe olan çözümlemelerdir. Örneğin

Marx'ın bir adım gerisi kapitalizm övücülüğü, bir adım ötesi ise Bakunincilik ya da anarşizmdir. Lenin, bunun için doğrudur, bunun için büyüktür, Doğruluk ve büyüklükleri, ortalamanın dışında konuşmalarıdır.

Luxemburg'un II. Enternasyonal liderlerine karşı mücadelesinde de bunun izlerini görmek mümkün. Üstelik bu mücadeleyi, günümüzün Avrupa Komünistlerine karşı aynen tekrarlamak da. Evet, insanlığın ekonomik ve kültürel alanda misli görülmemiş ilerleyişi, sosyalizmle sağlanabilir. Burası doğru. Ancak işçi sınıfının mücadelesi, insanlığı daha önce hayal edilemeyecek konumlara yükseltebilir. Bu da doğru. Ama bu büyük ilerlemenin önemli bir bölümünün, demokratikleşme mücadelesi sayesinde devrimden öncesine rastlayabileceği; ya da daha kötüsü, böylesine devasa bir ilerlemenin artık devrime ve hızlı toplumsal altüst oluşlara gerek bırakmayabileceği düşüncesi, yanlısın en büyüğüdür. Bu işçi sınıfının devrim öncesi mücadele menzilini abartmanın, buna karşılık burjuva demokrasisinin katı sınırlarını küçümsemenin ürünüdür. Luxemburg, aralarındaki kimi farklara karşın, Lenin'le birlikte bu düşünceye karşı amansız bir mücadele verdi. Bugün Avrupa Komünizminin odak noktalarından birini oluşturan bu konuya yine döneceğiz.

En azından şimdi sözünü ettiğimiz anlamda, Avrupa Komünizmi, II. Enternasyonal'in kesin damgasının taşıyor. Ama Avrupa'daki işçi sınıfı partileri, özellikle 1917 Devrimi'nden sonra ve Komintern'le birlikte değiştiğine, Bolşevikleştiğine göre, II. Enternasyonal düşünceleri neden yine hortlasın? Önemli olan, bunun nedenlerini görebilmek.

Bunu görebilmek için ise, az önce yaptığımız "en doğru" tanımlamasına yeniden dönmemiz gerekiyor. Komintern'in (III. Enternasyonal) 1921'den sonra izlediği politika ile Gramsci düşüncesinin ilginç bir biçimde çakışması, Batı Avrupa partilerinin büyük bir bölümünde, artık koşullar değişip silinmesi gerektiği halde kolay silinemeyen izler bırakıyor. Komintern, özellikle 1921'den sonra, devrimin nesnel olanaklarının azalmasıyla birlikte, Batı Avrupa'yı 1917

Devrimi sayesinde Rusya'da kazanılan büyük mevziyi koruyacak siperler olarak değerlendiriyor. Biliyoruz, bu gerçekçi zorunluluğu Troçkistlere, günümüz Türkiye'nin kimi aydınlarına anlatmak mümkün değil. 1917 Devrimi'nin korunması ile, Avrupa'daki bazı kayıplara karşın, bir bütün olarak (ulusal kurtuluş hareketleri dahil) dünya devrimci sürecinin neler kazandığını böylelerine göstermek hayli güç. Ama Batı Avrupa partileri bunu görüyor, gerekeni yapıyor.

Gramsci de görüyor. Hem de o dönemin koşulları içerisinde çok iyi görüyor. Gramsci'nin çözümlemesi şu: Çarlık Rusyası'nın devlet ve toplum koşulları, işçi sınıfının bu ülkede meydan savaşı kazanmasına olanak tanıdı. O dönemde, bu kazanımın başka meydan savaşları ile desteklenmesi mümkün değil. Üstelik, Batı Avrupa'daki devlet ve toplum yapısı, işçi sınıfının bu ülkede benzer bir meydan savaşı kazanmasına olanak tanımıyor. Ama 1917 kazanımlarının korunması da gerekli. Bunun için Batı Avrupa işçi sınıfının yapması gereken, "siper savaşı"dır. Bir başka deyişle burjuvaziden, adım adım mevzi kazanmaktır.

Ancak "siper savaşı" zorunluluğu burada kalmıyor. Hele hele Fransa için. Fransa işçi sınıfı, daha sonra da, kendini gerçekten önemli enternasyonalist görevlerle karşı karşıya buluyor. İkinci Dünya Savaşının hemen öncesinde.

Özellikle 1935-36 yıllarında, Fransa'nın hayli ilginç bir konumu var. İkinci Dünya Savaşı'nın kıvılcımlarını ortaya koyan kamplaşmalarda Fransa, Almanya ve İngiltere ile birlikte oluşturduğu zincirin, Sovyetler Birliği açısından en zayıf halkası görünümünde. Bir başka deyişle, Sovyetler Birliği, Kendisi için en olumsuz sonuçları verebilecek bir Anti-Sovyet ittifaktan iç ve dış güç dengesi dolayısıyla en kolay kurtulabileceği ülke olarak Fransa'yı görüyor. (4) Bu diplomasi mücadelesi, elbette Fransız burjuvazisine meydanı boş bırakmayacak ölçüde ileride, ama aynı burjuvaziyi korkutup Nazi kampına itmeyecek ölçüde de geride bir politika izlemek zorunda. Bu geçmişten kalma titizlik, hiç kuşkusuz FKP'nin daha sonraki politikasına da damgasını vuran bir nitelik taşıyor.

Özellikle FKP'nin üzerine düşen yük bu kadarla da kalmıyor. II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından Soğuk Savaş patlak veriyor. Niyetlenilen kimi açılımlar, böylece bir kez daha köstekleniyor. Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra, Fransa'nın ABD emperyalizmine karşı görece olarak daha bağımsız bir politika izlemesi ise bir yandan FKP'nin kursakta kalan kimi niyetlerini körüklerken, öte yandan da Dünya Sosyalist Sistemi'nin, FKP'nin kimi politik ve ideolojik açılımlarına daha bir yumuşaklıkla bakmasını, en azından itirazlarını bir süre ertelemesini sağlıyor. Avrupa Komünizmi denilen akımın az çok nesnel temellere sahip olduğu iki ülkeden (İtalya ile Fransa) Fransa'nın konumu, aşağı yukarı böyle. Tek tek ülkelerin özel gelişim çizgilerini bir yana bırakarak daha genel bir değerlendirme yapacak olursak, şunları söylemek mümkün: 1917 Devrimi özel politikaları gerektiren gerçekten özgül nitelikli bir dönem tarafından izlendi. Önce, tek ülkede sosyülizmin yaşamasına katkıda bulunmak görevi, sonra savaş öncesi kimi esneklikler, daha sonra ise faşizme karşı mücadelenin dayandığı III. Enternasyonal'e özgü cephe anlayışı. Bunların tümü üstüste geldi. Enternasyonalizmin temellerini ortadan kaldırmamakla birlikte, sosyalizmin artık bir sistem haline gelmesi, üstelik bu sistemin yıkılıp yok edilemez bir güce erişmesi, özellikle Batı Avrupa partilerinin sırtındaki yükü önemli ölçülerde hafıfletti. Bu partileri, daha büyük bir hareket serbestisine kavuşturdu. Sonra, Batı Avrupa partileri bu serbestiyi kullanma yolları aramaya başladılar. Üzerindeki yükün kalkmasının verdiği hareketlilikle, birdenbire çok şey yapma, biriken sorulara bir kerede doyurucu yanıtlar bulma aranişı içine girdiler. Büyük bir aranişı yanıtlamak için, büyük bir birikim gerek. Batı Avrupa partilerinin birikimi ne idi? Küçümsemek mümkün değil, ama şunlar: Komin-tern'in faşizme karşı mücadele dönemine özgü cephe anlayışı, henüz politik boyutlarıyla yeterince derinleştirilememiş bir "Devletle Bütünleşmiş Tekelci Kapitalizm" çözümlemesi, yine politik uzantıları belirsiz bir "bilimsel teknolojik devrim" saptaması vb. Bir elde bunlar, öte yandan yapılmak istenen "büyük" işler. Bu dengesizliğe

II. Enternasyonal'e özgü düşünce kırıntıları ve abartılmış bir "Gramsci geleneği" eklendiğinde Avrupa Komünizmi artık şekillenmeye başlıyor.

"Devletle Bütünleşmiş Tekelci Kapitalizm" çözümlemesi günümüzün gelişmiş kapitalist ülkeleri için her sırrı çözen mutlak hakikat olarak alındığında, doğrudan durmak mümkün olmuyor. Sonra peşinden "ileri demokrasi" zorlaması geliyor. Yine günümüzün koşullarında sağlam temellere oturmayan bir "ileri demokrasi"nin, Avrupa Komünizminden başka gideceği yer kalmıyor. İşçi sınıfı hareketinin günümüzdeki en çaplı önderlerinden biri olan Uruguay Komünist Partisi Birinci Sekreteri Rodney Arismendi ise ihtiyatlı olmanın faziletini sergileyip, Batı Avrupa'daki acelecileri için, onların Türkiye'deki sorumsuz takipçilerini de kapsayacak biçimde uyarıda bulunuyor:

"Değindiği konuların kapsamlılığına rağmen, ilerideki çalışmalara ışık tutacak özet ve notlar da dahil, Lenin'in yapıtları, günümüzün devrimci pratiğinin ortaya attığı sorunlara hazır çözümler getirmemektedir. Dahası, böylesine hazır çözümler, Lenin'den sonra gerçekleştirilen Marksist-Leninist çalışmalarda da, en güncel olanları dahil bulunmaz. Bunun nedeni, tek başına, Komünist hareketin kendi kendini eleştirip yanlış ve eksik teorik önermelerle uygulamaları sergilemesi de değildir. Diğer bir neden de, Leninizm sayesinde hızlanan dünya devrimci sürecinin ortaya koyduğu pratiği kavramlaştırmada çoğu kez geç kalışımızdır." (5) Arismendi'nin uyarısı, önce Leninizmi dondurup günümüzün gelişmelerinden soyutlayanlar, sonra da "anti tekelci mücadele" ve "ileri demokrasi" türü yaklaşımları abartıp çağımızın Leninizmi yerine koyanlar için ders alınması gerekli bir nitelik taşıyor. Bir yanda günümüzün yeni olgularını çözümleyememenin mazeretini sözde "Leninizm"de bulmaya çalışanlar, öte yanda "anti tekelci mücadele" ve "ileri demokrasi" türü teorik denemeleri her kapıyı açan bir maymuncuk durumuna getirenler. Her ikisinin de Arismendi'nin söylediklerinden ders alması gerekiyor.

DÜNYA SOSYALİST SİSTEMİ VE TUTUMU

İleride üzerinde daha ayrıntılı duracağız. Ama şimdiden söylenebilir: "Anti tekelci mücadele" ve "ileri demokrasi" çözümlemeleri ile bu çözümlemelerin giderek fetişleştirilmesi "tedrici geçiş" teorsine, proletarya diktatörlüğünün reddine vb. yol açan eğilimin başlıca kan merkezini oluşturdu. Bir başka deyişle, büyük bir çošku ile aramış dönemine giren Batı Avrupa Komünist partileri, üstelik uluslararası hareketçe de paylaşılan "anti tekelci mücadele", "Devletle Bütünleşmiş Tekelci Kapitalizm" türü çözümleme denemelerini abartıp mutlak hakikat konumuna yükseltince sözünü ettiğimiz diğer etmenlerin katkısı ile, sağa kayış sürecinin kapıları ardına kadar açıldı ve Avrupa Komünizmi denen akım daha bir ete kemiğe bürünmeye başladı.

Başta Alman Demokratik Cumhuriyeti olmak üzere, sosyalizmi kurmuş bulunan ülkelerdeki kimi araştırmacıların oldukça aceleci ve kestirmeci çözümlemeleri, ucu kaçınılmaz olarak Avrupa Komünizmine varan "ileri demokrasi" görüşlerinin palazlanmasına katkıda bulundu.

"Sosyalist topluma doğrudan geçişin mümkün olmadığı" tezleri ve giderek demokrasi mücadelesinin, uzak gelecekteki sosyalizme ulaşmanın tek kapısı olarak mutlaklaştırılması (6) Batı Avrupa'daki partilerin arayıp da bulamadıkları "yeşil ışık" olarak değerlendirildi. Ama bundan da vahimleri oldu. Anti tekelci cephenin güç kazanmasının, "devleti tarafsızlaştıracak" bir etken olduğu ileri sürüldü. (7) Böylece, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin çözülmesi, politik çerçevede yalnızca basit bir cephe teorisi iken dallanıp budaklanıyor bu kez "devletin tarafsızlaştırılması" gibi derin teorik kökleri olan bir olguyu ortaya çıkarıyordu. "Evrensel" olarak nitelenen bu tür çözümlemeler, Batı Avrupa'nın açılım arayan Komünist partilerinden bir bölümünün elinde çok daha uç noktalara götürüldü. Açılan kapılardan geçen Avrupa Komünizmi, devlet konusunda, belki de yeni ama Marksist-Leninist devlet teorisi ile taban tabana zıt bir beklentiye ulaştı.

Sosyalizmi kurmuş bulunan ülkelerin araştırmacıları, işlerin gittiği noktayı hiç kuşkusuz gördüler. Ancak bundan sonra, "anti tekelci mücadele"yi yine geçerli saymakla birlikte, bunun siyasi iktidar sorununu gündemden çıkartmadığını, demokratikleşmenin ancak bir toplumsal alt üst oluşla (siyasi devrim) sosyalizme ulaşabileceğini vurgulamaya başladılar.(8)

1979'a kadar olan yıllar, yavaş yavaş tehlikenin farkına varan araştırmacıların uzaktan ve "kızım sana söylüyorum" türünden uyarıları ile geçti. Bunca suçlamadan sonra "başka ülkelerin komünist partilerinin iç işlerine karışmama" konusunda oldukça saygın bir titizlik gösteren Dünya Sosyalist Sistemi, ilk ağızda, Avrupa Komünizminin teorik açıdan görelî olarak en çapsız temsilcilerini hedef aldı. İspanya Komünist Partisi'nden Carillo ve Azcarate ile Fransız Komünist Partisi'nden Jean Elleinstein gibi.

Ancak, Sovyetler Birliği'ne ve Lenin'e saygısızlıkta daha uç noktalara gidişleri bir yana bırakılırsa, kurdukları teorik çerçevenin özü açısından örneğin bir Elleinstein ile üyesi olduğu FKP'nin görüşleri arasında köklü bir fark bulmak mümkün değil. Böyle olduğu için Carillo ve Elleinstein eleştirilerinden sonra, özellikle 1979'la birlikte, Avrupa'daki partilerin tuttuğu yola daha köklü ve kapsamlı eleştiriler yöneltilmeye başlandı. Bunlardan bizim bildiğimiz en önemlisi Sovyetler Birliği'nden Yuri Krasin ile Boris Leibzon'un birlikte hazırladıkları "Devrimci Teori ve Devrimci Politika" idi.

Türkiye'li okurlar için hemen belirtelim: Sözünü ettiğimiz çalışmanın Türkçe çevirisi çıktı. Ama nasıl? "İleri demokrasi" fetişizmine gölge düşürecek kimi değerlendirmeler çeviri sırasında kasten atlanarak. Bu hatırlatmadan sonra, Krasin ve Leibzon'un dediklerine dönelim. Kitapta ilginç olan nokta, o zamana kadar sosyalizme geçiş modeli olarak sunulan "ileri demokrasi"nin, artık "sosyalist devrim'e yaklaşmakta tutamak sağlayacak hedefler toplamı" ve "kapitalist sistemin sınırlarını aşmayan geçici önlemler" olarak gösterilmesidir. Krasin ve Leibzon'un uyarılarını hep birlikte dinleyelim:

"Tekelci devlet kapitalizmi çerçevesinde ivedi demokratik reformlar perspektifi, sosyalizme geçişin teorik bir "model"i olarak sunulmaktadır. Oysa gerçekte bunlar, sosyalist devrime yaklaşımda tutamak noktaları sağlamaya yönelik hedef, önlem, araç ve yöntemler toplamından ibarettir. Ve başlıca güç ve etki odakları, derin siperleri savunma hatları ile çevrelenen tekelci devletin bu ileri hatlarının gerisinde kalmaktadır. Bunları ele geçirmek için ise, işçi sınıfı, sosyalist devrimin özünü oluşturan devrimci bir mücadeleyi başlatmak zorundadır... Bir anti tekel programın gerçek içeriği ve tarihsel sınırları öylesine bir netlikle belirlenmektedir ki, sonuçta bu program ne kapitalizm için kabul edilebilir talepler toplamına indirgensin, ne de burjuva demokrasisi sınırları içerisinde yerine getirilmesi mümkün olmayan (burjuvazinin iktidardan indirilmesi) gibi çok köklü talepler bu programa iliştilsin." (9)

Sosyalizme geçiş modeli olarak sunulan anti tekelci mücadelenin bu kez "sosyalist devrime yaklaşımda bir deneme" olarak tanımlanması dikkat çekiyor. Bunu, Avrupa Komünizminin gittiği nokta karşısında Sovyet araştırmacıların gösterdiği belki de gecikmiş bir titizliğe bağlamak da mümkün.

Krasin ve Leibzon'un söyledikleri ile, sosyalist harekette bugüne dek hep inanılan bir değerlendirmeyi bir kez daha ve dikkatlice ele almak gerekiyor. Önceleri tartışmadan kabul edilen çözümleme şu idi: Dün, demokrası mücadelesi feodalizme karşı veriliyordu. Onun için sosyalizm, çok daha uzaklarda bir hedef idi. Bugün ise, demokrasi mücadelesinin asıl hedefi tekeller. Yani kapitalizme özgü bir olgu. O halde günümüzde demokrasi ve sosyalizm mücadeleleri otomatikman içiçe geçmiştir. Pek de öyle "otomatik" olmadığı ortaya çıkıyor. Tersine. Avrupa Komünizmin elinde, kapitalizmin en çok geliştiği, feodalizmden ise hiç söz edilemeyecek ülkelerde, sosyalizm stratejik bir hedef olarak daha da uzaklaşıyor. Kapitalizm ne ölçüde gelişmişse, aradaki aşama sayısı da o kadar artıyor!

Krasin ve Leibzon'un söyledikleri, başka açılardan da dikkati çekiyor. "Asıl güç odakları" ve bunların çerçevesindeki "mevziler" tam

tamına Gramsci'nin hem sağ, hem de sol yorumlarının mümkün olduğu sonucunu veriyor. O halde, Gramsci'nin çözümlemeleri ile Avrupa Komünizminin devlet teorisine daha yakından eğilmek zorunlu oluyor.

MARKSİST-LENİNİST DEVLET TEORİSİ YETERSİZ Mİ?

Günümüzde, Türkiye'ye de uzanan bir Althusser olgusu var. Diğerleri bir yana Althusser'in en çok ilgi çeken çözümlemelerinden biri de devlet üzerine. Althusser'in çözümlemesine göre, devlet, hep bilinen ve üzerinde durulan "baskıcı" yanını dışında bir de "ideolojik aygıtlar" mekanizmasına sahip. Buna kısaca, Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) adı veriliyor. Aile, okul, kilise, radyo, televizyon vb. devletin ideolojik aygıtlarını oluşturuyor. DİA'nın klasik anlamda "zor" aygıtlarından farkı ise, ordu, polis, vb. gibi "zor" değil, "ideoloji" kullanması. (10)

Althusser ile Gramsci arasındaki bağ da burada ortaya çıkıyor. Gramsci'de klasik anlamda "zor" kullanan devlete aşağı yukarı "siyasi toplum" kavramı tekabül ediyor. Ama Gramsci de burjuvazinin egemenliğini bütünüyle bu klasik "zor" gücüne bağlamıyor. Onda da devlet'i çevreleyen "siper"ler var. Althusser'in DİA'sı gibi, Bu siperlerin Gramsci tarafından adlandırılması ise "sivil toplum" biçiminde oluyor.

Bütün bunların, günümüzün Avrupa Komünizmi ile ilişkisi şurada: Avrupa Komünizmine göre, DİA ya da "sivil toplum" kavramını Marx, Engels ve Lenin'de bulmak mümkün değil. Onlarda yalnızca "zor" kullanan ya da "baskıcı" devlet var. Bir de bundan ötede başka "olasılık"lar: İşçi sınıfı hareketinin, siyasi anlamda devrim yapmaksızın, yani baskı aracını eline geçirmeksizin, verdiği mücadelelerde DİA ya da "sivil toplum" üzerine egemenlik kurması, Gramsci'de hegemonya sağlaması mümkündür. Bu durumda, çepeçevre kuşatılıp ideolojik silahlarını yitiren burjuva devleti, teslim olmak zorunda kalacaktır. Avrupa komünizminin tekelleri kuşatan, adım adım ilerleyen, yavaş da olsa yol alan, ama sonunda burjuva devleti-

ni barış koşullarına zorlayan stratejisi de buradan kaynaklandığını iddia etmektedir.

Önce, Gramsci'ye yapılabilecek kimi haksızlıklara yeniden işaret etmek gerekiyor. Başta değindiğimiz gibi, Gramsci'nin söz konusu çözümlemeleri, evrensel bir model teşkil etmekten çok, o dönemin koşullarında Batı Avrupa işçi sınıfı hareketinin 1917 Devrimi'nin ayakta kalmasına nasıl katkıda bulunabileceğini anlatmaya yönelmişti. Açık söylemek gerekirse Gramsci, hiç katılmadığı Troçki'nin "sürekli devrim" macerasını çürütebilmek için "çubuğu tersine bükme" zorunda kalmıştı. Avrupa'da hemen bir devrimin beklenemeyeceği görüşünün yerleştirilmesi, Gramsci'yi ileride pekala yanlış yorumlanabilecek bazı kavramlaştırmalara itti. Gramsci düşüncesinin ilk sınırını burada çizmek gerekiyor.

İkinci olarak söylenmesi gereken ise şu: Gramsci'nin pek çok sağ ya da sol yorumu mümkün. Ama onu kaplumbağamsı bir tedriciliğin şampiyonu haline getirmek kesinlikle mümkün değil. Çünkü Gramsci, "sivil toplum"un kuşatılması teorisine karşın, niteliksel bir sıçrama anı olarak kesin hesaplama gününü, yani siyasal devrimi, yani toplumsal altüst oluşu niç bir zaman reddetmedi. Avrupa komünizmi teorisyenlerinin unuttuğu bir başka nokta da burası. Aynı zamanda 1917 Devrimi'nin coşkusu ile "Kapital'e karşı devrim" diyen Gramsci'ye yapılacak büyük bir haksızlık. Ancak bütün bunlar, Gramsci'nin tehlikeli yorumlara hiç elverişli olmadığı anlamına gelmiyor. Bir kere, Gramsci'nin yorumu, oldukça statik bir özelliğe sahip. Bu statiklik (durağanlık) "sivil toplum"u aşırı ölçüde bağımsızlaştırıp, giderek mutlaklaştırmaktan ileri geliyor. Aradaki farklılıklara karşın, Althusser'in DİA'sı ile aynı anlamda ele alabileceğimiz "sivil toplum"un bu ölçüde mutlaklaştırılması, belirli bir toplumun tümünü sarsacak ulusal ya da daha çok evrensel etkenlerin önemini göz ardı ettiriyor. Örneğin İkinci Dünya Savaşı ertesinin yıkılmış Avrupa'sında, çöken ve kaybolan değerler Avrupa'sında hangi "sivil

toplum" ya da hangi Althusser DİA'sı ayakta kaldı? Avrupa'nın yarısını sosyalizmden kurtaran faktör burjuvazinin "sivil toplum"u ya da DİA'yı elinde tutması mı idi? Yoksa ABD enjeksiyonlu soğuk savaş ve bununla birlikte devlet'in asıl baskıcı zor işlevinin; ordu-nun, polisin tüm çehresini göstermesi mi?

Savaş sonrasında Avrupa'sında, komünist hareketin, ortada kalan kadarı ile "sivil toplum"da görülmemiş etkinlik sağladığı hiç kuşkusuz bir gerçek. Buna yine Gramsci'ci anlamda "hegemonya" tanımını yakıştırmak da mümkün. Ama bunlar, "asıl devlet"in ön plana çıkması ve komünist hareketin üzerine amansızca saldırması sonunda yetersiz kaldı. Bunu mutlaka görmek gerekiyor.

"Sivil toplum" ya da DİA'yı bağımsız görmenin yanlışları savaş öncesi Avrupa'sının kimi acı deneyimleri ile de ortaya çıkıyor. Açıkça söylemek gerekirse, Gramsci'nin işçi sınıfı hareketi için öngördüğü "sivil toplumun fethi" şemasından yararlananlar, İtalya'da faşistler, Almanya'da Naziler ve İspanya'da Falanjistler oldu. Buralarda faşizm, önce aileye, kiliseye, okula ve belki de Almanya için bir DİA sayılabilecek olan Baviera birahanelerine girdi. Bunu olanaklı kılan ise, hiç kuşkusuz, "sivil toplum"un bağımsızlığı değil, siyasal anlamda devletle, onun zor araçları ile oluşturduğu kopmaz bütünlüktü.

Marx, Engels ve Lenin'de "sivil toplum" ya da DIA çözümlemesinin bulunmaması, "araba derken tekerleklerinden ayrıca bahsetmemek" türünden bir "suç". Üstelik, Engels'in devleti "varolan en büyük ideolojik güç" olarak tanımladığı, Marks'ın ise Fransa'da İç Savaş'ta devletin oluşturduğu "kamu gücü"nden söz ettiği bilinir. Lenin'e gelince. Söylenebilecek iki şey var. Birincisi, Lenin'in bir "eşitsiz gelişim" kuramcısı olması. Önce "eşitsiz gelişim" sonra da "somut durumun somut çözümlemesi" var Lenin'de. Eşitsiz gelişimin boyutlarından biri şu: 20.yüzyıl başlarının Rusya'sı üretim sürecinde, kolektif bilinç karşılıklı dayanışma vb. açısından dünyanın

en elverişli altyapısını oluştururken (örneğin o dönemde Rusya'nın Putilov fabrikası ölçeğinde işçi birikimi sağlayan bir başka Avrupa ya da ABD işyeri yoktur) aynı ülke köklü bir burjuva devrimi yaşamadığı için, üstyapıda buna karşılık olabilecek önlemleri alamamıştı. Kısacası, Rusya'da alt yapı ile üst yapı arasında da bir eşitsiz gelişim ön plana çıkmış, üretimin toplumsallaşması karşısında burjuvazi, Okrana'dan, Çar muhafızlarından ve Kazak süvarilerinden başka bir önlem bulamamıştı. Dahası, Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkım, burjuvazinin elinde ideolojik anlamda hiç bir koz bırakmamış, toplum tüm değerleri ile yıkıma sürüklenmişti. "Eşitsiz gelişim" ve "somut durumun somut çözümlemesi" ustası Lenin, tüm bu olanaklardan Dünyanın ilk sosyalist devrimi için yararlanmasını bilmiştir.

Değindiğimiz gibi, Gramsci'nin hem sağ hem de sol yoruma olanak tanıyan çözümlemeleri var. Yine devlet konusunda "Sivil toplum"un kurumsallaştırılarak belirleyici temel sayılması, bu toplumda etkin olduğunda, devletin geri kalan bölümün tarafsızlaşacağı düşüncesine yol açıyor. Gerçekten de, günümüzde Avrupa komünizminin savunuculuğunu yapan tüm partilerin üzerinde birleştiği ortak temellerden biri de bu.

Mantık yine aynı: Devlet, ideolojik aygıtları ile, ya da sivil toplumu ile burjuvazinin devleti oluyor. Bunlar elinden alındığı zaman ise, geriye kalan bölümü (ordu, polis vb.) tarafsızlaşıyor. İtalyan Komünist Partisi'nin önde gelenlerinden Michele Rossi, devletin bu halini "ideolojik olmayan devlet" ya da "ideoloji dışı devlet" olarak tanımlıyor.(11) FKP'nin en düzeysiz ünlülerinden Ellenstein ise, aynı olguya "ideolojik açıdan tarafsız devlet" adını veriyor.(12) İspanyol Komünist Partisi'nden Daniel Iribar da "temsili demokraside egemen olduktan sonra" devletin elindeki son araçların çaresiz kalacağını vurguluyor.(13)

Bu tür çözümlemelerin temelinde de, "devletle bütünleşmiş te-

kelci kapitalizm" teşhisinin zorlanması yatıyor. Kısacası, devlet bir avuç tekeli ile o kadar haşırneşir oluyor ki, o kadar kaynaşıp iççe geçiyor ki, ekonomik alanda bir bütün olarak burjuvazinin değil, tekelin egemenliğine son verildiğinde devletin burjuvaziyle olan evliliği de bozuluyor. Artık devlet, işçi sınıfı ile yeni bir izdivaç yapacak dul bir kadın olarak "boşta" dolaşıyor.

Somut gerçeklerden kaynaklanan "tekeli devlet kapitalizmi" çözümlemesinin ideolojik ve politik boyutlarının böylesine aceleci bir biçimde genişletilmesi, Marksist devlet teorisinin temel ilkelerini de zorluyor. Tanımı gereği "devletle bütünleşmiş tekeli kapitalizm" çözümlemesi, devlet mekanizmasında çok köklü değişikliklerin (özellikle orduda) yapılmasını gerektirirken, önerilen bunun tersi oluyor. Unutulan nokta ise şurada: Büyük burjuvazinin egemenliğine ve hatta varlığına son verildikten sonra da burjuva devlet mekanizması "her gün ve her gün" karşı devrim ve kapitalizme dönüş eğilimlerini doğurup besler. Bunu önlemenin yolu ise, burjuva devlet mekanizmasını kökünden değiştirmektir. Yoksa, boşta kalan aynı mekanizmaya "işçi sınıfı adına" sahip çıkmak değil.

Avrupa Komünizminin bu "sağ" yorumlarının, yine Avrupa Komünizmi içinden "sol" eleştirilere uğradığını da belirtmek gerekiyor. Avrupa Komünizmini "sol"dan eleştirenlerin başında, Yunanistan (İç) Partisinden Poulantzas ile Fransız Komünist Partisi'nden Glucksman geliyor. Poulantzas, bu konuda daha sağlıklı bir konumda yer alıyor. İdeolojik aygıtları, burjuvazinin egemenliğinin kaynağı sayma eğilimine karşı sürekli olarak uyarıda bulunuyor. Örneğin din'in nedeni kilise değildir; tersine dinin sonucu olarak kilise kurumu ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde, burjuva ideolojisine ve onun kaynaklarına inmeden, burjuvazinin kurumlarına ya da aygıtlarına karşı mücadele edilemez. (14) Benzer bir sol itiraz da artık bir Babil kulesi haline gelen FKP'den , Glucksman'dan geliyor. Glucksman da kapitalizmin bugünkü bunalımının sistemin ve bir bütün olarak

burjuva ittifaklarının bunalımı olarak değil, yalnızca tekelci kesimin bunalımı olarak görülmesi yanlışına işaret ediyor. (15)

Burjuvazinin devleti ve ittifakları ile, burjuva ideolojisi ve aygıtları arasındaki ilişkiye Türkiye somutu açısından da dikkat etmekte yarar bulunuyor. İlginç olan nokta, Türkiye’de burjuva devletin egemen ideolojisinin özünde elli küsur yıldır ciddi bir değişiklik geçirmemiş oluşu. Burada, en azından Türkiye örneğinde, burjuvazinin ittifaklar sisteminde egemen olan kesim değiştiği halde, egemen burjuva ideolojisinin değişmediği gözleniyor. Türkiye burjuvazisinin cumhuriyet döneminde ki ittifaklar sistemi ve bu sistemdeki egemen güç değişmiş, ancak egemen ideoloji hep aynı kalmıştır: Kemalist ideoloji, Kemalist eğitim. Cumhuriyet tarihinde, toprak sahiplerinin tekelci sermayeye, ticaret burjuvazisinden tarım burjuvazisine kadar burjuva ittifaklar sisteminin her kesimi, egemen ideoloji olarak hep Kemalizme sahip çıkmış, onu kullanmıştır. İlginç olan bir başka nokta da, Avrupa Komünizmini, Gramsci’yi Althusser’i ve ötekilerini hiç tanımadığı halde, Türkiye ilerici hareketinin okulda, ailede, bürokraside, orduda, radyoda ve televizyonda kısacası Gramsci’nin deyimini ile hem "siyasal" hem de "sivil" toplumda burjuvazinin bu silahını kendi eline almaya çalışması. Türkiye’de, sosyalistler dahil, ilerici hareket, Kemalist ideolojiyi tekeline aldığı takdirde, bir bütün olarak devlete sahip çıkacağını sandı. Bu dramatik çaba, dramatik bir biçimde sonuçlandı. 12 Mart ile, Kemalizme "sol" adına damga vurmasına ramak kalanlar, aynı ideolojiye sağ adına daha çok sahip çıkanlarca ezildiler. Bir kenara not edilmesi gerekiyor. İdeolojik aygıtlar sorununa eğilmediği gerekçesiyle Marksist-Leninist devlet teorisinde yetersizlik bulan anlayışa kısaca değinmeye çalıştık. Buna karşılık Avrupa komünizmi kuramcılarının oldum olası hiç eğilmedikleri bir başka konuya değinmek, "DİA’lara dikkat edilmedi" eleştirisini Marksist devlet teorisine karşı çıkarılar açısından ilginç olacak.

Bu konu, Lenin'in klasik "devrimci durum" tanımını. Avrupa komünizminin tüm kuramcılarının ısrarla es geçtikleri bir konu. Nedeni de açık olsa gerek. Devletin ideolojik aygıtlarını ya da Gramsci'nin dilinde "sivil toplumu" bundan daha iyi ne anlatabilir ki? Leninist devrimci durum tanımlamasının iki ögesi, "üstekilerin eskisi gibi yönetememeleri" ile "alttakilerin eskisi gibi yaşamak istememeleri", gerçekte ideolojik aygıtlar önerisini de bütünü ile içeriyor. "Üsttekilerin eskisi gibi yönetememeleri", o geniş kapsamı içerisinde, hiç kuşkusuz burjuva devletin ve ideolojisinin kitlelere yönelik pasifikasyon aygıtlarının da işlemeziğini gündeme getirmektedir. Madalyonun ikinci yüzünde ise "alttakilerin eskisi gibi yaşamak istememeleri" var. Bu da, aynı aygıtların, kitlesel hoşnutsuzluk karşısında, olağan dönemlerdeki işlevlerini görememeleri olgusunu içeriyor. Hem de kesinlikle.

O halde sorun, Marksist-Leninist devlet teorisinin devletin ideolojik aygıtları konusunda çözümleme getirmemesi değil. Tersine, sağ ve soluyla birlikte Avrupa Komünizminin "devrimci durum" tanımının içeriğine hiç mi hiç dikkat etmemesi.

Bu konuda hem sağ, hem de sol Avrupa Komünizmi, yetersizliğini ya da daha hafif bir deyimle dikkatsizliğini gösteriyor. Ancak yine de, Leninizmin can damarlarından birini oluşturan "devrimci durum" tanımının bunca mürekkep yalayan insanlarca es geçilmesinin bir nedeni olsa gerek. Elbet böyle bir neden var. Bu neden, Avrupa Komünizminin, özellikle sağ yorumcularının, "devrimci durum"-dan, niceliğin niteliğe dönüştüğü o belirleyici andan, toplumsal altüst oluştan, kısacası burjuva düzeninden ani ve köklü bir kopuştan bütünü ile umudu kesmiş olmaları. Avrupa komünizminin belirleyici özelliği "demokratikleşme" fetişizmidir. Tedriciliğin, ideolojik çerçeveyi oluşturmasıdır. Öyle ki, süreç gelişecek, gelişecek; nicelik artacak, artacak ve belki de hiç kimse farkına bile varmadan Avrupa bir gün "komünist" oluverecektir.

TEDRİCİLİK VE DEMOKRATİKLEŞME FETİŞİZMİ

Sözünü ettiğimiz özellikleri uzun uzun anlatmak yerine, tipik bir örneği aynen aktarmakta yarar var. Norveç Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreteryası üyesi İb Norlund aynen şöyle diyor:

"Demokratik mücadele kavramını başlangıç noktası olarak almak çok daha yararlı olacaktır. Bu, herşeyden önce, halkın ve emekçilerin çıkarlarının korunması, toplumsal-siyasal talep ve haklarının savunulması anlamına gelir. Görülmesi gereken önemli nokta ise şudur: Sömürücü sınıfların iktidarının alaşağı edilmesi ve kapitalist üretim ilişkilerine son verilmesi bu taleplerin gerçekleşmesi için bir ön koşul değildir. Bu açıdan, demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesi arasında bir ayrım vardır. Devrimci politika ile reformist politika arasındaki farka gelince, devrimci politikanın ayırdedici yanı, demokratik mücadeleye herhangi bir sınır koymaması, tersine kitle desteğine dayanarak bu mücadeleyi sosyalizm mücadelesine doğru geliştirmenin yollarını aramasıdır. Bir başka deyişle, demokratik mücadele sosyalizm mücadelesinin bir koşuludur." (16)

Avrupa komünizminin demokrasi ve sosyalizm anlayışının en vahim örneğinin bu olduğu sanılmasın. Çok daha vahimleri var. Ancak Norlund Fransız ve İtalyan yoldaşları gibi teorik bir geleneğe sahip olmadığı için, söyleyeceklerini süslemeden ve hepsini bir paragrafta söylüyor. Onun için bu örneği aldık.

Yine de örnekler çoğaltılabilir. Fransız Komünist Partisi'nden Paul Courtieu, aynı düşünceleri "sosyalizm kesintisiz demokratikleşme anlamına gelir" (17) diyerek paylaşmakta, İspanyol Komünist Partisi'nin lideri Carillo "iktidar sorununu bir saplantı haline getirdik" sözleriyle özeleştirisini yapmakta (18), İtalyan Komünist Partisi ideologlarından Amendola da kapitalist sistemi parçalamaya yönelik programlara "işçi sınıfının hiç itibar etmediği" (19) görüşünü ileri sürmektedir. Bunca aktarmadan sonra, demokrasi fetişizminin kaynaklarına inmekte yarar var. Sovyet araştırmacılar, günümüzde de-

mokrası mücadelesi ile sosyalizm mücadelesinin hedeflerinin birbirine iyice yaklaştığını belirte dursunlar, Batı Avrupa'daki partilerin büyük bir çoğunluğu bu iki mücadeleyi hiçbir dönem görülmeyen ölçüde, bıçakla birbirinden ayırmaya çalışıyorlar. Bunun nedenlerine eğilmek gerekiyor.

Kanımızca, yanılığının başlıca kaynaklarından biri, feodalizmden kapitalizme geçiş sürecini, aradaki önemli farkları ve tarihsel boyutları görmeden kapitalizmden sosyalizme geçiş süreci için model almaktan kaynaklanıyor.

Bu yapay model anlayışı, hem alt yapı, hem de üst yapı ilişkilerinde kendini gösteriyor.

İlk ağızda, burjuvazinin, daha feodal yönetimi iktidardan alaşağı edip kendi siyasi kadrolarını yönetime getirmeden, toplumda ideolojik egemenliğini kurmuş olması, zorlama bir biçimde, kapitalizmden sosyalizme geçiş için model alınıyor. Politik iktidarın ele geçirilmesinden önce "sivil toplumda hegemonya kurma", aynı anlama gelecek biçimde "ideolojik aygıtları ele geçirme ya da tarafsızlaştırma" düşüncesi buna dayanıyor. İkinici olarak, feodalizmin hem üretici güçleri hem de demokrasiyi engelleyişi, günümüzde, tekelci kapitalizmin yine hem üretici güçleri hem de demokrasiyi engelleyişi için model alınıyor. Yani, dünkü feodal ayakbağları ile günümüzün tekelci ayakbağları yapay bir biçimde aynı kefeye konuyor. Sonuçta, feodalizmden kapitalizme geçişte belirsizleşen ya da oldukça geniş bir zaman dilimine yayılan iktidar değişikliği olayı, kapitalizmden sosyalizme geçiş için de geçerli sayılıyor. Feodalizmden kapitalizme geçişin siyasi yanı, halihazırda oturup yerleşme yolunda olan üretim biçiminin üst yapıdan takviyesidir. Buna karşılık, ekonomik anlamda kapitalizmden sosyalizme geçiş, halihazırda elde bulunan siyasi iktidarın altyapıdan takviyesidir. Arada böylesine bir temel farklılık bulunuyor. Bu farklılık da, herkesin bildiği gibi, sosyalist ilişkilerin, kapitalist toplumda gelişip filizlenemeyeceği gerçeğinden

kaynaklanıyor. İlk ağızda yöneltilebilecek itiraz bu.

İkinci olarak, bir başka önemli noktaya dikkat etmek gerekiyor. Kapitalizmin, iktidarı siyasal anlamda feodalizmin elinden alışı, hemen hemen tüm ülkelerde, hep "daha sonrasının" yani işçi sınıfının ve ham da olsa sosyalizmin korkusu içinde olmuştur. Burjuvazi, bir yandan iktidara iyice yerleşmeyi düşünürken, öte yandan aynı süreç içerisinde ileriye yönelik tedbirlerini yerleştirmeye zorlandı; bunun için yine her yerde, yıkmaya çalıştığı düzenin üst yapı kurumları ile uzlaşmaya gitti. Feodalizmden kapitalizme geçişin, yani burjuva devriminin siyasal anlamdaki tedriciliği ve geniş bir zaman dilimine yayılışı, buradan kaynaklanıyor. Aynı olgu ise, hiç kuşkusuz, kapitalizmden sosyalizme geçiş için geçerli değil. Ya da, Avrupa Komünizmi için söyleyelim, olmaması gerekir.

Son olarak, insanlığın gelişmesi açısından, feodal ilişkilerin ya da kalıntıların oluşturduğu ayakbağı ile günümüzde aynı gelişim için tekellerin oluşturduğu engeli, nitel açıdan ayırdetmek büyük bir önem kazanıyor. Birincisi, geride kalanın tortusu. İkincisi ise, bugün varolanın zirvesi. Feodalizm ya da feodal kalıntılar, varolan ve gelişme potansiyeli taşıyan ilişkiler için bir ayakbağı iken, tekelci kapitalizm, varolan ilişkilerin değil, bir bütün olarak insanlığın gelişimi için bir ayakbağıdır. Bunu görmemek, tersine tekelci kapitalizmi, halihazırda varolup bastırılmış ilişkilerin gelişiminde engel olarak değerlendirmek, sonuç olarak, tekel dışı, orta ve küçük sermayeye aslında kendilerinde pek bulunmayan hevesler atfedip, bunların siyasal temsilciliğine soyunmak anlamına gelir. Oysa burjuva devrim süreci, tarihte bir kere işler!

Yeniden "demokratikleşme" sürecine dönelim. Bugün, Türkiye'dekiler dahil, demokratikleşme kavramı, işçi sınıfı partilerinin bir çoğu tarafından üst yapıdaki hukuki ve yasal değişikliklere indirgeniyor. Bunlardan ibaret sanılıyor. Hiç kuşkusuz, kapitalist düzen içerisinde bu nitelikte bir demokratikleşmenin de kesin sınırları

var. Yine de, unutulun nokta, üretim sürecindeki, daha somutu tek tek işyerlerindeki demokratikleşme. Demokratikleşme, işte bu ikinci anlamından, yani asıl özünden soyutlandığında, bir süreç olarak, genellikle burjuva toplumların sınırları içerisinde ele alınıyor. Demokratikleşme olacak, sonra sosyalizm gelecek. Oysa gözden kaçırılan nokta, demokratikleşme sürecinin asıl bölümünün, önce üretim ilişkileri, sonra da üst yapısıyla, ancak sosyalist devrimden sonra gerçekleşebileceği. En açığı ise şu: "Sosyalizm dünyasına üzerinde 'demokrasi' yazılı bir kapıdan girme hayalleri sona ermelidir; demokrasi dünyasına üzerinde 'sosyalizm' yazılı bir kapıdan girilecektir." (20)

"Demokrasi dünyasına üzerinde 'sosyalizm' yazılı bir kapıdan girme" düşüncesi, en çok Avrupa Komünizmine yabancı. Ne kadar yabancı olduğunu İtalyan Komünist Partisi paralelindeki bir aydın sergiliyor. Bu aydın, endüstri sürecinin karmaşılaşması sonucunda, işçi sınıfının bileşiminin de değiştiğini, işçi sınıfına yeni unsurların katıldığını ve bu yeni unsurların ancak demokratik kavramları ayrıntıya indirerek ve demokrasiyi vurgulayarak kendi yanlarına çekilebileceğini vurguluyor. (21) Yani, sosyalizmin, demokratikleşme, demokrasi, üretimi yönetmeye katılma vb. konularında söyleyeceği bir şey yok! İtalyan partisinin bu görüşüne göre, öyle. Bu görüşe göre, sosyalizmin demokrasi adına söyleyeceği bir şey yok. Demokrasi adına söz söylemek yine demokrasiye ya da demokratikleşmeye düşüyor. 1917 Sosyalist Devrimi'ni izleyen ilk hafta içerisinde tüm işyerlerinde üretimin ve yönetimin örgütlenmesi için işçi, büro işçisi ve teknik elemanlardan "işçi denetimi" komiteleri kuranlar ne güne duruyor? Bundan söz yok.

1917 Ekim Devrimi'nden sonra, Sovyet Rusya'da Bolşevik Parti dışında başka partilerin varlığını sürdürememesi de, Avrupa Komünizminin elindeki bir başka koz. Tabii yine "demokratiklik" açısından. Buna verdikleri ad "politik çoğulculuk". Bunun da kısaca üze-

rinde durmak gerekiyor.

Proletarya diktatörlüğünü, politik çoğulculuğu, yani başka siyasal partilerin varlığını otomatikman dışlayan bir olgu gibi göstermek, kim tarafından yapılırsa yapılsın, önemli bir yanlış niteliği taşıyor. Halk demokrasisi ülkelerinde, örnek tamamen tersi. Ama halk demokrasislerine gitmeye gerek de yok. Örnek, 1917 Rusya'sından ve hemen sonrasında da bulunabilir. Sanılanın aksine, Lenin, 1917 Devrimi'nin barışçı gelişim olanaklarını gerçekten ciddiye almıştı. Birinci belirleyici olarak da, burjuvazinin direnişini değil, Sosyalist Devrimcilerle (SR'lar) Menşeviklerin tutununu görüyordu. Çünkü, burjuvazinin direniş ölçüsünü belirleyecek olan, en başta SR'larla Menşeviklerin tutumu idi. Sol SR'lar, parti olarak varlıklarını koruma bir yana, 1918 Mart'ına kadar hükümette de yer aldılar. Daha da ötesi Lenin, Bolşevikler'in SR'lar ve Menşeviklerle kurduğu ittifakın en etkin biçimde Kornilov ayaklanması döneminde hayata geçirildiğini, ancak bu ittifak sayesinde iç savaş tehlikesinin atlatıldığını belirtiyor. (22) Nihayet yine Lenin, Sovyet iktidarını, Bolşeviklerin tek parti iktidarı olarak değil, Avrupa Komünistlerinin seveceği bir deyimle "çoğulcu" bir proleter demokrasi olarak görüyordu. Bunu şöyle anlatır:

"Evet, ancak Sovyet iktidarı kalıcı bir iktidar olabilir ve en fırtınalı devrimin en fırtınalı anlarında bile yerinden sökülüp atılamaz. Ancak böyle bir iktidar, devrimin sürekli ve geniş ölçekli bir gelişimini güvenceye alıp, içindeki partilerin barışçı mücadelesini gerçekleştirebilir." (23)

Lenin, gerçekten samimi idi. Devrimin barışçı gelişiminin, karşı devrimci ayaklanmaların caydırılması ya da bastırılması yolunun SR ve Menşeviklerle ittifaktan geçtiğini biliyordu. Olmadı.

Avrupa Komünizminin, politik çoğulculuk konusunda, Lenin'e ve 1917 Devrimi'ne söyleyecek sözü olmaması gerek.

İDEOLOJİ, POLİTİKA VE ÖRGÜTLENME

Genellikle kasap dükkanlarında olur. Bir tür "tablo"dan söz ediyoruz. Başka dükkanlarda görmek de mümkün. Manzara resmi dir bunlar. Doğa manzaraları. İçinde ne ararsanız vardır. Gök, yeryüzü, orman, deniz ya da göl. Daha da ötesi, bunlardan her biri de detaylandırılmıştır. Aynı tabloda, denizde kayak yol alırken, havada da uçak ya da kuş uçar. Ormanda ise bir geyiği dolaşırken görürsünüz. Sosyalist harekette, politika ile ideoloji arasındaki ilişkiler düşünüldüğünde akla böyle tablolar geliyor. Rodney Arismendi, ideolojiden farklı olarak, politikanın aynı zamanda bir sanat olduğunu, böyle olduğu için de politikanın ideolojiye emdirilemeyeceğini belirtiyor. (24) Politika ideolojiye emdirilirse ne olur? Politik her davranış ya da tutumun gerekçesi, kitaplarda aranır. Tabii bulunamaz. 1917 Devrimi'ni her yönüyle Marx'ın kitabında bulmak mümkün mü? Dahası, Lenin'in ünlü "çubuğu bükme" politikasını ideoloji'ye emdirmek ya da indirgemek mümkün mü? O zaman, 1900 ile 1923 arasında 24 ayrı Lenin bulunuyor. Oysa, ideolojik olarak ortada tek bir Lenin, tek bir Leninizm var. Politika, aynı zamanda bir sanat olan politika, ideolojiye emdirilemeyeceği için, bu böyle.

Emdirilmeye çalışılırsa ne olur? Başta sözünü ettiğimiz cinsten ilkel bir kasap tablosu çıkar ortaya. Göl çizince, içinde mutlaka balık, kayak ve gemi de çizilir. Soyutlama ortadan kalkar. Soyutlama kalkınca, bilim de ortadan yok olur.

Bunları bize ya Avrupa Komünizmi de söylerse? Öyle ya, Avrupa partilerinin politikası neden ideolojiye emdirilsin, indirgensin? Ya onlar da "işte biz de çubuğu büküyoruz" derlerse?

Bu, Avrupa Komünizmi için bir mazeret ya da gerekçe olamaz. Çünkü, "politikayı ideolojiye emdirmeme" ilkesi, geçerliliği açısından, bir de tersi olan bir ilke. Yani, ideolojiyi de politikaya emdirmek mümkün değil.

Politikayı ideolojiye emdirmemenin geçerliliği, tersinin de yapılmamasını gerektiriyor. "Çubuğu tersine bükme" Lenin, popülizmi politik olarak eleştirirken hiç Struveciliğe ideolojik olarak ödün ver-

di mi? Karşı devrimci ayaklanmalarla uğraşırken, sol komünizmi hiç unuttu mu? Kautsky'e karşı politik polemik yaparken, ideolojisi- ni hiç anarşistlere peşkeş çekti mi? Bunlardan hiçbirisi olmadı.

Avrupa Komünizminde ise oluyor. Özetle, ideoloji politikaya emdirilip ona indirgeniyor. Burjuvazinin kimi kesimlerine politik olarak güvence mi vermek gerekiyor? O halde, ideolojiyi budamak gerek. Politik olarak tedricilik mi seçilmiş. O halde Marksist devlet teorisini kırmak gerek. Solda yer alan diğer kesimlerle ittifak mı kurulacak? O zaman bilimsel sosyalist örgütlenme kuramından ödün vermek gerek. Avrupa komünizminin yaptığı bu. Tek kelime ile ideolojiyi politikaya peşkeş çekmek. Bunun en somut örneklerinden birini, Fransız Komünist Partisi'nin bir zamanki en saygın yöneticilerinden biri olan Waldeck Rochet'in ağzından dinlemek ilginç olacak. Waldeck Rochet'in 1971 yılındaki Leninist örgüt anlayışı şöyle:

"Eğer Fransız Komünist Partisi'nin kısa bir tanımını yapmak gerekli olsa idi, onun özelliklerini, halka ve sosyalizme hizmet eden demokratik bir kitle partisi olduğunu söyleyerek özetlerdik." (24) Rochet'in söyleyecekleri bitmedi. Sonra, şöyle devam ediyor:

"Komünistler, sıradan insanlardır ve sıradan insanların yazgısı onlar için önemlidir. Sıradan ve mantık sahibi insanlardır. Onlar, dünyayı yeniden yaratmazlar; ancak, olayların akışı içinde gerçeği bulup kavrarlar. Sınıfların ve kitlelerin savaşımı yerine, kendi inisiyatiflerini, ideallerini ve toplumu örgütleme planlarını koymazlar." (25)

Rochet'in her zaman böyle düşündüğünü sanmıyoruz. ama 1971 yılında böyle düşünüyor ya da böyle düşünür görünüyor. Neden? Çünkü bir yıl içerisinde Sosyalist Parti ile "Ortak Program" imzalama durumu var. Rochet onun için Komünistler ve Komünist Parti konusunda mütevazî konuşma gereksinimi duyuyor. Ama ya ilkeler? Ne gam, bir kere ideoloji politikaya emdirilmiştir. Aynı, anti-tekel politika tercihinin, devlet teorisini değiştirmeye kadar varması gibi.

Burada, Rochet açısından olmasa bile, genel olarak Avrupa Komünizmi açısından, yeniden Gramsci'ye dönmek gerekiyor. Gramsci'nin kavramları arasında en tehlikelisi, hiç kuşkusuz "tarihsel blok" kavramı. Çünkü, "hegemonya" kavramı biraz zorlanarak "diktatörlük" eşdeğeri bulunsa bile, "tarihsel blok" kavramı, bilinen anlamda "ittifaklar" kavramından içerik olarak hayli farklı. İşçi sınıfı öncülüğündeki ittifaklarda, işçi sınıfı kendi özgün ideolojisinden ödün vermez. Programındaki somut ekonomik-politik hedefleri esnekleştirir bir kısmını erteleyebilir, ama ideolojisinden ödün vermez. Bir başka deyişle "ittifak" olgusu, işçi sınıfı ideolojisi ile ittifaka dahil diğer kesimlerin kendi özgün ideolojileri arasındaki bir sentezi içermez.

Gramsci'de ise, "tarihsel blok" kavramı, ideolojik olarak böyle bir sentezi içeriyor. Yani, tarihsel blok'u oluşturan kesimlerin ideolojileri arasındaki bir sentez. Gramsci'nin, örneği M.A.Macciocchi gibi Maoculuğa eğilimli yorumcularının, onun üzerine çok düşmelerinin gizli nedenlerinden biri de bu olsa gerek. Çünkü gerçekten de Çin devriminde, proletarya ideolojisi bağımsız bir güç olarak ittifaklara damgasını vuramamış, ortaya Çin'in geleneksel felsefesi ile karışmış tuhaf bir egemen ideoloji çıkmıştır. Bir yanda fukaralık, yoksulluk ve tevazu felsefesi; öte yanda ise büyüklük, şovenizm ve abartma duyguları bu garip karışımın bir ürünü olarak şekillenmiştir.

Çin örneğindeki uçlara varması mümkün olmamakla birlikte, Avrupa Komünizminin gidebileceği tehlikeli yerlerden biri olarak bu "karışım" görünüyor. Rochet, daha 1971'de, burjuva partilerinin ya da sosyal demokrat partilerin özellikleri ile Bolşevik örgütlenme arasında bir "sentez" bulmaya çalışıyor. Aynı sentezin Hristiyanlık, çevrecilik vb. ile kurulması bilimsel sosyalizme neler getirecek, birlikte göreceğiz.

Tüm bunlar, birlik adına yapılıyor. "Solun birliği", "demokratik güçlerin birliği" için. Ya da, Türkiye'de moda olan kimi sıfatları da eklersek "en geniş", "ilkeli ve kalıcı" vb. türü "birliktelik"ler için. Bu

kadarından, Sovyetler Birliği'nin ünlü kuramcılarından Konstantin Zarodov bile dehşete düşmüşe benziyor ve haklı olarak soruyor:

"Birlik aşkına diğer partilerle blok oluşturmaya çalışmak doğru mudur? Ve böylesine bir birlik her koşulda gerekli midir?" (26)

SON OLARAK

Son olarak ne söylenebilir?

Avrupa Komünizmi için, son söylenebilecek olan, herhalde şu: Haklı ve saygın bir kaynaktan çıkıp, yanlış bir kanala girmek. Çünkü gerçekten de, tarihsel gelişim ve burjuvazinin uluslararası saldırısı sonucunda ideolojik ve politik olarak içine kapanıp kalmış, bu konumda bile üzerlerine düşen enternasyonalist görevleri yerine getirmekten geri kalmamış ciddi partiler, uluslararası koşulların değişmesi ve elverişli bir konuma gelmesi sonucunda bir "huruç hareketi" denediler. Çabanın saygın olan yanı, burası. Ancak böyle yapabilirlerdi, böyle yapmaları gerekiyordu. Ama başta da değindiğimiz gibi, üzerlerine basılmışlığın da verdiği bir coşkunlukla, hemen bir koyup hepsini kazanacaklarını düşündüler. Gelişmiş kapitalist toplumların bugün ortaya koyduğu ve Arismendi'nin değindiği gibi çözümlenmesinde hep geri kalınan olguları yeterince ciddi ve köklü bir değerlendirmeye tabi tutmadan, daha önemlisi bu olguların "Sosyalist İtalya"daki, "Sosyalist Fransa"daki, "Sosyalist İspanya"daki karşılıklarının ne olabileceğini araştırmadan, "tekelci kapitalizm" ve "demokratikleşme" formülleri ile herşeyin yanıtını bulduklarını sandılar. Daha kötüsü, Leninist "devrimci durum" tanımı üzerinde ya hiç durmadılar, ya da bunu bütünü ile dar ulusal çerçevede ele alıp "olanaksızlık" sonucuna vardılar. Uluslararası koşullardaki köklü değişiklik ve altüst oluşların, günün birinde, tek bir ülkedeki "devrimci durum" eksikliklerini kapatabileceğini unuttular. Hiçbir şey yapmamış olmamak için, teoriyi zorlamayı çıkar yol gördüler.

Avrupa'yı statik ve kararlı bir dengede görüp, planlarını buna göre yaptılar. Avrupa'nın sosyal demokrat partilerinin önemli bir bölümünü sola yönelmeye mahkum saydılar. İki sistem arası müca-

delenin, soğuk savaş dönemine özgü göreceli durağanlığını veri aldılar. Kan toplamış bir sosyalist sistemin, Angola'da, Vietnam'da, Afganistan'da olduğu gibi ödünsüz ve kararlı davranabileceği gerçeğini küçümsediler. Benzer bir sürtüşmenin, en sivri, en keskin boyutları ile Avrupa'ya yansıyabileceğini, bu yansıma gerçekleşikten sonra, Fransa'daki Mitterand'cı sosyalistlerin, İtalya'daki Hristiyan Demokratların, İspanya'daki Felipe Gonzales'lerin 1917 sonrası Rus SR'larından ve Menşeviklerinden çok daha geride yer alabilecekleri perspektifini göz ardı ettiler.

Bugün ise, Avrupa Komünizminde farklı eğilimlerin belirdiği söyleniyor. İtalyan Komünist Partisi, son seçimlerde, 30 yıldır ilk kez oy kaybına uğradı. Yunanistan'da "dış" parti, "iç" partiden daha çok oy aldı. Portekiz'de ideolojisini sulandırmayan Komünist Parti, oylarını artırdı. Fransa'da ise "sol birlik" iflasa uğradı. FKP'deki Leninist mayaya artık ağırlığını daha çok duyuruyor. Yazıldığına göre, FKP "ileri demokrasi" stratejisine artık bitmiş gözü ile bakıyor. Toplumcu Düşün, Türkiye'de yayınlanan entellektüel "sosyalist" dergilerden biri. Son sayılarından birinde Aybar'ı iki yazar eleştiriyor. Hem de çok haklı bir biçimde eleştiriyor. Şunu söylüyorlar: Sosyalizm tarihsel bir zorunluluk mu, yoksa bir tercih mi? Birincisi ise, Leninist olacaksın, başka yol yok. İktidara gelenler, iktidarda kalmalı mı, kalmakta direnmeli mi? Eğer öyle ise Leninist olacaksın, başka yol yok. (27)

Tabii Toplumcu Düşün yazarları Leninist filan değil. Sosyalizmi ise bir tercih sorunu olarak görüyorlar ve her nasılsa iktidara gelen bir partinin, sonra çekilebileceğini varsayıyorlar. Leninizmi, bu varsayım ve tercihlerinin dışında kalanlara yakışan bir yol olarak görüyorlar.

Yüzdeyüz haklılar. Ama sordukları sorular, Avrupa Komünistleri için de geçerli. Biz de soruyoruz: Sosyalizm bir tarihsel zorunluluk mu, yoksa "şayanı tercih" bir sistem ya da model mi?

İktidara gelen sosyalistler, ilk bir iki yıl burjuvazinin sabotajları, vb. sonucunda kitlelerde oluşabilecek hoşnutsuzluklara saygı du-

yup, sırf bu saygı için gelecekte vaz geçmeli midirler?

Yanıt, elbette serbest. Ama bu yanıt sonucunda Leninist çizgide kalıp kalmamak serbest değil.

*Gramsci'nin en önemli çalışmalarını hapishanede iken ve yönetimi işkillendirmeme düşüncesi ile sürdürmesi, onu özel bir dil kullanmaya zorlamıştır. Gramsci'nin kimi düşüncelerinin yanlış yorumlanmasında, bu zorunlu ihtiyatlılık sonucu ortaya çıkan özel "terminoloji"nin de payı olabilir.

*Nicos Poulantzas, kısa bir süre önce intihar etti.

NOTLAR:

- (1) Gramsci; **Felsefe ve Politika Sorunları**, çev: Adnan Cemgil, Payel Yay. İstanbul 1975; s.74
- (2) Luxemburg; **Spartakistler Ne İstiyor?**, çev: N. Sarıali, Belge Yay. İst.1979; s.51
- (3) Gramsci; **a.g.e.**, s.316-318
- (4) Sipols - Raalomov; **İkinci Dünya Savaşının Nedenleri**, çev: İzzet Yasar, Ağaoğlu Yay, İst. 1975, s.28, 113
- (5) Arismendi; "The Scientificity of Marxism and the Importance of the Concept of Marxism-Leninism in Our Day", **World Marxist Review**, vol.21, no.10 October 1978, s.17
- (6) Haak - Wunderlich; **Emperyalizm Üzerine Temel Kurslar**, çev: İ.V.Durualp, Konku Yay. İst. 1975, s.193
- (7) Manfred; **Yakın Çağlar Tarihi III**, çev: Ergün Tuncalı, Konuk Yay. İst. 1977, s.185
- (8) Reissing - Weigert; **Anti-Tekelci Mücadelenin Strateji ve Taktikleri**, çev: N.Aka, Bilim Yay. İst. 1977, s.143-146
- (9) Krasin - Leibzon; "Experience of the October Revolution", **Socialism: Theory and Practice**, no.11, November 1979, s.25
- (10) Althusser; **Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev: Y.Alp - M.Özışık, Birikim Yay. İst. 1978, s.38-44
- (11) Rossi; "International Situation and the Stand of Italian Communists", **World Marxist Review**, vol.22, no.3, March 1979, s.38
- (12) Sedov; "Ellenstein Makes His Choice", **Socialism: Theory and Practice**,

no.6 June 1977, s.151

(13) İribar; "Fraternal Aid Against Reaction", **World Marxist Review**, vol.22, no.3, March 1979, s.53

(14) "Interview with Nicos Poulantzas", **Marxism Today**, July 1979, s.194-203

(15) "Kapitalizmin Buhranı, Toplumun Buhranı, Devletin Buhranı: Tartışma", **Birlik**, sayı 34, Aralık 1977, s. 48

(16) "Revolution and Democracy...", **World Marxist Review**, vol.22, no.9 s.38

(17) Courtieu; "French Communists in the Struggle for Socialism", **World Marxist Review**, vol.22, no.4, April 1979, s.6

(18) Carillo; "Avrupa Komünizmi ve Devlet", **Birlik**, sayı:40-41, HaziranTemmuz 1978, s.33

(19) Amendola; "İtalya Komünist Partisi'nin Sosyalizm Yolu", **a.g.d.** s.45

(20) "Yalçın Küçük ile Konuşma", **Sosyalist İktidar**, sayı:2, Kasım 1979, s.79

(21) "Revolution and Democracy...", **World Marxist Review**, s.34

(22) Lenin; **Collected Works**, cilt: 26, s.36

(23) **a.g.e.** c.25, s.371

(24) **Timoteyev ve ötekiler**; Lenencilik ve İşçi Sınıfının Uluslararası Devrimci Hareketi içinde, çev: İ.Hakkı Mustafa, Konuk Yay. İst. 1979, s.87

(25) **a.g.e.** s.89

(26) "Revolution and Democracy...", **World Marxist Review**, s.39

(27) **Toplumcu Düşün**, sayı 12, Ekim-Kasım 1979, s.583-584

GERİLEYEN DEMOKRATLAR MI, GELİŞEN SOSYALİSTLER Mİ?

Yürüyüş 13 Haziran 1978

Vedat YENİÇERİ

Bugün Türkiye’de kimileri, demokratların konumuna ilişkin ortak bir kanıya sahipler. Bugün Türkiye’de "demokratların gerilediği" söyleniyor. Bu, demokratların dün "daha ileri" oldukları yargısını içerir. Gerilemenin ya da ilerlemenin kıstası ise, hiç kuşkusuz işçi sınıfının politik hareketi karşısındaki tavidir. Dün demokratlar işçi sınıfının politik hareketinin yanındaydılar, onu destekliyorlardı. Daha da öte, işçi sınıfının politik hareketinin içindeydiler. Bugün ise işçi sınıfının politik hareketi ile demokratlar arasında böyle bir birliğin kurulduğundan söz etmek olanaksız. Ancak bunun nedenlerini de açıklamak gerekiyor. Nedenlerin açıklanmasında, en başta işçi sınıfının politik hareketinin dünkü ve bugünkü konumunu ele almak gerekiyor.

"DEMOKRAT İDEOLOJİ" NİN ÖZÜ

Bundan da önce, demokrat düşüncenin özellikleri konusunda belirgin bazı noktaları vurgulamak zorunluluğu var. Burjuva ideolojisi, kendi içinde, şu ya da bu noktada farklılıklar gösterir. Örneğin demokrat bilinç de, faşist ideoloji de son tahlilde burjuva ideolojisi-

dir. O halde burada önce, demokrat düşüncenin, demokrat bilincin ayırdedici yanları üzerinde durmak gerekiyor.

Tarihsel materyalizme göre, her yeni üretim biçimi, kendine özgü üst yapısını oluşturur. Burjuvazi, kendi ekonomik gelişimine uygun bir politik, düşünsel üst yapıyı da kurmak zorundadır. İşte burjuvazinin, kendi iktisadi gelişimine engel ilkel gericiliğe karşı mücadele eden düşünce biçimi, demokrat bilinçtir. Demokrat bilincin, özünde kendine özgü bir sınırı vardır: Kapitalist toplumun sınırları içinde kalmak.

Hiç kuşkusuz demokratlar kapitalist topluma karşı olduklarını, sosyalizmden yana çıktıklarını söylerler kimi zaman. Ama hem böyle yapıp, hem de bilimsel sosyalizmin temel ve evrensel ilkelerine, mücadele anlayışına ve yöntemlerine çoğunlukla yabancı hatta karşı çıktıkları da bir gerçektir. Kapitalizmi yıkacak, sosyalizmi kuracak olan işçi sınıfının eylem kılavuzuna, onun teorik ve pratik ilkelerine karşı olmak, nesnel olarak kapitalizmin sürmesinden yana olmak demektir. Ve burada öznel iddialar değil, nesnel gerçekler geçerlidir.

Ancak bu genel ve geçerli nitelemenin yanısıra, tarihin akışını kavrayan demokratların gösterebildikleri sıçramayı da unutmamak gerekir. Demokrat ideolojinin özü, burjuva niteliği bir yana, tarihin akışını kavrayabilen demokratlar, işçi sınıfının mücadelesinin yanında yer alırlar.

Bu noktadan sonra, bilimsel sosyalizmin teorik ve pratik gelişimine ve bunun demokratlarla olan ilişkisine sıra geliyor.

GELİŞME SÜRECİNDE NETLEŞME

Bilimsel sosyalist ideoloji, 24 saatte oluşup "bitmez". Tarihsel gelişme ile birlikte, sürekli olarak gelişir, zenginleşir. Bilimsel sosyalizmin kurucuları Marks ve Engels'in düşünceleri de bir süreç içerisinde olgunluğa ulaştı. Örneğin 1844'lere kadar kapitalizmin genel gözlemine dayanan düşünceler, zamanla ve pratik içinde gelişti. Ve bir Paris Komünü deneyiminin yaşanması sonucunda proletarya

diktatörlüğü ve devlet konusundaki düşünceler tam bir netliğe kavuştu. Daha sonra, kapitalizmin emperyalizm döneminde yaşayan Lenin, yine politik deneyimlerden kalkarak yeni mücadele yöntemlerini, yeni değerlendirmeleri geliştirdi.

Nasıl ki sosyalist ideoloji genel olarak evrimleşerek ve bir süreç içerisinde gelişirse, somut bir ülkede, bilimsel sosyalizmin değişmez ana ilkelerinin o ülkenin koşullarına nasıl uygulanacağını ortaya çıkması da bir süreç işidir. Özel bir sürecin sonucudur.

Bu karmaşık sürecin başlarına, karışıklık, muğlaklık egemen olabilir. Üstelik bundan kaçınılamaz. Başlangıçta sosyalist harekette, "sosyalist ideoloji" adına demokrat bilinç egemen olabilir. Başlangıç sürecindeki bu ideolojik çakışma, pratikte demokratlarla sosyalistlerin birlikteliğini, ayrılmazlığını da beraberinde getirir. Demokratlar ve sosyalistler, aynı ideoloji adına, üstelik aynı örgütün çatısı altında bir arada bulunabilirler.

Teorik ve pratik gelişmeler sonucunda; bir başka deyişle bir yandan sosyalist teorinin giderek özümseveni, öte yandan pratik deneyimler sonucunda sosyalistlerle demokratlar arasındaki farklılıklar ortaya çıkmaya başlar. Sosyalist ideolojiyi özümsevenler, hareketi niteliksel olarak değişmeye zorlarlar. Böylece ayrışma daha da hızlanır. Zaman zaman çatışmaları da beraberinde getirir.

Temel sınıfların mücadele ettiği toplumlarda, özünde ayrı ideolojilere sahip iki hareketin sürekli ve hiç "bozuşmadan" uzlaşacağını, birlikte hareket edeceğini düşünmek, sosyalizmden hiç bir şey anlamamak demektir. Demokrat bilinç ile sosyalist bilinç arasındaki farklılık ayrı şeydir; demokratlarla sosyalistler arasında birliğin sağlanması çabaları ayrı şeydir. Bu nedenle harekette, "birlik, aynı zamanda mücadele demektir."

TÜRKİYE'DE AYRIŞMA SÜRECİ

Sosyalist teorinin gelişmesi, sosyalistlerle demokratların ayrışması, çatışma ve birlik, harekette çeşitli evreleri oluşturur. Genel yönelim, harekette inisiyatifin genel olarak demokratların elinde bulun-

duğu evrelerden, inisiyatıfın sosyalistlerin ele geçirdiği evrelere doğrudur.

Bu süreç 1961-71 TİP hareketinde de yaşanmıştır. 1961'den sonra, TİP hareketi içinde demokrat düşünce ile sosyalist düşünce birlikte varolmuştur bir süre. Ancak politik mücadelenin, teorik gelişmenin hızla dönüştürdüğü, olgunlaştırdığı bilimsel sosyalistler, inisiyatıfı ele geçirmişlerdir. Bu nedenle Türkiye İşçi Partisi'nin 1970 yılındaki Dördüncü Büyük Kongre'si, Türkiye sosyalist hareketinde önemli bir kilometre taşı olmuştur. Hızla gerçek temellerine oturmaya başlayan sosyalist hareket, bu kongre ile netleşme sürecinde önemli bir adım atmıştır.

Türkiye'de bugün demokratlarla bilimsel sosyalistlerin, demokrat bilinç ile sosyalist bilincin arasına çekilen bulanıklık perdesinin bütünü ile aşıldığını söylemek mümkün değil. Ayrışma süreci bugün de sürüyor. Ayrışma sürecinde "katalizör" işlevini bugün de bilimsel sosyalist örgüt, eskisinden de güçlü biçimde sürdürüyor. Bu ayrışma, pratik eylemlerde, somut hedeflerde kurulacak birliğin de tohumlarını içinde taşıyor. Bu nedenle, sosyalistlerle demokratlar arasındaki tartışmalardan çekinmemek, tersine bunu sağlıklı bir birliğin temeli olarak görmek gerekiyor.

SOSYALİZMİN DAMGASI OLMADAN

Genel olarak demokratların en belirgin özelliklerinden biri de kitlelerin peşinden sürüklenmeleri, kitlelerin kendiliğinden taleplerini dile getirmeleridir. Ancak ilişki karşılıklıdır. Kitlelerin bilinç ve taleplerinin yükselmesi, onların peşinden sürüklenen demokratların da değişimini sağlar. Onları sosyalizme doğru yaklaştırır.

"Yaklaştırır"; çünkü demokratların, demokrat bilincin kendi başına ele alındığında en büyük yetersizliği, güncel mücadeleyi, bugünkü somut hedefleri ileriye uzanan bir perspektif içinde görememeleri, daha sonraki hedeflerle aradaki bağları kuramamalarıdır. Bu yetenek, yalnızca ve yalnızca sosyalist harekete özgüdür. Bu nedenle, demokratlarla birlikte mücadelede, bilimsel sosyalistlerin inisiyatıfı

kesinlikle elden kaçırmamaları, "yaygınlığın" sihrine aldanıp, daha yaygın olan adına, yetersiz olana ödün vermemeleri gerekir.

GERİLEYEN DEMOKRATLAR MI?

Bütün bu söylenenlerden sonra soruyu yeniden sormak mümkün: Bugün gerileyen demokratlar mı, yoksa gelişen sosyalistler mi var?

Hiç kuşkusuz, egemen olgu, sosyalist hareketin, sosyalist ideolojinin gelişmesidir. Demokratların "gerilemesi"nin bugünkü nedeni, bilimsel sosyalist teori ve pratiğin bugün ulaştığı düzeydir. Özünde, demokratlar gerilemiyorlar. Sosyalist hareket ve ideolojinin bugün ulaştığı düzeye göre geride kaldılar. Düne göre değil.

Tarihsel gelişim içinde kıyaslanacak olursa, en basit demokratik istemler bugün geniş yığnlara mal olmuştur. Burjuva partileri bile bu demokratik talepleri repertuarlarına almak zorunda kalmışlardır. Bugün, sosyalist hareketin demokratları yeniden uyandırması, kendilerini yenilemelerini, yeniden ilerlemelerini sağlamasının yolu, bugünün sorunlarını geniş kitlelere mal etmesidir.

Bir başka deyişle, sosyalist hareketin güçlenmesi, "sokaktaki adama varlığını" hissettirmesi, onun güvenini kazanması, bugün geride bekleyen demokratları da derinden etkileyecektir. işçi sınıfı partisinin aydınlatığı yolda yürüyen yığınların gücü ve hareketliliği, demokratları yeni bir uyanışa, silkinişe zorlayacaktır.

Bu derlemenin bir amacı var: Bugün ağır bir bunalım yaşayan Türkiye solunun aynı anda hem cüretkâr hem de alçakgönüllü olması gerektiğini vurgulamak. Cüretkâr olmak, geçmişteki et ve but her ne ise, onun açıkça ortaya konulması anlamına geliyor. Böyle bir cüretin pratik yararları var. Çünkü, böyle bir açıklık, Türkiye solunun ideolojik düzeyinde her şeye rağmen ciddi bir ilerleme olduğunu ortaya koyacaktır. Alçakgönüllülük ise, Türkiye solundaki bütün doğruların, son yıllarda, kerâmeti kendinden menkul bazı çevrelerin iç silkinişleriyle yaşandığı yolundaki yanılsamaların aşılması açısından zorunlu. Bu ikisinin birarada yürütülmesi Türkiye solunda kendi başına radikal bir silkiniş yaratmayacaktır elbette, ama ayakların daha sağlam biçimde yere basmasına önemli katkılar sağlayacaktır.